

LUŽIČAN.

ČASOPIS

za zabavu a poučenie

na léto

1871.

Redaktor:

K. A. Fiedler,

vyšši seminařski wučer w Budyšinje.

Dwanaty létnik.

W Budyšinje.

Z nakładom kniharňje J. E. Smolerja.

Wobzah.

A. We wjazanej ryči.

	Strona		Strona
Dvě kwětcy z wutrobineho nalěca.		Dobra rada	89.
A. Tej jenej. B. Měj měr	1.	Lětny čas	97.
Při kóstkowanju	3.	Nalěčo	102.
Kaž pluh kliniš, tak wora	7.	Nalětny spěw	102.
Radosć	9.	Hdže nam'kaš swobodu?	113.
Žiwjenje a smjerc	9.	Njesmilny sud na teho pónďže, kiž smilnosće njeje činił	117.
Skóržba syrotcyna	17.	Skóržba lubosće	123.
Serenada	23.	Row	126.
Zrudna mać	33.	Nanowa žalosć wo njebohu džowku	129.
Twoja hwězda	33.	Při pućowanju	134.
Prozne kubłanje	36.	Fijałka	140.
Na dompuću	39.	Staroserbski spěw	145.
Njepowołanemu sudnikej	40.	Wudžer	148.
Žedženje po lubej	42.	Morwa lubosć	148.
Mać a synk	45.	Wichor	152.
Mój křiž	49.	Hwězki a duše	152.
Lipa	53.	Holčo při wodže	161.
Jezus zbuži; — co nas nuži?	59.	Zaso zrudny khěrluš	167.
Měr	62.	Postanjenje	170.
Dželenje	65.	Dželenje wot lubeje	172.
Zachopjenik nalěsa	68.	Hody	177.
Tři pěsnje Anakreontowe	70.	Syrotka w Božej nocy	179.
Konopack	73.	Pěseń Słowjana	182.
Trošt	81.	Kónc lěta	187.
Mjerzanje	88.		

B. W pěšej ryči.

Šwingulantojo	1. 17. 34. 49.	Wódny muž jako pjekar	78.
Přez kupu Ranu	3.	Hajńkec džowka z Čorneho Khołmca 81. 97. 114. 129. 145. 162.	162.
Porok Suworowa swojemu adju- tantu	8.	Wotbył — dobył	89.
Něšto wo nětčišej wójnje	9.	Swinjacy jěž	92.
Krótka historia hory Vesuv	12.	Hłupy Hans — mudry kral	103.
Smjertnička	13.	Chinesiske hrónčka	110.
Jedyn swjatkowny wopyt	23.	Lěčo	117.
Lakomnik	29.	Při rowje njezapomniteje man- dželskeje	123.
Čeho dla mataj so staraj serbskaj prawopisaj pušćić a nowy přijec?	36.	Jank a Hanka a jeju zła ma- cocha	126.
Dwaj přeložkaj z Rušciny: I. Spo- dźiwne słowa Pětra I. II. Wašnje Ostjakow	39.	Wo temperamentach	134. 149.
Želbija	40.	Žadne džakowanje	141.
Tři džela mištr paducha	42.	Mordar	153.
Alexander Sergejewič Puškin	53.	Třo towaršojo a šěry mužik	156. 172.
Pućowanje dobrowólneho diakona Jana Nyčki	59.	Samozwonjate zwony	168.
Nan	65.	Něšto wo starobje rostlinow	170.
Pohlad do jeneje rheinskeje wsy	68.	Běrny a kćew	171.
Něšto z historie Slezynskeje	71.	Hody — swjedžen radosće	177.
Fijałki	73.	Wólba hodowneho štoma	180.
Wrobl	75.	Nazyma	182.
		Zwotkel je njepřecelstwo mjez pawkom a muchu atd.	187.

C. Stajne rubriki.

Z Budyšina a z Łužicy str. 14. 31. 47. 63. 79. 95. 111. 127. 142. 158. 174. 189.

Słowjanski rozblad str. 15. 32. 47. 64. 80. 95. 128. 144. 160. 176. 191.

Drobnostki str. 14. 46. 78. 111. 141. 174. 188.

Wšelčizny str. 14. 30.

Listowanje str. 16. 48. 80. 96. 112. 144. 192.

Wot redaktora str. 16. 112. 192.

Porjedženje str. 96.

D. Spisaceljo.

Wudźělki dwanateho lětnika Łužičana wuńdžechu z pjera jedyn a třicyočoh spisaceli. Mjez nimi su šesćo duchowni: k. kapłan Dučman w Radworju, k. farań Hórnik w Budyšinje, k. farań Jenč w Palowje, k. farań Seilef we Łazu, k. farań Stanga w Čornym Kholmcu a k. farań Sykora w Smilnej; jedyn kandidat duchownstwa: k. Handrij Krawc z Kumsic († 3. měrca 1839 w Budyšinje); jedyn nowinaf: k. komthur Smolef w Budyšinje; jedyn lěkař: k. Dr. med. Čěsla w Neveklowje (w Čechach); džesaćo wučerjo: k. wučer Jórdan w Hermanecach, k. wučer Kral w Radworju, k. wučer Kral na Sokolcy, k. wučer Mućink w Zemicach, k. wučer Nowak w Rakecach, k. wučer Nyčka w Essenje n. Rh., k. wučer Rostok w Drječinje, k. wučer Wařko w Myšecach pola Rychbacha, k. wučer Wudowjeńc w Komorowje pola Klukša a wyšši seminarařski wučer Fiedleř w Budyšinje jako redaktor; jedyn stud. theol.: k. Jurij Cyž w Münsteru; štyrjo gymnasiastjo: k. Lisec w Žatcu (w Čechach), k. Rednow w Zhorjelcu a kk. Skala a Měrcink w Prazy; šesćo seminaristjo: kk. Šolta a Kubańk z katholskeho, Kapleř I., Keřk, Babik a Garbař z ewangelskeho seminara w Budyšinje; a jedyn žiwnošćef-wumjeńkař: k. Pětr Mlónk w Džiwoćicach.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Plačizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 1.

Januar.

1871.

Dwě kwětcy z wutrobineho nalěca.

A. Tej jenej.

Hdyž so wječor šeri,
Hwězdy zablyšća:
Žedjenje mje ćeri
K Tebi, najlubša!

A hdyž w słódkim horju
Woči zandželam:
Po sonjacym morju
K Tebi připluwam.

Tebje wokošuju
Połny radosće
A Će přitłóčuju
K swojej wutrobje!

B. Mój měr.

Kaž nóc je moja wutroba,
Hdžež wětry w hałzach hraju;
Hdyž pak so k njebju pozběha
Blyšće měsačka:
W njej mjelki nastawaju.

Wjedź, luba, Ty tón měsačk sy;
Hdyž Twoje wočko hlada
Mi do wočow, dha zbožo wny
Měr díchowny
Mi do wutroby pada!

K. Pětrowič.

Šwingulantojo.

Po čěskim předčelař J. Čěsla.

Česówny čitarjo! Běše-li hdy w měsće Bnje, dha wěsće
hosćeńc „zlotu krónu“ znaješ. Njeznaješ-li jón, přidam, zo so w nim

před wjacorymi lětami skoro kóždy wječor dwanaće wjeselých knjezow k piwku skhadzowachu, kiž so mjez sobu šwingulantojo mjenowachu. Budžeš-li so na to mjeno trochu hóršić, dokelž dosć serbske njeje, wodaj jim to, kaž maš w tymle nastupanju tak wjele w našej lubej wótcinje wodawać, a pomysl, zo — a to móžu Ći ze wšej wěrnosću wobtwjerdzić — běše wutroba tych knjezow šwingulantow lěpša a mjenje wotserbšćena, hač jich mjeno, štož so bohužel tak husto na wopak namaka.

Njebjo tež mi popřewaše, we wonym měsće za pomjatne časy njewinowateho šwingulantstwa tři štwóree lěta přebywać, a zawěrnje běchu to zbožowne hodžinki mojeho žiwjenja. Pohladnjemy-li na najwažniše wosoby zabawneho našeho towařstwa, wuhladamy na přnim skhodženku so blyšćić knjezow Michałka a Brjuhopaska, a to je najlěpši dopokaz njewaženeje jenotwarnosće našeho swěta, zo kóždy na cyle rozdzělně wašnje wjeršk swojeje slawy docpi: přni přez derje radžene wěipy, kotrychž njedočerpnu studžeń jeho błowa předstawješe; druhí pak njewuprajnjeje swojeje wěipnosće a lohkowěriwosće dla.

Chceš-li sebi, luby čitarjo, Brjuhopaska žiwje předstawjować, mysl na poľstalětneho muža, wulkeje, sylneje postawy, z poľnym wobličom, barby rudočěrwneneje, z brjuhom, ujemaľej hórey podobnym, a při wšěm tym kaž w jeho pohibowanjach a ryčach, tak tež w khodženju a sedženju wosobneho wašnja. Zo cheyš Brjuhopask wšo wjedзец, ło hižom čitař wě; kajke pak to njezbožo, zo wón runje při tutej kajkosći trochu čezko słyšeše! Sy-li jeho přećel, je Ći dowolene, kajkežkuli žorty z nim wuwjesć; wón jara wjele znjese, přetož jeho žoldk je to najsylniše na nim. Ale w nastupanju tuteho jeho pokłada, to rěka, jě-li wón — měj kedžbu, zo njeby jeho rozmjerzał. Runjež je dobreje wutroby, runjež je tolerantny: při jědži ani najmjeńšemu žortej rozymjeć nočee; tehdy je poľ džiwi.

Štož knjeza Michałka nastupa, činju Tebje na to kedžbliwego, zo by sebi jeho runje za někajkeho Michałka njepředstawjowaľ; přetož dyrbiš wjedзец, zo so we wulkosći a mocy Brjuhopaskej runa, a to je, kaž widžiš, tež něšto; při tym jeho ta husta a čorna broda hišće „pikantnišeho“ čini. Je-li w Brjuhopaskej towařnosći, jemu jeho woči w prawym zmysle słowa hrajetej, bjez přestaća kedžbujó, hdže by so

něšto pokazalo, štož by k někajkemu žortej skladnosć dało. A zo je so jemu tych žortow khětro wjele radziło, wo tym běch swědk. Ty, luby čitarjo, chceš-li na naše woprawdźite powjedańčka poslušać, w krótkim času někotre tajke wěcki zhoniš. (Přichodnje dale.)

Při kóstkowanju.

Wy štyri duchi babelske,
Kulod, Walod, Hula, Rula!
Jow pójće, kóstki měšejće,
Same šěstki ujech so kula,
Zo mi woka wyskaja:
Hohej, hohej, viktorija!

Ha póndu-li hdy na žeńtwu,
Kulod, Walod, Hula, Rula!
Ha zo tu prawu nadeńdu,
Šěstki na puć njech so kula,
Dha je prawa nam'kana:
Hohej, hohej viktorija!

H. S.

Přez kupu Ranu.

(Pokračowanje z 10. čísla z. 1.)

Něhdže dvě hodźiny běch přez rjany bukowy lěs šoľ, dha přińdžech na Stubbenkammer, a njejabey stejach na kromje kupy a mějach před sobu daloce, šěroke morjo, ničo hač njebjesa a wodu. Tajki wobraz je drje dosć jednory, tola tak žiwy, tak znamjenity, zo tukrajan hodźiny dolho steji, kaž přikuzłany a hlada na žołmow hraće. Wóčko so přez měru napina a by rady daloce zdalenu émwotu předrěło a přeco dale, haj najradšo hač ke kóncej swěta pohladnyło a pyta za někajkim znamjenjom, za někajkej mjezu, zo by přewidźenu dalokosć přeměrić mohło, ale to je podarmo, wono njepytne ničo hač njebjesa a wodu, a kak so skóněnje woboje do kurjawy a émwoty zjenoći. Jenó dys a dys pokaže so pak tu a pak tam płachta, kiž woznamjenja, zo tam łódž jědze, a jenó přez to móže so rozsudzić, zo wóčko hišće dale a daloce widzi. Jako tam stejo přihladowach, přijědžechu někotre łódže ze Šwed-skeje abo Danskeje; najpředy pytnych kóncey jich séežorow, potom płachty a naposledku cyłu łódž a mějach tak znate dopokazmo, zo je zemja

kulojta, wěšće pak tuta kulojtosé tak nahła njeje, kaž by so po zdaću z přijězda łódźow to dopokazać hodźilo.

Stubbenkammer běše w započatku cyle serbske mjeno, zestajene ze stup (stupić, stupjeń) a kamjeń. W zastarskim času běchu mjenujey wot wody hač horje stopy abo stupy, po kotrychž horje a dele kholdzachu; přetož pobrjoh je tudy na štyri sta stopow wysoka krydowa skała, kiž je wot surowjenja wichora, dešća a morja rozdrjebjena, rozkwěkana a tam a sem z mjeńšimi a wjetšimi kutami a jamami wuhotowana. Wo jenej tajkej jamje so baje, zo mješe w njej w pjatnatym stotku wuwołany, hrózbny namórski rubježnik Störtebek swój khow a wuček, a zo je tam hišće nětko wulki pokład pjenjez a drohich wěcow z tamneho časa potajerych, kiž pak so runje tak mało wuslědźić hodža, kaž pokład na lubijskej horje.

Na jenym městnje je pobrjóžna skała z bukami a keččinu wobstajana, a tam wjedže séežka k wodže dele. Hdyž běch so horkach nahladał, stupach w khlódku bukow po skałe dele. Zaso hinaši a zajimawy wobraz, a to z mórskej hudźbu! Žołmy biju do žołmow, wjele mil zdalene žołmy čěrja z wotmachom k brjohaj, a přez to nastawa šučenje, šum a brom a zynčenje, kaž přiroda wutrajniše a sylniše njetwori. Na nizkich brjohach so tajki zynk tak wótrje njeslyši, ale jeno tudy, hdžež so šum wo skały wotraža. Wysoke pobrjohi su podobne byrglam, kotrychž naduwak je morjo. Połnu majestosć tychle byrgłow pak jeno slyšiš, hdyž so z wuchom na skału lehnješ a změrom posluhaš; ty nimaš wulki wubjerk w harmonijach, tola pak tak sylnje wobsadźenu, wutrajnu kadencu, zo spokojom woteńdžeš.

Morjo běše runje trochu změrom, duž žołmy hač do skały njebijachu, ale běše něhdže džesać lohći šěroki rum suchi. Tam ležachu wšelake kamjenje, kamuški, škorpawki, mórska trawa, tam a sem kuski jantarja atd. Běła krydowa skała ze swojimi křesadnikami (Feuersteinen) ma tež dušny napohlad, tola wobroća so wóčko přeco a přeco zaso k dalokej a šěrokej wodowej plóninje. Mjez tym, zo hewak na kraju při wobhladowanju wulkich skaliskow wutrobine začuća so rady w słowach wupraja: „Inježe, kak su twoje skutki tak wulke a kak je jich tak wjele!“ wuznawach tudy: „Inježe, kak su twoje skutki tak njeskónčne!“

Něhdže sto lohći wyše morja so wužórta z krydoweje skały jasna,

čista, jara dobra woda. Tam so sydžech a šmórnych do dybzačnych knižkow:

Što mórska žołma wučí?

Njezastań ducy,
 Njestykuj rucy
 K wotpočinkej!
 Wobstajnosć, swěrnosć,
 Wěstosć a wěrnosć,
 Mi do wušow huciš,
 Mje z brímanjom wučíš,
 Žołma, ty mórska!

Wšitko ma swój čas, praji Salomon, a tak tež za mnje přebywanje na Stubbenkammer. Duž wotěndžech k Herćinemu jězorej (přirunaj „Hamjenta pruha“ č. 2 a 3 z. l.) a wot tam dale na wjesku Nipmjerow, hdžež su hobrske rowy (Hünengraber). Tajke so namakaju we wšitkich sewjernych krajach, nihdže pak telko, kaž na kupje Ranje. Hobrske rowy su z kamjenjow a pěska natwarjene hórki — pohrjebnišća starodawnych časow. W zańdženym lětstotku su wšelke wotkryli a přepytali, z džěla dla nawjedžitosće, z džěla z nahrabnosću, a namakachu w nich nješlachotne karany, kosće, sekery, woprowanske nože, šipowe kóněki, zlate spinki a pjeršćenje, rječazy a grót a teho runjeća. Mnoho tutech wěčkow zhromadžichu do starožitnostnych zběrkow, kotrychž najwosebniše su w Putbusu, Sagardže a Straßundže.

Z Nipmjerow wotěndžech hišće do wjeski Polehow, z wotkel so nazajtra rano z parolódžu do Breege na polkupje Witow wotwjezech. Parolódž njemóžeše dla nilkosće hač k brjohej přijěć, duž zestupachmy do čolna a wjezechmy so k něj. Ale čolm bu wot žolmow žalostnje tam a sem mjetany, tak zo někotři hižom na čolnje mórsku khorosć dostachu. Jedyń so woprašá: „Wo spuckt man hier hin?“ a dosta wotmolwjenje: „Ueber Bord!“ a duž tón pluwaše a so daješe, zo bě to ze strachom. Tež mi so w brjuše žalostnje wjerćeše a ćumpaše, a před wočomaj so mi čornješe a módrješe, tola zalězech někak na parolódž a přijědžech zbožownje hač do Breege. To je khětro dolha při brjozy natwarjena wjes.

Polkupa Witow je z Jasmundom přez štyri hodžiny dolhi a pol hodžiny šěroki krajowy jazyk, z mjenom „Schabe,“ zwjazana. Předřeje

so tuta wuzka smuha kraja něhdy, štož je, sudžimy-li po druhich při-
kładach, lohko móžno, dha budže Witow samostatna kupa.

Witow běše swjata, haj najswjećiša zemja starych Serbow. Tudy
česáčachu swojeho najwyššeho Boha „Swjatowita.“ Sto mil daloko a
dale pućowachu k jeho swjeću, kiž tudy steješe. Bórzy dyrbjach to
městno wobładać, hdžež tysacy a zaso tysacy starych Serbow swojemu
wulkemu Bobu so bližachu. Jich Bóh běše drje přibóh a njekničomne
swjećo, tola jim běše ta poľnosć wšeje dokonjanosće a jich wutroba
běše napjelnjena ze začučemi sprawneje wěry a dowěry, hdyž so
jemu bližachu.

Tri hodžiny mějachmy hišće po brjozy stupać, slónčko smudžeše,
a nihdže štom abo kerķ, kiž by sprócnych pućowarjow ze swojim
khlódkom zwjeselił, jeno z morja duješe trochu khlódzacy powětr,
njemóžeše pak slónca horcotu přewinyc. Něhdy běše tam hinak byfo:
Husty lěs steješe na Witow, a na jeho najdalšim sewjernym kóne
móčna twjerdžizna, wokoło kotrejež serbske wójska stejachu a swoje
wójske spěwy spěwachu. „Štóha pojda waše spěwy?“

Hdyž běch wjesku Vite přešol, wobroći so séezka k lěwicy, a
bórzy stejach před nasypami stareje serbskeje twjerdžizny Arkon. K
lěwicy je runina, k prawicy tute nasypy, kiž su khětro wysoke a derje
zdžeržane; kultura jim škodžila njeje. Séezka wjedze po nich horje,
a štož jeno chce, móže zastupić do něhdušeje slawneje twjerdžizny;
nihtó tu njeje, kiž by jemu wobarał, přetož ěi stari serbsey stražnicy
spja, dawno žno, dawno! Tež ja zastupich, a mějach nětk před sobu
to městno, na kotrymž bě něhdy Swjatowitowa swjatnica natwarjena.
Hač do lěta 1168 steješe tam hobrske znamjo Swjatowitowe. To mě-
ješe, kaž stawiznarjo wobswědča, štyri hlowy na štyrjoch šijach, dvě
na wutrobnje a dvě na khribjeće, te hladachu do wšěch wobzoro-stro-
now. W rucy džeržeše wulki, z mosaza džělany roh, a při nim ste-
ješe kolossalny mječ, kotrehož nóżnje a přimadło běchu ze slěhora wu-
šiknje džělane. Na wysokej wěži, blisko při swjatnicy běše ta swjata
stanica abo khorhoj pódla druhich wójskich znamjenjow postajena. —
Zo běše Swjatowit tež pola druhich Słowjanow wysoce waženy, spó-
znajemy jasne z toho, zo we času Libuše pošelstwo z Čech na Ranu
džěše a wo znamjo přiboha prošeše. Tuto znamjo bu potom swjedžen-
scy do Prabi přewjezene, hdžež za nje wosebnu, wulku cyrkej natwarichu.

Mjeno Arkon abo Arkona dosta tuta twjerdžizua najskeršo teho dla, dokelž „na kóncu“ kraja ležeše. Wot třoch stronow běše z morjom wobdata a z wysokimi skałojtymi pobrjohami wuhotowana, na štwórtěj stronje škitowachu ju nasypy. Dansey běchu hižom wjacore razy ju dobyć pytali, pak z lódžemi, pak na kraju, ale přeco buchu wotraženi. Skóněnje radži so kralej Waldemarej I. a jeho biskopej Absalomej z Roeskilde w léce 1168 při přimanju twjerdžizny znutřkowne wobtwjerdženja, kiž běchu drjewjane, zapalić. Tak spali so twjerdžizna, swjatnica a Swjatowit; Dansey dobychu Arkon a bórzy na to tež twjerdžiznu Karjencu. Z tym přindže křesćanska wučba do kraja, ale tež wotročkowstwo a potlóčenje. — Nětko njebydli nchtó na Arkonje, nic Serbjo a nic Němcy, khiba jedyn mórski worjoł, kiž běše so w jejnych skałobach zasydlił, a něšto stow kročel do hoka jowialny swěčnikar Schilling.

Na wróćopuću stupich do cyrkwy w Altenkirchenach. Tam je do murje, hdyž nutř stupiš, w přitwarku k lěwicy, wulki zornowcowy kamjeň z wobrazom Swjatowita zamurjowany. Tuto znamjo ma pak jeno jenu hlówu, dđerži roh w rucey, a je po zdaću w šěrokej žónskej sukni (krinolinje). Dypanje do kamjenja je wuley njedokonjane.

Zaso so wjezech na lódži. Mój susod měješe dobry dalokowid, tón sebi požčich, a hladach přez njón na morjo. Bórzy jón wróćo podach ze słowom: Morjo je tola strašna pusćina. H. J.

Kaž pluh kliniš, tak wora.

Mějach mlode kanařki	Dušny susod k prawicy
Tam we klětecy horkach sedžo,	Fifoli jim spěwy rjane,
Fyrkachu po móžnosći,	Bachtak pak tam k lěwicy
W jenym čiwkotajo, bledžo.	Hłosy, kotrež njejsu khmane.

Ptačatka te sluchachu
 Pak na tutoh', pak na tam'ho:
 Pěseň džensa spěwaju —
 Kajžu? hadaj, džěćo, samo!

Nyčka.

Porok Suworowa swojemu adjutantu, njewróćacemu so w postajenym času z dowolenosće.

(Z Rušćiny.)

Wšěm je znate, kak jara hrabja Suworow-Rymnikski swěrnosć w dopjelnjenju službných přislušnosćow lubowaše, a kruće tež ju wot swojich poddanych žadaše.

Něhdy — běše to w Finnlandskej, w twjerdžiznje Ročensalmje, natarjenej na kupje Kotke — Suworow na wěsty čas swojeho adjutantu na dowolenosć domoj pušći. Čas běše so hižom dawno minył, ale adjutant njebě so hišće wrócił. Hrabja pak spomni wo nim a prašeše so, hač hišće přišoł njeje. Suworowu so to njespodobaše. Skónčnje adjutant přindže, a jeho přenje prašenje běše: „Njeje so hrabja za mnu prašał?“ — „Hižom někotre razy,“ wotmolwichu jeho towařojo; „kaž so zda, je wón teho dla z tobu njespokojny, a jeli chceš swoju winu zaso wurunać, dha ěi radžimy, zo so hnydom k njemu podaš a wo wodaće swojeje komudy dla prosył.“

Kaž prajene, tak tež sčujene.

„A hdže je nětkle hrabja?“ prašeše so adjutant. „Wón so w morju kupa,“ wotmolwichu jemu. Adjutant so dołho njekomdžeše, přikaza poslužbniku, jemu paradnu uniformu, běše kholowy a škórnje podać; a za minutu so přewobleka a džčeše k městu, hdžež so Suworow kupaše. Suworow hižom nazdala swojeho so wróćaceho adjutanta wuhlada a poča so wot brjoha wotsaleć. Adjutant wuhuda, zo chce Suworow z nim žort zejhrać, a njewobžarowawši swoju paradnu uniformu, podawa so do wody a dže runje na hrabju. Suworow zrozumi, zo je adjutant jeho wotpohladanje wuhudał, a džčeše hišće hlubšo do wody; adjutant za nim. Skónčnje běše Suworow hač do šije we wodže, ale adjutant njepušći wot njeho. Suworow widžo, zo je wbohi adjutant mokry kaž kokoš a zo je to khostanje za njeho dosahace, čakaše a pušći adjutanta k sebi. Adjutant přiblíži so k hrabi, so wuzběhnuwši, přiloži ruku k nahłowniku a wozjewi tak swój wrót.

Suworow, so smějo womačanemu adjutantej, praješe jemu wótcowske słowa, přikaza jemu, do swojeje kwartiry dóńć, so přewoblekać a za přichod wšě přikazy swěrnje dopjelnjeć, njezechce-li so w paradnej uniforme w morju kupać.

A. Wudowjeńc.

R a d o s ě .

(Götz.)

Praj mi tola, luba radosé,
 Čeho dla ty čekaš mje?
 Ma-li će štó, čekaš zaso,
 Wobkhować će njemóže.

Wosudej budž dzak, ty prajiš,
 Kóždy bóh mje rady ma;
 Zdžeržować mje sebi budža,
 Hdyž ja budu bjez křídla.

Přel. J. Lisec.

Žiwjenje a smjerć.

(Petöfi.)

Zbóžny, komuž njebjo lube
 Tule hnadu dało je,
 Zo, za holčo, wino žiwy,
 Za wótčinu k smjerći dže.

Přel. J. Lisec.

Něšto wo nětčišej wójnje.

Wójna je čezke džělo. Ř džělu trjebaju so džělaćerjo, a kóždy džělaćer je mzdy hódný. Naši serbsey a pólsej bratřa wojuja tež sobu na francowskich bitwiščach a přeliwaju tam swoju krej. Je dha francowski lud nam Słowjanam křiwdu činil? Francowzojo drje nas skřiwdzili njejsu, ale francowska wyšnosť, wosebje Napoleon orientalskim Słowjanam dosé njelubosée činješe. Zo jeho nětko nawječorni Słowjenjo za to pomhachu porazyć, přińdze z teho, zo je džělba z nich z Němcami zjenoćena. Słowjanskich wojowarjow je drje w němskim wójsku wjele mjenje, dyžli Němcow samych; ale woni su tola tež džěl cyłeho wójska a jich křoblosé wěsće snadniša njeje, hač wutrobotosé Germanow. Přez 60,000 Polakow, Serbow a druhich mjenšich słowjanskich splahow wojuja před Parizom.

Nětko so praša, što budže jim za to, zo su swoju krej sobu přelec dyrbjeli za němske naležnosée? My so bojimy, zo Němcy na pomoc Słowjanow při poraženju francowskeje hordosée wulku wažnosť kłásé njebudža, a teho dla tež my Serbjo wjele dobytka wot tuteje wójny

njezmějemy. Tola budźmy džakowni, zo bu naš wóteny kraj před tajkim zahubjenjom wobarnowany, kajkež je francowsku zemju potrejchilo. Francowska budže sta lět dołho to hubjenstwo njesé dyrhjeć, kiž je z tutej wójnu na nju přišlo. Němey tam přichodnje swoje twory njewotbudu, dokelž tamniši lud wokhuduje. A njech Francowsku hač do popjela poniža, wona budže tola přeco zaso składneho časa hladać, zo by so nad Němcami wjećić mohła. Wona runa so sydohlłowatemu hadej, kotremuž hlowy přeco zaso rosćichu, hač runje je sławny Herkules z mječom wotća. Nam so nohee wěrić, zo so Němcam hdy poradzi, Francowzow cyle skłudzić a sebi jich k přecelam sćinić.

Čłowske žiwjenje je kaž pólna kwětka, to spóznawamy tež w tutej wójnje, w kotrejž najkrućiši młodzeny swoju krej přeliwaju, a to za kubla, kotrež ženje njedostanu. Derje tym bédžerjam ryćérskim, kiž tam spja w cuzej zemi! Na hubjenych a bédnych tu njechamy spominać, hewak so nam sylzy wulinu. Wójny njesćece Bóh, tón Wóte wšeje miłosće; te sebi ludžo sami načinu. To drje je hižom wjele raz prajene, ale hišće dołho nic w tej měrje, zo bychy sebi to ludžo do wutroby zapisali, kaž Bože džesać kazuje. Kuše zemske žiwjenje žaneje wójny hódné njeje, a kóždy čłowjek ma tu ruma dosć.

Za naranšich Słowjanow je to wulki wužitk, zo Francowska wjacy Turkam pomhać njemóže. Nětko móža słowjanske splahi w turkowskim khěžorstwje skerje swój čězki přah ze šije wotćisnyć. Hdy budžichu rusey Słowjenjo hišće bóle narodnje zmysleni byli, dha hižom dawno žadyn Turka wjacy w Europje był njeby. Zjenoćenje tamnišich Słowjanow mohło so snano cyle hjez přečeca krwě stać, hdy bychy so Rusojo bóle wo cyrkwine naležnosće svojich słowjanskich bratrow starali a jich přez to pod jenu mysl přiwjedli. Ale Ruska je při tym khětro liwka była a je pře jara na zmoršćene čola nawječornych mócnarjow kedźbowała a nic na narodne wožiwjenje swojeho luda. Haj, wona je dała za dobre słowjanske pjenjezy husto dosć němske knihi čišćeć, kiž ruskemu słowjanskemu ludej mało wužitka přinjesychu. Hakle w nowším času je so na to dopomnila, zo je to cyle wopačny puć. Čeho dla žadamy, zo dyrbi Rusa knježstwo nad naranšimi Słowjanami dostać? Teho dla, dokelž maju spomnjene splahi runje tež tu samu grichisko-katholsku wěru. Přez to, zo Słowjanstwo junu na zemi tak móčne

knježerstvo dostanje, přez to budže stajny a zloty měř dobyty, za kotrymž hišće podarmo žedžimy. Němski zwjazk je tež nas sakskich, pruskich a pólskich Słowjanow bliže zjenočil. To je za nas dobry materialny wužitk. Ale nětko trjebamy tež hišće duchownu přezjenosć. Ta sama nam hišće wjetšu móc spožči. Duž, mój swěrnny serbski ludo, dđerž so twjerdže swojeho naroda! Idžež dyrbiš ryčec před wyšnosću, před sudom, w domje, w městach abo na wsach, dha ryč, kaž twoji wóteojo, w serbskim jazyku. Wot přeněmčeneho Serba, kiž za twojimi serbskimi kroškami žedži, njekupuj ani nitku. My jako namjezni Słowjenjo móžemy sebi we wikowanskim nastupanju wulku wažnosć dobyć, dokelž budza Němcy při swojim wikowanju z naranšimi Słowjanami nas jara derje jako srědnikow trjebać móc, jeno zo budžemy sprawni, a tu khwalbu Serbja maju. Wyše toho dyrbi kóždy zdžělany Serb za tym stejeć, zo by serbska ryč hišće wjele wjetše prawo tež w šulach měla, tak derje w městach, kaž na wsach. Tajkich zastojnikow, kiž snano serbsku ryč w šulach zabanjeja, móže wosada skerje a lěpje wotebnać, dokelž su potom tež w drubim nastupanju njeswěrnni. Āak wjele Serbow je jeno w Budyšinje samym! Ale je hdy žadyn na to spomnił, zo dyrbjalo so na měšćanskej šuli tež serbsey wučić?! A tola by serbska ryč wšec wjele wjacj prawa k temu měla, bač ryč Francowzow. Cyły Budyšin dyrbi so wot Serbow žiwic, a nocheyli ěi wjacj pola renegatow kupować, dyrbjeli woni swoje budki začinić. Zo so w Budyšinje a drubich lužiskich městach tak mało za Serbowstwo wudokonja, wo tym mohł sebi něchtó myslit, zo su Němcy nad tym wina. Ale temu tak njeje. Serbjo su sami nad tym wina, dokelž měnja, zo je němske wašnjje wosobniše, dyžli serbske. Pódlu němskeho dyrbjal kóždy serbski kupc abo rjemjeslnik tež serbske napismo na škiće stejo měć! Drohi, wulicy a pućniki dyrbjale tež serbske mjena napisane dostać. Při wšem a, wšudžom póznajmy swoju narodnosć a njespušćny na žadyn pad swoju maćeršćinu! Přetož lud, kiž so swojeje narodnosće a ryče ze samsnej wolu wzdawaja je hódny, zo hórzy zabinjje, dokelž je to tola znamjo najwjetšeje de moralisacie.

M. A. Rr.

Krótka historia hory Vesuv.

Najznačíša woheń-pluwaca hora je hora Vesuv. Jejna ležomnosć, přiroda a jejne samownosće su z wjetša znate, mjenje znata je jejna historia.

Prěni wuwal (Ausbruch) hory Vesuv, wo kotrymž nam historia powjeda, sta so w léće 79 po řhr. pod romskim khěžorom Titom. Prjedy njebě ju nihtó za woheń-pluwacu horu dđeržal, a nihtó so jejneje strašneje džělawasće njenadžiješe. Je znate, zo bě samo jedyn romski wyšši hetman swojemu 10,000 muži sylnemu wójsku lěhwo z lžubočiny hory Vesuv sěnil. K temu mėješe wona tež rjany, měrný napohlad, přetož wubjerne zahrody ju wobdawachu. Ale kajki běše wona tajenc! Wona bě podobna čłowjekam, kotřiž we wowčej drasće khodža, ale su z nuřka torhace wjelki. Njeje to w léće 79 pokazala, jako so w swojej woprawdźitej naturje zjewi? Tale hora w spomnjenym léće tak wjele popjela wupluwaše, zo tři města: Herkulanum, Pompeji a Stabiä, z popjelnym pokrywom přeceže, kotryž běše na někotrych blakach 60—112 stopow toľsty, tak zo njebě wo spomnjenych městach ničo wjaey widžeć. Hakle w zandženym lětstotku buchu při ryču jeneje studnje rozpadanki tychle městow namakane. Wot teho časa je so tam wjele džělalo, a je wjele hódnych interessantnych starožitnosćow na swětlo přinjesenych. Po tutym strašnym wocučenju hory Vesuv slědowachu hač k létu 1139 džewječ wuwalow, wot kotrychž so wo jenym powjeda, zo je cyłu Europu z popjelom posypal. Wot nětk wotpočowaše hora Vesuv dolhi čas wot swojeho strašneho džěla, přetož wot léta 1139 hač 1632, nimale 500 lět, wospjetowaše wona swój njezbožowny skutk jeno dwaj razaj (1306 a 1506).

Žalostny běše wuwal w léće 1631. Hora Vesuv běše sebi zaso mocy dobyla a njemdrješe z tajkej surowosću, zo buchu města w blizkosći Neapela zaničene a 40,000 ludži žiwjenuje zhubichu. Wot nětk wospjetowachu so wuwaly husćišo. Te same njeběchu drje přeco tak strašne, kaž prjedawše, tola wě nam historia tež wupusáce mjenować, tak n. př. w léće 1779. Runje tak strašny běše tón w léće 1794, přez kotryž bu město Torre del Greco, kotrež bě hižom k njewurjeknjenju wjele čěrpilo, zaničene. W našim lětstotku su so přez džesac wuwalow mělo, najposledniši džen 8. decembra 1861.

H. Nowak.

Smjertnička.

Calendula officinalis, Ringelblume.

Komu njeby smjertnička (smjertna róža, knochotka), kotraž na wsach skoro kóždu zahrodku debi, znata byla? Žoľty je jeje kćew, kotryž so přez čornu srjedziznu pozběhuje. Tuta nježadna kwětka je dobre zelo a runa so jara tamnemu zelu, kotrež je pod mjenom janske zelo abo arnika wěsće kóždemu znate. Najbóle naložuje so arnika jako srědk při ranach, kiž su přez zrězanje, zakopnjenje, třělenje a t. d. nastale. Tež smjertnička naložuje so z dobrým wužitkom při wšelakich krwawnych ranaeh, tak ruče hač su nastale. Tutón srědk móže sebi kóždy sam přihotować.

K temu trjeba so bleša, do kotrejež so te žoľte kćewne łopješka tuteje kwětki sypnu a z wodu polija, a to z čistej wodu, kajkaž ze studnje přińdže. Sy 12 lutow tutech łopješkow do bleše sćinił, dyrbiš 8 lutow wody na nje linić. Potom dyrbi so bleša derje zatykać a tak z lěpnom (Siegellack) zalěpić, zo žadyn lóft abo powětr do njeje nje-móže. Na to ma so tuta bleša 3 abo 4 dny na ćople městno stajić, jeli móžno tak, zo móže je wodnjo slónčko derje wobswěćić. Woda je so potom cyle wot brěčki kwětki přěcahnyla a ma dobre wonjenje abo dobru wón. Zo by pak ta sama w tutej wodźičcy so derje zakhowala, dha ma so tajki lékařski srědk do mjeńšich, lutowskich, k najwyššemu dwajlutowskich bleškow napjelnić, te same dyrbja so derje zatykać a zalěpić a potom w pincy khować. Je štó zraujeny, tón wzmi wot tuteho srědka někotre kapki a pušć je do rany a wobwij tu samu z lapku wot rubjaneho, čisteho płatu, kotraž je so w tutej wodźičcy wotunkala. Su rany jara rozdrjene, abo stej koža a mjaso womódrjenej, móže so něšto tajkeje wodźički do čisteho palenca linić a z tym samym něšto lapkow hromadže w nim wotunkać a womačće. Wěsty Dr. W . . . je na tajke wašnje khětro wulke rany bjeze wšeho jětřenja ruče a derje zahojil, tež njejsu při tajkim hojenju žane hrózbne a wulke bluzny nastale.

Dr. W. měni, zo hojaca móc tuteje kwětki najbóle w tym spodziwnym lěpiku (Klebstoff) leži, kotryž wón calendulin mjenuje. Tutón lěpik njeje jeno w kćewje, ale wšitke džěle kwětki: łopjena, stwólk a t. d., maju jón, kaž so to hižom z porstami začuwa, hdyž cyłu smjertničku do ruki wozmjemy.

Horisław-Mučink.

W š e l ě i z n y .

Woda cyleho morja, našu zemju wšudže wobdawaceho, je so na 2 ¼ billionow kubiknych mil wobličila, hdyž so srjedźna hlubokosć morja na 12,000 stopnjow wobliča.

By so wšitka woda z morja cyle wučerpała, dyrbjale wšitki rěki na zemi 40,000 lět běžeć a wšitku swoju wodu do prózdneho kótlíšća wuliwać, prjedy hač by so morjo zaso tak napjelnilo, kajkež je było.

Drobnostki.

* Džěćace wuličenja k hram: Jenka, dwěnka, třinka, štyrka, pjatka, hladka, kobelka, štuc!

Abo: Jenka, dwěnka, třinka, štyrka, pjedzi, ledzi, hupa, stupa, tormy, rormy, Cynkec Hanka, dži ty won!

Abo: Jenka, dwěnka, třinka, štyrka, pjedzi, ledzi, hupom, dupom, kelom, delom, cokorina, młody kujez, krawe, wón won!

Abo: Jenka, dwěnka, třinka, štyrka, pjedzi, ledzi, wupan, dupan, cokoratto, raws, won! —

H. J.

∴ Prěni přidawk k serbskim džěćacym hram, w 10. čísle Łužičana lěta 1870 pomjenowanym:

a) Žabu skakać. Hólcy so do rynka skhileni zestupaju a zadny přez tych druhich kaž žaba skaka a so potom na přenje město stupi. b) Bunować. Črjódka džěći do jamki buny mjetaju, a kotrež do njeje trjechi, sebi buny druhich skhowa. c) Kiješki łowić. Kotryž je po kumpanju posledni z wobleganjom hotowy, dyrbi do rěki po kiješk, kiž so wot druhich nutř čisnje. d) Ptačkam jěsć a pić. Hólcy (abo holcy) so zestupaju a jedyn z nich wokoło khodži, kóždemu rucy poskićo, a štóž so při tym šěipnyć da, dyrbi na to wokoło khodźić. e) Kurjatka wołać: „Kurjatka, pójeće wšitke dom!“ „„My so bojimy!““ „Před kim dha?““ „„Před wjelkom!““ „„Hdže wjelk je?““ „„Za płotom!““ „„Što wón čini?““ „„W młocy caltu a kisaly kaš jě!““ — Tak so džěći wot jeneho z nich wołaju a skónčnje k njemu přiběhnu, wjelk na to wuskoči a sebi jene džěćo popadnje, kotrež je potom wjelk.

Babik.

(Druhi přidawk k serbskim džěćacym hram. Wyše hižom pomjenowaných brow serbskich džěći su mi hišće tele znate: Štomiki předawać, myš a kóčka, złote ćelo, kiješki hudać, čorny muž, Jakub a Ezaw, do trukow hić, tři hantwjersecy, přez paradiz skakać.

A. Garbař.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Džeń noweho lěta bu w Budyšinje zaslužbny serbski wótcinc a płódny spisowař, kujez Michał Hórnik, jako farař při cyrkwi

s. Marije a s. Miklawša swjedžeńscy zapokazany. Tajke zapokazanje sta so přez k. kan. kap. šolastikusa Kućanka, a dźeržeše tón samy při přepodaću cyrkwinych klučow nowemu k. fararjej krasnu ryč, na čož k. Hórnik swojej wosadže rjane, wutroby hnujace nastupne přédowanje wotdźerža.

(Z Lipska pisaju, zo tam k. professor Leskien, kiž na tamnišej universiće slowjanske ryče zastupuje, w zańdženym lěcu staroslowjansku grammatiku čitaše. W běžacym pollěće wukladuje grammatiku našeje serbskeje ryče. W tu khwilu su pječo Serbjo w Lipsku, kotřiž jeho čitanje wopytuja; někotři druzy serbscy studenci su sobu na wójnu čahnuli a njemóža teho dla na jeho rozwučowanju džěl brač.

† W bitwje před Parizom, kotraž so tam džěn 2. decembra 1870 měješe, padže tež serbski mlóuženc, k. Oskar II a dank z Parcowa, jednu wot tych štyrjoch budyskich serbskich gymnasiastow, kotřiž swoje maturitatne pruhowanje sčinichu, zo bychu hnydom do wójska stupić mohli (cf. Luž. č. 8. 1870). My jeho zažnu smjerećim bóle wobžarujemy, hdyž na to spominamy, kak bě jeho mlóda wutroba za naše Serbowstwo w lubosći zahorjena! Bóh tón Knjez spožč jemu čichi wotpočink!

∴ Kaž runje z přećelskeho lista zhonichmy, dha je naš česćowny serbski krajan a sobudźelaćeř, k. Dr. med. Čěsla, w tu khwilu domjacy lěkař (panský lěkař) hrabje Pourtales-a w Tloskově (w Čechach) a bydli w městačku Neveklově (Neveklau), 10 minutow wot Tloskówa a 5 mil wot Prahi zdaleny. Hač runje tam hakle 9 njeđzel přebywa, je tola wšudze rady widžany. Měšćanska Bjesada wuzwoli sebi jeho za swojeho městopředsydu, a je ze wšeho spóznać, zo jeho tam jako slowjanskeho bratra do swojeje srjedzizny rad přijachu. Krajina je tam, kaž „w lubyh horach lužiskich.“ Wot krasnych brjohow Wołtawy je wón dwě hodžiny zdaleny. Město drje ma jeno 1100 wo-bydleri, tola je tam wón jenički lěkař, a tež khětro wulki wokrjes je jeho. Džěn 14. februara t. l. chce wón „ze swojej Arnoštku,“ horliwej Čechowku, do swjateho mandželstwa stupić. Bóh tón Knjez spožč jemu k temu swoje požohnowanje!

§ We lóušim lětniku (strona 348) českeho illustrowaneho časopisa „Květy“ je derje trjeheny wobraz „Věža nad bohatymi wrotami w Budyšině.“ Přidate krótkke wopisanje je wot M. Hórnik a.

Slowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Tež na Čornohorje (Montenegro) maja nětko swoje nowiny, přetož znaty južnoslowjanski pisaćel Jan Sundečić je tam lětuše nowe lěto nowiny politiskeho a literaturkeho woprijeća pod napismom „Orel“ wudawać počal. Orel wukhadža w Cetinju, hlownym čornohórskim měsće.

W San-Francisco w Americy su ruscy a grichiscey wučahowarjo prawosławne biskopstwo založili. Woni maja tam swoje slowjanske šule a wudawaja tam swoje ruske nowiny.

Po awstriskich nowinach je znaty slowjenski spisačel Matija Majar za professora na jedyn ruski universitet powołany, a ruski wulkowjerch naslédnik je k wutwarjenju ruskeje cyrkweje w Prazy 6,000 rublow daril.

W Draždžanach wudawa sławny pólski spisačel J. I. Krašewski pólske tydžeńske nowiny pod napismom: Tydzień polityczny, naukowy, literacki i artystyczny. Kóždemu čislu so pěkne wobrazy přidadza. — Zańdžene lěto mējachu tute nowiny 700 wotebjerarjow.

We Lwowje je wušła knižka pod slědowacym napismom: „Historja o świętobliwym Kazimierzu Korsaku, który ze szlachcica został wieśniakiem. (Historia wo swjatym Kaziměru Korsaku, kotryž je ze zemjana nastal wjesnak).“ Tam je tež Paulin Święcicki wudał „Odmiana zaimkow. Rzecz językowo-porównacza. (Wotměnjenje pronominow. Jazykopřirunawaca wěc).“ Tuta knižka so khwali jako jena z najlěpšich pólskich ryčespytnych džětow.

W pruskopólskich krajach je zjenočěnstwo, kotrež so mjenuje: „Towarzystwo pomocy naukowej (towarstwo pomocy nawukoweje). Wone je k temu založene, zo by so z pjenježnych přinoškow, kotrež so wot sobustawow kóžde lěto nawdadza, młodzi pólscy ludžo, kiž na gymnasijach, seminarach, technikach a universitetach studuja, po móžnosći z pjenjezami podpjerali. Loni je tuto towarstwo wudało na 13 studentow 1015 toleř, na 2 technikow 200 tl., na 46 gymnasiastow 700 toleř a na tójšto šulskich seminaristow 372 toleř.

Wot redaktora.

Čezka a dołha khorosć w mojej swójbje běše wina, zo tole čisło hakle nětko wuńdže. Bližše čisła wudadza so, da-li Bóh, přeco druhu sobotu w měsacu.

Listowanje.

K. w. K. na S. Poskičeny nastawk móžach jeno we wučahu podač. — K. w. N. w E. Wutrobny džak! Přinjesu w 2. čisle. — K. gymn. R. w Zh. So wutrobnje wjeselu nad Wašim zahorjenjom za našu lubu serbsku ryč. Bóh tón Knjez žohnuj Waše studie dale! Dobroćiwje připóslany wudžětk wočišću w bližšim čisle.

ŁUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłlětnje 15 nsl.

Č. 2.

Februar.

1871.

Skóržba syrotcyna.

Tak často, hač so zazwoni
A swjaty wječor klaka,
Dže syrotka a pokloni
So k rowu, při nim plaka.

So ronja sylzy do pjeršće,
Kiž kryje drohu maćeř,
A z horcej sylzu lubosće
Tež twochuje horca paćeř.

„Nětk spiš tu čiše, njestyšiš,
Hdyž z wječora so zwoni;
Hdyž přińdu k tebi, njewidziš,
Kak wóčko sylzy roni.“

„Rži, zwono, zbudź ju ze spanja!
Čeču wuryé ze sylzami
Ju z pjeršće, haj hač do ranja
Čeču plakać pod hwězdami.“

A bišće skóržbnje zdychuje,
Zwón posledni zwuk sćeće. —
Štó, syrotka, nětk změruje
Či bolosćow tak wjele?

Budź čiše; časy žiwjenja
So pominu kaž kćenje;
Kaž hlós, hdyž čeknje wot zwona,
Tak njewróćiš je ženje.

„Praj, hač so ženje njewróći,
Štož z tobu čeknje, časo? —
Mać zawěšće mi wocući,
Wšak kčěja róže zaso.“

J. Kapleř.

Šwingulantojo.

Po českim předžětał J. Čěsla.

(Pokračowanje.)

I.

Junu wječor běchu so hižom wšitcy šwingulantojo hač do Brju-
chopaska zešli. Někajki pućowařski, „pječa wumjele“, běše před ně-
kotrymi hodžinkami woznamil, zo chce tón wječor někotre z najwo-
sebnišich kuskow swojeje wědy pokazać, a dokelž běchu to knježa

švingulantojo zhonili, rozpředže so ryč hlownje wo wumjełstwje knjezow Philadelphia, Bosca, Döblera a druhich. Kóždy w towařstwje wjedžeše něšto njewudžomneho wo tajkich wumjełcach powjedać, wjele so přiřža, a tak poda so dosć přiřčiny k njemałemu smjeću. Jenički, kotremuž so, k spodžiwanju wšěch, ani do ryčow, ani do smjeća nochcyše, běše Michałk. Mějachu snadź so šwingulantojo bojeć, zo jich najlubši towař wjesely njebudže? O ně! Znajachu jeho, zo so wodže runa, kotraž je čím hlubša, čím čišša. Běše-li wón hdy srjedź žortowanja zamysleny, tehdy zawěsće něšto zatrašne w jeho duši jězdžeše, a tak běše to tež džensa. Michałkowe wobličo započa so wujasnjować, a wón, kaž hewak, zakašlowa, štož běše znamjo, zo je šibałstwo do drobna přemyslene.

„Čemu so smějeće, Michałko?“ praša so jedyn ze šwingulantow.

„I, připadny mi něšto, kak bychmy našeho Brjuchopaska džensa pokurić mohli,“ praji Michałk.

„Nó a što?“ prašachu so hnydom wšitey.

„Běch tu runje připołduju, jako někajki pućowařski wumjełc ke knjezej Bimbakej přińdže. Tón karla je wam tak spodžiwnje zdraščeny, kaž to bórzy widzał njejsym. Wudawajmy jeho Brjuchopaskej za Turku!“

„A što wjacy?“ prašachu so někotři.

„Jeno mje wostajće,“ wotmłowi Michałk, „to druhe zhonieće.“

Towařstwo z hlownu pokiwny, Michałk so zběhny a džěše runy puć do kuchinje. Po dołhim času so wróćiwši, posydný so a tu kaž zawołany přiřčeri so tež Brjuchopask!

„Witajće! Hdže tak dołho? Dobry wječor! Zasy pola njewjesty?“ — běchu prašenja wot knjezow šwingulantow, tak spodžiwnje změšane, zo přiřhadžacy za najlěpše spózna, ani na te, ani na druhe wotmłowjenje dać.

„I, tón je džensa někajki hordy!“ rjekny něchtó.

Michałk, tuto wuprajenje k swojemu předewzaću za witane spózna, běše hnydom na młynje. „Najskeršo,“ rjekny z najwjětšej khutnosću, „zo je hižom naš knjez Brjuchopask pola woneho turkowskeho pósłanca audiencu měł.“

„Pola turkowskeho pósłanca? Audiencu?“ To běše Brjuchopaskej něšto cyle nowe, něšto pře spodžiwnje, k wěrje njepodobne. K

temu njetrjebaše tak wćipny býć, zo by so po tym dale njewoprašował. „A što to za pólšanca?“ wuprasny po tajkim knjez Brjuchopask z poľnym hłosom, „čeho dla bych k njemu na audiencu přińć dyrbjał, hdže so —“ ale Michałk jemu ani doryčćć njeda, zaprasny z rukomaj kaž w najwjetšim spodźiwanju a prašeše so: „A wy jeho hišće widžał njejsće? Je móžno, zo wy wo nim hišće ničo słyšał njejsće?“

„So rozymi, ow haj,“ rjekny Brjuchopask, kiž so rady zahańbić njedaše; „trjehich džensa někajkeho keklerja, mĕješe kožanu čapku, somoćanu bundu (Pelzkleid), a přez nju hač k pjatam dele židžany kabat.“

Šwingulantojo dych tajachu, zo njebychu z dočasnym smĕchom dobru wĕc skazyli; ze słowčkom: „to je wón!“ sej cyłe towaršтво wodychny.

Brjuchopaskej so někak džiwnje zdaše; a hač runjež so zjawnje prócowaše, zo njeby swoju dychćitość po kluču k wonej spodźiwnej tajnoći přejara zjewił, skónćnje tola hinak njemóžeše a prašeše so: „A što to, pola kotrehož wony pólšanc bydli?“

Mjez tym přinjesy knjez Bimbak piwo, Michałk na njeho zawoľa, a woprašo so jeho wótfě, „hač wot wčera žadyn Turka pola njeho njebydli?“ A zo běše Bimbak wot Michałka přjedy rozwučeny, so wĕ, a rjekny teho dla: „Někajki spodźiwny knjez tu bydli; kajki pak to krajan, wo tym bychu ći knježa nalĕpje wĕdomość dostali ze zapisneje knihi hosććnca.“

Na mĕšće dyrhješe ju přinjesć a njetrjebamy hakle wopisować, kak wšitcy žadosćiwje hłowu načahowachu, wosebje pak knjez Brjuchopask. Wón wobroćeše hłowu, pohladujo njespokojuje ke kuchinje, do kotrejež bě Bimbak wotešoł, wza swoju škleńcu, piješe khĕtřišo hač přjedy a přesydný so k najmjeńšemu džesać króć na swojim mĕšće, přjedy hač so knjez Bimbak wróći; skónćnje tola z knihu přińdže, a Michałk běše přěni, kotryž tutu wažnu wĕc do rukow dosta.

„To dyrbi so wótfě ćitać,“ zaklinča jako powšitkowna žadosć.

Brjuchopask načahny swoje ľěwe wucho, Michałk sej wotkašlowa, a potom započa jasnje a wažnje ćitać, kaž slĕduje:

„Mjeno: — Kara Mustafa.“

Brjuchopask njewĕrješe při tak wosebnej wĕcy ani swojemu wo pale načehnjenemu wuchu a prašeše so: „Ķak? kak so mjenuje?“

Michałk wospjetowaše hišće sylnišo: „Ķara Mustafa.“

Brjuchopaskej zdaše so to njeno zatrašnje džiwnje a wón tež zabórbota: „Kara Mustafa!“

Michałk čitaše dale: „Staw: Abyssinski posłanc.“

„Tak, tola posłanc?“ přistaji Brjuchopask. „Tón karla dyrbi pjenjz měć, njeje wěrnó? Te bych sej přal!“

„Stary?“ pokračowaše Michałk dale: „Třicyéi lět!“

To běše Brjuchopaskej džiwnje. „Kak to? Třicyéi lět?“ wospjetowaše sej; „to być njemóže, wón je starši!“

„Njeryčće wo wěcy,“ přetorhny jeho Michałk, „kotruž njerozymíe. W połodnišich krajach lud přjedy dozrawi, zestaruje so pak tež před časom. Pomyslée sej, ta ćopłota, k temu jich napoje, jich žiwjenje!“ —

To rozswětli Brjuchopaska. „Nětko to rozymju,“ rjekny, „jeno pokračující dale, knjz Michałko.“

„Nježenjenc abo ženjeny? — Ma doma swój harem.“

Džiwn, zo Brjuchopask při słowje „harem“ ze stola njepadny. „Harem ma doma?! To je tola wjedrowy karla! Kelko dha smě tam tych žonow měć, luby Michałko?“

Na tuto prašenje da so wšo do směcha. Zo běše Brjuchopask wosebny lubowar žónskich, njeběše runje potajnstwo, a tak chcyše jeho ze šwingulantow kóždy najradšo tak prawje načahnyć. Jedyn wołaše: „třicyéi!“ druhí: „sto,“ třetí: „hišće wjacj“ — tak zo Brjuchopask skónčnje njewjedžeše, na koho pohladnyć, na koho posłuchać, komu wěrić, a jeno wušikny knjz Michałk wjedžeše temu kónc činić. „Tři sta“ — rjekny, „dokelž dostojnosć tak wysoko postawjeného muža to hižom sama žada, zo by k najmjeńšemu tři sta žonow měł.“

Kak pak Brjuchopask při słowach: „tři sta žonow“ wobličo přeměni, to so wopisac njeda.

Michałk čitaše dale: „Wěra? — Muhamedanska.“

„Wotjědze jutře abo wostanje tu přez dlěši čas?“ —

„Allah je wulki, Allah je mócný, Allah to chce!“

„A što to, što to?“ prašeše so zasy Brjuchopask. Michałk pak jemu wukładowaše: „Allah“ mjenuja Turkojo Boha, to druhe je po turkowskim wašnju česé za njeho.“

„Podpis? — Pisane w měsće B—nje, na dnju třináteho tšum w léce wulkeho profety 27, 895.“

„Pražník je po tajkim turkowscy tšum?“ prašeše so hnydom zaso Brjuhopask.

„Haj,“ wotmłowi Michałk; „turkowske měsacy kónča so wšě na ‚um‘. Žnjeńc so mjenuje prum, požnjeńc krum, winowe brum a tak dale. Před lětami wjedźach je wšě dwanaće mjenować.“

Brjuhopask zawjerća, so njemalo džiwažo, z hłowu, a džeše, zo je jemu najspodźiwniše, kak móže wony Turka serbscy pisać, a zo je tola přikładow na dosć, zo sej wjele rodzenych Serbow k temu prócu njebjeru.

Michałk, kotryž prawe wotmłowjenje ženje winojty njewosta, wjedžeše sebi tež w tutym padže pomhać. Wobkrućowaše Brjuhopaskej, zo so turkowske knježerstwo nětko stara, zo by mjez swojimi poddanami stare bludy wukorjenilo a prawu zdźělanosć rozšěriło; a zo wono teho dla nic jeno zdźělaných wumjełow do swojich krajow z cuzby radlubje a pod dobrymi wuměnjemi přinć dawa, ale tež swojich poddanych do zdźělaneho swěta rozpósćela, zo bychu ryče, rjemjeslnistwa a druhe wěcy nawuknyli, a na tajke wašnje swojej wótčinje k wužitku byli. „Štó wě,“ skónči Michałk swoju ryč, „što wě, kajki na tutón pósłanc wotmysl! W R . . . je pječa dvě léce pobyl, a tam našu lubu Serbšćinu derje dosć nawuknje!“

Brjuhopask je wótčine. Wón čita pilnje serbske knihi, wosebje Lužičana. Róždy raz so wjeseli, hdyž je so něšto nowe a za Serbstwo wužitne wuwjedło, a tajkichle duchownych zaměrów dla běše jemu wony Turka, kotrehož před štworćhodžinku někajkeho keklerja mjenowaše, wšeje česće hódny muž.

Njech je, kaž chce, Brjuhopask sebi předewza, so do Kara Mustafoweje towaršnosće podać. Tu so durje wotewrja, a Kara Mustafa zastupi. Brjuhopask bu zatorhnjeny a z potajenym wusměwanjom šeptachu sebi šwingulantojo: „To wón je!“

Kara Mustafa, do jstwy stupiwszy, rězaše pokłony na lěwu a na prawu stronu a čěrješe k durjam, kiž do kuchinje wjedžechu. Tuta přecělnosć, z kotrejž Kara Mustafa wšitkich hosćow strowješe, dobu sej Brjuhopaskowu wutrobu tak jara, zo jemu ani móžno njeběše, swoje spodźiwanje potajić. Luboznje so wusmja a rjekny z wurazom, ale tež nanajćiššo: „To je šlachotny muž, moji knježa, nic?“ Či so do hubow kusachu, zo so jemu do wočow smjeli njebychu, a kiwachu z hłowu „haj“.

Kara Mustafa poryča někotre słowa z knjezom Bimbakom, kotryž w kuchinje sedžeše, da sebi, kaž kóždy drubi čłowjek, kotryž runje abyssinski pólanc njeje, škleńcu piwa naleć a postawi ju na železne khachle, kotrež w kuće stejachu. Z tym dobu sebi lubosć Brjucho-paskownu hišće we wjetšej měrje. Wysoko postawjeny a tola tak pře-čelny — to Brjucho-pask za najwjetšu zdžělanosć džeržeše.

Michałk jemu započa powjedać, zo je přečelnosć Turkow narodny charakter, zo su telko wójnow wjedli ze wšelakimi narodami, a teho dla tak ponižni atd. Brjucho-paskej to nětko dlěje měra njeda. Wón stany a z wažnej kročelu ke kuchinje džěše a přišedši na tři kročele ke Kara Mustafej, pokiwny přečelnje z głowu. — Zo dyrhješe sej Mustafa to za česć, wažić, to so myslić dawa, a wón tež po tajkim tuto wažne postrowjenje w krótkim času z njemałej pokłonu wotruna. To doda Brjucho-paskej wutrobotosć; wón pokłoni so drubi króć, ale hišće přečelnišo a hlubšo, přibliži so k njemu a započa: „Prošu — dowolće — z kim mam tu česć —?“

Kara Mustafa, kotryž móžeše drje tež serbsey ryčec, jeno zo so jemu tale ryč za wunjełca jara wšědna býć zdaše, dokelž tež burja serbsey ryčachu, — Kara Mustafa, pomyslće sebi, wuprasny — něm-scy, a to z najwjetšej jazyčnej wustojnosću:

„Vergeben, ich bin ein durchreisender Taschenspieler, und werde in einem Viertelstündchen so frei sein, einige noch nie gesehene Künste im Gebiete der natürlichen Zauber-Magie zu produciren.“

Brjucho-pask wosta kaž hjez zmysłow. Hižom to, zo je zasy pře-le-sčeny a za błažna poměty, to dyrhješe njemału bórkosć w nim zbudzić; zo pak je tež jeho zbožowny són zničeny, to běše smjertna rana za njeho.

Při blidže Šwingulantow nasta njewuprajny směch. Brjucho-pask so zmuži, džěše do kuchiny, da sebi skradžu swoju čapku přinjesć a woteńdze z tym předewzacóm, zo so ženje wjacy w „złotej krónje“ widzec njeda. Někotre dny drje tež to při tym wosta, ale zo by na wěčnje tak bylo, to běše njemóžna wěc. Šwingulantojo na njeho kóždy dzeń běhachu, předstawjowachu jemu, zo je to žorčík wot dobreho přečela, prašachu so jeho, što je wón za šwingulanta, hdyž temu rozy-mić ujecha, slubichu, zo jeho wjacy načahowac njebudza a ryčachu do njeho tak dołho, hač skóučnje z nimi zaso do „złoteje króny“ džěše.

(Přichodnje dale.)

Serenada.

(Z léta 1862.)

Nóc éicha hona wodzewa,
 Je mĕsačk slĕborni;
 So hwĕžki jasnje zybola,
 Wšo w miłych drĕmkach spi.

Ja njespju, ja Će postrowjam,
 O hwĕžka žiwjeńska,
 A z myslemi tam přebywam,
 Hdžež Ty sy, najlubša!

Hlej, mój duch Tebje wobdawa,
 Ći šĕpta radostny:
 „Twój wostanu ja do kónca,
 Ty wĕčnje moja sy!“

Spi derje, hač Će wubudzi
 Džeň nowych radosćow;
 Njeh nóc Ći wo mni wobradzi
 Són slódkich lubosćow!

K. Pĕtrowiĕ.

Jedyn swjatkowny wopyt.*)

Swjatki běchu před durjemi; njebo so luboznje smĕwaše na krasnje wupyšenu zemju; a wutroba sebi žadaše čahnyć přez hory a doły do šĕrokeho swĕta. — Z našeho domu dachmy so tfo na drohu, zo bychmy wonkach w přirodže srĕbali wokřewjenje ze šĕdriweje ruki stworićel a swjatkowne wjesele wužili wosrjedz lubych přećelow: ja, moja žona a naju wósomlĕtna džowčička. My cheychmy sotru mojeje žony a jeje muža, kiž je tež wučer, wopytać. Jeju statok leži wot nas k połodnju w „bergiskim“ kraju, tři hodžiny zdaleny. Składnosće k jĕzdze běše dosć, po pósće a z omnibusom; my pak wo nju njerodžachmy. My mamy, džakowano Bohu, čerstwe nohi a tak džĕchmy radšo, a to po rjanych pólnych pućkach, hdžež mózachmy sebi te lube Bože dary tak prawje w mĕrje a ze spodobanjom wobhladać. Nam k prawicy a ľewicy zelenjachu so rjane žita a wšelake druhe plody. Derje pico wane kruwy pasechu so, z rječazami k zemi přibite, na džećelnišćach. Wokoło tych jenotliwje ležacych hurskich dworow rozšĕrjachu mnohe sadowe štomy swoje wjerški, bohate plody připowjedajo a tu krajinu porjeńšowajo. Z tych dworow přińdžechu nam žónske napřećiwo, kotrež krajne wuplody do mĕsta na předaň njesechu. Někotre mĕjachu swój koš na hlówje bjeze wšeho džerženja z rukomaj.

Kraj je hórkaty; tak džĕchmy pak horje, pak dele, přeco nowe rjanosće pytnywši. Něhdže za poľ hodžiny stejachmy před jenym ľe-

*) Knjez redaktor žada přinoški za Łužičana. Runjež wjele časa nimam a tež hewak k tajkemu džĕlu zlóštny dosć njejsym, chcu tola swoju šĕrpatku připoľožić, česćenych čitarjow wo miľe rozsudženje mojeho dara prošo. —

som. My wohladnychmy so hišće raz a prajachmy Essenej a jeho wěžam a wuhnam w bože mje. Lěs, do kotrehož nětko zastupichmy, wobsteješe z wysokich dubow a bukow, mjez kotrymiž so wšelaka kerčina šepjerješe. Syła ptačkow, mjez nimi tež knjezaj sołobik a kós a knjeni zyba, powita nas z lubostnym koncertom. Naše wutroby zradowachu so nad tym krasnym zeleunym domom a nad jeho rjanymi hercami. Moja žona a holička počestej spěwać:

„Jeh geh' durch einen grasgrünen Wald
Und höre die Vögelein singen;
Sie singen so jung, sie singen so alt,
Die kleinen Vögelein in dem Wald,
Die hör' ich so gerne wohl singen!“ atd.

Ja zjenočich so z nimaj w tymle wurazu wjesela, a tak džěchmy spěwajo dale. Při tym pak zmylichmy puć a zabłudźichmy so. Ale tak so tudy zaběžec njemóžeš, kaž w Serbach, dokelž tu tajke lěsy a hole njejsu, kaž tam, a dokelž wšudže ludžo bydla, kotrychž móžeš so woprašec. Tak bu nam skoro na prawy puć dopomhane.

Na jenu wyšinu přišedši wuhladachmy rěku Rühru a blisko njeje Kruppowy hród. Rubra wije so tudy, kaž na mnohich druhich městnach, po ranej dolinje, pokrytej z tučnymi lukami a pastwišćami, na kotrychž syty skót khodži — a wobmjezowanej ze skalnymi hórkami, z bučinu a z dubinu zwěncowanymi. A tónle lubostny wobraz dostawa hišće wožiwnjenje přez te wšelake lódze, kiž so po tych slěbročistych žolmičkach tam a sem smykaju. Zawěrnje, tale krajina je wopytanja hódna! Mi so cyle k wěrje podobne zda, zo je wjěch z Pückler njedaloko městačka Steele, hodziou k ranju wot Essena, do ruhrskeho doła hladajo zahority wuwolał: „W tymle dole cheył ja pohrjebany być!“

Kruppowy hród, na kotryž horkach spomnich, steji na prawym pobjoży rěki. Krupp bydleše dolhe lěta w swojej fabricy. Ale po času bu jemu a wosebje jeho knjeni mandželskej kur a ropot fabriki wobćežny a wonaj wuzwolištaj sebi tamle na jenej hórcy swój statok. Ale jimaj so, kaž so zda, trochu tak dže, kaž něhdy wonymaj mandželskimaj, kotraž najprjedy w hornyku bydleštaj a sebi naposledku žadaštaj być kaž Bóh. Hród, kiž staj sebi Kruppec mandželskaj tam natwaric dałoj, njeje jimaj wjacj krasny dosć, a tak dataj wonaj sebi nětko hišće krasniši twaric. Ramjenje k njemu woža z Francowskeje. Wone su džiwneje twórby; mjehke kaž kryda a tež nimale tajkeje

barby, dadža wone so rězac, rubać a hěblować, skoro kaž drjewo. Ja sym to z mojimaj wočomaj widzał. Pomału stwjerdu wone kaž druhe kamjenje. — Štomy za park, kiž dyrbi hród wobdać, su z dźěla tež na wosebite wašnje jow sporane. Tak steješe w Mülheimje aleja rjanych wodoklonow. Krupp je droho kupi a da je na nizkich šerokich wozach ze wšemi korjenjemi a ze zemju mjez tymi samymi sem přiwjezć. Při tym bu wot tych hałozow w mülheimskich hasach někotražkuli khěža wobškodžena, ale Krupp wšo derje zaruna. Tak dawa wón wšitko nanajlěpje a nanajwubjernišo přihotować. Samo so rozyni, zo takji twar žalostne pjenjezy khostuje. Ja sym wot někotrych millionow toleř slyšał. Ale za tym so muž, kaž Krupp je, njepraša.

Naš puć wjedžeše nas dale do rubrskeho doła a tam přez z płotami wobhodžene pastwy. Za poł hodžiny něhdže běchmy před městačkom Werden. Nimo njeho pónđe skoro železnica, z mjenom Ruhrthal-Eisenbahn.“ Wšudže twarjachu ju z wulkej pilnosću. To pak je žalostuje žurne dźěło. Tunnele maju so wužłobić, dołhe mosty wumurjować, doły wupjelnić a wysoke skały přerubać. Pola Werdena běše jim jedyn młyn runje w smuzy a dokelž młynk přez měru wulke zarunanje žadaše, njewosta jim ničo wyše, hač pódla stejacu kamjeńtu horu předypać. Mjez dźelaćerjami běše wjele Polakow. Woni dźeržachu połdnjo. Mnozy běchu so na te hołe, wótre kamjenje lehnyli. Wěsće běchu jim te mjekše, dyžli nětko Napoleonej te židžane poslešća na hrodze Wilhelmshöhe.

My zastupichmy do korčmy tutu stronu Ruhry a posylnichmy so z našej sobuwzatej cyrobu a někotrymi škleńcami piwa. Potom džěchmy přez móst, kiž ma na woběmaj bokomaj železne wobloženje, do Werdena. To je pěkne městačko na lěwym brjozy Ruhry. Suknowe fabriki su tam hižom wot starych časow sem. Jich wohsedzerjo su sebi z dźěla rjane khěže natwarić dali, a to wosebje při rěcy. Katholska cyrkej je wobhladanja hódna. Ludger, załožer tudomneho něhdušeho klóštra a naposledku biskop w Münsterje, je w njej pohrjebany. Mjez klóštrskimi murjemi sedža nětko cyle druzy ludžo, jako w zańdženych lětstotkach, přetož klóštr su do khostańnje přeměnili. Tak je mjeno tehole dušneho města jara trašate za wšěch zlostnikow w cyłej rheinskej provincy. — Wokolnosć Werdena je jara rjana. Natura je tu z cyła hišće w swojej pokhadnej krasnosći, wot industrije njewutupjena. Z

Essena so tam na njedzelskich a swjatyeh dnjach wjele hosći přelóštjuje, runje kaž w Mülheimje. Na mnohich městnach su lubostne wuhlady na město a do ruhrskeje doliny.

My džěchmy porno Ruhrje po drozy dale. Ze skalinow nam k ľewicy pišćachu slabe źórdleška. Při jenym papjerniku wopušćichmy Ruhru a drohu a wobročichmy so k sebi do jeneho doła, z kotrehož hrjebička do rěki běžeše. Bukowe a dubowe kerki a wysoke dźiwje wišenje nas wobjachu a škitowachu nas přećiwo přeco horcyšo bywacym slónčnym prubam. Wotwis nam po boku běše wobrosćeny z čornymi jahodami (*Vaccinium Myrtillus*), z hozowcom (*Spartium Scoparium*) a z čerwjenyimi naporstnikami (*Digitalis purpurea*). Hdyž poslednja rostlina kćěje, je jeje napohlad jara pyšny; jeje zwónčki su rjaneje čerwjeneje barby a wisaja wšitke na jenym boku stwólka dele. Ja sym husto widzał, kak džěći a tež dorosćeni, kiž jeje škódnosć njeznajachu, ju ze spodobanjom šćipachu a sobu wzachu. Škoda, zo so pod tajkim wabjawym wudrasćenjom tak žadlawy jěd taji! — kaž móžeš to tež hewak husto widźeć.

Naju holčka bu lačna. Jej bu pak skoro rada; my zastupichmy do jeneje khěže a wuprosychmy sebi khrepku*) wody. Žónska, na kotruž so wobročichmy, bě jara přecelniwa a pósła hnydom holcu, zo by nam čerstweje wody načerpała. Čerpanje sta so pak hinak, jako pola Serbow. Do studninych šrubow bě wala zapušćena, wokoło kotrejež so rječaz z bórkom wiješe. Holca pušći bórk do wody, a hdyž bě so wón napjelnił, wjerćeše wona tu walu, kaž so tóčnik wjerći, a spora na tajke wašnje bórk horje. Tajkule připrawu maju tudy při mnohich studnjach. Dokelž durje a wokna stwy wotewrjene stejachu, pohladnychmy tež do njeje a póznachmy bórzy na wobrazach a na Božej martrje, kiž na kommodže steješe, zo su ludžo katholskeho wěrywuznaća. Stwa bě hižom k swjatkam wurjedžena. Špundowanje so tak běleše, zo mohł z njeho rajs jěsć, kaž so tudy w přisłowje praji; a železne khachle běchu wuswětlene kaž škórnje najwyššeho knjeza. To stawa so z čornej barbu, z mjenom Potlo. Wona so namača, khachle so z njej pomaža, a potom ze šćěću po njej hárjuja, hač swětlina

*) Ja prošu knjeza redaktora, tole słowo tak stejo wostajić, dokelž delnjolužiscy Serbjo praja a pisaja: chrapka, chropiš a t. d.

nastanje — ruuje kaž so škórnje swětla. Husto nasypaja wokoło takle wupyšenykh khachlow hišće běteho pěsačka, jón z mjetlicu wupisanjo. Po jstwjje běchu so čile ludžo na kuchinju dali. Wšitko sudobje z njeje steješe a ležeše před khěžu a holca so prócowaše, jo do porjada přinjesé. Te železne, khoprowe, mėsunikowe, cynowe, drjewjane lžicy, kótlíki, tołkače, khofejowe khany, bórki a t. d. mějachu so blyšćić a bělic kaž nowe. Wšudže na našim puću namakachmy džowki při tymle dzěle; a to tež na burskich dworach. To je radosć, do takle we wšěch kutach wudebjeneho domu přinć. Njemysl pak sebi nichtó, zo tudomni wobydlerjo jeno k wysokim swjedženjam takle rjedža; ně, to stawa so ke kóždej njedželi! W Elberfeldže a Barmenje myja tež pincy a ľubje.

My prajichmy tym přisľužnym ludžom džak a w bože mje a dzěchmy dale. Po krótkim pućowanju stejachmy před wumurjowanymi wrotami do zemje. Čorui mužojo, kaž sazarjo, přijědžechu won z maľnymi wozykami kamjeńteho wuhla, na kótrymž jich lampy stejachu. To běchu hewjerjo. Jich towaršojo běchu hľuboko w zemi na rubanju wuhla, a woni wotwožowachu je po wuzkej železnicy hač k Ruhrje, hdžež bu potom do łódžow znošene. Za tymle tak mjenowanym štolenom mějachmy jara nahle horje hić. Naju khatržinka, tak rěka naju džowčička, poča wustawać a skorzić. Ja powjedach ji, kak je Hansspiegel při tajkich skladnosćach přeco žortowaľ a so smjaľ, myslo na to, zo so na druhim boku hory tak derje dele póndze — a dach ji tu radu, tež po tym mudrym mužu činić. K žortowanju a smjeću drje njeprindže, tola bu sprócnosć pozabyta. Horkach mějachmy rjany wuhlad na měsće Werden a Kettwig, wot kotrejuž poslednje dobru hodžinu niže přeńšeho tež nad Rubru leži. Před nami zběhaše so zaso nowa wyšina, kiž nam pohlad do daloka zadžěwaše a nas nuzowaše, z předležacym wuzkim doľom za lubo wzać. Takle so čí tudy nimale wšudže dze. Ty so nadžiješ, z tamnjeje hórki khětry kruch kraja wobhľadać — ale hdyž sy ju z prócu doepiľ, je twoje wóčko na wšěch stronach wadzene. Derje tebi, hdyž so změrom do tajkeho njelubozneho dónta namakaš a te krasnosće wužiš, kiž čé w blizkosći wobdawaja! Zawěrnje, ty njebudžeš so na kóncu twojeje drohi Bohu za wšitke jeho džiwy dodžakować móc, kiž je čí wón zjewiľ! — Njeje to znamjo našeho pućowanja přez žiwjenje?

W dole dzěše naš puć runje přez jedyn burski dwór, kaž to so husto tudy stawa. Tam běchu stwa, kuchinja a hródže za sobu pod jenej třechu. To je tež na druhich dworach tak. Někotry raz steji hišće bróžen w tym rjedže. Tak twarjenja ženje w hromadu zestajane njejsu, zo bychu dwór wobhrodžile, kaž pola Serbow. Za to pak su tu přeco někotre rječazniki k wobwaranonju doma.

Blížšu hórku dosahnywši wuhladachmy šulu swaka na kromje trochu zdaleneje wyšiny stejo. To bě radosć za tu mału sobupućowarčku! K našim noham ležaca nižina bě rjaua; pola z burskimi kubłami rozpřesćerachu so po njej, a ju wobrubjowace brjohi běchu ze wšelakej kerčinu wokryte. Wjesele sabachmy dele, zo bychmy skoro naš wot-tyknjeny kónc docpili; ale wón bě wjele dale, hač běše so nam to horkach zdało. Na kromje hórki, z kotrejež dele přindžechmy, wopušćichmy kraj něhdušeje abtownje Werden, nětko k essenskemu wokrjeaj slušajće, a zastupichmy do stronow něhdušeho wójewództwa Berg, kotrehož hlowne město bě Düsseldorf. Ta krajina ma hišće džensa mjeno „das Bergische.“ Pruski powšitkowny krajny zakon (allgemeines Landrecht) tam njeptaći, ale francowski. My džěchmy nimo jeneho wódneho mlyna. W mlynskym hatku khwatachu někotre kriki (Krickenten) do swojeho skhowa w syćinje. Mlynk, kotrehož runje nadeńdžechmy, powjedaše nam, zo je w tymle hatku w zymje jenu wudru zabil a jeje kožu wutykać dał. Wón wza nas do jstwy a pokaza ju nam. To zwěrjo bě skoro tak wulke jako liška, bruneje barby, něhdže kaž sorna. Wono běše wyše rybow tež žaby žrało, kaž běchu to te mnohe žabjace nohi wokoło džěry pokazale.

Wokoło drubeje hodžiny popołdnju běchmy pola swaka w Tüschenje. Z woknow jeho šule mějachmy krasny wuhlad na wokolnosť, a ta nakrajna éichota bě nam wokřewjenje po tym wobstajnym ropoće domach. Swakej bě hižom „wuchač mjehkača napjekł.“ Burja běchu jemu pšenčny khlěb, kiž so tudy město tykanca pječe, k swjatkám posłali. Tole pěkne wašnje, wučerja k swjatym dnjam wobdarić, namaka so tudy hišće w mnohich krajinach. Tež hdyž bur swinjo zarěže, dostanje wučer swój džěl — dobrowólnje. A hewak proša jeho ze žonu a džěćimi husto na wopytanku, hdžež tež hlód ćerpić ujetřebaja; a žona njeńdže lohko z prózdnymaj rukomaj domoj. Swakowa gmejna slůša do cyrkwy městačka Velbert. Mój džěchmoj swjatočničku tam.

Velbert leži khětro vysoko a teho dla móžeš sebi tam cyły kruch kraja wobhladać, wosebje tu stronu k Ruhrje. Kruppowy wysoki wuhéń w Essenje je tam tež widžeć. Remšerjo, kiž ze wšěch stronow sem khwatachu, běchu z wjetša rjeni, nadobni ludžo a derje wudrasćeni, tola hjeze wšeje pyšnoty. W cyrkwi wopokazachu přistojnosć a nutrnosć. Cyrkej běše hač k lónšemu létu dwoje pišćece měła, kóžde na druhim kónce; jene za luthersku gmejnu a druge za reformirtsku. Před dwěmaj lětomaj pak stej wobej gmejnyje so zjenoćiloj k unirtskej. Woboje stare pišćece buchuh předate a nowe za nje kupjene wot Ibacha w Barmenje. Mi bu dowolene, je spytać. Khěrluš: „Komm, heil'ger Geist, du Herr und Gott,“ kotryž hrajach, bě njeznaty a klínčeše jara słahje. Dokelž maja pišćece dwoje klaviry, zapřimnych hlós na hlownym manualu a přewod na pódlanskim. To pomhaše! Či wučerjo pak so dziwachu; woni njeběchu hišće tajke wašnje widželi. A k duchownemu bě so tež lubiło; wón mje prošeše, jich husćišo wopytować. Přispomnić cheu hišće, zo organistoj tuď tajku nuzu z hlósami nimaju, kaž druhdže, dokelž su w spěwarskich wyše kóždeho khěrluša dypki, po kotrychž spěwaja „a to w cyłej Rheinskej a Westfalskej jenak.“ Kak wulki wužitk to ma, pokaže so n. př. kóžde léto na wulkim missionskim swjedenju w Barmenje, hdžež so ludžo ze wšěch tudomnych krajčinow zhromadža a hnydom hjeze wšeho zadžewanja spěwaja.

J. B. Nyčka.

Lakomnik.

Běše lakomnik, kiž sebi pjenjezy w swojej zahrodže khowaše. Paduš jemu je kradnychu a na jich město kamjenj položichu. „O kak njezbožowny tola sym!“ rjekny tón lakomnik k jenemu susodej, kotremuž wón to powjedaše. — „„Koho njezbožowneho mjenujeće?““ prašeše so tón susod teho lakomnika. — „Sebje sameho; ja, kiž z Wami ryču, ja sym njezbožowny; te kradnjene pjenjezy njeslušaju jeno mi, ale mjez nimi su tež pjenjezy, kiž su mi přeporocene.“ — „„Štož te přeporocene pjenjezy nastupa, kiž Wam njeslušachu, běchu te Wam date, zo hyšće je na tajkele wašnje khowali?““ — „Haj, wone běchu mi k temu date.“ — „„Hdyž ma so ta wěc tak,““ wotmolwi tón susod, „„móže Wam to paduchstwo wšo jene być, Wam

a temu, kiž je Wam te pjenjezy na khowanje dał. Pomyslće sebi: tón kamjeń je tón pokład; dokelž pak jón njetrjebaće, dha njejsće Wy teho dla khudši, dyžli prjedy.“ — „A hdyž tež teho dla khudši njejsym,“ wotmolwi tón lakomnik, „njejsu dha tola druzy čím'bohatsi? Ja mohł wowrótnić, hdyž na to pomyslu!“ — Na to tón lakomnik, woči polneju sylzow, ze zubami křipjo woteńdze. C. M. R.

Wšelčizny.

W horcych krajinach rostu kopřiwy, kotrež maju žalostnje jědojte zahadła. Wšě włóski wokoło kopřiwy su jara ľahodne, ale pala zatrašnje, hdyž so jich jeno z małym stawčkom dótknješ, a nastawa přez tute palenje w ćele khorosć, kiž cyle na zajědojćenje pokazuje. A tola je swěrne přepytowanje pokazalo, zo je přez zwožahanje jeno 150,000. džěl jeneho jeničkeho grana do krwě abo ćěla přišoł.

Wěste mlóčawki abo rostliny, kotrež maju mlóč w sebi, maju teho sameho čím wjac, čím w ćoplišich krajinach rostu. Z tuteho mlóča dobywa so „kawčuk“, kotryž je w najnowšim času wulke rozšěrjenje namakał a w rjemjeslniustwje k wšelakim wěcam so přetworjeć hodži.

W skorach našich wjerbow namaka so někajka jěrina (Bitterstoff), kotruž chemikarjo „salicin“ mjenuja. Ta sama ma wjele podobnosće ze skoru tamneho wukrajneho štoma, kotruž lěkarjo najbóle k hojenju zymnicy nałožuja a kotryž „china“ mjenuju. Tež warjene wjerbowe skory nałožuja so wot luda husto z dobrym wužitkom přećiwo zymnicy.

Tola husto tutón ludžacy lěkařski srědk ničo njepomha, kaž tež „china“ nic, by-li so runje naložował. A čeho dla nic? Teho dla nic, dokelž „china“ žadyn universalny abo powšitkowny srědk přećiwo zymnicy njeje, kaž so to wot wjele ludži a tež samo wot lěkarjow měni a wudawa.

Homöopathojo praja, zo je zymnicow jara wjele družinow a zo „china“ jeno jenu družinu zahoji. (Po tajkim by wjerbnik abo salicin tež jeno při tutej jenej so hójny wopokazał.) Při kóždej drugej zym-

nicy ma so jarã na wšitke přibočne póznanki abo symptomy khorosće kedźbować a potom so to lěkarstwo (wot 40 wšelakich srědkow) přećiwo zymnicy wuzwolić, kotraž móže wšitkim symptomam najlěpje napřećiwo stupić a je wotstronić.

Horisław-Mučink.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Serbske lutherske knihowne towarstwo wuda před nowym lětom: „Biblijski pućnik za wšitke dny lěta 1871. Zestajany wot K. B. Kaniga, fararja w Klukšu.“ Je to hižom džewjaty lětnik. Pładizna 1 nsl.

∴ Runje přindže nam rjana knižka před woči, kotraž je njedawno ćišćerjnu k. E. M. Monse w Budyšinje wopušćila. Ta sama ma napis: „Balzamina abo słowa zbudženja a trošćowanja we wjeselu a zrudobje. Wšitkim dušam podate, kiž lubuja zjewjenje našeho knjeza Jezom Khrysta. 2. Timoth. 4, 8.“ a bu přez nadobnu darniwość swobodnej knjenje ze Schönberg-Bibran nad Łuhom, Khasowom, Běłym Kholmcom atd. za sobustawy serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa wudata. Wona podawa po wěštych rjedže wšelake biblijske hrónčka, kiž su z rjanymi štučkami wuhotowane, a bu, jeli so njemolimy, wot k. fararja Domaški w Nosaćicach wustojnje na serbski přeložena. Přidaty je lubozny wobraz z jadriwym, duchapołnym wopisanjom žiwjenjoběha njeboćičkeho k. barona ze Schönberg-Bibrana, kotraž k. farar Imiš w Hodźiju zestaja. Njebohi k. ze Schönberg-Bibran bě sebi mjenujcy před swojej smjerću předewzał, tež spomnjene „Balzamin“ w lubej serbskej ryči wudać, bu pak, prjedy hač móžeše tónle swój wotpohlad docpić, přez smjereć do njebjeskeho raja wotwołany, na což je jeho zawostajena miłosćiwa knjeni wudowa bórzy wot njeho wotmysleny serbski wudawk „Balzamin“ na so wzała a k temu na próstwu k. fararja Imiša jeho luby wobraz do worela wudypać dała. Pod wobrazom steja tele słowa w analogiskim prawopisu: „Egon H. G. swobodny knjez ze Schönberg-Bibran a Modlau, ryćerkubler nad Łuhom, Khasowom, Běłym Kholmcom atd., kralowski sakski komornik a změrc, předsyda lužiskeho zjenoćenstwa za znutřkowne missionstwo, sobustaw serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa.“ Knižka sama je w systematisirowanym starym prawopisu spisana, poššesta listna sylna a wučinja towarstwowych spisow č. 29. Bóh tón Knjez přewodźuj ju ze swojim miłosćiwym žohnowanjom přez naše cyle Serby!

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

W Awstriji běše před někotrym časom jedyn minister, kotryž so Giskra pisaše, ale so Jiskra wupraješe. Jiskra je słowjanske słowo a rěka po serbsku „škra“. Nan runje spomnjeneho ministra běše po swojej narodnosći Čech a po svojim powołanju jirchař; jeho domjaca ryč bě česka, ale jeho syn, kotremuž bě prawizna studować dať, bě so wot swojeje narodnosće wotwobroćil a bě na němsku stronu stupil, tak zo jemu wšo słowjanske smjerdžeše. To bě najlěpje widžeć, jako bě jeho awstriski khěžor za ministra postajil, přetož wón je wšón čas swojeho ministrowanja wulki njepräčel Słowjanow byl a je požadanjam Čechow a Polakow stajnje naprećiwu stupal a žaneje składosće njepräpušćil, zo by Čechow přescěhať.

W ministerstwje, kiž na to slědowaše, na kotrež runje spomnichmy, bě tež jedyn minister słowjanskeho mjena, mjenujcy pólski hrabja Potocki. Wón je drje swojej narodnosći swěrný wostať, ale awstriskemu Słowjanstwu tola ničo pomhať njeje; přetož Polacy njejsu hišće dosć dobri Słowjenjo, dokelž maja hišće tajku sebićiwu wutrobu, zo wšu dobrotu, kotraž mohla so w Awstriji Słowjanstwu dostać, jenož za sebje samych žadaja a tam teho dla husto dosć radšo z Němcami dzerža, dyžli z Čechami.

Ministerstwo, w kotrymž hrabja Potocki běše, je w tychle dnjach službu zložilo a khěžor je nowych ministrow pomjenowať. Mjez nimi staj dwaj ministraj słowjanskeho mjena, mjenujcy minister prawdy Habětinek a minister kultusa a zjawneho wučěnstwa Jireček. Wo Habětinku dale ničo njewěmy, hač zo je prjedy professor juris w Prahy a potom we Winje byl. Jirečkow dweju znajemy, Jozefa a Hermenegilda, njewěmy pak, kotry je za ministra pomjenowany. Njech pak to je, kaž chce, dba je tola tak wjele wěste, zo staj wobaj na polu słowjanskeje literatury pilnje džětať. Jozef Jireček narodzi so 1825 w Čechach a bě po skónčených studijach redaktor (českich) pražskich nowinow, sobupřetožer „zakonnika občanského“ a zestajer wšelakich českich čitankow za gymnasije a nětko Šafařikowe spisy z nowa wudawa. Jeho bratr, Dr. juris Hermenegild Jireček, narodzi so 1827, bě někotry čas redaktor (českeho) „widenského Dennika a Vesny“, pozdžišo redaktor „Slovenských novin a Swětozora“, a je wšelake knihi słowjanskeho wopřijeća wudať, wosebje je 1863 dobrou knihu „Slovanské právo v Čechách“ dišćeć dať.

Hač a kak budžetaj Habětinek a Jireček za Słowjanstwo skutkować, to sebi druhi raz prajimy, hač dotal staj so Słowjanam z tym derje poručioť, zo staj khěžora k wudžělenju amnestije za politiske přestupjenja w Čechach zamohloť.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 3.

Měrc.

1871.

Zrudna mać.

Wjes cyła radosć wužiwa,
Ja sylzy hórke płakam —
Dom z wójny wójska čehnjeja,
Njej', ludžo, mój syn připódl'a?
Ja tyšna dawno čakam.

Smil so, praj, zemja cuzomna,
Hdže khowaš džěćo moje?
Hač po nim abo žiwe je,
Što komdži jeho kročele,
Hdže twari bydło swoje?

„Na horach pola Spicherna
Su hórku nasypali,
Pod tej khomroći wojeřsey
Třo w jenej wuzkej komorcy
Swój čichi dom su wzali.

Za křiž tam widžiš mječe tři
Jim k hłowam zaštapjene,
Tam spi twój syn a mróčalka
Row krepí, zo wšón zakčěwa
Kaž łuki powoždžene.“

Dha krep, krep, miła mróčalka,
Tež moje sylzy sobu,
Ja płakam, džěćo, wo tebje,
Hač mje tež hórka přikryje,
A njebjo džělu z tobu!

H. S.

Twoja hwězda.

Horjekach tam w zymje, lěči
Morjo hwězdow skhadžuje;
Jena twoja, tebi swěći
A twój dóht ji znaty je.

Kotry puć so tebi hodži,
Njezjewja čí ze słowom;
Wěř jeno, zo k zbožu wodži
Tebje z lubym swětleškom!

H. S.

Šwingulantojo.

Po českim předžělá J. Čěsla.

(Pokračowanje.)

II.

We „złotej krónje“ so w zymje tak sylnje tepi, zo mohli so hosćo spjec; ale zo tutón hosćeńcarjowy srědk hlupy njebě, pokazowachu tak husto prózdne karančki.

Junu wječor howrješe zymny wětr, tola w hosćeńcu běše zatrašnje ćopło. Wjetši džěl hosći běchu so kabaty wuslekli a mnozy sebi tež rubiška wokoło šije wotwjazachu. Michałk mysleše hižom dawno zaso na někajki žorčík a tež džensa so jemu jedyn tajki poradzi.

Powužijo wokomik, jako so Brjuhopask ze susodom nanajlěpje zabawješe, stany Michałk wot blida, wobleče so kabat a wuńdže ze jstwy. Zo bě so město swojeho Brjuhopaskowy kabat woblekl, na to žadyn z wuwzaćom Kopřiwy, kiž bě z Michałkom přez jene, njekedźbowaše. Zasy do jstwy přišedši, posydný so Michałk kaž njewinowata wowcka a rjekny dyrkotajo: „Tajka zyma lětsa hišće njeběše.“

Zdaše so, zo so tych słowow žadyn njejimaše; přetož prjedawše ryče wjedźichu so dale. Tu zašeptuje Kopřiwa Brjuhopaskej něšto do wucha, tón so wótre zasměje, pokiwnje z hlówu a ryči dale, kaž njehy so ničo stało. Za khwilku stanje, dže do kuchinje, a přišedši zaso, postaji so za Michałkom, a mjez tym, zo z nim žortuje, tyka jemu po boku mjez khwilkami wšelake wěcy do kapsy.

Michałk, činjo kaž by wo najmjeńšim njewjedźał, wostanje, so ani njewohladajo, we swojej posiciji twjerdže sedžo. Brjuhopask chceše so z radosće nad tym, zo so jeho žort tak derje radzi, puknyć. Bórzy kiwaše na teho, zaso na tamneho, pokazowaše za khribjetom Michałka bórzy kus stareje lapy, bórzy zaso wěšć a fuk z tym do Michałkoweje kapsy.

Z tutym džěłom hotowy, posydný so na swoje město. Kak zbožowny běše, zo je so jemu wječenje za njeličbne bolosćiwe křiwdy tola junkróć radziło, to móžeše z palacym pismom kóždy na jeho hjezwoču widźeć. Tajka žiwosć, kaž nětko, njeběše ženje prjedy na nim widžana; wón nućeše ze sebje wěip na wěip, wěšćeše mjez druhim, „zo to na teho, kiž so druhim wusměwa, tež junkróć dóndže,“ a na-

čáhowaše Michałka tak dolho, hač jeho k temu přiwjedže, zo so na to, „kotry druheho prjedy přelescí,“ wo poł suda piwa sadži.

Zo bu tajki namjet nic jeno wot Michałka, kotremuž tón sud piwa hižom w kapsy wotpočowaše, ale tež wot cyłego towarstwa z njemałym wyskanjom přijaty, móže sebi kóždy myslíć. Brjuhopask pak běše swojeje wěcy tak wěsty, zo hišće dobrowólnje přistaji, zo wyše połsuda piwa hišće šěsć blešow wina zaplaći, jeli-zo přěhraje.

Michałk, mějo dobyće tak wěste, kaž přeswědčenje, zo je žiwy, slubi, zo to samo sčini, dyrhja-li přěhrać.

„Płaći po tajkim,“ wyskaše cyłe towarstwo šwingulantow, „płaći!“

„Po tajkim,“ zasměje so Michałk, „dyrbi kabat z čěla; telko piwa a telko wina — to hrěje. — Ale dunder-najnaj, čěji kabat mam dha to na sebi?“

Šwingulantojo wołaju wjeseli: „Mój to njeje! Mój tež nic!“ Brjuhopask so hač za wuši začerwjeni, stanje, hlada runje na Michałka, hrabnje za khornař woneho wosudneho kabata a zawoła: „Dele z nim!“

„Hoho, knjez Brjuhopasko!“ zažortuje Michałk, „tak lohey tón kabat ze muje njedostanjeće; wón je někak spodžiwuje čězki; kaha, hdy by so w někajkej tej kapsy wony połsud z tymi šěsći blešemi namakał?“

Brjuhopask drje z nowa wołaše: „Dele z nim!“ ale Michałk hrabny do kapsy, wučahny z njeje cyblu, někotrych kusow lučwa, wěšće, stare lapy, dvě zaječej wopuši, kus kosće — rozpožiči to wšo na blido a džiwa so při njemałym wyskanju šwingulantow: „što to?“

Někotři wołachu: „Štóz druhemu jamu ryje, sam do njeje padnje!“ druzy: „Liška je na lišku přišla“ — a wbohi Brjuhopask, kotryž bě tónkróc ze samsnej ruku palacu swěčku do bróžnje swojeho měra tyknył, bu jenohłósnje za přelesćeneho spóznaty a k zaplaćenju horka podótk-njeneho piwa a wina wotsudženy. — K posměchej služic a hišće telko płaćić, to je přez měru wjele na jeneho, a žadyn so džiwać njebudže, zo so Brjuhopask na wšě móžne wašnje zapřisahaše, zo budže so swojich krasnych towaršow kaž zleho njeprěčela pasć.

Hač runjež to žana maličkosć njeběše, wječor doma wostać, dha so knjez Brjuhopask tola přemoh, a nježděše do hosćenca nimale poł jěta. Zo so pak šwingulantam, wosebje Michałkej, njemalo po nim styskaše, dawaše so myslíć. Při zetkanju doryčowachu jemu, dawachu

sej pak lac, pak kholowy pola njeho dželać, tak zo so skónčnje nary-
čeć da a zasy do jich towařstwa zastupi.

W započatku so z nim jara kedźbliwje wobkhadžeše, ale njetra-
ješe to pře jara dolho, a ptačk bu zasy we wóčku łapjeny.

(Přichodnje skónčenje.)

Prozne kublanje.

(Delnjožučiski.)

Měł som młode kanaŕki,
Sežece we rumnej klětce,
Šiwkali su, — grajkali,
Kaž te mjatele na grědce.

Chytrý sused k pŕawicy
Spiwa rědnje ze wšej procu;
Bachtať toš na lěwicy
Zerjo se kaž sroka z mócu.

Ptašacki te sluchachu, —
Spyt'wachu se po wšych głosach:
Žins' kusk lěpjej šćakocu,
Ak te wroble žyn we kłosach.

Běda tam tym žišetkam,
Žoš se modle-a tež klěju!
Groniš nikom' njetrjebam,
Kake rěcy z hust jim zněju.

J. B. Nyčka.

Čeho dla mataj so staraj serbskaj prawopisaj pušćić a nowy pŕijec?

(Po Dr. Pfulu a Smolerju.)

1) Staraj prawopisaj evangelskeho Serba wot podjanskeho bratra džělitaŕ, nowy pak wobeju na polu wědomosćow zjenoća.

Hać dotal běštaj staraj serbskaj prawopisaj wina, zo evangelscy Serbjo knihi, w podjanskim prawopisu pisane, čitać a zrozumić njemóžachu, a podjanscy Serbjo wo knihi, w evangelskim prawopisu wudate, njerodžachu. Staraj prawopisaj po tajkim rozwiwanje duchowneho žiwjenja njez Serbami mócnje zadžěwaštaj a nawjedžitosći serbskeho luda wulcy škodžěštaj. Přetož hdyž je rozdwojenje hižom we wšelakich druhich naležnosćach škódna wěc, dha to wosebje w duchownym nastupanju plaći. Tež tu so ze zjenoćenymi mocami najlěpje džěła. Jena strona přeco to wupjelnja a poskića, štož druha njeznaje a nima. Dyrbi so teho dla po žadanju powšitkowneje nawjedžitosće našeho časa tež serbski lud duchownje pozběhnyć, dha je přede wšem nuzne, zo dotalne wobhrody stareju prawopisow padnu, zo so rozdžělŕni Serbjo

z pomocí jehoho práwopisa duchownje zjenoća a znapřečnje podpjeraju. Pola millionow Němcow, podjanskich a ewangelskich, knježi jedyn prawopis; njemohle dha tysacy Serbow tež jedyn jenički měč? Njestronski analogiski prawopis, kiž ani ewangelski, ani podjanski njeje, je po tajkim tón srědk, přez kotryž móžemy zjenoćenju našich Serbow a rozkćewanju jich duchowneho žiwjenja spomožni być. A wěšće dyrbi tónle prawopis kóždemu serbskemu wótčincej, kiž nochce svojich mowow rozdrjebić, ale chce za zhromadnych Serbow pisac, wulcy witalny być. Štóz z wotewrjenej myslu póznawa, zo ma so serbski lud na wyšši skhodženik nawjedžitosće pozběhnyć, tón budže wěšće za to skutkować, zo by so analogiski prawopis přeco bóle a bóle rozšěrjał k lěpšemu wšitkich Serbow. Njeh kóždeho Serba wutroba a swědomnje k spomožowanju tajkeho skutka lubosće wabi a honi!

2) Staraj prawopisaj nas jeno na serbski kraj wobmjezujetaj, nowy pak nam wšě druhe słowjanske ryče zrozumliwe čini a našim kniham tež do druhich słowjanskich krajow puće wotewrja.

Staraj serbskaj prawopisaj staj wupłodaj hubjeneje položnosće. Wonaj njejestaj ani słowjanskaj, ani němškaj, dokelž zasady němskeho abo słowjanskeho prawopisa kruće njepřewjedzetaj. Těle položnosć bě wina, zo Serbam knihi druhich słowjanskich bratrow zanknjene wostachu a zo serbska literatura hač do nowšeho časa ani doma žaneho praweho rozwijeća, ani pola druhich Słowjanow dosahaceho zapřijeća dobyła njeje. Tajkemu njedostatkej je z analogiskim prawopisom wotpomhane. Přetož analogiski prawopis je na powšitkowne słowjanske prawidła založeny a tak zestajany, zo tež byću a duchu druhich słowjanskich ryčow blizko steji. Štóz analogiski prawopis znaje, tón ma teho dla kluč k lohkemu zrozymjenju druhich słowjanskich ryčow, wosebje českeje a pólskeje; teho pohlad njeje jeno na mału Łužicu wobmjezowany, ale so na cyle daloce Słowjanstwo rozšěrja; tón nječuje so jeno jako lužiski Serb, ale wobhladuje so jako staw móčneho Słowjanstwa. Za to je tež druhim Słowjanam naša serbska ryč přez analogiski prawopis přistupna a kupuja woni teho dla rady wšitke tak pisane serbske knihi, tak zo maju wupłody našeje literatury tež do druhich słowjanskich krajow wotewrjeny puć. Hdyž je po tajkim analogiski prawopis na jenej stronje žórło wšelakeho ma-

terialneho a duchowneho wužitka, dha je wón na druhim boku tež bratrowski zwjazk mjez słowjanskimi ludami.

3) Nowy prawopis je jednoriši a lóžši dyžli stary.

Stary prawopis tež najzdobniše požadanja njedopjelnja, a njeje ani budyski, ani němski, ani słowjanski. Jeho vokalisacia je njedosahaca a z džěla cyle molaca. Tež w konsonantach pokazuje wón wulke njedostatki a wopačnosće. Haj, wón mjerwi so wot položnosćow a inkonsequencow, tak zo wuwzaća skoro prawidła přetrjechja. Z jenym słowom, stary prawopis na žanym principu njewotpočuje, ale jeno na samowoli, a tajkeho zašmatanja dla so wón wjedženscy nawuknyć a systematisy wučić njehodži, ale móže so jeno z pomjatkom zapřijeć a na empiriskim puću nawuknyć, štož je kóždy króć ćežša wěc. Chceš-li stary prawopis dospołnje zapřijeć, dha ći ničo druge wyše njewostanje, hač zo so prjedy z nowym znateho sčiniš, přetož potom móžeš stary tola systematisirować a spóznać, kak hubjeny je. Prawje čitać móže stary prawopis jeno tón, kiž je hewak hižom čitanje nawuknył a je serbskeje ryče dosć mócný, tak zo jemu widomna forma zrozymjenje njezadžěwa. Cuznik, kiž serbsku ryč dosć njerozými, a šulske džěćo, kiž hakle čitać wuknje, žanu knihu, w starým prawopisu wudatu, trjebać njemóžetaj, dokelž dyrbitaj na kóždym rynčku wjele króć w jeho položnosćach a inkonsequencach tćacaj wostać. Za wučbu w přnim čitanju je teho dla stary prawopis cyle njepraktiski. Jeno k nuzy móže so wón při wučbje w čitanju naložec, hdyž so tak trjeba, kaž je w Serbskich Nowinach systematisirowany. Tola nowy prawopis je po njekhablacych, za kóždeho jasnych prawidłach zestajany a wotpočuje na wěstych a jednorych zakonjach. Wón móže so teho dla systematisy wučić a w krótkim času wjedženscy zapřijeć. Kóždy ze zhonjenja wě, zo so to, štož rozom zapřimnje, wjele lóžšo wuknje, dyžli to, hdžež pomjatk wot rozoma podpjerany njeje. Nowy prawopis pak je wosebje wěc rozoma, dokelž móže so w nim při pisanju kóždeho słowa tež prajić, čeho dla so tak piše; a to wuknjenje jara polóža.

F.

Na dompuću.

(Narodny hlós.)

Ha što éi muž'jo činja,
Hdyž domoj z piwa du?
Ha woni trubki smala,
Te pěkne žony khwala —
Či muž'jo činja to, hodho,
Či muž'jo činja to.

Ha što te žony činja,
Hdyž domoj z piwa du?
Dom „swojoh“ kóžda rjenje
„Pój, pój, mój Janko!“ éehnje —
Te žony činja to, hodho,
Te žony činja to.

H. S.

Dwaj přeložkaj z Ruščiny.

I.

Spodźiwne słowa Pětra I.

Po jenej bitwje w léce 1708 předloži Pětr Karlej XII. namjety měra a wotpósla je přez pólskeho zemjana do šwedskeje armeje; ale Karl, kotryž běše so zwučil, njepräčelam jeno w jich stolicy měr předpisować, wotmolwi, zo budže so wo měrje hakle w Moskwje ryčec— Jako Pětrej tajke hordostne wotmolwjenje přinjesechu, džeše wón. „Mój bratřik Karl chce z Alexandrom być, ale ja so nadžijam, zo wón we mni Daria njenamaka!“

II.

Wašnje Ostjakow.

W zymje podawaju so Ostjakojo ze swojimi psami do lěsow a pusćinow na lišču, kunjacu, mjedwjedžacu a druhu hońtwu. Hdyž mjedwjedža zaraža, zdrěju kožu z njeho, wotrubnu jemu hłowu a powjesnu ju z kožu na štom, wokoło kotrehož potom někotre ceremonialne wobkhody wuwjedu, jako bychu přewinjeného čescili. Potom ze skiwlenjom a zrudnymi grimasami čělo za morjenje wo wodaće proša. „Štó je će zabił?“ prašeju so w chorje, a sami tež wotmol-

wja: „„Rusojo.““ — „Stó je éi hłowu wotál?“ — „„Sekera Ruskeho.““
 — „Stó je éi brjuch rozpról?“ — „„Nóz Ruskeho.““ — „My tebje
 za njeho wo wodaće prosymy.“ —

A. W udowjeńc.

Njepowolanemu sudnikej.

Z éicha, luby wujko, z éicha!
 Komu płáči twoja wécha? — —
 Sam khodź rune serbske puće;
 Slédowaó éi chcemy kruće.

— a.

Z e l b i j a .

Salbei, Salvia.

Jako před krótkim časom přenje čisło němskeje ratarskeje nowiny:
 „Agronomische Zeitung“ wot tuteho lěta čitach, widźich z jeneho na-
 stawka pod hornim napismom, kak čłowjek husto najbližše najmjenje
 wobkedźbuje, a to wyššo waži, štož z cuzych krajow přindže; było
 tež to bližše runje tak wosebne, wažne a wobkedźbowanja hódne.
 Teho dla chcu najwažniše z tamneho nastawka tudy sobudželić.

We laćanskim rěka hojíc — „salvare,“ a wot tuteho słowa su
 wšelake rostliny mjeno: Salvia, němscy: Salbei, serbscy: Želbija —
 dostaše.

Željow je na 300 družinow; tola su te same mjeno najprjódcy
 wot jeneje družiny dostaše, kotraž ma přimjeno (Salvia) „officinalis“ a
 jako džiwi mały keřk na slóněnych skałojtych hórkach južneje Europy
 sylnje wonjate dymy do powětra scele. Husto widžimy tutu rostlinu
 tež w našich zahrodach. Wona rosće čím tyjnišo, čím lěpšej zemi
 steji, tola njewonja wjacj tak sylnje, kaž w zemi, kotraž je skałojta,
 a jeje zróst so pomjeńša.

Lěkařska želbija ma poľ abo ľohé wysoke stwjelca, kotrež su,
 kaž tež ľopjena, ze šedźiwym mořkom wobdate a wobsadžane.

W zastarskim času buchu kćenja a plody, kaž tež ľopjena k ľe-
 kowanju brane; w nětčiřim času so jeno zelina abo ľopjena trjebaju.
 Tute maju so hromadźić, hdyž rostlina kćěje. Štož želbiji mócnu wón

dawa, je wěsty aetheriski wolij, kotrehož ma tójšto we sebi. Při tym pak ma hišće jěrinu abo hórke wutki a włohi. A runje tute mocy su za žoldk a čuwy dobre, a to teho dla, dokelž při wěstych mócrubjätých zahorjenjach woslabjaty pót pomjeńšuju. Zo by to želbija skutkowała, wari so we wodže a pije so jako tej abo poliwka. Tež při wšelakich bolosćach a jětrěnju šije móže so želbijowa woda ke grglowanju trjebać. Jako proch je tuta rostlina dobra za čišćenje zubow a móže so tón sam, abo z wuhlom abo tež z drobnej skoru chinowca změšany, trjebać. Přetož tajki proch zadžěwa rozpad a rozpušć animalskeje ćelneje materije a wobtwjerdžuje zwjaz tajkich mocow.

Pola Chinesow so tuta rostlina jara w česći dzerži a wysoko waži, a woni so dźiwaju, zo sebi Europčenko swój tej tak daloko sem wobstaruja a domjacu rostlinu jako tej zaciwaju, kotraž ma lěpše samownosće a mocy a lěpje slodži, hač jich wuwolany a wjele žadany tej. Tak měnja Chinesojo a su sajnje hotowi, swój najlěpši tej za dobrou želbiju dać. Teho dla tež Jendželčenko poľne lóžce tuteje rostliny z južneje Jendželskeje do Chinu sćelu. A ta sama so w Jendželskej sylnje plahuje a to najbóle družina, kotraž ma přimjeno: *Salvia grandiflora*, dokelž runje tutu Chinesojo najbóle pytaju k přihotu swójeho teja. Dale so plahuje kretiska z přimjenom: *Salvia pomifera*, kiž ma wurostki, kaž někotre duby a kiž pola dubow dubjawk (Galläpfel) rěkaju. Tež plahuje so w Jendželskej jara tam bywaca, sylnje wonjaca *Salvia verbenaca*, z kotrejež symjenja brěčku tworja, kotraž so za woči nałožuje, dokelž ma tu móc, zo do wočow njeslušace wěcy wobdawa, zawaluje a wotstronja. Tuteje mocy dla ma tež přimjena „wočičisćaca“ abo „khrystusowe woko.“

Lěpjata želbija (*Salvia glutinosa*) rosće w našich lěsach a trjebaju so jeje žolte, wulke, brunodypkate kćenja w Hollandskej k polěpšenju wina. Słabše wina dostanu přez nałoženje tuteho srědka napohlad dobreho, při Rheinje rosćaceho.

Rjenje kćěju skoro wšitke družiny želbije, kotrež naše zahrody debja. Tola so někotre w kćěwje wuzamjenjuja, kaž n. př. swěćata želbija (*Salvia fulgens*), kotraž je z Mexika k nam přišla a ma rjane šarlatčérwjene kwětki. Teho runja tež zawrjena (*Salvia involucrata*) a wotěwrjena želbija (*Salvia patens*), kotraž je so ze Španiskeje k

nam namakala. Blyščata želbija (*Salvia splendens*) je keršk, na 2 lohčí wysoki, a je z Brasiliskeje k nam přišoł. Jeho kćenja su 2 colej dolhe, šarlatčerwjene, blyščate kwětki.

Plahowanje želbije njeje čezke. Wona so lohko radzi a rosće derje w zemi, kotraž so w rjadkach zahrodow namaka a kotraž móže so z něšto pěskom změšec. W lécu dyrbi so derje krepic, dokelž rada we wložnym steji, tola pak tež slónčne městno lubuje.

Horislaw-Mučink.

Žedzenje po lubej.

(Ze zańdženych časow.)

O byt-li mile ptačatko,
Měi spěšnej křidlešcy!
Kak k lubej lečať spěwajo
Bych pře wšě krajiny!

So komdžic nocheył na puću,
Dóžž njebych při njej byt;
Přez nanajwjetšu dalinu
K njej wšědnje lečeć chcył.

A byt-li skónčnje při lubej,
Kak bych ju wokošať
A na wutrobje drohotnej
Najslódše drěmki spať!

K. Pětrowič.

Petrušk!

Tři džela mištr paducha.

(Bajka z luda.)

Běštaj něhdy nan a mać. Syn, kotrehož běštaj měłoj, bě jimaj čeknył, a wonaj wo nim ničo wjacj słyšaloj njeběštaj. Tu přijědze raz njedźelu wóz do wsy, čehnjeny wot šěsćich konjow, a zasta před khěžu staršeju. Z woza wustupi młody, rjany knjez, kotryž nanej a maćeri wokoło šije padny a so jako jich syn spóznać da. Wjesele bě wulke, a po přenim powitanju woprašo so mać wěipna, što je tola syn nawuknył? „Sym paduch,“ wotmolwi syn. Staršimaj so to runje njelubješe, tola jemu dale ničo prajić njemóžeštaj. Paduch měješe pak tež kmótra, wjesneho knjeza, kiž na hrodže přede wsu bydleše. K temu so wón popołdnu na wopyt poda a jemu mjez druhim wozjewi,

zo je paduchstwo nawuknył. Knjez, kotryž bě z dohom běre, chceše jeho hnydom wobjesyć dać. Tola sebi to přemyslo, džeše k mótkej: „Můžeš mi tři paduchstwa wuwjesć, kotrež tebi nawdam, spušču tebi žiwjenje; jeli-zo je pak njewuwjedžeš, je tebi smjerc na šibjency wěsta.“

Nazajtra rano přindže mótka po přenje džešo. Kmótr k njemu džeše: „Dyrbiš mojeho jězdneho konja kradnyć; ale wjedz, zo jeho dawam přez wotročkow wobstražować a zo sym kóždemu prikazał, tebe zatřělić, jeli-zo so daš popadnyć.“ „Dobře!“ wotmolwi mótka a džeše wotsal. Kmótr pak da konja na wšě móžne wašnje před paduchom wukhować, postaji šěsćoch wotročkow před konjencowe durje, da dwěmaj wuzdu dzeržeć, a třeci dyrbješe so do sedla synyć, rjemjenje w rukomaj dzeržo.

Běše wokoło wječora, jako do hrodu stara matka, na khribjeće čwičku palenca njesywši, přindže, so konjencej bližeše, a dokelž bě trochu zyma, stražnikam palenc porjedžeć poča. Tym so to lubješe, duž jenu škleńčku po druhej wuwjercichu, hač naposledku wšitecy do hlubokeho sparja zapadnychu. Tu ruče stara mać tymaj, kotrajž dyrbještaj wuzdu dzeržeć, powrjestla do rukow stłóci, a teho, kiž na konju sedžo drěmaše, na stary kašć sadzi; zo pak njeby dele padnył, jeho hišće ze štrykami twjerdže za kašć přiwjaza; na to sydže so na kouja a jěchaše spěšnje wotsal.

Nazajtra hladaše kmótr z woknom won a widžeše k hrodu muža jěchać. Wěcipny na jěcharja kedžbowaše, dokelž so jemu kón znaty zdaše. Jako pak bě jěchar do dwora, zawola na kmótra: „Dobře ranje, kmótre! Na wašim konju so dušnje jěcha!“

Kmótr so žalostnje džiwaše a chceše wjedzić, kak je mótka konja kradnyć mohł; jako bě tón to wupowjedał, džeše kmótr: „Tón raz sy dobył, nětk pak hladaj so druheho. Dyrbiš mi a mojej žonje płachtu, na kotrejž w nocy spimoj, kradnyć a z dohom žonje tež pjeršćen z ruki; tola wjedz, zo mam buškwje přihotowane, a zo tebe zatřělu, daš-li so widzić!“ „Dobře,“ wotmolwi mótka a so pokloniwši wotěndže.

W nocy, jako hěštaj so kmótr a jeho žona k měru podaloj a kmótr při ložu z buškwju steješe, zo by mótka zatřělił, zasłyša wokoło polnocy, kak so rěbl na murju nastaješe, a wuhlada tež po khwilí podobu we woknje. Wón k žonje šeptny: „Njestrož so, nětkle mótka za-

třělu.“ Jako bě to prajił, wutřěli a podoba padže z wulkim ropotom na kamjenje. „Ležo wostajíc jeho njemóžu,“ džeše kmótr, „ja chcu jeho hnydom hić zahrjebać.“ Po khwili pak zaso přińdže a k žonje džeše: „Wón je dyrbjał teje płachty dla wumrjeć; chcemy jemu tu samu a tež tón pjeršćen sobu do rowa dać; wón potom lěpje wotpočuje.“ Žona jemu te wěcy da a wón so wotsali. Jako zaso přińdže, praješe, zo je mótk zahrjebany.

Jako pak kmótr nazajtra zaso we woknje steješe, wuhlada muža, do dwora stupajo, šlincu płatu pod pažu a rjany pjeršćen na porsće; tón k woknu horje wołaše: „Dobre ranje, kmótre! Kak sće na słomje spali?“ Kmótr z njedrosću ničo njepraješe; tola při skladauosci so mótk wopraša, kak je tola ze žiwjenjom wotešoł? Mótk smějo powjedaše: „Dokelž wjedzich, zo mje zatřěliće, dam-li so pokazać, wzach sebi wobješenca na khribjet a lězech po rěblu horje. Jako łusk pistoli je zasłyšach, puščich wobješenca a zlězech sam ruče dele. Po khwili přińdžešće wy dele, a ja běžach horje, sebi wot wašeje mandželskeje płachtu a pjeršćen žadać a při tym pytach waš hlós zaso dać; so zaso dele podać a čeknyć, njetraješe dołho, a to dališe hižom wěšće.“ „Ty sy bjezbóžnik!“ wotmolwi kmótr; „tola nětk hladaj so třećeho džěla: Dyrbiš popa a wučerja do měcha tyknyć a do mojeho wuhuja powjesyc, bjez teho, zo byštaj wo tym što zhoniłoj.“ „Dobre,“ džeše mótk a woteńdže.

Běše w nocy, jako wučer we wsy wocući a z woknom na pohrjebnišćo pohlada; tola tu so jemu nimale zecny; přetož na kóždym rowje wažeše swěčka a cyrkej bě swětła. Ruče so wón zwobleka, běžeše k duchownemu a temu třepjetajo powjedaše, zo je sudny dzeń, zo duše po rowach waža a zo so w cyrkwi swěći. Po khwili so wobaj zmužištaj a so na pohrjebnišćo podaštaj. Jako k cyrkwinym durjam přińdžeštaj, wisaše tam wulki měch a jako do cyrkwe pohladaštaj, widžeštaj na wołtarju postawu w šěrym kabaće, kaž muich na pohlad. Wóćpnaj wonaj na teho mnicha hladaštaj, jako tutón z bľukim hłosom wołać započa: „Sym swjaty Pětr, a přińdžech k sudnemu dnjej na zemju, zo bych teho, kotryž přěni do měcha, kiž je před durjemi, skoči, sobu do njebjes nješć.“

Polnaj džiwanja pop a wučer připosłuchaštaj, a jako bě Pětr skónčil, wobaj z runymaj nohomaj do teho měcha skočištaj. Nětko

swjaty Pětr přistupi, měch twjerdže zawjaza, tón samy na khribjet
 ćisny a wotsal džěše. Jako po wsy džěše, započachu husy zatrašnje
 šćebotać, a taj w měše so prašeštaj: što to je? „My hižom slyšimy
 jandželjow spěwać,“ džěše swjaty Pětr. Po khwili přinđzecu na
 luku, kotraž bě trochu mokra, a taj w měše so zaso woprašeštaj: što
 ma to na sebi? „My nětkle přez mrócele džemy,“ wotmolwi swjaty
 Pětr. Jako nětko Pětr do hrodu kmótra přinđze a po rěhlu do wuh-
 nja lězeše, so pop a wučer zaso woprašeštaj, hdže po prawym staj.
 „Nětkle runje po njebjeskim rěblu lězemy,“ wotmolwi swjaty Pětr
 abo naš mištr paduch. Jako bě nětk na kónc rěbla přišoł, přiwjaza
 měch za překuš a zawoła: „Nětk staj w knjezowym hrodže, w jeho
 wuhnju a tu so trochu wukurtaj.“ Pop a wučer započestaj nětk ža-
 łostnje zakhadžeć a wubudžištaj cyły hród. Kmótr jich da wotwjazać
 a so móika prašeše, kak je mohł to dokonjeć? „Běch sebi rakow na-
 kupił a jim na wopuše swěčki přilěpił, je na rowy zesadzał a swěčki
 zapalił. Wučer je sebi myslił, zo je sudny dzeń, je k popej šoł, a
 dokelž sym ja wołal, zo tón do njebjes přinđze, kiž přeni do mojeho
 měcha skoči, staj wonaj nutř skočiłoj, sebi myslo, zo jich do njebjes
 njesu,“ wotmolwi mótk. Kmótr so jara džiwaše, da mótkej kórc pje-
 njez a tón na to ze swojimaj staršimaj wotjědže, zo nichtó zhonit
 njeje, hdže su wostali. Jeli-zo njesu wumrjeli, su hišće žiwi.

E. Refk.

Mać a synk.

Synk. Měr zwonja, měr do kraja kroči,
 Njej, maćeřka, to wjesele?
 Što zdychuješ a trěješ woči
 A nimaš khěrluš radosće?

Mać. Ty syrotka! měr drje haj zwonja,
 Mi je kaž nanej k khowanju;
 Wón wosta, jeho běh so skonja
 We cuzbje tam na bitwišću.

Synk. A njej' Bóh jeho nam dał zasy,
 Ach njeplač, wšako ja sym twój,
 Ja wuspěwam ći dobre časy,
 Bóh luby pak nan budže mój.

Mać. Dónž dawa Bóh na polu kłosy,
 Tež mój hlód ćetpić njeb'džemój;
 Khlěb ma, štóž džěła a štóž prosy —
 Pój zo mnu, synko, ke mši pój!
 H. S.

Drobnostki.

* Třeći přidawk k serbskim džěćacym hram (cf. 10. č. z. l. a l. č. t. l.).

Kunkača hrać. Džěći so zestupaju do koła a zapřimnu so za ruki; jedyn stupi do koła, kotremuž woči zawježa a kij do rukow dadža. Nětk džeja ěi koło tworjacy wokoło srjedźnika, hač tón ze swojim kijom wo zemju dupa, štož je znamjo k zastaću. Na to masa srjedźnik z kijom wokoło so a kunknje na teho, kotrehož dosahnje; tón so wotkunknje, zo by jeho tamón po blosu póznał. Njeradzi so to, dha kunknje srjedźnik k druhemu abo k třećemu razej, a tón druhi so přeco zaso wotkunknje. Njeje srjedźnik wšě tři króć wotkunkarja wuhudał, započnje so ta hra z nowa; je pak njeno wotkunkarja trjehene, ma tón do koła stupić a kunkać a hudać. Tale hra so najbóle we jstwje wuwjeduje. Ja sym ju při wjeselych składnosćach tež hižom z dorosćenymi k dobrej zabawje trjebał.

J. B. N.

.. Štwórty přidawk k serbskim džěćacym hram.

a) Knježi broch šćipać. Džěći běža na łuku a šćipaju trawu, jedyn pak so jako šosař zady plotu abo kerka skhowa. Při tym spěwaju tole brónčko: „Šćipy, šćipy knježi broch. Naš knjez doma njeje; našu knjeni h... staral“ Na to přiběhnje tón, kotryž šosarja předstaja, a kotrehož wón popadnje, tón so na jeho město poda.

b) Kiješki dawać. Džěći so zesydaju a maju dlóni hromadu zloženej. Jene ma w zamknjenymaj rukomaj mały kiješk, khodži wot jeneho k druhemu a ěini, kaž by kiješk do rukow pušćało, hač jón skónčnje jenemu woprawdže do rukow pušći. Jene druhe nětko za nim khodži a tu a tam na rucy dypnje, kotrejž dyrbitej so na to wotewrić. Trjechi wono na kiješk, je wumóžene, a tón, pola kotrehož bu kiješk namakany, dže na jeho město. Při tymle braću so zhromadnje spěwa:

„Klep, klep; hdžež kiješk namakam, tón mje wumóže!“ c) Bože slónčko. Džěci popadnu sebi bručka, kiž „Bože slónčko“ (Herrgottschäfen, Sonnenkäfer) rěka, sadža sebi jeho na ruku a spěwaju potom: „Leć, leć, Bože slónčko! Hdžež ty lětsa polecíš, tam ja k lětu počahnu.“
 d) Variant k bri „Kurjatka wołać“, w 1. čisle Łuž. naspomnjenej: „Kurjatka, kurjatka, poběhńće dom!“ „„My so bojimy!““ „Koho?“
 „„Wjelka!““ „Hdže wón je?“ „„Za płotom!““ „Što tam čini?“
 „„W mlocy jabły a kisały kal jě!““ „Přeco poběhńće!“ —

J. Kral.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Wšdže knježi w tu khwilu wutrobna radosé nad wobzamknjenym měrom, a wozjewja so to na wšelake wašnje. Tež towařstwo Maćicy Serbskeje w Budyšinje je swoje džělbraće z tym wopokazało, zo pěknu knížku wuda, w kotrejž su wšelake wubjernerje rjane spěwy a štučki, zrudobu wójny a krasnosé měra wopomnjace, wopřijate a kotraž ma tónle titul: „So z wóni měř! K swjećinam měra pěsniř H. S. we Łazu.“ — Tale knížka wučinja maćičnych spisow čisło 56 a je we wudawařni Serbskich Nowin za 2 nsl., za sobustawy Maćicy pak pola knihiskładnika darmo dostać.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Jako nětčiši ruski khěžor Alexander II. thrón nastupi, běše w Rusowskej jenož pječ wjetšich ruskich privilegijowaných nowinow a te stejachu pódla hišće pod krutej a surowej censuru, tak zo wo naležnosćach ruskeho kraja jenož to ryčeć smědzachu, stož so knježerstwu spodobaše. Duž so hač do tuteho časa w ruskich nowinach najmjenje wo Rusowskej powjedaše. Alexander II., kotrehož ruski lud swojeho woswobodźićela mjenuje, běše pak teho měnjenja, zo je to za kóždy kraj jara wužitna wěc, hdyž smě so w nowinach tež wo krajnych naležnosćach swobodnje ryčeć. Wón teho dla bórzy přizwoli, zo smědža so pódla spomnjených pječich privilegijowaných nowinow tež druge nowiny wudawać. Jako bě so tajke přizwolenje stało, nasta hnydom tójšto nowych ruskich nowinow a nětko, hdžež smědža po wulkim džěle cyle bjez censury abo tola z najmilšej censuru wukhadžeć, so w Rusowskej hižom wjacy dyžli 300 nowinow wudawa.

Čěski narod je, kaž po wšěm swěće znaja, wulki lubowař spěwa

a hudźby a so na spěw a hudźbu derje wustěji. Duž tež žadyn dźiwneje, zo w Čechach hudźbne nowiny wukhadžeja. Wone rěkaja: Hudební listy. Organ ústředni jednoty zpěváckých spolků českoslovanských. (Hudźbne listy. Organ centralneje jednoty spěwanskich zjenednistwow českoslowjanskich.“ Redaktor je Dr. Ludevit Procházka a „Hudební listy“ kóždy tydžeň jedyn króć wuńdu.

W pólskim nowinarstwje su w tutym léće zaso někotre nowe organy wukhadžeć počale. Tak wudawa so wot noweho léta we Lwowje „Przegląd lwowski (Přehlad lwowski)“ a „Chochlik“. Wot-pohladanje woběju tuteju nowinow je, zo byštej svojich čitarjow ze žortom rozwjeselili, tola čini to Przegląd lwowski na trochu jara hrube wašnje.

Južni Šerbja maja tež někotre žortne a satyrskje nowiny a je nam mjez nimi „Zmaj (zmij)“ znaty, kiž so w Nowym Sadu wot Dr. J. Jovanovića rediguje a we Winje wot F. Ptačovskeho wudawa. W kóždym čisle je tójšto wjetšich a mjeńšich wobrazow.

Jene pěkne pólske illustrowane nowiny su „Mrówka (Mrowička)“, kotraž kóždy tydžeň jedyn raz we Lwowje wuńdze. Jeje redaktor je August L. Skerl. Wona přinoša wobrazy a nastawki w nastupanju přitomnych politiskich podawkow a hewak dosć wjele podobiznow z pólskeho ludu a z pólskeho kraja. Tež podawa dosahacy přehlad pólskeje literatury.

Hewak maja Čechojo dwoje wulke illustrowane nowiny, kotrež so „Květy“, a „Světozor“ mjenuja a jeju wobrazy su tak pěkne, zo móža so ze wšěm prawom tym runać, kotrež w němskich abo jendźelskich illustrowanych nowinach nadeńdzemy. Polakam tež rjane a wulke illustrowane nowiny njepobrachuja, teho runja tež Rusam nic, tola mohł jedyn po wulkosći a wobšěrnosći ruskeho luda wočakować, zo dyrbjeli w Ruskej hišće lěpše tajke nowiny měć, hač te po prawom su. Nam so mjenujcy w nich njelubi, zo teško wobrazow přinjesu, kotrež smy husto prjedy hižom w druhich nowinach widželi. Nó, to drje so po času polěpši, wosebje hdyž wudawarjo tajkich ruskich nowinow słowjanski swět dale bóle kedźbu měć počinjaja.

Dokelž ruskich knihi jara wjele' wukhadža, tak zo mohł drje jedyn za měsac wjacj dyžli jene čisto Łužičana jenož z jich titulemi abo napismami wupjelnić, dha sebi hač do přichodneho čista zawostajimy, někotre wažniše ruske knihi pomjenować.

(Přichodnje dale.)

Listowanje.

K. w. J. w Gl. Najrjeńši dźak za přecelny list a zajimawe zdźělenki. Z M. přeco hišće při starym. Tež wutrobny postrow! — K. s. w. W. w R. Naležnje prošu wo podpjeru. — K. w. R. w Dr. Něšto z přirodospyta by mi jara witane bylo.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Plačizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 4.

Hapryl.

1871.

M ó j k ř i ž .

Hdyž ze železnym křižom debi
So wutrobity wojowař,
Dha tajki wuznam waži sebi
A ma jón za najwyšši dar:
Wšak tale pycha wot krala
Bu milosóiwje spožčena.

Tež ja křiž železny tu nošu,
Kiž wšitkich kralow kral mi da;
Ja jeho šćedru ruku košu,
Zo spožči mi rjad křescana,
Kiž wjele rjeńše znamjo je,
Hač wšitke rjady kralowske.

To njesó, štož Boži syn je nosył,
Hdže wjetšu česé jow nadeńdu?
Wón sam je mi te černje wosył,
Z nich pak sej róžow wotžněju.
Je jeho ruka zranila,
Dha wšak tež balzam podawa.

Mój křiž wón sobu na so kładže,
Ach, njeje dha to trošta dosć?
Hdyž za nim kraču w tajkej hnadže,
Mi z horja skhadža wjesełosć;
Haj, z krwawnym křižom zbóžnika
So mój křiž prawje poswjeća.

Duž swój křiž jako znamjo česé
Tež dale číše ponjesu.
A sym jón zložil — dha mi njesé
Křiž k poslednjemu bydlenčku;
Mi na row stajće tón panier,
Zo mój proch kryje Boži měř.

Sym přez křiž dóšoł tudy k měřu,
Spju wótcow spanje we rowje
A dđeržu Khrysta křiž ja swěru,
Dha row mje khować njebudže.
Wšak jutry tón trošt předuju,
Zo dže so přez křiž k žiwjenju!
K. A. Fiedleř.

Šwingulantojo.

Po čěskim předžětał J. Čěsla.

(Skónčenje.)

III.

Brjuhopask běše zaso tón samy wjesely muž, kaž hdy prjedy;
zaso běše wćipkojty, na słowo wěrjacy. To běše woda na Michałkowy
młyn, a njeběše jemu dlěje móžno, na wotpočowace wćipy hladać.

Brjuhopask běše swojeho wumjełstwa krawc. Zo bě jemu móžno, sebi cyłe lěto něhdže džesaćoch pomocnikow džeržeć, na to běše přecy hordy. Swojemu rjemjeslu derje rozymješe, ale přecy so zaso z tajkimi wěcami khwaleše, wo kotrychž so wjedžeše, zo su wone sama lža. Tutu słabosć powužijo, wuwjedže Michałk za někotre dny nowe šibalstwo.

Běše to zaso junu wječor, jako Brjuhopaskowy wučomnik, do hosćenca k „zlotej krónje“ přišedši, kujezej mištrej někajki lisćik poda, přistajo, zo je jón někajki wosebny písoł přinjesł, kiž za durjemi na wotmłowjenje čaka.

Brjuhopask so hač pod wuši začerwjeni, storže list, čita, a hlej — wobličo so jemu wujasnjuje wot rjadki k rjadcy. Hdyž běše přečitał, wučabny móšeń, wza z njeje nórt, poda jón swojemu wučomnikej a džeše lubosćiwje, zo by jón wonemu písołu z tym wotmłowjenjom dał, zo so dawa miłosćiwěj excellency kujezej hrabi poručić, a zo přindže.

„Što to?“ praša so hnydom cyły chor šwingulantow, „miłosćiwemu hrabi?!“

„Haj,“ wotmłowi Brjuhopask hordže, „excellency! Tu čitajće a přeswědčće so sami.“ Michałk hnydom lisćik wozmjje a druzy šwingulantojo, kiž wo tym nowym kusku Michałka wjedžachu, posluhachu ze wšej kedžbliwosću. Lisćik klinčeše słowo wot słowa takle:

Luby knjez Brjuhopasko!

Hižom dawno sym wo Wašim wosebitym krawskim wumjełstwje słyšał. Cheu před swojim wotjězdom do Afriki sebi a mojemu služobnistwu nowu drastu zhotowić dać, a sym sebi předewzał, so wo woprawdžitosći woneje dobreje powjesće přeswědčić, kotraž je so wo Was rozšeriła. Wopytajće mje jutře w mojim hrodže, hdžež wo tutej naležnosći dale poryčimy.

A. B. C. hrabja z Dano.

Na hrodže w E, džen 21. žnjeńca 1859.

Michałk bě dočitał a towarstwo so prócowaše, Brjuhopaska tak jara khwalić, zo běše wot sameje radosće kaž džěćo. Woči jemu jeno tak braještej, wón žortowaše, a — štož bě najspodźiwnišo — wón tež džensa něšto lěpje słyšeše, dyžli hdy přjedy.

W tajkej jeho wjeselosći so jeho něchtó z towarstwa woprašaja, hač do E pónđe abo pojedže?

„Pojědu, bratřiko, pojědu,“ wotmlowi na to Brjuchopask; „ale hdže khětře konje dostač?“

„Hm, za dobre słowa,“ rjekny Michalk, sebi zakašlowajo, „a za někotre nórty požču Wam konje!“

„I tu je mamy,“ zwjeseli so Brjuchopask, „tu je mamy; naš Michalk ma konje a khorejtu tež. Požčíte mi woboje na jutře? Dobrych słowow Wam dam dosé a šěsé dobrych nórtow k temu. Plaći po tajkim?!“

Michalk poda ruku a šwingulantojo buchu za swědkow wzaći. Wosma hodžinka bližšeho dnja bu k wotjězdu postawjena.

* * *

Židžany klobuk, črije ze zlotym spinkowcom, čorne nohajey a běle, lohke rukajčki buchu najzajtra rano zabe kupjene, a Brjuchopask steješe hižom před wosmej hodžinu w skoro cyle nowym čornym woblečenju, tak wuhladkowany, kaž by to do najwosebnišeho bala šlo.

Pohonč přijědže, Brjuchopask so do njekryteje khorejty sydže a wotjědže. — Štóz město B . . . znaje, tón wě, zo dyrbi so do E . . . přez dwaj mostaj jěć; dokelž so pak k druhemu mostej njemała hórka čehnje a rěka ma w suchim léce jeno mało wody, stawa so, zo pohončojo město po mosće w rěcy jězdža, z džěla, kaž prajach, zo bychu hórku wobešli, z džěla, zo bychu so jim konje wočerstwile.

Zo so to tak stawa, wě Brjuchopask derje, a to běše tež přičina, čeho dla temu ani z najmjeńša njewobaraše, jako so Michalkec pohonč nimale polsta kročelow před mostom na lěwicu wobroći a k wodže jědžeše. Přijědžo do srjedz rěki — pohonč konje zastaji. Brjuchopask so praša: „što to?“

Měrcín, njewohladajo so na prašenje zastróženého knjeza mištra, stanje, wučehnje wahi, króći po woju hač do přědka, wuwisnje rječazy, skoči na konja a „hy!“ — prjedy hač so Brjuchopask dopomni, běštej konjej z pohončom Bóh wě hdže a wón wobohi sedžeše w najwjetšej gale srjedz rěki na — suchim.

Zo za Měrcinom wołaše, zeleše, prošeše, slubjowaše, — to so myslíč dawa. Wšo podarmo! Kajka pomoc? Do wody skoćíc? — Rěka drje hluboka njebě, — ale wón měješe črije, nohajey, — měješe frak, běly rukajcy, židžany klobuk, — a to běchu wěcy, z kotrymiž so rěka

přebrodzić njedaše, noচেyše-li so nanajbóle wusmjec dać. Ale dlěje w njekrytej khorejće wosrjedz rěki sedžo wostać, to běše žalostuje.

Wón njewě što; tu slyš! W blizkosći nastanje z dohom wjedrowe kleskanje a tajke smjeće, zo so Brjuhopask dyrbi wohladać. — Na mosće steji tam jidnaće šwingulantow, a wšitecy wołaju jenohłósnje: „Brjuhopasko, hdže jědžeće?“

„Brjuhopask, na tole nowe šibalstwo lohkomyslnych towaršow rozhóršeny, zeli a prosy z nowa. Wšo podarmo. We „swojim zadwělowanju budžiše snadź bjez přemyslenja do wody skočil, hdý by móžno bylo, so zatepić. Ale wody běše mało a jeno z jednorym womačenjom budžiše so hišće směšnišeho sćimil, a tak prošeše, kliješe a hrožeše z nowa.

Někotři z lohkomyslnych na njeho wołachu: „Njejsy-li Robinsona čital?“ Druzy zaso: „Jeno zo by jene koło wjercał, te druhe budža so hižom same wjerćeć; a tak sebi tež z khorejtu z rěki wupombaš!“

Podobnych wusměškow daše so jich hišće wjele slyšeć, hač na posledku k njemałej radosći Brjuhopaska někajki pohonč jako *Deus ex machina* ze synom w rěcy jědžeše. Brjuhopask hižom z daloka na njeho wołaše. Pohonč jeho wuslyša, přijědže runje ke khorejće, Brjuhopask zlězy z napinanjom wšěch jeho mocow na syno, šwingulantow kleskanje a směch započa so z nowa a bu hišće wjetši; wopušćeny pak dychaše přecy lóžšo.

Prijědžo na móst, namaka Brjuhopask hišće wjele swědkow woneje wosudneje sceny, tola šwingulantojo běchu pře wšě hory!

Tutón *crimen laesae majestatis* svojich kumpanow běše to najhórše, štož běchu hač dotal wuwjedli a wón sebi předewza, šwingulantam na wěčne božemje prajić. — Ale kaž ničo wěčnje njetraje, tak tež tuto předewzaće puć wšěch druhich džěše. Za lěto sedžeše Brjuhopask na wyšším měsće šwingulantstwa: wón bě z předsydu woneho wjele waženeho towarstwa. Ale je-li lubemu čitarjej tuta historia trocha dolha byla, njech so spokoji; hižom je kónc.

L i p a .

Wěš mi w kraju serbskim, milym
Zeleniě so swjaty štom?
Serbskej lipje z duchom žiwym
Hrimaj slawa mjez Serbstwom.

Spěwa ptačik w slónčnych pruhach
Z wjeřška lipy wysokej',
Bunčo lěta pčola w kruhach
Wot kěnička k kěničkej.

Na trawniku hospoduje
Putnik sprócný pod lipu;
W khlódku nowe mocy čuje,
Khwali jejnu dobrotu.

Z wječora, hdyž zwoni swjatok,
Měsačk swěći na zemju:
Pod lipu najrjejši statok
Młodži, stari wužiju.

To je w kraju serbskim, milym
Našoh' luda swjaty štom.
Wěčnje slaw' so z duchom žiwym
Hospodliwosé mjez Serbstwom!

J. Kapleř.

Alexander Sergějewič Puškin.

Z ruskich knježerjow njebě žadyn tak wulki přećel a lubowař cuzbnistwa, kaž Pětr Wulki. Rjemjeslnikow a wučenych powoła z wječorno-europskich krajow. Tak nasta bórzy staw ludži, kotryž tukrajanam napřećnu stronu tworješe, a štož bě najhórše: tući cuzbnicy dostawachu pola knježeřtwa wšudže prjednosé. Duž bě hjezdžiwa, zo wyšše stawy nic jeno cuze wašnja, ale tež cuzu ryč přiwzachu. Najbóle rozšěri so francózščina.

Tež w swójbje našeho pěsnika ryčeše so skoro jeno francózski. Po nanje slušeše wón do stareho rodu bojarow Puškinow, maćeřny nan běše Abram Pjetrowič Hannibal, kotrehož měješe Pětr Wulki za swojeho přećela.

Po tehdomnišim wašnju bu Puškin skoro jeno wot cuzych woćehnjeny, tak zo jemu njebě skladnosé data, so w swójim narodnym jazyku rozwiwować. Rak pak bě móžno, zo bu tón, kiž skoro słowěka ruski doma njeslyšeše, potom najwjetši ruski pěsnik? Wón sam husćišo na přičinu teho pokazuje, hdyž na swoju pěstónču Arinu Rodionownu spomni. Ta dyrbyeše to zaso naprawić, štož běchu jeho domjacy wučerjo, štož běštaj jeho samsnaj staršej zanjechałoj. Wona powjedeše jemu narodne bajki, spěwaše jemu narodne pěsnje a skutkowaše na jeho fantasiu z krasnymi narodnymi wobrazami. A zawěšće, čím bóle pěsnik wosebitosće swojeho ludu tež za swoje sčini, čím bóle

zasluži mjeno narodneho pěsnika! Puškinowy nan běše znaty z tehdomnišimi znanjenitymi pisácelemi: Karamzinom, Dmitrijewom, Zukowskim, Batjuškowom a bjesadowaše rad z nimi, byrnje tež jeno francózski. Při tutech bjesadach běše tež husto mały hólčec přítomny a pokazowaše wulku přikhlilnosť k literaturje. Čítaše na zakładže francózšćiny Plutarcha, Illiadu, Odisseu. Hdyž móžeše bibliotheku swojeho nana, kotraž běše napjelnjena z džělemi francózskeje literatury XVII. a XVIII. stotka, z wužitkom trjebać, čítaše pilnje w njej, tak zo běše hač do swojeho džesateho lěta wjetši jeje džěl přešoľ, haj z njewšědnym pomjatkom wjedžeše jara wjele z njeje dosłownje z hlowy. Tak nastá w nim bórzy žadosć, tež sam tajke štučki činić. Najprjedy spyta so w francózšćinje. Tu wutwori sěchujo příklad Voltaira baseň La Talyade.

Na tajke wašnje měješe wón składnosť, swojim duchownym mocam so hižom z časom rozwiwać dać. Tola jeho dotalne wučenje běše přeco khětro jara niłke. Nětk dyrbyeše wón dale do swěta. W lěće 1811 bu přiwjezeny do Pětrohroda, hdžež bě jemu postajene, nowowotewrjene liceum wopytować. Tudy hakle wuknješe swoju narodnu ryč dokładnišo znać; štož bě prjedy w francózskej drasćičey spytowaľ tworić, to činjese nětko w swojej maćeršćinje. Nic wědomostne předmjety, nic ryče, nic stawizny, nic přirodowědomosće móžachu tu jeho spokojić. Ze spodobanjom přebywaše při znatych cuzych a domjacych spisácelach. Po jich příkladže tworješe swoje přenje pěsnje. W tutech spytanjach widžimy jasnje wliw Karamzina, Djeržawina, Žukowskeho, Batjuškowa. Byrnje so wón tež druhdy sonam mladosće poddaľ, dha njepřestupuje tola skoro ženje mjezy skutownosće, z čimž so wón rozdzěluje w swojim prócowanju wot wjele druhich pěsnjerjow. Přenje jeho štučki wostachu njewobkedžbowane, kaž to, „dokelž so žady n mištr narodžil njeje“, ženje hinak njeje. Tola w lěće 1815 počachu jeho pěsnje tež we wšelakich nowinach na swěťlo přikhadžeć. Byrnje so tež z wosebitej krasnosću njewuznamjenjale, njebudžiše tola nihtó wočakowaľ, zo su z ruki abo wjele bóle z wutroby šesnaće-lětneho hólčeca.

W towarštwje swojich runikow rozwiješe so jeho runoměrný charakter, jeho rozom přibywaše na wótrosci a wón pokazowaše nakłonosc k nasměšniwosci (satyrje), kotraž so we wšelakich šćipatych

epigrammach wozjewješe. Ale k druhim studiam njeměješe wjele přikhilnosće. Hdyž w léce 1817 liceum wopuští, dachu jemu wučerjo to wobswědčenje: „Dobre zadžerženje, njeje hjez dara, ale tež nic přejara pilny.“ Nic jeno jeho towaršojo, ale tež hižom přez wuzke mjazy jeho znatych připóznawachu jeho talent. Jako hižom w léce 1815 Djeržawin jeho „spominanje na Carskoje sjeło“ slyšeše, wupraji so khwalobuje wo nim; a Žukowskij, kotryž běše jeho wot džěcatstwa sem znał, wočakowaše wot njeho mnoho talenta. Wjele wědomosći w liceu drje sej Puškin nahromadził njebě, tola přinjese z njeho wjele spomnjenjow na žiwjenje mladosće a lubosć k swojim towaršam. Wšitko tuto wupraji so w někotrych jeho pozdžišich džěłach.

Při swojej službje, kiž nětko dosta, zajimachu jeho bóle wobwjeselowanja a literarne rozjimanja. Tehdy běchu w Pětrobrodže někotre towarštwa, z wotpohladanjom, wubudžować a zdžělać duchowne mocy mlodych ludži. Do tutech slušese „Bjesěda lubitjelej Rossijskago słowa“, kotřiž so twjerdže džeržachu starych nabladow, njechajo přiznać zaslužby ani Karamzina, ani Žukowskeho. Tymle napřečo založi so „Arzamasskoje obščestwo“, kotrehož sobustawy běchu najbóle mlodži spisowarjo, rozdžělejo so wot tamnych ze žortniwosću a njeprinučenosću. Mjez nich slušese tež Puškin. Jeho tehdom čišćane pěsnje počachu so čitarjam lubić. Žiwosć jich wobrazow, rjana forma, lohki vers činjachu je powabne, a spodobachu so tež tehdomnišim lěpšim spisowarjam. W léce 1820 wuńdže jene wjetše džěło „Ruslan a Ludmila“, na kotrehož planu běše hižom w liceu džěłał. Tu wuži přěni króc narodne powjesće, kotrež běše nawuknył wot swojeje pěstowče, zwjazaj je ze swojim wosebitym wumysłom, čemuž tu a tam žortne wobrazy přida. Tute wotstupjenje wot přjedawšich prawidłow heroiskeje poesie njelubješe so tym, kiž na starym twjerdže wisachu, za to pak běchu za njeho nowiši lěpši spisarjo Žukowskij, Batjuškow, Kryłow a tež skoro cyle publikum, kotrež z radosću čitaše Ruslana. Nasta tehdy wojowanje mjez klassicismom a romantismom, na kotrymž pak so Puškin w runej měrje njewobdžělowaše, byrnje tež w duchu na romantismje wisaše. Tu pak potrjechi jeho njezbože, kotrež měješe trajace sčěhi na jeho pozdžiše skutkowanje. Wón wobroći na so kedžbnosć knježerstwa z někotrymi swobodomyšlnymi pěsnjemi, kotrež w rukopisu z jenych rukow do druhich džěchu.

Mjeno jich spisowarja přińdže na zjawnosć, a tak wočakowaše Puškina čezki wosud; tola zastupjerstwo Karamzina a Žukowskeho wolóži jón. Wón bu zdaleny z Pětrohroda do Jekaterinosława a generalej Inzowej k wobkedźbowanju přepodaty. Tudy pak, kaž so wočakować hodžeše, so jemu z cyla njeľubješe. Njetraješe dolho, poča khorječ. Teho dla dosta na swoje žadanje dowolnosć na Kawkaz do mineralnych kupjeli z generalom Rajewskim, kiž w tym času přez město jědžeše a z kotrehož synom bě znaty. Z Kawkaza poda so ze swojimi sobupućowarjemi na Krym, njewróći pak so zaso do Jekaterinosława, ale poda so kónc lěta 1820 do Kišenjewa, hdžež běše Inzow mjez tym přesadžený. Nowa tudy příroda, nowe wobrazy wožiwiechu zaso mysl našeho poeta a dawachu nowu žiwnosć jeho fantasii, štož so wšitko pokaza we wuwjedženjach přichodneho lěta. Byrnje so w powjesćach wo jeho kišenjewskim žiwjenju wjele wobkhowało, štož pokazuje nahłu rozhorjenosć mladosće, widźimy tola tež, zo ze slědženjom za wosebitosću a originalnosću na sebje kedźbnosć wobroći. Čitaše mnoho a prócowaše so na swoje wudźělki, wuprajo w nich začišć w jara rjanej formje. Tehdy hladaše na sebje kaž na wuhna-teho, njespokojneho ze swětom, ze sobu a ze žiwjenjom.

Jeho wuwjedženja přeražowaše elegiski zyk, z čehož je widзец njespokojnosć z jeho wokolnosću. W tutym duchu wobdźěla „Karasajskij fontan“, kotryž bě pozdžišo po pućowanjach po Kawkazu a Krymje stworil. Z tymi džělami powjetši so hišće sława wumjelca. Z Kišenjewa wotjědže na njedołho do Kijewa a plód tuteho puća bě překrasna „Pěsuja o věščem Olegě“. W tymle času spisa wón tež znatu odu Napoleon.

W léce bu přewjedžený do Odessy na službu. Tu namaka hišće wjacj rozpjeršenjow, kotrymž so tež do rukow podawaše. Tuto přebywanje w Odessy namaka swoje wurazenje w někotrych lyriskich džělach tuteje doby. Tudy napisa pěseń romana „Eugenij Oněgin.“

W přichodnym léce bu jemu prikazane, so na swoje narodne kubło w Pskowskej gubernii podać. Odessu wopušećiwiš stwori baseń „K morju“. Na to poča so pola njeho nowe žiwjenje, kotremuž mamy so za wjacj lěpšich jeho wudźělkow džakować.

Jowle bě zdaleny wot rozpjeršenjow, kiž prjedy na njeho tak mócnje skutkowachu, běše žiwy sam za so, móžeše tak swoje cyle

duchowne mocy zjednočiť. Z druheje strony pak běše zaso wobdaty wot ruskeje přirody, wot ruskeho žiwjenja, štož na njeho bjez začišća njewosta, a wón přimaše so teho tež ze wšej pilnosću. W džěle pokazuje so ryzosć, čerstwosć a činitosć ducha. Tu dokonči poemu „Cygany“, jako plód začišćow jeho žiwjenja w Bessarabii, pokračuje we wobdžělanju „Eugenia Oněgina“, tu skónči někotre nowe wuwjedenja, mjez drubimi „Borisa Godunowa“. Tudy pušći so z pilnosću do čitanja, wosebje zajimachu jeho dramy Shakespeare-a, historia Tacita, ruske lětopisy. Wosebitu kedžbnosć pak wobroći na narodne powjesće a pěsnje, nic snadź, zo by je hromadźował a pozdžišemu čłowjestwu zdžerzał, ale zo by w nich zeznawał ruskeho ducha a wobroty ruskeje ryče. Tak bu wón pomału narodny pěsneř, wuswobodźiwši so wot cuzeho wliwa a z jeho pjera wuńdže w tymle duchu „Zimnij vječer, Zimujaja doroga, Prorok, Razgowor knigoprodawca s poetom“ a dr. W poslednim wupraji swoje nahlady wo poesii a mjez druhim měni, zo ma so pěsnikej poľna swoboda dać; z njej namaka wón předmjet, dostojny poesie.

W lěće 1826 dosta Puškin dowolnosć, wopušćić wjes a bydlic, hdžež budže so jemu lubić. Najprjedy poda so do Moskwy, hdžež tehdom dwór přebywaše. Tu zmócnj so jeho zaso šumne swětne žiwjenje a rozpjeršenje. Do lěta 1831 njebě pola njeho žaueho traja-ceho přebywanja. W lěće 1829 pućowaše po Kawkazu a Gruzii, z wotkal ruske wójsko do Arzeruma přewodžeše. Mjez tym nadeńdže jeho zaměr w němskej kriticy připóznaće, štož tež wšelake ruske časopisy wospjetowachu. W tym času wočišća Puškin wulki džěl Oněgina, Poltawu, skónčnje Borisa Godunowa a mnoho krasnych drohnišich pěsni. Wone pak přesahachu aesthetiske rozwiće publika. Jeno mało móžachu je wopřijěć. Tak čuješe so wón jenički po swojim wašnju, a njewjedžeše, za koho budže tworić, što budže jemu dorozymjeć.

Byrnje wón tež póznał, zo jeho džěla njejsu za jeho čas, dha tola do bjezplódnosće njezapadny. A z tym skutkowaše za rozwiće wunjelskeho čuća, štož staw spisowarjow w třicytych lětach dopokaza. Wón posłuži wyššim interessam publika, kotrež lěpje pózna, hač něchtó drubi, zwjaza swoje skutkowanje z historiskim žiwjenjom naroda. Njekedžbujo na žadanja tehdomnosće, wosta sebi přeco wěrnny, derje přeswědčeny, zo dže po wěstym puću a zo jeho próca njeje bjez ploda.

W léce 1830 wotmysli sebi so woženič, prjedy pak poda so k dokončenju svojich džělow do Nižgorodskeje wjeski Boltino, hdžež měješe jeho nan wobsedženstwa. Byrnje jeho nazyma hewak najbóle rozpjersała, dba wuwjedže tola w teje nazymje mnoho džělow: wón dokonči Eugenia Oněgina, spisa powjesě „Domik v Kolomně,“ „Lětopis sjela Gorochina, dramatiske sceny: Skupoj rycar, Pir vo wrjemja čumy, Kamjennyj Gost a na třicyči drobnišich pěsni. Wšitke tute njewozjewichu so w čišću. Z cyla nječěrješe so Puškin na to, swoje wuwjedženje čišćeć dać; někotre z nich ležachu pola njeho lěta dolho; Boris Godunow bě hač do lěta 1831 jeno w dwěmaj abo třoch scenach znaty; hakle w tymle léce wuńdze cyłe drama. Druhe jeho džěla buchu hakle po jeho smjerći čišćane, byrnje tež wjele prjedy njeje spisane byle. K drobnišim pěsnjam tuteje doby słušeju mjez druhimi „Běsy, Madona,“ a dr.

Po kwasu w léce 1831 přesydlili so trajnje do Pětrohroda. Nětko poda so do stawiznarstwa a poswjeći swoje moye historii Pětra Wulkeho. K hromadženju materialow buchu jemu knježežske archivy wotewrjene, hdžež so wón z wulkej pilnosću prócowaše a nazběra sej tež wjele wutkow k druhim dobanu ruskeho historiskeho žiwjenja. Tak napisa „historiu Pugačevskago bunta.“ K wěrnemu wopisanju přirody a městnosće jewišća poda so sam do kažańskeje a orenburgskeje gubernie, zo by z wočomaj widzał historiske městnosće. Potom započea tež historiske drama „Rusalka,“ kotrež pak njedokónčene wosta, a wuwjedže wjele drobnišich pěsni. Jeho fantasia džělaše bjez přestaća; wona zlětuje wot staroruskeho swěta k nowemu časej, wot srjedźnowěkeho zapadneho žiwjenja k staroromskemu. K lyriskim pěsnjam tuteho časa słušeju mjez druhimi „Borodinskaja godovščina, Echo, Njedaj mně Bog sojti s uma, Pjerjed grobniceju swjatoj, Polkowodjec, Opjal' na rodině, Molitva, Pamjatnik.

W léce počea Puškin wudawać časopis „Sovremjenik“ z wotpolhlanjom, w ludu spěchować rozhlad w literaturje. Wjetša džělba nowin běchu jeho samsne džěla a kritiske naspominanja. Byrnje tež tak z džělami přesypany byl, měješe tola wobšěrne znajomstwo, a steješe w přecělnych zwjazkach ze wšelakimi wosobami. Wón hromadžeše wot wšěch historiske zapiski, ertne powjesće, historiske anekdoty. Tute zběrki bychu jemu pak za podložk stawiznow, pak k poetiskim

džělam słužić dyrbjale, njebudžiše njenadžita smjerc přetorhnyła nitku jeho žiwjenja. Jeho horjaca natura njemóžeše zjujesć njekbmane ryče, kiž so počahowachu na česć jeho žony. Sěchi teho bě duell ze synom hollandskeho póstanca Hekern, w kotrymž bu na smjerc ranjeny a wumrje potom za dwaj dnjej 29. januara 1837, 37 lět a 8 měsacow stary.

Po ruskim wobdžělal Fr. Měrcink.

Jezus zbuži; — co nas nuži?

Sćenje Luk. 7, 11—16.

(Delnjołužiski.)

Žoš-li šěžku drogu,
Trějoš z wócow chrapku młogu:
Zmakaš Jezom Khrysta ty,
Zastanu ší wšykne ldzy.

Z kašćom z města duce
Humarlika žaluje
Njasu toš na kjarchob wen,
Běšo młožeńc, samski syn.

Z bóložnej hutřobu
Žo ta wboga mašer sobu:
Syn jej hujže za nanom;
Nět jo pusty cely dom.

Přewożarjow mani
Cesć a lubosć jej hobznani;
Njabogeg' wše hoblut'ju:
Dej tak jěsno ku rowu.

Glědaj, kak z nazdala,
Dlujki šěg se k wrotam wala;
Jezus Khrystus mjazy žo,
Ten nam z nuze pomgaš cheo.

Kenž ma hele kluce,
Žywjenje we swojej ruce,
Zmiluje na maš poglědnjo,
Njeplac, njeplac! troštuj.

Kak jo wót tog' šěła
Górka smjers wšu rědnosć zela!
Jezus pak jom' ruku da
Młožeńc, hožyw! zawoła.

Glej, kak ten nět stawa!
Glej, kak wón jog' maši dawa!
Glej, kak ta jog' hobojsma,
Boga chwali bžez kónca! —

A tak až do něta
Głose zněju ze wšog' swěta:
Naš wymoźnik dobry jo,
Kenž nam žiwnje pomožo!

Wón nas žaržy w móce,
Gaž my smy we stysknej noce;
Wón nas z rowa zbužijo,
Smjers nas tešniš njamožo.

W. Hey. Přel. J. B. Nyčka.

Pućowanje dobrowólneho diakona Jana Nyčki z Duisburga nad Rheinom do Saarbrückena.

(Wučah z jeneho lista, zdžěleny wot J. B. N.)

Póndželu 19. septembra 1870 rano čehnjechmy wjeseleje wutroby k dwórnišću železnicy, zastarani z wačokom, wołnjany m přikryćom, karnawu (Brotheutel), pólněj blešu, wobalenjemi (Verbandzeug), khrep-

kami, kakaom a. t. d. My jédzeczmy najprjedy do Kölna. Dokelž je wam a mi tón pué hižom derje znaty, jón njewopisam. Tołsta mblá kryješe z prjódká krajínu a taješe ju našim wočam. Skónčnje předobuchu so slónčne pruhi a buchú wot nas z radostnym „hura“ postrowjene. Dokelž z kuriráhom jédzeczmy, běchmy w Düsseldorfje, prjedy dyžli so teho nadžachmy. Tam sabachmy khwatajcy po perronje wokoło, zo bychmy so trochu zahrěli. Do Kölna přišedši wustupichmy w centralnym dwórnišću, hdžež běše wjele hołka a ropota; hóley wuwołachu najnowše časopisy z wulkim drječóm, wodžerjo so nam poručachu a t. d. Po hodžínje wjezechmy so dale do Bonna, mjez-tym-žo so najrjeňše njebjo nad tej dalokej runinu módrješe, přez kotruž z woprědká železnica dže. To zda so plódna krajína býć. Wjes rynkuje so ke wsy, a wšudže widžiš rjane cyrkwe a wěže so k módrinje zběhać. Po přejědženju stacie Brúhe pytuješ, kak so tebi k prawicy hórki pozběhować počínjeju a rheinski dol nastawa. W Bonnje bě jeno krótke zastaće. Nětk smy přeco w dole a jédzemy blizko Rheina. Na tamnym brjozy pokazuje so nam rjana sydomborowina. K prawicy su husto k njebju gwałtowace skały, kotrymž železnica z wulkej prócu swoju čaru wotdobu. Parne lódže šumja přez te žolmy nimo nas z džěla tak blizko, zo móžemy jih mjena spóznać. Pěkne městaška z dušnymi bělymi khěžemi wobdawaju rěku na woběmaj stronamaj; teho runja jasnozelené winowe zahrody, ke kotrymž so kóždy krušk zemje přetřeba. Na wječchach tych horow steja šěre rozpadliny abo wuporjedžane hrody. W dolinje bě ta krajína z módrým dymom počehnjena, a horkach směwaše so slónčko tak jasnje. Sy-li tónle krasny wobraz wohladať, jón wěsće nihdy njewotbudžeš.

Móžno njeje, wam mjena wšech hrodow napisac; ja dopomnjam jeno na Marxburg a Stolzenfels. Tež tu skału Loreley wohladač a spěwach z čícha tu znatu pěseň wo njej. Na tamnym brjozy zběhaše so wysoka, nahla skała, trašneho napohlada; a tak blizko stupitej sebi jow wobej stronje bromadu, zo Rhein wjele šěrši njeje, hač Ruhra pola Mülheima. Skaliny dosahaju tež z wody won. — Kaub, Boppard, Bacharach ze swojimi postarskimi twarjenjemi a Asmannshausen su wam znate mjena. Tak přińdžeczmy naposledku do Bingerbrúka. Tudy buchmy na 2—3 hodžiny zadžerženi. Dokelž ma železnica porujo rěki Nahe jeno jenu koliju, zakomdžichu so čahi. My zasta-

rachmy so z jědzu a pićom. Jako nětko dale jědžechmy, džěše ćah tak pomału, zo nadžiju spuščichmy, tón džen do Saarbrückena přińc. Tola mózachmy so na tajke wašnje lěpje rozhladować. Ach, kajka lubozna dolina to tola je, přez kotruž rěka Nahe běži! Wysoke hory ju wobdawaju, a wšo je tak romantiske. Škoda, zo so skoro ćmić poča, tak zo mózachmy Kreuznach jeno při směrkanju wobladać. My dachmy so nětk do spěwanja, hač do Obersteina přińdžechmy. Tole měštaško leži při rěcy Nahe w dole, na kotoł podobnym, ke kotremuž železnica přez khětro dolhe tunele wjedže. Z dwórnišća dže puć dele do doła.

My dachmy sebi wot měšćanosty kwartiry wobstarać. Mamy mjenujey dvě wopismje, dla kotrejuž móžemy po železnicy w druhej klasy darmo jěć a w kraju njeprěćela wozy rekwirirować — a mamy wšudže darmo kwartiry dostać. Štyrjo přińdžechmy do jeneje korčmy a rozprajachmy so z tymi hosćemi tam. Woni powjedachu nam, zo so w jich měsće achaty toća, zo je tam jena do skały wurubana cyrkej, w kotrejž je wódue žórło a t. d. Ach, budžichmy jeno skladnosć měli, wšě te rjanosće sebi wobhladać! Ale nazajtra w 4 hodžinach dyrbjachmy dale. Z nami ćhnješe kommando wojakow k železnicy. Tak pućowachmy dale. Zaso njemózachmy so nad rjanosću kraja dozradować a nad wustojnosću, z kotrejž su ćlowjekojo přez tele husto džiwjo-romantiske strony puć dobyli, dodžiwać. Rěku Nahe přejědžechmy drje wósom raz po mostach, a tunnelow tež njebě mjenje. Ach, kak rady budžich tam pěši šoł a so wjeselił nad tymi ćichimi lěsnymi łukami a nad tymi idylliskimi wsami! Dolhi kruć jědžechmy přez k Oldenburgskej přislušace wjerchowstwo Birkenfeld, kaž to nam te módro-ćerwjene stolpy a šlahi pokazowachu. Oberstein je tež w nim. Južnoněmska cuzbna naryć klinčeše nam tudy napřećiwo. Tak přejědžechmy skónčnje tu mroku a bližachmy so žłobojsću rěki Saar. Krajina je z cyła kaž wokoło Essena. Hišće jedyn dolhi tunnel, kiž runje spody jeneje wsy dže, mějachmy přejěć, a duž běchmy w Saarbrückenu. —

Wčera k wječoru wopytachmy Spieren a wobhladachmy sebi tamne bitwišćo. Wšitko je nimale zaso zelene, jeno steptane běrny a hluboke kolije su hišće widžeć. Jenotliwe lapy wot francowskich kholowow, škórnjace narće a kosće leža tam; wšo druhe su zběrarjo

wopomnjenkow sobu wzali. Z nami wobhladowachu někotři knježa a knjenje jedyn wulki row.

(Z jeneho pózdnišeho lista :

Zańdženu njeźzelu wopytach spicherske hory. Što dyrhju prajić? Njebyło-li wěste, zo su tam prusecy wojacy Francowzow z jich zaraćenja wuhnali, dha by kóždy prajił, zo je njemóžnosć, na tutym měsće tak derje wobarnowaneho njeprěćela zbić. Wono njemóže hinak być, hač zo je Bóh tym našim džiwnje k dobyću pomhał.)

Saarbrücken je rjane město. Wono zepjera so na jenym boku na wysoke hory a dosaha z druhim bokom k rěcy Saar, kiž je něšto mjenša, hač naša Ruhra. Tak čehnje so wono do dolhosće. Jeho khěže su starožne a hasy wuzke a čěmnite; te, kiž k horje wjedu, su husto jara nahle. Na druhim brjozy rěki je St. Johann, z wjetša z jeneje jeničkeje dolheje a šěrokeje hasy wobstejo, kotruž na woběmaj bokomaj wjele klamarskich khěžow wobdawa. — Wokolne hory su z lěsami wobrosćene a poskića lubozny napohlad.

M ě r .

Nětk mamy zaso měrny čas,
A wójna swój kónc ma;
Bóh wuslyšał je hnadnje nas,
Te naše modlenja.

Duž z džakapołnej wutrobu
Če, Božo, khwalimy
A za tu wulku dobrotu
Česć tebi dawamy.

Ach, tam na krwawnych bitwiščach,
Hdžež wojowali su,
Po wjele, wjele tysacach
Tam ludži spadachu.

Tež serbscy bratřa, synojo
Na krwawnym bitwišču,
Haj mandželscy a nanojo
So sobu bědžachu.

Kak zdychuja džens hišće tam
Či ćežko ranjeni,
Zo njemóža přińće domoj k nam,
Su w wulkej zrudobi!

Duž slyš jich, Božo na njebju,
Hdyž k tebi zdychuja;
Budž ty jich trošt, hdyž nimaju
Tam žanoh' troštarja.

Daj jim tu rjanu nadžiju,
Zo skoro póńdže dom.
Hdžež budža z horcej lubosću
Jich witać z wjeselom.

A tak dha mamy nětko zas'
Po wójnskej zrudobi
Tón rjany, zloty měrny čas;
Budž, Božo, khwalba čí.

Haj, Božo, daj, zo bychmy wšak
Za tajku dobrotu
Či dawali česć, khwalbu, džak
We cyłym žiwjenju!

Pětr Mlónk.

Z Budyšina a z Lužicy.

* Mačica Serbska je 41. zešiwk swojeho časopisa wudała. Wo-přijeće je tole: Jakub a Khata, libretto wot H. Seilerja. Seiler — Zeleř, baseň wot Radyserba. Powjesće ze serbskeho kraja a luda IV. wot H. Seilerja. Dodawki a porjedženki za „słownik“ w J. B. Nyčki. Přehlad serbskeho pismowstwa wot l. 1866—1870, wot K. A. Jenča. Nekrolog (baron ze Schönberg-Bibran) wot M. Hórnik. Knižka we Žarowskej podryči, wot M. Hórnik. Ryč a prawopis Michała Frencela před runje 200 lětami, wot M. Hórnik. Wučabi z protokollow. Próstwa. Zličbowanje darow na dom Mačicy Serbskeje.

* Za šulske džěci wuda k. kapłan Wowčeršk w Kulowje kruch z katechisma: „Najwječijši sárament wořtarja.“

∴ Knjeni Marja Simonowa, rodžena Serbowka z Małych Debsec a mandželska k. překupca Simona w Dreždžanach, kotraž je so njedawno z němskich lazarethow w Francowskej domoj wróćila, dosta w připóznaću swojeho smilneho skutkowanja za čas poslednjeje wójny wot Jeho majestosće našeho krala Jana sidonski rjad miłosíwje spožčeny. Tež we wójnje lěta 1866 slušeše wona k tym, kotřiž su z lubosíwej wutrobu ranjenym a khorym wojakam k pomocy byli, a bu wona hižom tehdy dla swojich zaslužbow z najwyšich stronow wšelako čescěna. Tak dosta naša Simonowa wot krala Jana zloty woponc (Armspange), z kralowym wobrazom a drohimi kamjenjemi wudebjeny; wot awstriskeje khěžorki teho runja jara drohotny woponc w sakskich barbach, ze smaragdami a brillantami wusadžany; wot awstriskeho khěžora zloty zaslužbny křiž Franz-Josefskeho rjada a wot pruskeje kraloweje drohu zlotu brošu z kraloweje mjenom. Knjeni Simonowa nam Serbam česě čini!

- Pilny serbski spisaćel, k. kapłan H. Dučman w Radworju, je za naše serbske šule a tež za wotrosěnych praktisku, za naš čas wulcy wažnu a wužitnu serbskoněmsku knížku wo nowych měrach a wahach spisať, kotruž je towarstwo SS. Cyrilla a Methoda w Budyšinje wóndanjo wudało. Ta sama ma tónle napis: „Pomocna knížka k wuličenju nowych a starych měrow a wahow. Hilfsbüchlein zur Berechnung der neuen und alten Masse und Gewichte.“ a podawa dokładne rozwučenje wo nowej měrje za dolhosé a dalokosé, za płoniny abo runiny, za čělesa, za točizny a za žita, kaž tež wo nowej wazy. Z dobom poskića so přestajenje starych měrow a wahow do nowych a nawopak, kaž tež přirunanje plačizny starych měrow a wahow z nowymi a poslednišich z přěšimi. Přidaty je skónčnje hišće přehlad decimalneho zestawa z přestajenjom někotrych wjetšich zlamkow do decimalow. Cyła knížka wopřija 72 stronow we wulkim oktawje, je w prawopisu Kath. Pósla spisana, z twjerdej wobwalku wuhotwana a plaći 3 nsl. Dokelž ma so nowa měra a waha z 1. ja-

nuarom přichodneho lěta wšudže zawjesé, dha horješu knižku naležnje poručamy. Wona je w expediciach Katholskeho Pósta dostać.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Literatura so tam na wšě strony rozwijeć njemóže, hdžež swobodnosć narodnosće a narodne knježečstwo njeje. Hdžež tutej pobrahujetej, tam tež na polu pismowstwa wšelake wědomosće njewobdžělane wostanu. To zjawnje widžimy na Słowjanach, kotřiž w Turkowskej, Awstriskej a w Němcach bydla, hdyž jich z ruskimi Słowjanami přirunamy. Mjez tym zo so literatura njeruskich Słowjanow husto dosć na wšelake wašnje zadžěwa, maja Rusojo na svojim knježečstwje w swojej literaturje stajneho podpjerarja a po jeho přikładze slěduje někotryžkuliž krajan, dokelž je tam swobodnosć narodnosće, tak zo so to nikomu za zlo njewukładuje, hdyž literaturu svojeho luda podpjera. Ně, tam je to wjele wjac něšto khwalobne, štož by to mjez njeruskimi Słowjanami po prawym tež plaćić dyrbjało.

W Ruskej so tamniša literatura mjez druhim tež na to wašnje podpjera, zo so tym, kiž knihi, w tym abo druhim nastupanju dobre, wudadža, česne pjenježne myta dostanu. Tak je hrabja A. S. Uwarow k dopomnjeću na svojego njebo nana, něhdušeho předsydy ruskeje akademije wědomnosćow, wulki kapital spomnjenej akademiji wotkazat z tym postajenjom, zo by wona z danje tuteho kapitala dobrym ruskim spisowarjam česne pjenježne myta wudžěliła.

Při třinatym tajkim wudžělenju, kiž so wóndanjo měješe, jedyn ruski spisowaf 1500 tolef a šesćo druzy po 500 tolerjow z tuteho wotkazanja dostachu.

Kniha, kotrejež dla je A. Popow 1500 tl. česneho myta dostał, rěka: „Obzor chronografow ruskoj redakciji (Přehlad chronografow ruskeho wudaća.)“ — Po 500 tl. dostachu A. Pawłow za knihu: „Pjerwonačalnyj sławjano-russkij nomokanon. (Přenje słowjansko-ruske zakonske knihi.)“ — Dale M. Wladimirskij-Budanow za knihu: „Němjeckoje prawo w Polšě i Litwě. (Němske prawo w Pólskej a Litwje.)“ — J. Zabělin knihi dla, kiž so mjenuje: „Domašnij byt ruskich caric w 16. a 17. stolětijach. (Domjace žiwjenje ruskich khěžorkow w 16. a 17. stolěće.)“ — A. Afanasjew za knihu: Poetičeskoje wozzrjanje Sławjan na prirodu. (Poětiski napohlad Słowjanow na přirodu). — N. Popow dla knihi: Rossija i Serbija. Istoričeskij očerk ruskago pokrowitjelstwa Serbiji s 1806 po 1859 god. (Rusowska a Serbija. Historiske wopomnjenje ruskeho zakitanja Serbije wot 1806 do 1856)“, a D. Chwolson za knihu: „Izwestija (powjesće) wo Chazarach, Burtasach, Bołgarach, Madjarach, Sławjanach i Russach Abu-Ali-Achmeda Ben Omara Ibn-Dasta, njeizwěstrago (njeznateho) dosjelě (dotal) arabskago pisatjela 10 wěka (lěstotetka).

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 5.

Meja.

1871.

D ž ě l e n j e .

W jenym hněžku wotkublane	Z hałzy lisíek wotkhadzuje,
Ptačatka tež rozleća,	Lěpši čas jón ponowja;
Tu a tam pak zakhowane	Tutón čas mje posylnjuje,
Z Bohom so zas' nam'kaja.	Dželenja nóe rozjasnja.

Rózno dyrbimoj a džemoj,
Bóh naj' sylzy rachnuje;
„Swěrnaj mój sej wostanjemoj,“
To budź naju w bože mje!

H. Seilef.

N a n .

Powjedaňčko wot norwegiskeho spisowarja Bjornstjerne Björnsona.

I.

Najmóćniši muž jeneje wosady rěkaše Thord Oeweraas. Tón steješe junu we jstwjje swojeho duchowneho a džeše k njemu: „Mi su małego synka přinjesli, a chcu jeho wukřěć dać!“

„Kak dyrbi rěkać?“

„Kaž mój nan, Finn!“

„Kímótra su?“

Wón jich pomjenowa. Běchu to najslawniši ludžo z wokolnosće, mužojo a žony wot nanoweho přecelstwa.

„Maće hewak hišće něšto na wutrobje?“ prašeše so předař, na njeho pohladawši.

Bur po khwilcy wotmolwi: „Bych rad měř, hdy by so mój syn

sam a nic z tymi druhimi wukřičil — wšedny dzeń. Najradšo bych widzil, hdy by so to sobotu připoldnju stać mohło.“

„Maće hišće hewak što?“

„Ně, dale nimam ničo wjacj prajíc.“

Bur wjerćeše klobuk w rukomaj, jako by hić cheył. Duchowny postany, zapřija jeho za ruku a džeše:

„Daj Bóh, zo by so Wam přez tuteho syna žohnowanje dostało!“

II.

Šesnaće lět po tym stejše Thord w tej samej stwje.

„Ty sy so woprawdže womłodzil a njejsy so přeměnil za tak wjele lět!“ džeše duchowny.

„Wšak nimam žaneje starosće“ — wotmolwi Thord.

Prědar mjelčeše khwilku, potom so prašeše: „Štoha maće džensa na wutrobje?“

„Přińdu svojeho syna dla, kotryž ma křćeński slub wobnowić.“

„To je wobdarjeny pachol!“

„Bych rad wjedzil, kotry budže w cyrkwi stać.“

„Wón budže přeni!“

„Dha je woprawdže tak, kaž mi powjedachu — tudy maće 10 tolerjow čestneho myta!“

„Maće hewak hišće něšto přispomnić?“ prašeše so duchowny a pohlada na Thorda.

„Ně, hewak ničo nechcu.“ A Thord woteńdže.

III.

Zaso běchu so wósom lět minyłe. Do jstwy duchowneho zastupichu někotři mužojo a mjez nimi bě tež Thord. Duchowny pózna jeho a džeše: „Džensa přińdžeće we wulkim towarstwje.“

„Haj, haj! chcu připowjedanje svojeho syna skazać, kotryž chce so z Karu, džowku Gudmunda ze Storlindy, tudy stejaceho, woženić.“

„Aj, to je najbohatša njewjesta w cyłej wokolnosći!“

„Haj, kaž so powjeda“ — wotmolwi bur a hladkowaše sebi włosy z ruku.

Prědar sedžeše khwilu zamysleny a mjelčeše, potom zapisa mjena přítomnych mužow do knihow, k temu postajenych, a poda jim te same, zo bychy so podpisali. Thord položi 3 tolerje na blido.

„Ja dostawam jeno toler!“ džeše duchowny.

„To wém; dokelž pak je to moje jeničke džěčo, chcu derje wobstać.“ —

Duchowny wza pjenjezy a džeše: „Je to třěci raz, zo sće swojeho syna dla pola mje.“

„Nětk pak tež sym z nim hotowy!“ Z tymi słowami začěže Thord móšeń, praješe w Bože mje a z druhimi woteńdže.

* * *

Za dvě njedzeli wjezeštaj so nan a syn na wodze, zo byštaj so do Storlindy podaloj, hdžež dyrbješe so wo kwasu dale ryčěć.

„Sydło mi prawje njeleži!“ — džeše syn, postany w čolmje, zo by to porjedził. Deska, na kotrejž steješe, so suže a wón padže do wody.

„Primń so wjesła (Ruder)!“ zawoła nan, poskoči a tykny jemu to samo napřeciwo. Ale hač runje někotre razy za nim hrabny, jo tola njezapřija, móc jeho wopuści a wón so ponuri.

Thord njemóžeše to wěrić; wón čolm zastaji a hladaše prosće do wody na to městno, hdžež bě so syn ponurił, měniwši, zo tón zaso na zwjerch přińdže. Někotre pucherje na zwjerch spluwnychu, zaso někotre a naposledku wulki pucher, kiž so rozpukny — potom běše morjo zaso špihel-hladke.

Tři dny a tři nocy pospochi widzichu ludžo nana na tym městnje wokoło jězdzić, hdžež běše so jeho syn ponurił; wón nježadaše ani jědze, ani spanja, ale pytaše jeho. Hdyž běše jeho namakał, donjese jeho na ramjenjomaj na horu dom do dwora.

* * *

Něhdže lěto so miny. Před durjemi duchowneho jedyn nazymski wječor něchtó steješe a bórzy zastupi wysokozrosćeny, trochu potuleny, suchi muž z bělymi włosami.

Prědař, na njeho pohladawši, spózna Thorda.

„Prińdžeće tak pozdže?“

„Ach haj, přińdu pozdže“ — džeše Thord so synywši.

Duchowny so tež sydže; wobaj mjelčestaj khwilu. Potom džeše Thord: „Ja sym něšto sobu přinješł, štož bych rady khudym darił.“ Na to stany, položi pjenjezy na blido a syny so zaso.

Prědař pjenjezy přeliči a džeše: „To je wjele pjenjez!“

„Je to položca wot mojeho kubla, kotrež džensa předach.“

Duchowny wosta dolho mjelčicy sedžo; naposledku woprašá so cunjo: „A što chceće nětko započéć?“

„Něšto lěpše!“ —

Zaso khwilu mjelčenje; Thord na zemju hladaše, předar pak zloži woči na njeho a rjekny potom wuraznje:

„Nětk widžu woprawdže, zo je so Wam přez tuteho syna naposledku žohnowanje dostało!“ —

„Haj, sebi to sam tež myslu,“ džeše Thord a na duchowneho pohladawši, zyholeštej so w jeho wočomaj wulkej sylzy, kotrež jemu licy womačeštej. —

Podal Horisław-Mučink.

Zachopjenk nalěsa.

(Delnjołužiski.)

Słyńco grějo, sněg roztajo:	Žyto rosćo, škobronk spiwa,
Z rowa stawa stwórba zas!	Wuchac ženjo do póla;
Šmica juž a mjatel grajo,	Wóda šwarcy, žaba plěwa;
Wužeńc wě swój gódny cas.	Wěz a rokit hubija.

Žož pósłyšnu, zož poglědnu,
Lutne žiwy namakam!
Zemju zasej nowu, řědnu
Luby Bog nět pyšni nam.

J. B. Nyčka.

Pohlad do jeneje rheinskeje wsy.

Zeleny štwórtk džěch ze swojim staršim synom a ze swojej holčku zaso do bergiskeho kraja, wopytać teho sameho swaka, wo kotrymž sym w nastawku „Jedyn swjatkowny wopyt“ (č. 2 Łužičana t. l.) pisał. Ale dokelž je wón so mjez tym do wsy Heiligenhaus, hodžinu k prawicy wot jeho dotalnego statoka ležaceje, přesydlil, wobročichmy so při młynje, w kotrehož hatku běchu tu wudru zabili, na prawy hok a džěchmy přez hory a doły k temu na wjeršku khětreje wyšiny so rozpřesćeracemu a daleko widomnemu městnu. Tam přišedši mějachmy na wšě strony rjane wuhlady. W lěcu, hdyž so wšo zeleni, je tam wěsće krasnje. Kraj je jara plódny, a wšudže leža wosebne burske kubla. Heiligenhaus sam je bóle na město hač na wjes po-

dobny. Šěroka droha wjedže přez njón, ke kotrejež woběmaj bokomaj pěkne khěže steja z dušnje wubělenymi scěnamy a najbóle na zeleń wobarhjenymi woknowymi woblukami, wokencami a durjemi. W tych z boka abo tež z přédka domow ležacych zahrodkach rozložowachu dobre plódne štomy swoje hažyzy abo wubijachu wšelake kwětki z nowa. Séežki w nich su ze smjertnym zelom wobdate; plody su wot wšelakeje zeleneje keřčiny, ale rjadnje z wulkimi nožicami wobtrihane. Je-li něhdže kus płotu wot štečkow,*) dha su štečki za šnóru a měru přibite a tež wobarbjene. W mnohich zahrodach su khłódnicy. Wšo ěi swědči wo čistosći a porjadnosći wobydlerjow. A tónle wobraz stupi ěi tež před woči, hdyž do jeneje korčmy abo druheho domu pohladnješ.

Na swjatyh dnjach móžeš tež wopokazma bohatstwa tamnych ludźi wohladać. Burske žónske šwórkoew w židžanych a somočanych woblečenjach a wupyšene ze wšelakimi wozdobami, mjez kotrymiž tež złoty časnik ze złotym rječazom brachować njesmě, nimo tebjke ke mši, hdžež ěi potom ta wonjeńca přeradží, zo su wone tež wonjawe wodžički sobu wzałe.

Cyrkwjow su tam tři: reformirtska, lutherska a katholska; a tež tři tajke šule steja tam. W najprjedy pomjenowanymaj cyrkwjomaj su w kóždyj dwoje železne khachle. Te wobsmalene stołpy a ławki wokolo nich pokazuja, zo su w nich sylnje tepili. W reformirtskej cyrkwi widžiš město wołtarja blido, z rubom přikryte, a w lutherskej tež žadyn prawy wołtar njeje. Boža martra njenamaka so w žanej; tu maju tudy jeno w katholskich cyrkwjach. Hewak tam tež wjele wobhladanja hódne njeje. Spěwanje lutherskeje gmejny klinči rjenje; mjez reformirtskimi, hdžež bě pycha wudrasćenja kemšerjow wjetša, sedžachu mnozy ze zamknjenej hubu, a moja próca při spytanju pišćelow, jich trochu wubudzić, wosta podaromna. Přičina tajkeho rozdzěla drje je, zo su w lutherskej cyrkwi dolho wustojneho organistu měli, mjez tym zo dyrbjachu reformirtsey z njedospolnje hrajacym za lubo wzać.

Organista a wučer lutherskich je tež na jenej slepej holecy jara wulki skutk dokonjał. Njech je mi dowolene, wo tym něšto zdželić.

*) W Blunju rozdzěluja tyčka (Bohnenstange) a štečka (Zaustacke).

W Heiligenhausu zhubi štyrilétna holčka svoje widženje. Luther-ski wučer a organista z mjenom Ternieden přeswědči so, zo ma wona wulke dary k hudźbje a poča ju hraće na klavieru wučić. Wón praješe jej dypki a hraješe jej je prjódk a wona hraješe za nim. Tež skladbu štučkow wučese wón ju znać. Wona wopřija wšo jara spěšnje a přin-dže skónčnje tak daloko, zo móžeše sonaty wot Beethovena a druge čezke komposicie hrać, spěwy přewodźec a jara wustojnje fantasirować, zo so kóždy nad tym džiwaše. Wona bě naposledku w tajkej hudźbje wustojniša, dyžli jeje wučer.

Tež na wšelake druge wašnje zjewichu so jeje wosebne duchowne mocy. Wona wumysli n. př. wšelake spěwy; wona rozsudzi po ryči a po wšelakich znamjenjach, kotrež widžacy njewobkedźbujaj, hač je člowjek wulki abo mały, stary abo mlody, prosty abo pokhileny, přis-tojny abo njepristojny a t. d. Jeje čuće bě tak ľahodne, zo wona raz wo šěsć njejenakich dwajslěbornych, na kotrychž bě jeno hišće jara maľko widźec, póna, z kotreho kraja wone su. Raz da wona papjerjany toleř zaso nazad, prajicy, zo je njeplačny, — štož so tež tak pokaza. Ja přispomnim, zo bě jeje nan korčmar, čehož dla měješe wona wjele z pjenjzami činić. Kajkeje barby drasta je, bě jej móžno po čuću pónać. Wona wumrje něhdže 46 lět stara. W poslednim času běchu so na njej znamjenja somuabulskeho byta po-kazowale. Tehdy je husto jara rjenje we wjazanej ryči powjedala, a su přitomni wobžarowali, zo jeje słowa napisac njemóžachu.

J. B. Nyčka.

Tři pěsnje Anakreontowe.

I.

Žonam.

Přiroda robi woľam,
 Kopyta daše konjom,
 Zajacam daše spěšnosć,
 Zubatu khlamu lawam,
 Płowanje rybam,
 Lětanje ptakam,
 Zmužitósć mužam.
 Nimajo ničo žonam.

Što dha jim dawa? Krasu
 Město wšitkich škitow,
 Město wšitkich mječow.
 Duž železo, wobeń
 Džě přemóže Rjana.

II.

Na pića potrěbnosć.

Čorna zemja pije,
 Štomy pija z njeje,
 Z lofta morjo pije,
 Slónco z morja pije,
 Měsac slónco pije:
 Što so hóršiš, towařšo,
 Hdyž tež mi tak lačno je?

III.

Na starca.

Mam rady starca wjesoťoh',
 Mam rejwarja rad młodeho;
 Hdyž pak sej starc tež zarejwje,
 Tón šedziwc drje po włosach je,
 Wšak duch so jeho womłodzi.

J. C.

Něšto z historie Šlezynskeje.

A) Šlezynska pod Pólskej. Před něhdže tysac lětami bě Šlezynska jeno wot Slowjanow wobydlena, kotřiž běchu tehdy hišće póhanjo. Wokoło lěta 1000 po Khrystusowym narodže wadžichu so wo Šlezynsku pólscy a čěscy wójwodojo, hač wona kónčnje k Pólskej připadny. Hižom z Čěskeje bě Šlezynska křesćanstwo dostała. Hišće twjerdšo so to samo zakorjeni, jako bu přez Mieska I. tež w Pólskej zawjedzene.

Boleslaw Fibrobly zawostaji Šlezynsku w léće 1163 svojim třom bratrowcam, kotřiž so po něčim wot Pólskeje njewotwisni sčinihu. Mjez nimi a jich potomnikami bě wjele zwady, a přindže skónčnje tak daloko, zo Šlezynska do dweju błowneju džělow rozpadny: do horneje a delneje Šlezynskeje. Pod knježerstwom Hendricha II. w delnej Šlezynskej přičahnychu z dalokeje Asie džiwi Mongolojo.

Běchu to zatrašne črjody, kiž wšo spalichu a wobydlerjow zrubachu abo do wotročkowstwa wlečichu. Njedaloko Lěhnicy trjechichu so z wójskom Hendricha II. Na dnu 9. haperleje 1241 nasta horea bitwa přečiwo pjeé króć sylnišemu njeprěcelej. Hendrich běše wšudže najprěni při přimanju njeprěcelow a — padny; ale tež Mongolojo so wróćichu. Šlezynska pak bě za krótki čas jich přebywanja, za šěsć nje-dželow, do pusćiny přewobročena. Do wuprózdnjenych stronow začahny wjele Němcow; słowjanske wašnje a słowjanska ryč zhubjowašej so we wječornym džělu kraja dale a bóle.

B) Šlezynska pod čěskimi kralemi. Po smjerći Hendricha II. rozpadny delna Šlezynska po něčim do wjele małych wjerchowstwow, kotrychž wjerchojo přez stajnu herbsku zwadu přeco bóle woslabnychu, a tak sěini jich čěski kral Jan k swojim wasallam, t. r. woni stejachu přichodnje pod jeho škitom, wobsedžachu swoje wjerchowstwa jeno jako spožčene kubło, a hdyž jich swójba zemrje, padnychu te same cyle na čěskeho krala. — Wokoło lěta 1350 surowješe w Šlezynskej a Němskej strašna khorosć, „čorna smjerć“ mjenowana. Wobydlerjo cytych wsow tehdy zemrjechu, a samo domjace zwěrjata njewostachu zbytkne. Tónle mór bě najskeršo z narańšeje zemje začahany, ale njewědomny lud zwali winu na Židow, prajicy, zo su ěi studnje zajědojćili. Teho dla pozběhny so tehdy surowe přesěhanje Židow, při kotrymž bu jara wjele tych samych na ščěpowce wlečených. — W lěće 1523 powoła wrótsławski magistrat Dr. Jana Hesa za fararja k hłownej cyrkwi. Přez teho bu reformacia we Wrótsławju zawjedžena. Příkladěj Wrótsławja slědowaše wjele druhich šlezynskich městow a wsow, a za 25 lět bě so reformacia hižom po cylej delnej Šlezynskej rozpřestřjela.

Z Čěskej přindže tež Šlezynska k Awstriji a mēješe w tricyćilětněj wójnje pod tutym knježstwom wjele strašneho přečerpic. W lěće 1740 pak přiábny kral Bjedrich II. a zjenoći Šlezynsku z Pruskej.

W.

Konopačk.

(Po němskim wot M. J. Lichtwera.)

Hdyž konopačka přeni króc
Ze staršej' hnězda wjedze puć,
Dha so we lěsach rozhladuje
A w sebi sylny nahon čuje,
Zo by so sam tu zahnězdził
A sebi bydlo natwaril.

So wutroba jom' horješe,
Hdyž dub tam wulki widžeše.
„Kaž kral tu bydlu,“ praji sej,
„Hlej, tajkich hwězdow wjele njej’.“
A lědma hnězko natwari,
Je žalostny blysk zaniči.

To zbožo při wšěm straše bě,
Zo ptačik njebě we hnězdze.
Hdyž wuwjedri so, domoj zańdže,
A dub swój zapusceny nańdže.
Tu spoča z dohom spóznować,
Zo njemóže tu přebywać.

A z wobroćenej mysli nětk
Ptačk na zemju swój zložil lět;
Do keřčka twari přizemskeho;
Tak sčini dub joh' bojazneho.
Proch, wački jeho nuz'wachu,
Zo wopušči dom k druhemu.

A třeću khěžku natwari;
K tom' čěmny lěs sej wuzwoli,
Hdžež njeje mróćelam tak blizko,
A tež nic při zemi tak nizko;
W městnje, kiž leži w čichosći,
Je žiwy a so wjeseli.

Dny wjesole ty wšudžom maš,
Hdžežkuli tajke namakaš,
Nic w słomje a tež nic na tróni.
Hdyž wuprosyć ty móžeš sebi,
Dha sam budž knjez a wotročk sej:
To srjedžne budže k wužitkej.

Jan Šořta.

Fijałki.

Ze wšěch nalětnich přeničkow najlubowaniša je fijałka wonjata. To, štož ju tak spodobnu čini, je jeje slódkke lubozne wonjenje, kotrehož přičina je někajki čekawy wolij, kotryž so w njej nadeńdže. Wona je mjeze wšěmi nalětničkami nimale jenička wonjawka, kaž tež z wulkeje syły fijałkow zhromadnje. Kwětki přenjeho abo zabehe nalěća su: husace kwětki, sněhowe zwónčki, podlěsk, šarhok abo rupik, khudobka, rozraz, šleznička, kokorč, džewjaz, módre klučiki; žane nje-wonjeja; zahe kěje tež lykowe a žolty pětrklučik; přeni drje ma sylnu wón, kotraž pak hłowbyolenje načini, a druhi wonja jeno slabje; fijałku we wonjenju w přenim nalěću žana kwětka njeprětrjechi. Do fijałkow słuša hišće wulka syła druhich družinow, kotrež lud z wjetša konjace fijałki mjenuje; žana njewonja a samo tak pyšne syrotki, kotrež tež k fijałkam ličimy, su cyle bjez wónje. Tola my njechamy tudy ryčec wo wěcach, kiž su kóždemu derje znate, ale my chcemy raz wobhladać twar tajkich fijałkow a my budžemy wšelake pytnyć, na což hewak kedžbowali njesmy. Najprjedy wobhladajmy sebi kwětku. Kwětka wobsteji z

pječ rjenje barbjenych načerwjen módrych łopješkow, wot kotrychž stej přeco dvě a dvě jenajkej; pjate abo delne łopješko pak je wot wšitkich druhich rozdželne; předku je kaž lžica kulojće wuhlubjena a zady wukhadža do krótsheho abo do dlěsheho znutřka prózdneho abo duteho kónca, kotryž so wotroha mjenuje. Wšitke pječ łopješka rěkaja hromadže wěnc a kóžde łopješko wěncowe rěka płatka. Wěnc je njeprawidłowny, dokelž wšitke płatki jenak twarjene njesu. Fijałki su po tajkim rostliny z wěncem njeprawidłownje 5-płatkatym, kotrychž jena płatka ma wotrohu. Nimo tutej barbjenych łopješkow nadeńdzemy pola fijałkow njeposřednje pod wěncem pječ druhich, ale zelenych łopješkow, kotrež so podstawk mjenuja; kóžde łopješko wukónča so do tupeho (wonjata fijałka) abo do kónčojteho kónca (konjace fijałki a syrotki) a je tak ke kwětcy přirosćene, zo zady hišće kóncey łopješka won steja, kotrež přiwiki abo přiweški rěkaja. W kwětcy nutřka nadeńdzemy tyčki, pěstku a jejkowca. Tyčkow je pječ; kóžda tyčka je nimale sedzata, t. r. bjez nitki a njesy próšnika, w kotrymž so drobne zornješka nadeńdu, kotrež so pyłk abo kwětny próšk mjenuja; na kónce kóždeho próšnika steji hišće někaka sucha kóžka žoltobrunej barby, kotruž tež přiwick mjenujemy. Z dweju zadneju próšnikow, t. r. wotrozy najbližšimaj, wurośuje z kóždeho někaki khětro dolhi, delezhbnjeny, wotrohojty zeleny přiwick, kotrajž staj skhowanaj w kwětcynej wotrozy. Pěstka, ze srjedzizny jejkowca wukhadžaca, je často křiwa, postupowata a delkach jara zceńšena. Kónce pěstki rěka bluzna. Ta sama pokazuje wulku wšelakosć pola wšelakich fijałkow. Wona je 1) do hočkojteho pyska zceńšena pola fijałki wonjatej, kosmatej, konjacej, lěsnej, spodziwnej, přewidženej, mlókobělej a t. d.; 2) nakósnotarčojće wotčata pola fijałki tonidnej a tymjentnej; 3) płona, skoro dwělappkata pola fijałki dwěkwětkatej a 4) wulka, nopaškójće abo mlóčinkójće wuhlubjena pola syrotkow. Zrały jejkowca rěka tobołka; wona je jenopankata, třizawjerata, mnohosymješkata. Dolha šiška, kotrajž kwětku njesy, rěka stopka; na nej nadeńdu so dvě malej łopješcy, listnje mjenowanej. Stopki (přeco jeno z jened kwětku) wukhadžeja pak hnydom z korjenja, hdyž rostlina žadyn stołpik njewutwori, kaž pola fijałki tonidnej a tymjentnej, pak z wužłobkow, hdyž ma rostlina stołpik, kaž pola konjacych fijałkow a syrotkow. Nimo prawych łopjenow rozeznawamy hišće palisty abo přiłisty; te same steja blisko

stołpika při łopjenach a su přeco hinašo twarjene. Siška, kotraž łopjeno njesy, rěka rjapik. Někotre fijałki wupłodźuja wuběžki (Wurzel-sprossen, Ausläufer), t. r. lažate druhy jałowe abo njekěžate stołpiki, n. př. fijałka wonjata. Přenje wulke kwětki někotrych družinow wostanu njeplódne a hakle pózdníše mjeńše abo samo cyle bjezplátkowne kwětki su plódne; tak n. př. pola fijałki spodźiwnej. W Alpach wuznamjenja so jena družina fijałkow přez jara dolhu wotrohu, rěka fijałka wotrohata, a w Saksonskej Šwicy nadeńdže so tu a tam jena fijałka, kiž jeno z wjetša dvě małej, žoltej, šikowanej kwětcy na swojim něžnym stołpiku wupłodźi; wona rěka fijałka dwěkwětkata. — Do fijałkow, kaž smy hižom spomnili, słušeja tež syrotki abo macoški. Z wotkal tute mjeno? Lud přirunuje kwětné łopješka syrotkow z macochu, macošinymaj džěsćomaj a přirodnymaj džěsćomaj a praji: Macocha sedźi na dwěmaj stólčkomaj (stólčki = podstawkowe łopješka); macošinej prawej džěsći kóžde na jenym stólčku a syrotcy abo jeje přirodnej džěsći hromadže na jenym stólčku. — Rusojo mjenuja syrotki „Jank a Mařka“, „bratřiki“, „mjetłki“ (Iwan da Mařja, bratki, motylki), Polacy „bratr ze sotru“ (Brat z siostrą), Čěša trojične zele abo macoška (trojičná bylina, macoška) a Južnosłowjenjo tež zaso macoški a syrotki (Mačeha, sirotica). Delnołužiske mjeno je matuška, tež syrotka. Moller ma macoški. Syrotki plahuja so husto we mnoho wotměnjawkach k pyše w zahrodkach; mjeńše pólné syrotki hromadźi lud, dokelž strowy tej dawaja; fijałka wonjata wobsahuje něšto dajowiny a potrjebuje so k přihotowanju fijałkowneho zěropa, kotryž so přez alkalie zeleny, přez kisaliny pak čerwjeny barbi. — Fijałkow je po Decandollu na cyłym swěće na počdra sta družinow; we Lužicach rostu 12 abo 13 družinow.

M. Rostok.

W r o b l i.

Tehole pachofa tola wěšće wšitecy znajeće; wón je wšudžom doma. Powjedali mi drje su, zo so w Sowrjecach njezaděržuje, ale njewěm, hač je wěrnó, hewak je w cyłym serbskim kraju nadeńć. Wobhladajmy sebi teho khadličku. Prjedy pak hač na jeho zwonkownosć pobladamy, chcemy jemu do wutroby pohladać. A zo jeno z krótkim praju: Wjele na nim njeje. Wón swoje zmyslenje husto přeměnja; pak je přecel, pak njepracel, ale při swojej hluposći to tež zjaw-

nje dosć wuznawa, po tajkim překlepany dosć njeje, duž ludžo wjele do njeho njedźerža. Hdyž ma tón khadla wšeho dosć, a to je w léću, dha so wokoło dworow a wosebje wokoło polow suwa a hanibnje šćeboce: „Bur čert, bur čert!“ Tajki brozny njeplech! Hdyž pak jemu zyma na šiju dže, a wonkach ničo namakać njeje, dha tón šelma wukuje komplimenty činić a ponižuje spěwa: „Bur wujk! bur wujk!“ Z teho je widžeć, zo žadyn charakter nima. Po swojim politiskim wuznaću je wón socialdemokrat, to rěka, wón bjerje, hdžež što namaka a dźěli z kóždym, ale tak, zo wón druhim wotebjerje, jim pak ženje ničo njeppřeje. Wón ma kusk tajkeho francowskeho wašnička, najprjedy rady anektiruje, hdžež jeno móže, potom wjele wołanja ćěri, hdžež njeje hódno słowěko prajić, a — z cyła je lohkozmysleny pachot. — My chcemy potom hišće jeho charakter bliže zeznać, ale nětk je čas, zo tež kusk na jeho zwonkownosć pohladamy.

Wón khodži najradšo w šěrym fraku — w tym so tež zaso jeho francowske wašničko pokazuje — w židzanych kholowach, a to w krótkich, přetož dołhe, kajkež pola nas Serbow barlunsky — pantalons — rěkaju, te wón njelubuje, wón ma hišće starofranksku módu, dokelž wě, zo jemu ta derje přisteji; swoje škórnje dawa sebi z čerwjeneje kože dźelać. Štož drastu nastupa, dha wón wjele na so dźerži, ta dyrbi po najnowšej módze być a dyrbi tež přilěhować kaž přilěpjena. W nalěću a nazymje wón sebi kóžde lěto dawa nowu drastu šic, a tu staru potom prječ zmjeta; ju předać — to by jemu runje wěc była, k temu je přejara lohkozmysleny. A potom, hdyž ma nowu drastu, potom wón prawje z horda stupa a so pokazuje wroblie knjenjam, abo hdyž je hišće frejny — wroblie młodym knježničkam; přetož dwór činić, to wón rozymi, a słowa rjenje stajec, je jemu lohka wěc. Při tajkim ženjenju pak so jemu druhdy zle dže, přetož druzy nawoženjo jemu druhdy na jeho frak tak klepaju, zo tak wjele dźerow dostanje, kaž dźerkawc. Potom je kónc z hordženjom a wulcy činjenjom.

Rajke dha pak wrobl blido wjedže? Nó, te tak hubjene njeje. Ale za tym hać je čas. W léću dha je wón kaž bohaty muž w sćenju; wón ma wšeho dosć. Najbóle lubuje tehdom pšenčne, to je něšto na jeho młyn. Mjaso je pak tež něšto za njeho, teho dla hlada, hdže by žauu wačku za khornař popadnył, a běda tej, kotruž hrabnje, z tej je nimo, njech so wije a prosy, kaž chce. Ale w zymje, potom z

nim zlé steji. Je wón w lécu byl kaž bohаты muž w scénju, dha je w zymje runy khudemu Lazarej. Wón hlada, hdže što wotpadnje. Na polach ničo njeje, a mjaso, kajkež wón lubuje, tež wjacý hromadu zečěrić njemóže; tehdom potom so jemu dže, kaž Francowzam při woblehnenju Pariza; wón nasýčuje swój hlódny brjuch ze wšém, štož jemu do puća přiúdze a njeje wumysleny. Hdyž je kermuša nimo, potom prosy so rady sam wšúdzom na kermušu a syda so tam za blida, hdžež njeje přeprašeny. Tehdom wšém ludžom wuj rěka, wosebje pola hołbjow a kurow so wujuje a četuje, ale tam jeho hódž nimaju, duž storkaju do njeho. Hdy by wón kusk do so dđerzał a reputation měl, dha by swój puć šoľ, ale dokelž je lohkomyšlny, dba sebi ničo z teho nječini, zo jeho jako njeprašeneho hosća won mjetaju: wón toľa zaso přiúdze. Z teho je zaso widžeć, zo je jemu to, štož jedyn point d' honneur rěka, cyle njeznata wěc. To pak je tež hišće ze scěhowaceho spóznać: Hdyž je wón so woženil — a wón ženi so bórzy, njepraša so pak za tym, hač ma njewjesta što abo ničo, wšak wón sam tež ničo nima, ale je tajki prawy prošeř, a to hišće wulcyčinjaty — potom pyta sebi někajke bydlenje. Sam sebi žane njetwari, k temu dosć wušikny njeje, a wuknyć so jemu njeje nihdy ničo cheyľo, duž wostanje tež hlupy kopoľ čas žiwjenja; teho dla hlada, hdže by na podrožstwo čahnyľ, a hdyž někajku staru kukawu wuhlada, dha praji k swojej mandželskej: Hlej, žónka, to je runje stwička za naju; a lědom staj ju wobhladaľoj, dha staj tež tam domjacaj, ale to jimaj nihdy do mysłow njeprašuju, něšto za to plaćić. Je-li kukawa trochu rozpadana, dha sebi ju někak ze synom wutykataj a z blótom zalěpitaj, potom je dobre.

Zo jeno ke kóncej přiúdu: Wón sľuša k pöbelej w ptačinje; rad něšto dobre jě, ale darmo; wón žněje hdžež njeje wusywał a jě to, štož su druzý plahowali. Do cuzby wón njeúdze, ale wostanje we wsy, hdžež je so narodzil, duž tež swět njeznaje. A hdyž druzý prječ čahnu, dha wón hubu rozdaja a za nimi hlada; ale zo by jemu do mysłow přišlo, tež raz wohladać, kak druhdže je; ně, to wón nihdy nječini. Wón praji: W domach je w domach. To wšak je wěрно. Ale při tym wostanje hlupy khadla a prošeřski slěpc. Teho dla tež jeho nihdže jara w česći nimaju, to pak je jemu wšo jene.

Sorabus.

Wódny muž jako pjekar.

(Z ludu.)

Naš luby serbski lud je jara bohaty na wšelakich bajkach a powjedaňkach. Wulki džěl z nich ma wódneho muža z čerwjenej čapku a sukničku k předmjetej. Štó by njeznał we swojej domiznje někajku řečku abo tež hat, hdžež bě něhdy, kaž bajka praji, wódny muž z domom? Štó so njeje jako małe džěčo na kedžbu brał před tym abo tamnym hlubokim městnom w řecy, hdžež wódny muž přeco ľaka, kak by mohł někoho za nobu hrabnyć a do wody sěahnýć? Něhdy pak njeběchu wódni mužowje tak zli, kaž jich džěći znaja, ale wustupichu z řeki a dachu so z ludźimi do ryči. Jedyn tajki bě tež w nowopasličanskim haće pola Kamjenca, wo kotrehož wulkosci so w ludu powjeda, zo jón jězdnik w skoku wob džen wobjěchać njemóže. Tale bajka nam tole powjeda:

Při spomnjenym haće woraše něhdy pohoně. Kóždy króc, hdyž wokoło zjědže, slyšeše w haće praskotanje z tykancowymi łopatami. Mysleše sebi hnydom, zo w haće wódny muž bydli a zo runje tykancy pječe. Khrohle zawoľa tego dla do hata: „Hdyž tykancy pječeće, dha přinjeseće mi tež jedyn, přetož ja sym hlódný.“ Hdyž bě wokoło pohyl, přiběža z hata wódny mužik w čerwjenej drasće z blidkom, na kotrymž krasny tykanc sedžeše a škleńca piwa steješe, a rjekny k pohoněj: „Tónle tykanc dyrbiš zjěsć bjez tego, zo jón načinaš, a piwo dyrbiš wupić, škleńcy pak so njesměš dótknyć.“ To rjeknywši, skoči zaso do hata. Pohoně sebi khwilu pomysli, kak by to sčinił, a skónčnje so dopomni na něšto. Wón wza tykanc, wukra srjedźne a zjě potom to. Na to sebi wudžěła trosku ze sčiny a wucydzi přez nju piwo ze škleńcy. Přez to njebě ani tykanca načal, ani škleńcy so dótknył. Hdyž bě tak hotowy, přiběža wódny mužik zaso, wza blidko, džeše k pohoněj: „Čert je će mudreho činił!“ a čekny rozmjerzany; přetož budžiše-li pohoně tole njedokonjał, dha jeho wódny muž do wody sobu wza a jemu šiju zwiny.

Podawa: J. S., gymnasiast.

Drobnostki.

* Pjaty přidawk k serbskim džěćacym hram (cf. 10. čo. z. 1., 1. a 3. čo. t. 1.)

Hapawka. Jedyn štom abo jena kičina so wupyta; to je ta hapawka. Tam jedyn stupi, začini woči a liči hač do dwacyći (jeli so njemolim). Mjez tym so či druzy skhowaja. Nětko pyta jich tón při hapawcy, dzerži pak so přeco, tak wjele hač móžno, blisko njeje. Wuhlada wón jeneho, čéri k hapawcy a dyri tři króe na nju, prajicy: jedyn, dwaj, tři N. N. (mjeno wuhladaneho). Radži so jenemu tych překhowanych, pytačo přesłapnyé a hapawku prjedy njeho docpie, dha dyrbi zawołaé: Wothapana hapawka, hap, hap! Je z tymi słowami prjedy hotowy, hač pytař sem přiběži, ma tón z nowa pytaé. Njeje-li pak žanemu tajke „wothapanje“ móžno bylo, dyrbi najpřěšši popadnjeny pytaé.

Je-li tón abo druhi to „eins, zwei, drei“ w Bórkhamorje sobu brał, temu chcu prajie, zo to ničé druge njeje hač hapawka — a zo sym ja tule hru před třicyćimi lětami tam mojich towaršow nawučil.

J. B. N.

Z Budyšina a z Lužicy.

* Njedzelu Laetare t. l. měješe so w křižnej cyrkwi w Dreždzanach ewangelska serbska Boža služba, při čimž k. farář Jenč z Palowa předowaše, k. farář Imiš z Hodžija pak spowjedž wotdzerža. Jako kantor skutkowaše k. kantor Pjekař z Budyšina.

△ W Budyšinje měješe so dzeň 8. hapryla t. l. posedženje přirodospytneho wotrjada Mačicy Serbskeje, při kotrejž skladnosći najprjedy k. wučer Rostok z Drječina pěkny wudžětk „wo fijałkach“ přednošeše, na což sekretář wotrjada nastawk „wo porskanju“, wot k. wučerja Krala z Radworja spisany a připóslany, prjódk čitaše.

† Knjez kandidat duchownstwa, Dr. Kalich z Lutyjec, bu njedawno wot budyskeje rady za fararja w Hornym Wujězdze wuzwolony.

⊙ Kandidataj duchownstwa, kk. Kanig z Klukša a Liška z Hodžija, staj jako katechetaj při pětrowskej cyrkwi w Lipsku wuzwolena.

□ Dzeň 19. hapryla t. l. bu dotalny šolastikus na budyskim tachantstweje, k. kanonikus Kućank, za can. cap. kantora powyšeny.

) Knjez stud. juris Leidler z Khróšćic, kiž hač dotal universitu w Praze wopytowaše, je njedawno tež na budyskim gymnasiu maturitatne pruhowanje sčinił, zo by po swojim wotphladanju nětko tež na universiće w Lipsku dale studowaé mohł.

— Dotalny pomocny wučer w Minakale, k. Mička, je wučerške město w Bětej pola Kamjeńca dostał. Jeho naslědnik w Minakale je k. Nowak, rodženy z Bukojny pola Barta.

∴ W Budyšinje měješe srjedu po jutrach, dzeň 12. hapryla t. l., towarštwu Mačicy Serbskeje swoju hłownu zhromadžiznu. Předsyda towarštwu, k. ryčnik Rychtař, zhromadžiznu z powitanskimi słowami wotewri, na což sekretář towarštwu, k. farář Hórník, wo

skutkowanju towarstwa w 24. léce jeho wobstaća rozprawu dawaše. Po tutej je Maćica Serbska wudała: 1) Serbsku protyku w 3800 exemplarach, 2) 41. zešiwk Časopisa w 300 exemplarach, 3) powjedańčko „Genowefa“ (w druhim nakładže) w 600 exemplarach, a 4) knižku: „So zwoni měř“ w 1000 exemplarach. Rozprawa pokładnika, k. překupca Jakuba, pokaza, zo měješe Maćica w spomnjenym léce 421 toleř 11 nsl. 7 np. dokhodow a 339 toleř 1 nsl. 7 np. wudawkow. Skónčnje poda knihownik, k. Dr. Dučman, rozprawu wo přibýwanju knihownje, čemuž so rozprawy wo skutkowanju maćičnych wotřadow přizamknjachu. Potom bu na město k. knihikupca Pjecha, kiž je so do Lipska přesydlil, k. kapłan Łusćanski jako sobustaw wubjerka wuzwolony. Dokelž exemplary serbskeje protyki na léto 1871 dosahaše njeběchu, dha bu wobzamknjene, zo by so na léto 1872 něhdže 600 exemplarow wjacy, po tajkim 4400 exemplarow čišćało. Wyše teho wza tež k. wučer Jórdan z Hermanec spisanje jeneje knižki na so, a postaji so skónčnje, zo ma so maćična hłowna zhromadźizna léta 1872 jako 25-lětna jubilejska zhromadźizna z wosebnym aktusom a slědowacej hosćinu swječić. Bóh žohnuj dale khwalobne skutkowanje Maćicy Serbskeje!

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

W Petersburgu budže so w měsacu decembru 1871 druhim starožitnostny zjězd (wtoroj sjezd archeologičeskij) wotdźeržeć a su [na njón wšity ruscý a słowjanscy archeologoj přeprošeni. Tajke (čišćane) přeprošenje je před někotrymi njedželemi po wšěm słowjanskim swěće rozestane a je so k zřjadowanju zjězda hižom přihotowacy wubjerka postajił, kotryž z 30 znatych ruskich starožitnosćerjow wobsteji. Zjězd ma dvě njedželi trać a kóždy, kiž chce so na nim wobdželić, ma so pak na předsydu přihotowaceho wubjerka k. Wladimira Wladimirowiča Wjeljaminowa-Zernowa, sobustawa ruskeje akademije wědomnosćow w Petersburgu, pak na jeho naměstnjaka, hrabju Aleksěja Sergěwiča Uwarowa w Moskwje. — W spomnjenym přeprošenju je 59 archeologiskich prašenjow wotčišćanych, kotrež maja so, jeli móžno, na zjězdze samym rozrisać abo k rozrisanju přihotować.

Listowanje.

K. w. J. w H. Najrjeńši džak za jara witany spis. Prošu tež wo připóslanje skónčjenja dla praweho rozdželenja na zbytkne čisła běžaceho lětnika. Z M. bohužel hubjenješo. Bóh tón Knjez cheył so smilić! — K. stud. J. C. w M. Wutrobny džak. Naspomnjeny nastawk by mi jara witany był, duž mi jón dobroćiwje připóscelće. Ja wšo z džakom přijimam. — K. gymn. J. S. w Pr. So rjenje džakuju. Dale tak. Wutrobny postrow.

Nakładnik J. E. Smoleř. Čiść L. A. Donnerhaka w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 6.

Junij.

1871.

T r o š t.

Žołmy wulke, nawalne	Mroki čorne padaju,
Šumi morjo howrjate:	Wšitke hwězdy hasće su:
Njestrachuj so, wutroba,	Njestrachuj so, wutroba,
Bóh je twoja skałoba!	Bóh je twoja swětlina!

Koleni so khabłatej
Pod křižom, kiž lóžki njej':
Njestrachuj so, wutroba,
Bóh je twoja zepjera!

K. A. Fiedleř.

Hajńkec dzowka z Čorneho Kholmca.

Powjedańčko ze sydornateho stotka.*)

Podawa H. Jórdan.

I.

„Šěsć million liščich wopušow! tak to dlěje njeńdžel! Ta holca dyrbi so woženić!“ tak zawoła, rjekny a zabórbota kholmčanski hajńk, zastupiwiši do swojeho doma a třělbu na sčěnu powjesywwši. „To ma khorta, rjanu holcu, rjanu dzowku w domje měć. Radšo sto sornow a jelenjow pasć, hač rjane holčo měć! Z domu dyrbi! Hewak přińdže naposledku do stareho registra, a potom dobru noc wjesele, radosć

*) Loni wopytach na prózniskim pućowanju dobrego přecěla, a jako tak hromadze sedźichmoj a sebi wot zastarskich časow to a wono naspomnichmoj, dha dopomni so mój přecěl na jedyn stary rukopis, kiž běše z druhimi starymi papjerami na někajkim přesadžowanju kupiř; a dokelž tutón spis wo-sebje wo Čornym Kholmce ryči, hdzež sym derje znaty, dha prošach jeho,

a měr mojeje khěžki! Nó, wěm štučku piskać wo tajkich ze stareho registra! Čerta měć, je zla wěc, ale tajke stare holey su přez sameho čorneho! — wšón swět napjelnjuja ze swojej wobuzu, ze swojim stonanjom a bórčenjom. Šěsć million liščich wopušow! Tak to dlěje njendže! Woženíc so dyrbi, woženíc! mje za džěda scinić, swoju přislušnosć jako žona dopjelníc, a z tym swjatok!“

To wuprajiwši, čisny hajńk swój kłobuk, wupyšeny z rjanymi, dołhimi pjerkami a zelenym lisćom, tak z mocu na małe, kulojte, dubowe blido, zo jeho psaj džiwje poskočištaj a zuby ščěrjo zaščowkaštaj. „Změrom, Diana! mjelč, Sultanje!“ zawrěskny hajńk; „samo njerozomny skót tajke slaknjene činjenje dlěje ćerpić njemóže!“ džeše dale. „A ja? Ja mam scěrpnosć, hižom tak dołho, hač je moja luba mandželska, moja luba Kbata njeboha, hižom na třeeće lěto. Ta holca je wósonnaće lět, kěčeje kaž róža a hori so kaž wječorne slónceo, a njedyrbjała lubować móc? Njedyrbjała so ženić chcyć? Tón prawy hišće přišoł njeje. Ale hdy tón přindže? Dha móžu dołho łakać. Hižom cyła syła młodych mužow su so jej bližili, a ta wjedrowa holca wosta zymna kaž lód. Tak to dlěje njendže! Njech lubuje abo nic, wšo jene! Ženić so dyrbi, a to bórzy, abo — ja njecham dlěje čorno-khołmčanski hajńk rěkać.“

Wón tykny swój pale do huby a zahwizda sylnje. Ruče wotewrichu so durje a do jstwy zastupi Hilža, rychle kaž młoda sorna, kiž při źorle zejbrawa.

zo by mi jón pokazal. Ruče přečitach někotre strony, ta wěcka so mi lubješe, duž sebi pomyslich, zo by to něšto do našeho Lužičana było. Mój přecel temu, přihłosowaše a přepoda mi dobroćiwje te stare łopjena. Te drje su na někotrych blakach khětro roztorhane, tola so temu njedziwam, hdyž wopomnim zo su wěsće nimale dvě scě lět stare; z poňnej wěstosću wšak to prajić njemóžu, dokelž spisowař lěto přistajił njeje, najskeršo pak su wot lěta 1680 hač něhdže do 1690 napisane, přetož w lěće 1683 dwanateho požnjeńca sta so tamna strašna bitwa, w kotrejž su Turkow do čista zbili a město Wiu jich rukam wutorbnyli. — Tež swoje mjeno je spisowař zamjelčał a jeno pismik „Ž.....“ namaka so jako podpismo na poslednjeje stronje, a je z tym najskeršo wěsty Želmank měnjeny, kotrehož mjeno w podawku samym nadenžemy. — Powjedańčko je dospołne, jeno před samym skónčenjom suadno jene abo dvě łopjenje pobrachujetej, tola to wjele njewadži, dokelž je poslednje łopjeno z dušnym kóncom derje zdđeržane.

„Što poručee, knjez nanko?“ džeše wona nažortnje a łokotaše stareho honjerja w šedziwej brodze.

„Słyš, Hilzka,“ zapoea hajnk, „słyš, moja dżowka, mam ci něšto wažneho prajić!“

„Něšto wažneho? što tež to budže!“ wotmolwi šelmowscy holčka; „wěsće sće něhdže někajku lišcu jamu wuslédžili!“

„Njeryč tak,“ zaswari nan, „ty wěš, što měnim! Psej skorženo! njepohladuj tak džiwnje! Ženić so dyrbiš, woženić! sy rozymila?“

„Ach haj!“ zdychny Hilzka a dzeržeše sebi swój pisany šorceuš před woči, kaž by plakała.

„Wona mi žel čini!“ džeše nětk hajnk sam při sebi; „dyrbim k nej měrnišo ryčec. Posłyš, Hilzka! — haj, što dha chcych prajić — haj, luba Hilzka, — ty wěš, kak lubo će mam: ty widžiš moje šedziwe włosy, — blisko je mi kónc, skoro změju tute zeńske hona wopušćić a do tamneho njebjeskeho haja zastupić, — sekera leži hižom při štomje.“

„Nanko!“ zakřikny bolostnje holčka a plakaše nětk woprawdže.

„Njeplač, moje lube džěćo!“ ryčeše hajnk dale; „wumrjeć dyrbimy, to wěmy. A ja sym žiwjenja syty. Jene jeničke sebi žadam, to bych rady dočakał.“

„A to by było?“ wopraša so pomalu Hilza.

„Zo bych tebje jako młodu žonu dobrego muža widził!“ wotmolwi staruš z dokładom.

II.

Stary hajnk běše powobjedował; jeho dżowka wotnošowaše z blida wuprózdnjene sudobja a porjedži nanaj, znajo jeho wašnje, šklenčku lékařskeho palenca. Wón ju za to pěknje pokhwali, ale přistaji po małej khwili: „Dha so ty z cyla ženić njechaš?“

„Nanko, to ja prajiła njejsym,“ wotmolwi Hilza.

„Nic?“ džeše hajnk trochu mjerzacy. „Kak dolho dha chceš čakać? Njeje dha ci žadyn tych młodych hólcow a knjezow hódž? dyrbi dha někajki zemjan abo prync přińć, zo by čorno-khołmčansku hajńkec dżowku wobzbožil?“

„Njerańce mje, nani!“ prošeše wutrobnje Hilzka. „Horda njejsym; ale hjez lubosće so ženić njecham!“

„Hm!“ znaprěciwi šedziwe, njewjedžiwi prawje, što by prajił,

a wusrěbny škleńčku palenca na jedyn raz. „Hm! hjez lubosće so ženić, je hluposé — je bjezbóžnje. Bjez lubosće so ženić njesměš. Ale mi chce so zdać, teho Brězynka, kiž je z lubosću k tebi hajńkowstwo nawuknył a je najlěpši hajńk po cyłych Łužicach, teho mohła młoda holca, mam za to, lubo měć.“

„Lubosć njemóžemy sej dać, njemóžemy sej wzać!“ wotmolwi Hilža hnuta.

„To maš prawje!“ wotmolwi nan. „Ja to po sebi wěm. Lubosć je dziwna wěc; wona nima žaneho rozoma, žaneho přeswědčenja, a nas tola tak wobzboža. Hm! hm! to je zło. Ale čeho dla so tebi tón młodženc njespodoba, tón khrobly młodženc, kiž ze strachotu hrajka a smjerće so njejoi? Praj, njespodoba so či jeho pěčne wašnje, jeho rjekowska podoba, jeho wysoke čolo, jeho žiwe wóčko, z kotrehož škrě jasneho ducha sapaju?“

„Jeho blizkosć ćwiluje mje kaž helske płomjo,“ wotmolwi holčka.

„Božo wodaj!“ rjekny nětk smějo hajńk. „Blady, same blady! Našim popam wšak cyłe prawy njeje; woni praja, zo tu prawu wěru nima. Hłupe wěcy! Ja to njerozymju; ale što tež mje stara? Tón khadla je dobry, — njech wěri, štož chce!“

„Wón njewěri do žaneho Boha!“ wotmolwi holčo.

„Što?“ znapřećiwi stare a stupi blizko před swoju džowku. „Holca, sy ty njemudra? Štó by mohł Boha přěć? To njemóže žadyn čłowjek, kiž ma wutrobu, začuće a rozom. Bóh wopokazuje so w kóždym čłowjeku, a štož tuto wyšše, wšehomóčne byće přěje, je wrótny, abo čert!“

„Ale Brězynk njewěri do Khrystusa, teho křižowaneho!“ wotmolwi z hněwapoľnym pohladnjenjom Hilža.

„Nic?“ wotmolwi myslo hajńk. „Nó, dha zanjes dunder jeho a wšitko hromadže. Ja mam dosć, do syteje wole. Radšo džesać łohćow pod zemju, hač nan dušnjeje holcy być! Pój, Diana! Won, Sultano!“

To wuprajiwši, stupi ze jstwy a khěže, překroči dwór a zahrodu a běše bórzy při studni „Hanka“ na bližšej horje.

Hilža wosta sama doma, pohladny nutrnje k njehjesam, wza swoju lutnu (Laute) a spěwaše khěrlušć wo lubosći.

III.

We Wojerecach „na pincy“ sedžeše črjódka młodych ludži při škleńcy wina. Jich wjesele rozryčowanie mješe to slowo, kotrež młody lud tak rady rozpomnuje, słowčko lubosć, za podložk.

„Haj, zawěsće,“ džeše Bartromjeń Horiš, „bjez lubosće žane žiwjenje!“

„A bjez wina žane wjesele!“ přistaji ruče Michał Bosak. „Haj, bjez wina žane wjesele,“ zawyskachu wšitecy, zaklinknychu ze swojimi škleńcami a wuprózdnichu je hač do poslednjeje kapki.

„Ale lubosć je a wostanje to najwjetše a najwosebniše,“ zawoła Matij Brězynk.

„Haj, hdyž luby Bóh swoje hamjeń přistaji,“ znapřećiwi Bartromjeń Horiš.

„Luby Bóh dyrbi wam słabym čłowjekam wšo wobstarać,“ rjekny trochu mjerzacy Matij Brězynk.

„To wón tež čini,“ wotmolwi Michał Bosak, „Brězynk je atheista, je bjezboženíc.“

„Štó to praji?“ zawoła Brězynk a pohladny hněwnje na přítomnych. „Štož wy za Boha maće, je mi snadnuške, zo bych so k njemu modlił. Waš Bóh ma čłowske słabosće a brachi; mój Bóh je wyšše wšeho pomyslenja, mój Bóh so njeńwěwa a nikoho njekhosta, mój Bóh směje so wašej wěrje, kotraž ma swět z wuzdu wodzić.“

Wšitecy womjelknychu, ale žadyn Brězynkej při sebi njeprihłosowaše.

„Wěrnó je,“ započá nětk zlóštny pinčnik. „Brězynk do Boha wěri; přetož wón lubuje, a wšitecy zaluhowani maju, hdyž tež nic Boha, dha tola bohowku, ke kotrež so modla.“

„Ale ta bohowka wo jeho počesćowanie njerodzi!“ rjekny Bosak. „Tón wbohi čłowjek je wobžarować.“

„Što, Bosako?“ zahrima Brězynk a pohlada wótrje na njeho.

„Čiše, přecelo,“ znapřećiwi Bosak. „Zlě z tobu njeměnim, njecham tež či křiwdu činić; ale štož je wěrnó, wostanje wěrnó: ty sy wobžarować. Ty nosyš so z lubosću, kiž će njezbožowneho čini, kiž će do njezboža powjedže. Ta holčka, kaž je znate, mužow lubo nima. Někotryžkuli młodženc pytaše so jej bližić, wšitkich wona wotpokaza. Naš přecel Brězynk je dla njeje hajukowstwo nawuknył, prócuje so hižom lěto wo jejnu lubosć, a wšón swět wě, zo tež jeho zacpiwa.“

„Zacpiwa?“ rjekny jara hněwny Brězynk.

„Tak je,“ wotmolwi z čícha Bosak. „Luby bratře, ty sy khory, kaž wšitecy zalubowani. Njeh sprawnosć twojich přecelow će zahoji. Tu maš moju ruku! — Takle! Nětk poslušaj; čín kónc; hišće je čas. Njeh so wupokaže, kak je ta holca zmyslena. Wozmje će, derje, dha pónďzemy na kwas, jeli-zo nic — nó, dha wěš, na čim sy.“

„Haj,“ džeše Brězynk, „tak njeh je; — njeh so wupokaže. A wy wšitecy budźće swědkojo mojeho zboža. Pójće sobu do Čorneho Kholmca. We wašej přitomnosći chcu so z mojej holčku slubić; dyrbiće widźec, zo Matij Brězynk wšudže dobywa.“

„Ale, jeli-zo „ně“ praji?“ woprašá so Bosak ruče.

„Dha njeh swět zhoni wo mužu, kiž je swoje najswjećiše, swoje najwyšše zhubil. Nětk pak do Čorneho Kholmca!“

„Do Čorneho Kholmca!“ wospjetowachu wšitecy kaž z jenej hubu a postanychu.

„Tola!“ džeše Brězynk, „mam jara wažny puć před sobu. Duž chcu prjedy hišće svojim lubym domach, mojemu staremu naney, mojej lubej sotře a swěrnemu swakej w Bože mje prajić. Počakajće na mje; bórzy tu zaso sym.“

To wuprjawiši, wón z rozmyslowanjom pomału woteńdže.

IV.

W mjehkim džědowym stole sedžeše Brězynkec nan, so rozryčujo ze swojej džowku Haňžu a jejnym mandželskim, kiž běše derje wučeny předař a wučer, z mjenom Želmank; a Wojerowčenujo běchu njemało hordži na jeho wulke wjedźenstwo, a dyrbi so k jeho česći prajić, zo běše so hižom na wučenej šuli w Budyšinje khwalobnje wuznamjenil a potom universitu w Prazy wopytał, z wotkal so ze znamjenitej wjedźiwosću do Serbow wróci. Wón njeběše jeno wučeny muž, ale tež wěrjacy předař, a kóždy móže sebi myslić, zo ze swójim swakom Matijom wulkeho towarstwa njeměješe. Wón teho njewěru a duchowne skaženje wutrobnje wobzarowaše.

Brězynkec nan běše w prjedawšich časach bohaty překupc we Wojerecach był, naposledku pak wjele škodował, tola pak hišće rjane zamóženje skhował. Přez zlu khorosć běše nable woslepił, dyrbjese swoje překupstwo wostajić, a bydleše nětko při swojej džowcy a jejnym mandželskim. Wón njeseše swój křiž z wulkej sćerpliwošću, jeno dla

njewěry swogeho syna Matija wuroni husćišo horce sylzy. W tajkich zrudnych wokomikach wobjimaše drje swoju džowku a swogeho přichodneho syna, a prošeše jeju, zo byštaj tež Matija hnadže všehomócného Boha poručiloj, a pomysli sebi na swogeho staršeho syna Handrija, kiž w Prahy na kralowskim dworje přebywaše.

Woni běchu powječerjeli, džaknu modlitwu wuspěwali, a nětka započachu rozryčowanje wo duchownych wěcach.

„Haj,“ rjekny Brězynkec nan, „wy maće prawje, luby syno; wěra do přichodneho lěpšeho žiwjenja je tak jasna, tak jednora wěc, a je kóždemu čłowjekej do wutrohy zašćěpiena, zo je dźiw, zo wšitey wěrić nochedža.“

„Wěrić nochedža, luby nano!“ znapřećiwi Želmank. „Wy sće prawy wuraz trjehili. Či zli, hlupi ludžo nochedža wěrić, woni so wobaraju přećiwo swogej lěpšej powědomnosći. Tola je tež hlubše čeho dla za njewěru. Njewěm, hač budzem jo dosć jasnje wuprajic: Čłowječi duch je we zwjazkach čěła; wuńdže duch z čěła, dha wono zahinje a přewbroći so do procha a popjeła. Hdyž čłowjek to widzi a wopomni, dha měni, zo ma tež duch tajki kónc, dokelž běštaj čělo a duch w času žiwjenja nanajćesnišo zwjazanaj a zjednoćenaj.“

„Derje wam rozymim,“ wotmolwi Brězynkec nan, „a wy wupraješće z tym jara rozomne, mudre słowo. Haj, mój Božo, měli tola wšitey ludžo waše přeswědčenje, wosebje Matij!“

„Bóh luby kujez budže so nad nim smilic a jemu jasnu swěću praweje wěry pokazać. Via crucis via lucis!“ wotmolwi Želmank z dokładom.

„Hamjen!“ přistaji wěriwje Brězynkec nan.

Pomału wočinichu so durje. Matij zastupi do jstwy, khwataše k nanaj a wobja jeho z woběmaj rukomaj.

„Mój luby syno!“ wurazy šědžiwe bolostnje a wjesele.

„Nano, nano!“ znapřećiwi Matij z khutnym hłosom, přewzaty wot wažnosće wokomika. Tola bórzy so zmužiwi wón džeše: „Ja mam puć před sobu, wažny za cyłe přichodne žiwjenje, duž njech so mi šestki na puć kula, abo ja sym wěčnje zhubjeny.“

„Matijo!“ džeše šědžiwe, „božedla, što chceš činić?“

„Čiše, nano!“ wotmolwi Matij, „we mni hori so woheń, kiž mi pokoja njeda; nětka cheu zhonić, hač budu zbožowny, abo hač je wšitko zhubjene!“

„Ja wěm, što měniš,“ rjekny nětko šědźiwc. „Ja znaju twoju lubosć, ale so boju, zo je bjezdźak!“

„Ja pak cheu wěstosć,“ džeše nětk Matij, „tak abo hinak njezbožowny być, je skónčnje wšo jene, njewěstosć pak je najhórše zło; dlěje to njezujesu!“

„Dha dži w Božim mjenje, mój synu!“ wotmolwi starušk a wobja jeho wospjet.

„W Bože mje, luby nano,“ džeše Matij, „jeli budu njezbožowny, dha mje za dołhi čas abo snadno ženje wjacj njewohladaće.“

„Što?“ zawoła chu wšitey nastroženi.

„Wy mje znajeće!“ džeše nětk Matij. „Nichtó njemóže so hinaši sčinić hač je. Rychle běži krej w mojich stawach, rychle su moje přede-wzaća. Ja žadam wjacj wot žiwjenja, hač wšědny lud. Mój žiwjenjaběh dyrbi być hinaši hač tysacow tajkich, kiž su so narodžili, jědža, džělaju a spja. Ja čuju, zo sym grat wyššeje ruki a dyr bim činić, k čemuž so narodžich. A nětk w Bože mje! Spominajće na mnje w lubosći! Snadno so nihdy wjacj njewidžimy.“

To wuprajiwši, wobjimaše hišće jedyn raz jeneho po druhim, potom běžeše z durjemi won a na pincu, hdžež jeho přeceljo hižom žedźiwje čakachu. Konje běchu sedlane, a či młodži hólcy lečachu z nimi kaž njemdri do Čorneho kholmca.

(Přichodnje dale.)

Mjerzanje.

Tójšto lět žno nimo je,
Někotry dešć krjepješe,
Hač ja wotbych znatu
Moju staru Khatu —
Zum, zum, zum —
Moju staru Khatu.

Tójšto lět žno nimo je,
Někotry sněh saješe,
Hač ja wotbych hewu
Moju staru čmjełu —
Zum, zum, zum —
Moju staru čmjełu.

Tójšto lět žno nimo je,
Kóždy džeń nětk mjerzy mje,
Zo sej runu smuhu
Njewzach lépsu druhu —
Zum, zum, zum —
Njewzach lépsu druhu.

H. S.

Dobra rada.

Pruhuju, prjed' hač poswjećuje
 Pjeršćeń sluby mandželstwa,
 Hač so nam'ka, towaršuje
 K wutrobje tež wutroba;
 Błud je krótki — překhwatanka
 Škodu wleče za sobu,
 Dołho čišći škodowanka
 Ze směchom a kajawku.

H. S.

Wotbył — dobył.

Jan je rodzeny Serb z B. W jeho staršiskim domje bu stajnje serbski powjedane, a to na trojake wašnje, dokelž bě nan z W. a mać z P. Nan praješe n. př. džesać, džakować, ćeta — mać: džaseć, džekować, ćota — a džěci: źaseš, źekowaš, śota. Mać bě dobra spěwařka a znaješe wulku ličbu pěsnjow, kotrež wona wječor při kolešku zanošowaše.

Jan wuzwoli sebi zastojnstwo šulskeho wučerja. W času přihotowanja na nje přińdže wón husto domoj a wobkhađžowaše tež hewak ze Serbami. Po dokonjanej wučbje dosta město pomocneho wučerja w Sp. w Serbach. Hdžež so jeno hodžeše, wučěše serbski. Tež wotpisa sebi narodne spěwy a hraješe a spěwaše te same.

Jedyn a dwaceći lět stary, derje wobtwjerdzeny w serbskim jazyku, wopušći Jan wótcnu zemju a džěše do Němcow. Tam njezapře swój narod, kaž so to drubdy stanje, ale powjedaše kóždemu, kiž cheyše to slyšeć, wo swojim ludu. Pozdžišo skaza sebi „Tydžeńske Nowiny“ a wuprosy sebi pola jich k. wudawarja tehdy hotowe přenje wósom zešiwki Časopisa tow. M. S., serbske spěwařske a někotre druge knižki. K. redaktor připołoží swoju mału ryčnicu jako dar. Z wulkej pilnosću přečita Jan cyłu poselku a nawukny serbski prawopis. Jako po pječlětnym džělenju wot domizny tych swojich wopyta, bě hišće serbskeje ryče cyle mócný. Lěto pozdžišo, jako při přesydlenju na nowu službu, bliže k Serbam ležacu, zaso domoj přińdže, měješe rune nazhonjenje z maćernej ryču. Ale naležnosće noweho powołanja njedowolachu dale serbsko-ryčne studije. Tola džěchu Janej, jako za pjeć lět zaso wótcny dom wopyta, serbske słowa hišće derje dosć přez jazyk.

Z nowa dale w němskim kraju ležace wučerške město nastupiwiši, móžeše Jan hakle po sydom lětach Łužicu zaso wohladać. Hak so wjeseleše, zaso serbske předowanje słyšeć a so serbski napowjedać móc! Ale ze serbskim powjedanjem bě so stało! Hižom ducy dom dyrbyeše zhonić, kak wjele bě wotbył. Jako jeho w L. něchtó postrowi: K nam witajće! běše jemu, kaž by són měł, a wón njewjedžeše, što wotmolwić. Domoj přišedši, dawaše sebi wšu móžnu prócu, serbski ryčeć — ale podarmo. Jenotliwe wurazy drje hišće wjedžeše, tola je spěšnje a w hromadže zwisowacej ryči trjebać, njebě jemu móžno. Wón prošeše tych swojich, zo bychy z nim serbski powjedali, dokelž hišće wšo derje rozymješe. Ale to tež njechaše hić; tak husto hač so němski wopraša, wotmolwichu woni bjezwólnje tež němski. A tak rozprajachu so z nim kónčnje jeno němski, runjež jim to lóžko njebě. Jan bě hižom čitał, zo su ludžo w cuzym kraju swoju narodnu ryč zabyli; to pak běše so jemu njemóžne zdało. Nětk měješe sam na sebi dopokazma dosć wo wěrnosći tamnych zdžělenjow. Za 18 lět bě so tole dźiwne přeměňenje z nim wukonjało; a to nimo teho, zo bě wón w tym času dvě léce pilnje serbsku ryčnicu wuknył a tři króc doma pobyl, kóždy raz skoro dvě njedželi. Samo so rozymi, zo bě Janej tajke nazhonjenje jara njelube. Wón praješe swojej lubej narodnej wsy w Bože nje z tej wěstosću, zo budže w njej po ryči cyle cuzy, dyrbjal-li ju hišće raz wohladać. Spěšnje miny so jemu nětko słowo po słowje; wón njemóžeše so husto na mjeno najwšědnijeje wěcy dopomnić. Jene pak bě dźiwne: tak husto hač časnik biješe, poča hjeze všeho rozmysla sam za so serbski ličić, kaž je to w džěcacych lětach drje tysac raz činił.

W třecim léce po swojim poslednim wopyće domizny zhłoda Jan swój zbytk serbsčiny hromadu a zestaja list w naryči swojeje wsy. To pak džěše tak žurnje kaž pola Bimbachec kmótra, hdyž swojemu Jakubej piše. Wšitke serbske knihi dyrbjachu pomhać a radzić. Ni-male cyła njedžela bu přetrebana. Či přeceljo pak, kiž tón list dostachu, dźiwachu so, zo móže Jan hišće tak wjele serbski. Tónle snadny skutk bu nastork k Janowemu wospjetnemu zahorjenju za swoju maćeřšćiu. Wón wobstara sebi serbske biblijske stawizny a skaza „Serbske Nowiny“ a „Bramborski serbski Casnik.“ Citanje tychle pismow džěše z woprědka jara njelepje, wosebje pola Casnika; a wón

wuzwoli sebi kóždy raz samotne, čiche městno, zo by hjez molenja wšo derje dorozymit. Mnohe bronu bu wjacny raz čitane, prjedy dyžli je dospołnje wopřija. Ale spěšnje so w tym přěnja wěda zaso namaka. Najwažniši srědk k temu bu „Łužiski Serbski Słownik,“ kotryž da sebi posłać. Jan čitaše w nim z wulkej kbutnosću nimale wodnojo a w nocy, haj přetrjeba wšě prózdniiny, zo by zhubjene słowa sebi zaso do pomjatka zaščěpil. Tež Dr. Pfulowu ryčnicu trjebaše pilnje. A hlej, tudy pokaza so na dziwne wašnje žiwjenje a móc maćernej ryče napřećiwu druhim ryčam. Samo słowa, kiž w Słowniku nje-steja, buchu ze swojeho drěmanja w pomjatkju wubudžene; z džěla přez dlěši rozmysl, z džěla tež z dohom. Tak namaka Jan n. př. wuraz „šedrić“ (rascheln) po dołhim rozpomujenju, njez-tym-zo jemu słowo „nadwjelować“ (um ein Stück verlängern) při pječatowanju jehneho lista napřismo, kaž błysk z njebjaj, do mysłow padže. Wón nahromadži na tajke wašnje drje poldra sta slowow za Słownik.

Wudžěly listow, spěwow a wšelakich nastawkow za serbske časopisy w hornjo- a delnołužiskej ryči přisporjachu Janowu znajomosć maćeršćiny džěń wote dnja. Haj, wón móžeše, jako so jemu składnosć dosta, z jenym krajanom z choćebuzskeje strony a pozdzišo tež z jenym z blizkosće Budyšina hromadu přińć, z woběmaj serbski powjedać! Kajka radosć to za njeho běše, nechcemy dale wopisać. Na to pak chcemy hišće spomnić, zo Jan z cyłjeje wutroby tych horliwych mužow zohnuje, kiž su z njewuprajomnej prócu Słownik wobdžělali a tak tež jemu w jeho džělenosći wot serbskeho ludu wuknjenje maćernej ryče polóžili. Swoje w tymle nastupanju na k. komthura Smolerja pisane słowa: Serbjo dyrbjeli na kolena padnyć, a so tajkim mužam wudžakować — wobkruća wón tež džensa.

Holan.

Konopačk.

(Po němskim wot M. J. Lichtwera.)

Ze staršej' hnězda lećeše
 Tu konopačk a mysleše:
 „So sam chcu nětko zežiwić
 A spěšnje tež so zasydlić.“
 K tom' holu sej wón wuzwoli,
 Jom' křiwdy nchtó nječini.

Jom' zahori so wutroba,
 Hdyž dub tam krasny wublada,
 „Tu,“ praji, „sym kaž na trónje,
 Haj! Tajkich hnězdow mało je.“
 A lědom sej dom natwari,
 Jón žalostny błysk zapusći.

Zo ptačk naš runje na polu,
Jom' k zbožu běše wulkemu.
Hdyž domoj zasy přileća,
Dub rozkočeny namaka.
Na to wón poča spóznawać,
Zo tu je strašne přebywać.

Ze wobročenej myšličku
Wón nětk so poda na zemju,
A twari spody keřička;
Tak duba pad joh' nastroža.
Tu proch a wački sčinicu,
Zo wopuši dom k druhemu.

Nětk ómowy lěs sej wuzwoli,
Hdžež třeće hnězdo wutwari.
Tu mróčelam so njebliži,
A tež na zemju njewidži.
To městno leži wo měrje,
Tam džens wón hišće žiwy je.

Dny wjesele ty přecy maš,
Hdžežkuli sej je namakaš.
Přec' njej' być derje na trónje,
A tež nic nizko na stómje:
To k wutrobje ty sebi wzmi,
A srjedžny puć tak přecy dži!

Jan Kubaňk.

Stejnýk! Swinjacy jěž.

Tuta powjesé je trochu džiwna, hóley, ale wěrna tola je, přetož mój džěd, wot kotrehož ju mam, přeco praješe, hdyž ju nam powjedeše: „wěrnó dyrbi tola być, mój synko, hewak cí ju njebych powjedać mohł“. Ta wěc pak je so takle měta:

To bě junu rano, njedzelu rano w nazymje, jako hejduška kěješe: slónco bě na njebju zeskhadžało a wětrik duješe přez šćernišća, škowrončki spěwachu w powětrě, pčołki bunčachu w hejdušcy a ludžo džěchu w njedzelskej pyše ke mši, wšo stworjenje bě wjesele a — swinjacy jěž tež.

Swinjacy jěž steješe před swojimi durjemi, bě rucy na křiž položil, hladaše won do swěta a fifoleše sebi pěsničku, tak derje a tak hubjenje, kaž sebi swinjacy jěž lubu njedzelu rano pěsničku fifolić móže. Runje jako sebi hišće tak z čícha fifoleše, pomysli sebi, zo mohł so, tak dołho hač jeho žona swoje džěcí myje a wobleka, kusk do pola won wukhodžować a pohladać, kak jeho rěpa steji. Mjenujey ta rěpa steješe při jeho khězcy cyle blizko, a wón měješe to wašnje, tutu rěpu ze swojej swójbu jěsć, duž činješe, kaž by to jeho rěpa byla. Takle ta wěc bě. Swinjacy jěž začini durje za sobu a džěše nětk po puću k temu półku. Wón njebě hišće daleko wot swojeho doma a chceše nimo keřkow, kotrež před tym polom leža, na rěpnišćo, dha zetka jeho zajac, tón měješe tež podobny puć: wón chceše sebi swój kaš wobhladać. Jako jěž zajaca wohlada, přiwoła jemu přecelnijwe:

Dobre ranje! Zajac pak, kiž sebi mysleše, zo je wulki knjez a bě teho dla žalostnje hordy, njepraji jězej ničo na jeho „dobre ranje“, ale praji jězej — a při tym žalostnje z hubu sčahny —: „Kak dha tola přińdze, zo so ty rano tak zahe jow w polach wokoło šmjataš?“ „Ja so wukhodžuju,“ praji jěž. „Wukhodžuješ so?“ wusmja so zajac, „ja bych sebi myslil, zo by twoje nohi k něčemu lěpšemu trjebać mohl.“ Tajkele wotmolwjenje jěža tola njemało zamjerza, přetož wón móžeše wšo znjesé, ale na swoje nohi wón njeda ničo přińć, a to teho dla, dokelž běchu wone wot naroda sem křiwe. „Ty drje sebi myslíš,“ praji jěž k zajacej, „zo móžeš ty z twojimi nohami wjacj wuwjesé?“ „To so wě!“ praji zajac. „Dha chcemoj to spytać,“ praji jěž, „ja sym dobry za to, zo će při na přemoh běženju přescěhnu.“ „To chce so mi smjeć, ty z twojimi křiwymi nohami,“ praji zajac, „ale moje dla njech je, jeli-zo maš tak wulki lóšt. Wo čo so wjetuješ?“ „Wo złoty louisd'or a blešu palenea,“ praji jěž. „Dobre,“ praji zajac, „plac do ruki a nětk chcemoj huydom započec.“ „Ně,“ džeše jěž, „to njeje trjeba, zo tak khwatamoj. Ja hišće sym cyle na-tšć-wutrobu; najprjedy chcu domoj hić a kusk posnědać: za pol hodžiny sym zaso tu na měsće.“

Tak dha džeše swinjacy jěž, přetož zajac bě z tym spokojom. Ducy sebi jěž pomysli: „Zajac so na swoje dolhe nohi spušća, ale ja hižom chcu jemu přińć. Wón drje je wulki knjez, ale tola hlupy khadla a zaplaćić tola dyrbi.“ Jako nětk swinjacy jěž domoj přińdze, praji k swojej žonje: „Žona, zwoblekaj so ruče, ty dyrbiš ze mnu sobu na polo.“ „Što dha jeno pak zaso maš?“ praji žona. „Ja sym so ze zajacom wjetował wo złoty louisd'or a blešu palenea, ja chcu z nim wo wjetu běžeć a ty dyrbiš pódla być.“ „O luby Božo, mužo,“ poča jěžowa žona žaloscić, „sy dha ty kołwrotny, sy ty wo rozom přišoł? Kak dha jeno chceš ty ze zajacom wo wjetu běžeć?“ „Džerž khlamu, žona,“ praji jěž, „to je moja wěc. A njeryč mi do mužskich wěcow. Čiń, zo so zwoblekaš a potom pój sobu.“ Što chcyše jěžowa mandzelska činić? wona dyrbjese sobu, njech chcyše abo njechaše.

Ducy po puću praji swinjacy jěž k swojej žonje: Nětk posluchaj, štož ci praju. Hladaj, tamle na tym dolhim polu chcemoj na přemoh běžeć. Zajac běži mjenujey w jenej brózdze a ja w tej tamnej a wot horkach započnjemoj. Ty dale ničo nimaš činić, hač zo so do brózd

jow stupiš a hdyž zajac wot tamneho boka přiběhnje, dha jemu napřećiwo zawołaš: „Ja tu běch!“

Nětko běštaj k temu polu dóšloj; jěž připokaza swojej žonje město a džěše po polu horje. Jako bě horje přišoł, bě tam zajac tež. „Móže so nětk započéć?“ praji zajac. „O haj,“ wotmolwi jěž. „Dha nětk!“ A z tym stupi so kóždy do swojeje brózdy. Zajac ličeše: „Jedyn, dwaj, tři!“ a nětk běžeše, štož jeno móžeše, kaž wěťrik. Jěž běžeše pak snadź tři kročele, potom potuli so do brózdy a wosta změrom sedžo. — Jako nětk zajac z cyłym wotmachom běžeše a delkach doběža, přiwoła jemu jěžowa žona: „Ja tu běch!“ Zajac so stroži a njedžiwaše so mało: wón hinak njeměnuješe, hač zo je to jěž sam, kiž jemu tak přiwoła, přetož kaž je znajomne, jěžowa žona runje tajka wonhlada, kaž jeje muž. — Zajac pak mjenješe: „To tola nihdy z prawdu njeje.“ Wón zawoła: „Běžmoj hišće raz; zaso wokoło!“ A zaso ćerješe zajac kaž wěťrik, hač jemu wuši wokoło hlowy lětaštej. Jěžowa žona pak wosta cyle změrow na swojim měsće. Jako zajac horje doběža, přiwoła jemu jěž napřećiwo: „Ja tu běch!“ Zajac pak połny hněwa zawoła: „Dba hišće junkróć, zaso wokoło!“ „Moje dla,“ praji jěž, „mi je prawje, tak husto hač zechceš.“ Tak běžeše zajac hišće tři a sydomdžesać króć a swinjacy jěž při tym přeco wutra. Kóždy raz, hdyž dele abo horje přiběža, přiwoła jemu jěž abo jeho žona: „Ja tu běch!“ — Štyri a sydomdžesaty króć pak zajac wjacy hač na kónc njedoběža. Srjedža na polu padny na zemju, krej so jemu ze šije liny a wón wosta morwy na měsće ležo. Swinjacy jěž pak wza dobyty zloty louisd'or a blešu palenca, zawoła swoju žonu z brózdy a wobaj džěštaj wjesełaj hromadže domoj, a jeli-zo nejstaj wumrjetaj, dha hišće staj žiwaj.

Tak dha je so podało, zo je na kukečanskich polach jěž zajaca smjerc běžał a wot teho časa sem njeje sebi žadyn zajac do myslow přińć dał, zo by z kukečanskim jěžom na přemoh běhał.

Ta wučba pak z tuteje powjesće je: 1) zo by sebi nichtó, njech so tež za tak wosebneho džerži, do myslow přińć njedał, nizkeho čłowjeka wusměchować, a hdy by to tež swinjacy był, a 2) zo je radžena wěc, hdyž so štó ženi, zo by sebi žonu swojeho runjeća wzał, kotraž runje tak wonhlada, kaž wón. Štóž je po tajkim swinjacy, tón dyrbi hladać, zo by jeho žona tež swinjaca byla. Srb.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Dzeń 20. meje t. l. měješe so w Budyšinje błowna zhromadźizna towarstwa SS. Cyrilla a Methoda. Najprjedy bu lětne zličbowanje předpołożene a přehladane; po tutym běše dokhodow ze zakładnym kapitalom 383 tol. 21 nsl. 5 np. a wudawkow 238 tol. 15 nsl., tak zo zbytk 145 tol. 6 nsl. 5 np. wunoša. Dale bu wozjewjene, zo je „pomocna knižka k wuličenju nowych a starych měrow“ na požadanje wušla. Skónčnje so postaji, zo ma so lětsa zaso zešiwk „Žiwjenja Swjatyč“ sobustawam jako dar wudać, kaž tež protyka na předai.

— Parcowski wučer a kantor, k. Brambork, je při swjećenju swojeho 50-lětneho jubileja powšitkomne čestne znamjo dostał.

△ Dotalny kandidat duchownstwa, k. Kubica ze Spal pola Wojerec, bu njedzelu Rogate t. l. jako faraf we Łutach swjedžeńscy zapokazany.

⊙ W Hornym Wujězdze měješe so njedzelu Exaudi t. l. w Božim domje zjawna swjećizna tamnišeho noweho fararja, dotalneho kandidata k. Dr. Kalicha z Lutyjec, po kotrejž bu tón samy hnydom do swojeho noweho zastojństwa swjedžeńscy zapokazany.

⊕ W Budyšinje měješe srjedu po swjatkach, dzeń 31. meje t. l., starožitnostny wotrjad M. S. swoje lětuše přenje posedzenje, při kotrejž składnosć mjez druhim k. faraf Jenč z Palowa dvě zastarskej serbskej bajcy zdžěli. My tej samej našim česćownym čitarjam w bližšich čistach Łužičana podamy.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Bołharski lud, kotryž něhdze 7 millionow čłowjekow woprija a z wjetša w europiskej Turkowskej bydli, so w nowišim času synlje zběhać počina. Něhdze před 30 lětami w bołharskich cyrkwjach a šulach najbóle hišće grichiska ryč knježeše a grichiske duchownstwo z pomocu turkowskeho knježerstwa bołharsku ryč na wšě móžne wašnje podčišćowaše. Wučeni Bołharjo, kotřiž šulsku wučbu a Božu službu Bołharjam bołharscy podawać pytachu, so wot Grichow Turkam jako zběžkarjo wudawachu a někotryžkuliž horliwy Bołhar je teho dla w jastwje wumrjeć dyrbjal. Ale woni so zatrašić njedachu a je so Bołharjam skónčnje radžiło, bołharsku ryč do cyrkwjow a šulow zawjesć a sebi z nowa bołharsku literaturu založić.

Tak wudawa bołharske (bulgarske) towarstwo, w Konstantinoplu založene, w tutym měsće: Čitalisće, powrěmno spisanje. (Čitarnja, časopis). Wot tuteho časopisa je w zańdženym lěće 6 zešiwkow wušlo, kotrež wšelake wučene nastawki woprijeja. Tak poskića so w jenym zešiwku „zoologia“, w druhim „stara historia“ atd.

Hewak w zaŕhđzenym lée mjez druhimi tež slėdowace bołharske knihi wuńdžechu a to w Bołgradže (w Rumunskej): Jestestwenna istorija, cęćinena ot Wasila Ch. Stojanowa-Beron, doktora mediciny. str. 456. (Historia přirody.) — Dale: Načala grammatiki za izučenie na bŕlgarskyj jazyk. Po K. Goworowa naredil S. Radułow. str. 116. (Započatki grammatiki za nawuknjenje bołharskeje ryče.) — W Braili wuńdže: Welesława, bŕlgarska knjaginja. Drama w petj deustwija. Ot D. P. Wojnikowa. (Wjelesława, bołharska knjahinja [wjerchowka]). str. 112. — We Winje wuńdžechu: Istoričeski pregled na bŕlgarska-ta cęrkwa ot samoto i načalo i do dnes. Ot Marina Drinowa. str. 100. (Historiski přehlad bołharskeje cęrkwy wot sameho spočatka hač do džensnišeho dnja.) — Teho runja wot tuteho spisowarja: Pogled wrěch prozchoždenje-to na bŕlgarski narod i načalo na bŕlgarska-ta istorija. str. 100. (Pohlad na nastaje bołharskeho luda a spočatk bołharskeje historije.) — W Rusčuku wuńdžechu: Bŕlgarski basni. Ot Canja-Ginčowa. str. 112. — W tutym měsće wukhadža tež: Učilište (zabawno i poučno periodičesko spisanije. Izlazja dwa pŕti prez měsca po 1 pečatna koła. Urednik-izdatel R. Bŕłskow.

Hewak wukhadža w Braile: Periodičesko spisanije na bŕlgarsko-to knižowno družestwo. (Periodniske pismo bołharskeho knižneho towarstwa.) Měsačnje jedyn khětro tolsty zešiwka redaktor je B. D. Stojanow.

Přispomnič chcemy hišće, zo redaktor konstantinopolskeho čita-lišća M. D. Bałabanow rěka.

Někotre mu našemu čitarjej snadž so džiwno zda, zo je wjetši džěl tutych knihi z wonka Bołharskeje a to w Rumunskej a Awstri-skej wušol. Teho wina je ta, zo w Rumunskej wot starych časow sem wjele Bołharjow bydli a zo so tam wjetšeje swobody dla wšo bjez zadžewka dla čišće hodži. We Winje pak je tójšto bołharskich wučenych mužow na někotry čas žiwych, kiž tam swoje wědomnosće wudospołnjeja a při tym tež bołharske knihi wudawaja.

Listowanje.

K. w. J. w H. Wutrobnj dżak. Wrócenje mojich čitankow by mi jara lubo bylo. — K. st. J. C. w M. Najrješi dżak. W nastupanju podpisma nič njeprispomnišće. Mam prjedawšu chiffru abo polne mjeno podstajíc? — K. f. S. we L. Žedžiwy wočakuju někotre spěwy.

Porjedjenje.

W 4. rynčku 2. štučki spěwa „Konopačk“, w 5. čisle wočišćaneho, ma „hnězdow“ (nic: hwězdow), w 6. rynčku 69. strony pak „płoty“ (nic: płody) rěkać.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 7.

Julij.

1871.

Lětny čas.

Nětk mamy, lubowani, zas'
Tón rjany, krasny lětny čas,
Hdžež wšudžom wšitko z radosću
Nětk khwali Božu dobrotu.

Tež ptački rjenje spěwaju
A sławja Božu dobrotu,
Kiž we tej wulkej zymje je.
Wšě takle hnadnje kryješe.

Po dolhej zymje žalostnej,
Kaž wona dolho była njej',
Bě, mohł rjec, cyłe nalěće
Tež z wjetša zymne, mokrojte.

A tola wšitko na polach,
Na lukach a tež zahrodach
Je Bóh tak šćedrje žohnował
A nam wšo rjane narosé dať.

Duž nětk ée, Božo, khwalimy,
Zo ty tak dobroćiwy sy
A nam tu čelnu potrebu
Nětk zaso lubiš z lubosću.

Ach, zwarnuj wšo před njezbožom,
Daj nam jo rjane khować dom,
Tež k twojej česći naložéć
A khudych sobu zwjeseleć!

Pětr Mlónk.

Hajńkec džowka z Čorneho Kholmca.

Powjedańčko ze sydornateho stotka.

Podawa H. Jórdan.

(Pokračowanje.)

V.

W małej pěknej zahrodecy při hajńkowni khodžeše na směrkach Hilža a přiliwaše różam, svojim lubuškam. Jejny nan běše so před khwilu z lěsa wrócił, dosć sprócný, přetož wón běše hač w samym „čertowym nuble“ pokhodził. Domoj přišedši běše so do mjehkeho stola synyl a bórzy zdrěmnyl.

„Rózički, kak so mi tak přečelniwje smějeće,“ džeše Hilža, „kak luboznje so za dostate wokřewjenje džakujeće, z hłowčkami kiwajo. Woprawdže, tež wy maće někajke začuće a žiwjenje; haj zawěšće, morwe njeje ničo w Božej stwórbje, hač druhdy člowska wutroba. A njejsu tež člowjekojo róže w Božej zahrodže? Ale njerjad, kiž je zly njepräčel mjezy nasył, poduša wjele rjanych kwětkow Božich. Tak je tež Brězynkowa wutroba podušena, tak je kčew jeho wutroby zwjadnył na wěčne. Na wěčne? Ně, o mój Božo, to njepräidaj; zbudž jeho, miły Wótče!“

Nazdala zaklinča stupot konjow; psy na dworje zašćowkachu. — Stary hajnk běše wocučil, trěješe sebi woči a přistupi k woknej, zo by widzał, što so bliži. „Ha, ha, ha!“ wón džeše, „to je Brězynk z wójskom wjesělých bratrow. Witajće, wy młodži knježa, k starému hajnkej.“ To wurjeknywši, tykny pale do huby a zahwizda.

Hilža zastupi. „Hladaj!“ džeše nan, „Brězynk přiidže!“

„Ja drje widžu, nanko!“ wotmolwi pomału holčka.

„Nó, přiwjedže tež towaršow,“ džeše nan dale, „snadno so ći mjez tymi jedyn lěpje spodoba.“

Hilža so začerwjeni a wobroći so k hokej. —

Při hajnkowni hóley zastachu, a hajnk wšěch jako starych znatých a lubých přečelow witaše. „To sy prawje činil, Brězynko,“ wón započa, „zo sy mi wjesele towarštwó přiwjedł. Wšako wěš, zo sym rad mjez młodym ludom, přetož w tajkich hodžinach so sam do młódšich létow přesadžim, sym zaso młody, kaž něhdy. Allons! zesydajće so, a činće, jako byšće domach byli. Hilžka, wobstaraj wino a dobru wječer!“

„Ně, mój knježe!“ započa nětk Brězynk, w tym zo ruku Hilžki zapřija, kiž chceše nimo njeho ze jstwy stupić. „Ja njejsym k wam přišoł, zo bych jědl a pił, ale z jara wažnym wotpohladom; sym přišoł, zo bych žohnowanje a radosć z wašeho doma dostał. Tudy džeržu ruku, směm ju wobkhować?“ —

„Jeli Hilžka chce, dha w Božim mjenje!“ wotmolwi z wěstym słowom šědžiwc.

Hilža wobłědny. Brězynk čuješe, zo jejna ruka třepjetaše, a widžeše jejne zblědnjene wobličo! „Ha!“ wón zawoła; „ja widžu swoje skaženje. Hilžka, ryč, — dyrbiš dha na wšěm zadwělować? Dyrbim

dha z poklećom wobćeženy po swěće khodzić hjez měra a pokoja?“
To wurjeknywši pušći jejnu ruku.

„Bože dla, Brězynko!“ džeše Hilžka, a zapřija jeho ruku. „Změruj so, ty sy sylny muž. Njetyš slabu holčku!“

„O, tajke zynki!“ zawoła nětk Brězynk z warazom najwyššeje radosće a padže plačicy holčey k nohomaj, jejnu ruku twjerdže dđeržo a ju horco wokošujo. „Hilžka, kóždy čłowjek ma Boha, ty sy mój Bóh!“

„Bjezbóžny čłowječe!“ wurazy Hilžka a wotwobroći so z grudanjom. „Zběhnj so wote mnje, zatanjel!“ přistaji z hrózbu před słyšannym slowom.

„Dha je wšo podarmo!“ zawoła Brězynk zadwělowajo. „Hilžka, ty njewěš, što činiš, njewěš, zo twoje pokleće we mni woheń zahori, kiž swětej z njezbožom hrozy!“

„Tón Bóh, kiž je njejhesa a zemju stworił,“ wotmolwi khutnje Hilžka, „je mócný nad złymi a tež nad twojej wutrobu, Brězynko! O młodźenco, młodźenco, wróć so! Pytaj Boha, a ty jeho namakaš, jeho hnada a lubosć twoju wutrobu wožiwi.“ —

„Ty sy moja lubosć!“ znapřećiwi Brězynk a wopřija ju z woběmaj rukomaj. „Směm-li će tak dđeržeć na wěčne, směm-li moju mjenować, haj dha mam njejhesa na zemi, wjaicy wot stworićela, wot wosuda nježadám!“ —

„Lubosć je wliw z Božeje hnady do našeje wutroby!“ wotmolwi k njeju pohladujo Hilžka. „Bóh je lubosć. Lubuj Boha, Brězynko, a duž budže twoja tež zeńska lubosć, kiž so na hałóžkach wěry do njejhjes pleće. O Brězynko, Brězynko! njestorkaj Boha wot sehje!“

„A tola ty mje wot so storkaš!“ znapřećiwi z bolostnym blosom Brězynk. „Bóh čini wšitko přez ludźi; wón sam z njejhjes njestupi.“

„O hdyž to wěriš,“ — džeše na to Hilžka, „dha wěr tež, zo sym ja wot Boha postajena, zo bych tehje k njemu dowjedla! Brězynko, wróć so k Bohu!“

„Chceš być moja?“ woprašaja so Brězynk, kaž na čwilowadle.

„Jeli-zo přisahaš, zo do Boha a Jezom Křysta wěriš!“ wotmolwi Hilžka z poddaćom.

„Ja wěrju do Boha, ja wěrju do Jezom Křysta, ale nie kaž wy!“ znapřećiwi Brězynk. „Nak móže mje něchtó sudzić dla wěry? A što ma wěra z lubosću?“

„Bjez wěry je lubosć morwa!“ wotmolwi Hilžka z wěrjacej horliwosću. „Tuta wutroba budže jeno tajkemu mužej přislušeć, kiž Boha a Khrystusa w prawej wěrje lubuje. Haj, Brězynko, zjawnje wuznawam, zo so před twojej njewěru strachuju a ženje twoja njebudu, tak dolho hač w Belialowych putach wostanješ.“

„Njerezom, samy njerezom!“ zawoła Brězynko. „Ale njerezom wobknježi swět. Ja sym zhubjeny. Dobře! duž dyrbi tež zhubjene być, štož móžu ja zaničić. Mój wosud je pokleće: hróžba sedžeše při mojej kolebce a spěwaše mje do spanja, skaženje cyncach z maćerinych nadrow, zadwělowanje je mój džěl! Zběhn so, Brězynko! dopjeln swój wosud!“

To wuprajwiši wali so ze jstwy, a ze zadwělowanjom čwilowany čěrješe wotsal. — — — — —

Strachoćiwje hladachu wšitecy za nim. Jim běše, jako by někajki djas mjez nimi pobył. — Hilžka pak ležeše na kolenomaj, kaž seraf před Božim trónom, a modleše so za teho padujeneho hrěšnika.

„Božo, budž jemu hnadny!“ džeše stary hajnk a křižowaše so.

„Hamjeń!“ dzachu wšitecy druzy. —

„Dobry puć tón njepónǵže;“ tak přetorže po khwili Bartromjeń Horiš powšitkowne mjelčenje.

„Njejsym to přeco prajit?“ znapřećiwi Michał Bosak, „bjezbožeńc stej w čertowej mocy a wšitke jeho kročele wjedu runu čaru do hele.“

„Kóždy stej a padnje swojemu sudnikej;“ znapřećiwi hajnk z dokładom.

„Prawje maće;“ wotmolwi Bosak, — „a štož wysoko stej, njech so hlada, zo njepadnje, praji pismo. Zamolwće jeno, zo smy z tym dźiwim pacholom do wašeho statoka zastupili; haj, ja mam wšu winu na tym, dokelž jeho nawabich, zo by sebi pola Hilžki wěstosć žadał.“

„Z kóždeho njewjedra so brima, a hdyž je nimo, swěći zaso slóuco;“ znapřećiwi šedziwce. „Derje, zo je nimo, a njehněwam so na was, nic z najmjeńša, ale běše mi jara lubo, zo sće mje z wašim wopytom počesćili; wšako was a wašu swójbu derje znajem. Chceće-li tež w přichodže ke mni přikhadžeć, budžeće mi witani, tola wam k temu radzić njemóžu, dokelž mam w domje wěcku, w kotrejž je jěd za mlody lud.“ To wuprajwiši, powjesny sebi buškej na khribjet, zawoła na psaj a wotěndže do lěsa.

„Z tej „wěcku“ měni mój nan mje,“ džeše nětk Hilžka w płaču zdychujo a pohladny zrudnje na tych młodych mužow. „A wón ma prawje,“ pokračowaše dale, „moja lubosé je hižom wjacore wopory žadała. Hižom někotři młodži mužojo su njezbožowni přeze mnje.“

„Wěsće bjez wašeje winy,“ wotmolwi Horiš a położy k wobtwjerdženju ruku na wutrobu. „Što móžeće wy, lubozna holčka, za to, hdyž waša wutroba lubosé njewospjetuje?“

„A štož Brězynka nastupa,“ — džeše nětk Bosak — „dha móžeće so cyle změrować. Zo sće teho bjezboženca wotpokazali, was wulcy česći.“

„Haj zawěsće,“ přistaji Horiš: „Tak pobóžna, wěrjaca wutroba, kaž waša, lubozna Hilžka“ —

„Wostajće tajke majkate słowa,“ rjekny Hilžka trochu tyšena, „tak ryčeše jich wjele ke mui, kotřiž mje nětk pokliwaju.“

„Tón džensniši podawk wam tola na strowosći škodźić njebudže,“ započa nětk Bosak. „Wy trjebaće wotpočink a měr, zo byšće so zaso spokojili, teho dla chcemy džensa wotstupić, wjeselimy so pak, zo smy w kholmčanskej hajńkec džowcy tak luboznu knježnu zeznali, a so prašamy, hač je zasopřiwědženje dowolene?“

„Mój nan je was, česćeni knježa, hižom wo wospjetowanje wašeho wopyta prosył, ale tež napominał!“ znapřećiwi Hilžka z dokładom.

„Ja rozymim, lubozna Hilžka,“ znapřećiwi Horiš.

„Tež mi myslička powjeda, što so pod wašimi nadrami hiba,“ wotmolwi Bosak.

Či młodži mužojo lećechu wotsal, domoj do Wojerec. Při radnej pincej skočichu z konjow, ale wšě wjesele běše woněmilo. Čiše kóždy swój karaněk wuprózdni a potom woteńdže změrom a myslo domoj.

Korčmar za nimi hladaše a třaseše ze swojej mudrej hłojčku a džeše: „Hajńkec džowka je jim woprawdže něšto načiniła. Hm! do khodojtow a kuzlančow njesmjemy wěrić, praja wučeni, ale popja maju tola prawje; přetož ja prašam wšón swět, hač žony — jena při druhéj, žana njeje wuwzata — khodojćenje a kuzlanje nječěrja? Derje, zo to moja njesłyši!“

(Přichodnje dale.)

Nalěćo.

Su mile wětry wocuće
 A hraju wjes'le na polu;
 Duž je so hnydom ponowite
 To žiwjenje, kiž w drěmanju
 Bě było cytu dolhu zymu.

Zas' ptački k nam swój přikhad maju
 A kwětki přińdu ze zemje,
 Zas' burjo pola wobdžětaju
 A wšudžom knježi žiwjenje,
 Kiž běše spalo cytu zymu.

Duž, wutroba, so njewurudžuj,
 Hdyž leži žalosé na tebi,
 So ze styska z tym troštom zbudžuj:
 Wšak nalěćo so přibliži,
 Hač runje drěma dolhu zymu!

K . . k.

Nalětny spěw.

(A. Knapp.)

Slódke žiwjenje!	Zo zas' nalěćo k nam čehnje.
Swjate wjedzenje,	A tam horjeka
Přińdžeš tež do našich houow,	Ptački zlětuja,
A wšě bolosé	Njebjo módre kiwa rjenje.
W našej wutrobje	
Nórješ z luboséu do sonow:	Mam so zakomdžić?
Přewodž, prošu ée,	Wjac' sej njezwažić,
W mojich dujach ty mje,	Zo éi z wjeseloséu stanu?
Moje žórta zasy ponow!	Božo, radžerjo!
Wjele skažene	Njeje podarmo,
A tež zničene	Zo za žiwym žórtom čahnu?
Je mi w swěće; wustorčeny	Ně; te njezasknuje.
Z rjanych krajinow,	Jemu k wutrobje
Buch do puseinow	Nětko nutrnje prošo panu.
Njesmilnje ja přesadženy.	
A ze žadoséu	O, wón nalěća!
Sylzy běžachu:	Wěťře žiwjenja!
Přez te buch ja wolóženy.	Napjelitaj mje, pójtaj ruče.
	Zo ja zakéču,
Mjez tym zakéču	Wonjam, nastupju
Wšitko wokol' mje.	Rjady Božich róžow kruče.
Hlej, te łuki wudebjene!	We tej éichoséi
Sněh zas' roztaje,	Dajtaj narosé mi,
Wšitko pokaže,	Zo bych khodžit Bože puče.

Swětlo wot ranja!
 Swjatoh' poměra,
 Daj mi woptaé žórta krasne.
 Kotryž tebje ma,
 Temu minjeja
 Sprostnjene so zymy časne.
 Widžo pferjane
 Hona zelene
 Budže wóčko wěčnje jasne!

Přeložil Jan Kubaňk.

Hlupy Hans — mudry kral.

(Z luda.)

W rjanym městačku běše něhdy muž, wobsedźer wulkeje korčmy, kiž měješe třoch synow. Dwaj z nich běštaj mudraj, ale třeci hlupy. Přeni džeše k nanej: „Bych so rady w swěće rozhladował; daj mi tehodla pjenjezy na puć!“ A wón dosta 200 toleri. Ale za poł lěta běše wšitko přečinił a přińdže prózdny domoj. Nětk tež drubi k nanej rjekny: „Bych so rady w swěće rozhladował; daj mi tego dla pjenjezy na puć!“ Dosta jenož 100 toleri. Ale tež wón so za lěto prózdny domoj wróci. Na posledku tež tón hlupy, z mjenom Hans, k nanej přistupi, prajo: „Bych so rady w swěće rozhladował; daj mi tego dla pjenjezy na puć!“ „Hlupy Hanso,“ wotwolwi nan, „hdyž taj mudraj nještaj k ničemu přištoj, dha hišće so to tebi zawěsće mjenje radzi.“ „Daj mi jenož poł sta toler,“ prošeše Hans, „a sym spokojeny.“ Na posledku jemu nan tola poł sta toler da. K hwatajey je Hans do swojeje rancki tykny a wjesele přečku čehnješe. Wón zložil swój puć na hłowne město tego sameho kraja. Njeběše hišće daleko wot wóteneho domu, hdyž so dopomni, zo je sebi kij zabył; ale po njón so wrócić, bě jeho haniba. Bórzy nadeńdže wowčerja, kiž jara rjenje piskaše. „Dundyr,“ myśleše naš Hans, „što by takle rjenje na kózle piskać mohł a tajkile kij měł.“ Přistupi tego dla k wowčerjej a rjekny: „Posluchaj, přećelo, daj mi twoje kózlo a twój kij, a wźmi za to moju nowu rancku.“ Wowčer najprjedy nochcyše, ale da so tola naprosyć a wotstupi Hansej kózlo a kij za rancku. Wjesele so Hans zdalowaše, a pomysliwši, zo mohło wowčerjej tuteho wuměnjowanja žel być, běžeše, štož móžeše. Tež wowčer,

kiž při přeptytanju rancki poľ sta toleri namaka, na kotrež běše naš Hans zabyľ, zdali so khwatajcy, zo jeho Hans njeby dosćahnyľ, hdyž so na swoje pjenjezy dopomni. Spěšnje naš Hans dale kročeše, a bórzy bě we hłownym měsće. Ducey po puću bě hišće na kózle pizkać nawuknyľ.

We hłownym měsće pak běše kralowski hród. Z dźiwanjom hubu rozdajejo Hans před nim steješe. Bórzy přistupi kralowski služownik k njemu a rjekny: „Přećelo, zda so mi, zo žane džělo nimaš.“ Hans wotmoľwi: „To drje maš prawje.“ Služownik džeše dale: „Na našim dworje runje wowćeř pobračuje. Mi so zda (rjekny, na Hansowe kózlo a jeho kij pokazujo), zo by ty muž byľ, kiž mohľ tuto zastojnstwo na so wzać.“ Ničo Hansej lubše być njemóžeše, hać tuto žadanje. Bórzy wo mzdu přez jene přińdžeštaj, a Hans bu kralowski wowćeř. W tutym česćownym zastojnstwje dale žanu wobćežnosć njeměješe, hać zo dyrbyeše kózdy džen wot ranja hać do wječora wowcy pasć. Město ležeše pak w dole mjez třomi wysokimi horami. A džen wo džen čěrješe naš Hans swoje wowcy pak na tu, pak na druhu horu.

Tón kral pak měješe rjanu džowku, wo kotruž hižno běchu wjele ryćerjow žadali. Zo tehodla žanemu njeby kriwdu činiľ, postaji, zo by wulke jěchanje byľo; kotryž potom na nim wustajene myto do budže, dostanje pryncesnu.

Džen jěchanja bě přišoľ. Wjele rjanych pryncow a ryćerjow bě so namakalo. Cyle město bě tehodla hižom zahe na nohach; kózdy cheyš čuzych hosći widžeć. Tež Hans praji k svojim towaršam: „Štóz džensa za mnje wowcy won čěri, dostanje štyri slěbornow.“ „A byrnje nam wósom daľ,“ wotmoľwi jedyn z wotročkow, „hišće njebychemy šli.“ — Hansej po tajkim ničo zbytkne njewosta, hać zo swoje wowcy sam won čěrješe. Hdyž bě na horu přišoľ, lehny so po trawy a wusny. Woteućo swoje wowcy wjaey njewidžeše. So wobhladowawši wuslyša daloko horjeka někajke bjećenje. Lěžeše tehodla horje a hdyž so hižom wjerškej bližeše, stupi hobr před njeho, kiž we prawej rucey mócný sochor, w ľěwej pak maľy slěborny klučik džeržeše. „Kak móžeš sebi, ty pjersko, zwažić, do wokoľnosće mojeje domizny stupić?“ zawoľa wón; „za to dyrbiš wumrjeć.“ Wysoko na to swój sochor wuzběhny, a hdyž cheyš z nim za Hansom dyrić,

wusuny so jemu tutón spěšnje pod ruku, kló jeho pod koleno, tak zo tamny padže; nětk Hans swóej wótry nóż wućeže a hobrej krk přerězny. Na to wobhladowaše klučik, kiž měješe hobr w lěwej ruce, a mysleše za tym, k čemu drje mohł klučik služić. Bórzy měnješe, zo drje je to kluč k wobydlenju hobra, dokelž bě posledniši wot tajkeho powjedał. Pytaše tehodla wokoło hory a namaka z dohom małe durička, tykny klučik do zamka a hlej — durje so wotewrichu. Přez nje zastupjo, so Hans w rjanym hrodže namakaše: wšitko bě tu slěborne, samo scěny a podłoha. „Nětk sym po prawym knjez wšitkich tychle krasnosćow,“ mysleše Hans a přistaji wótte: „hdy by mi tola něchtó, poslužil!“ A z dohom služownicy před njeho stupichu, prajo: „Što poručiš?“ Hans sej dolho ujemysleše, ale praji khwatajey: „Dajće mi khwatneho konja ze slěbornym gratom a potom slěborne brónidlo!“ To so hnydom sta. Hans wobleče so slěborne brónidlo, syny so na konja, a jěchaše po horje dele na město. Tam cheychu runje jěchanje započec. Ale dokelž město w dole ležeše, widzachu rjaneho ryčerja z hory přijěchać a maršal poručí tehodla, zo by so hišće khwilku dočakało. Prjedy hač jeho dočakachu, tu Hans hižom bě. Maršal jeho za slawneho pryncy abo tola za wysokeho ryčerja džeržeše, a jeho tehodla ponižuje powita a jemu sobudželi, zo myto jěchanja w tym wohsteji, zo dobyceř pryncesnje jejny zloty rječaz wot šije wotčini.

Na to trompjety zatrubichu, a jěchanje so započea. Konje lečachu, tak zo so lědma pody dótknychu, a Hans bě přeni pola pryncesny. Wón wotčini jej zloty rječaz wot šije a bě potajkim nětk jeje nawoženja. Ale pomyslo na to, zo jemu kral pryncesnu za žonu njeda, hdyž zhoni, zo je tajkeho nizkeho sempřindženja, zawróci Hans swojeho konja a čerješe wotsal. Hdyž do swojeho slěborneho hrodu přindže, woteda služownikam konja a brónidlo a praji woteńdzo: „Wobkhowajće hród derje, doniž zasy njeprindnu!“ Na to z hrodu wustupjo svoje wowey zhromadzi a wjesele piskajo domoj čehnješe.

Pryncesna musiku jara lubowaše, a kóžde ranje a kóždy wječor na wowčerjowe piskanje poslučaše. Tež tón króc kaž hewak w swóim woknje steješe a k naney praji: „Kaž pak naš wowčeř tola rjenje piska!“ „Hłupa holca,“ wotmołwi nan, „bych rjekł, zo maš so džensa, hdyž je čí rjany prync čeknył, wo něšto druhe starać, hač za wowčerja!“

Dokelž bě dobyceř jěchanja njeznaty wostał, postaji kral, zo by so nazajtra z nowa jěchało. Hdyž tehodla Hans rano stany, praji k sobutowaršam: „Štóz džensa za mnje wowcy won čěri, dostanje wósom slěbornych.“ „A byrnje nam šěsnač dať,“ wotmołwichu tući, „to nječinimy.“ Tak Hans sam swoje wowcy won čěrješe, a to džensa na druhu horu. Hdyž won přińdže, lehny so do trawy a wusny. Wotućiwši swoje wowcy wjacj njewidžeše. Z dohom wokoło wjeřska hory hječenje zasłyša, džěše dale horje a hórzy tež swoje stadło wuhlada. Ale nětkle surowy hobr, kiž wulki sochor w prawej rucej džeržeše, před njeho stupi a na njeho zawoła: „Wčera sy mojeho bratra skóncował, džensa dyrbiš za to wumrjeć.“ Na to chceše jeho prasný, ale Hans so jemu spěšnje pod ruku wusuny, a jeho ze svojim pastyrškim kijom pod koleno dyri, tak zo hobr padže; na to swój wótry nóz wza a jemu krk přerězny. Nětko poča jeho přepytować a namaka zloty klučik pola njeho. Mysleše při sebi: „Štó wě, hač to tež klučik k hobrowemu wobydlenju njeje!“ Na to wokoło hory pytaše, a woprawdže duččka namaka; tykny klučik do zamka a hlej — duččka so wotewrichu. Hans stupi nutř, a běše nětk w najrjeńším hrodže.

Wšitko bě tu złote, samo scěny a podłoha. „Sym nětk knjez tuteho hrodu a tola nikoho njewidžu, kiž by mi poslužil,“ praji sebi Hans. Na měsće služownicy před nim stejachu a so prašachu, što poručí. „Konja ze zlotym gratom a złote brónidlo!“ Na dobo so to sta. Hans wobleče so brónidlo, zalěze na konja a jěchaše po horje dele.

Hdyž maršal jeho wuhlada, poručí, zo by so z ryčeřskim jěchanjom, kiž dyrbješe so runje započé, hišće wočaknyło. Hdyž Hans přijěcha, jemu maršal sobudžěli, zo je zloty pjeršćen pryncesny džensa myto jěchanja. Trompjety zatrubichu a jěchanje so započa. Hans běše tež džensa přeni a scáhny pryncesnje pjeršćen z porsta; na to pak so zawróci a jěchaše wotsal. Hdyž do swojeho hrodu přińdže, woteda tudy konja a brónidlo a praji k služownikam: „Wobkhowajće hród derje, doniž zasy njepríńdu!“ Na to zamkny durje, zhromadzi swoje wowcy a čehnješe domoj. Ducej po puću sebi pomysli, zo mohł pryncesniny nawoženja być, hdy by tak nizkeho sempřińdženja njebył; a to jeho zrudži. Duž tež jenož zrudne štučki piskaše.

Pryncesna, kiž džensa kaž hewak na njeho posluchaše, rjekny k

nanej: „Naš wowčér džensa tak zrudnje piska.“ Kral pak wotmołwi: „Hłupe holčo! staraj so tola radšo wo to, zo by zhoniła, štó tón rjany ryčér w złotym brónidle bě, kiž mohł hižom twój slubjeny być!“ Tón króć kral postaji, zo by so jutře k poslednjemu razej jěchało; a čeknje-li dobyčér zasy, dha dyrbi pryncesna do klóštra hić.

Hdyž wowčér rano stany, praji k towařšam: „Štóž džensa za mnje wowcy won čeri, dostaje pol tolerja.“ „A byrnje nam toleř dał, njepočérimy,“ wotmołwi jedyn z wotročkow. Tak Hans sam swoje stadło won čerješe, a to džensa na třecu horu. Tam so do trawy lehny a wusny. Hdyž wotcući, widžeše, zo so jemu žalostny hobr bliži, kiž ma w prawicy přewulki sochor. Hižom z daloka tutón na Hansa zahrimota: „Njepočinko! ty sy mojeju synow moriř; za to dyrbiš wumrjeć.“ Mjez tym zo sochor wuzběhny, so jemu Hans spěšnje bjez nohomaj wusuny, jeho z kijom pod koleno kló, tak zo hobr padže, a potom jemu z wótrym nožom krk přerězny. Na to jeho přepyta a dejmantowy klučik namaka. Měješe jón za kluč k domiznje hobra, a pytaše tehodla za tajkej. Bórzy ju nadeńdže. Tykny kluč do zamka, a durje so wotewrichu. Tudy wublada njewurjeknitu krasuosć: stejše w dejmantowym hrodže. Při sebi mysleše: „Hdy by jow tola, něchtó byl, kiž by mi jako knjezej poslužil!“ A z dohom služownicy so pokazachu, so prašejcy, što poruči. „Najkhwatnišeho konja z dejmantowym gratom a dejmantowe brónidlo.“ To so bórzy sta, a Hans so dejmantowe brónidlo wobleče, na konja zlěze a k městěj jěchaše.

Tudy dyrbješe so runje jěchanje započéć, a maršal, kiž Hansa hižom z daloka widžeše, poruči, zo by so hišće wokomik dočakało. Hdyž Hans přijěha, jemu maršal wozjewi, zo ma dobyčér pryncesnu wokošić a počojcu jejneho židžaneho rubiška wotrěznyć k znamjenju, zo je tam přeni byl. Trompjety zatrubichu a jěchanje so započá. Hansowy kón lečeše kaž wětrik, a jeho knjez bě přeni pola pryncesny. Wón ju wokoši, wotrězny počojcu jejneho rubiška, wobroći konja a cheyš zasy wotjěhać. Ale kral bě džensa cyłe město z wojakami trójcy wobstajeć dał. Hans pak zmuži so, da swojemu konjej wotrohi a zleća tak přez wojakow. Posledni wot nich pak za ryčérjom rubny a jeho tež do nohi trjechi. Dokelž wón dale jěchaše, wojak pak swój tesak twjerdže džeržeše, dha so tutón rozłama, tak zo počojca w ryčérjowej nozy lčeše, počojcu pak wojak w rukomaj džeržeše. Hdyž

bě Hans do swojeho hrodu přišol, woteda tudy konja a dejmantowe brónidlo a praji k služownikam: „Wothladajće mi hród derje, doniž zasy njepríndu!“ Na to zhromadži swoje stadlo a čehuješe z nim domoj. Njehěše jemu móžno bylo, polojeu tesaka z nobi wučahnyć; wón džěše tehodla khromje a njepiskaše bolosće dla.

Pryncesna w swojim woknje steješe, zo by hišće posledni króc wowčerja piskać słyšala, prjedy hač do klóštra dže. Ale runje džensa jejne wutrobne přece dopjelnjene njebu. Zrudnje tehodla k nanej praji: „Džensa naš wowčer cyle njepiska, a kaž so mi zda, je khromy.“ „Njepowjedaj mi tola přecy wot wowčerja,“ wotmołwi nau, „ale hladaj radšo, zo by wuslědžila, što tón rjany ryčer je, kiž džensa myto doby!“

Hdyž pryncesna wowčerja na scěhowace ranjo ze stadlom nje-widžeše, bu zrudna, dokelž pískanje njeslyšeše. Hdyž běše dołho dosć čakala, a wowčer tola njepríndže, dha zběhny so, a džěše do wowčerjowej jstwički. Hans ležeše we ložu. Pryncesna so jeho woprašá: „Što dha tebi pobrachuje?“ „Sym drje sebi žoldk skazył.“ Na to pryncesna džěše: „Pósćelú tebi mojeho lékarja.“ „Lékarja nočeu,“ praji Hans, „ja sam wěm, kak sebi pomham.“ Křwilu hišće pryncesna z khorym ryčeše, a potom so zdali. Wona so boješe, zo by wowčer hjez lékařskeje pomocy traž wumrjel, a pósla jemu swojeho lékarja. Tutón přepýta Hansa, a namaka, zo nima skaženy žoldk, ale zo ma w nozy poł tesaka tčacy. Nětk wuslědži wojaka, kiž běše wčera cuzeho dobyćeřskeho ryčerja ranił, dosta wot njeho zbytkne poł tesaka, a přiruna to z tej polojeu, a hlej — polojey hromadže słušeštej. Bórzy wšo pryncesnje wozjewi, a ta sebi mysleše, zo je Hans traž wulki pryne, kiž je jenož tehodla jako wowčer jow přišol, zo by so swojim njeprěćelam skhował. Na měsće džěše sama ke khoremu, a prošeše jeho tak dołho, doniž wón swoje cyle žiwjenje jej njewupowjeda. K dopokazmu, zo wón tež dobyćer w jěchanju na přnim a druhim dnju bě, pokaza pryncesnje zloty rječaz a pjeršćen. Wjesele wona k nanej běžeše a jemu cyły podawk sobudžěli. Kral najprjedy njechaše, zo by sebi pryncesna muža z tak nizkeho sempříndženja wzała; ale hdyž sebi pomysli, zo je Hans přez swoje tři hrody bohatši hač žadyn kral, wuslyša pryncesninu próstwu.

Hans bu bórzy wustrowjeny a pječ njedželi po tamnym jěchanju

bu wulki kwas dđeržany, na kotrymž běše wjele stow blid. Hdyž stary kral wumrje, bu Hans jeho sčchowar na trónje. Dokelž přez mudre kaznje a trajacy měr swój lud wozboži, dosta přimjeno: mudry. Něhdy praji k swojej žonje: „Tudy nje mudreho mjenuja, a doma rěkach hlupy Hans.“ A dokelž kralowna wěrić njechaše, zo su jeho doma za hlupeho měli, praji wón k njej: „Jutře pojedźemoj do mojeho wóteneho domu; ja hižo wěm, kak to činju, zo ěi wěrnosć teho dopokazam, štož sym prajil.“

A zawěrnó wotjědźeštaj. Hans pak běše sebi drastu, w kotrejž něhdy z doma wotědže, a kózło, kiž bě wot wowčerja wuměnjał, sobu wzał. Njedaloko Hansoweho domu kralowski wóz zasta. Hans wobleče so swoju staru drastu, wza kózło pod pažu, a khablaše kaž pjany do městačka. Hdyž džěci jeho wuhladachu, wołachu: „Korčmarjec hlupy Hans zasy domoj dže.“ Piskajo so Hans korčmje bližeše. Njedaloko zady njebo kralowski wóz přijědže. Hdyž korčmarjowaj synaj to słyšeštaj, wustupištaj khwatajcy, zo byštaj wosóbných hosći ze wšej móžnej česću powitaloj. Ale hnydom wuhladaštaj hlupeho Hansa. Tutón piskaše dale, byrnje so wosobni hosćo přibližili. Jeho bratraj přimnyštaj jeho, a tyknyštaj jeho do jstwicy.

Stary korčmar běše hižom dawno wumrjeł, a jeho mandźelska bě ze swojimaj synomaj sama. Kralowna dosta najrjeňše jstwicy. Hdyž wobjedowaše, přinošowachu korčmarčka a jejnaj synaj. Kralowna woprašá so korčmarčki: „Nimaš wjacy džěci?“ „Ně,“ wotmolwi prašana; „mam drje hišće jeneho, ale tón je jara hlupy.“ „Hdže dba je? Njeh tola tón tež pomha přinošěć!“ Korčmarčka drje to rada njedowoli, ale dokelž kralowna při swojim žadanju wosta, dosta Hans wulku škle, kotruž měješe na blido njesć. Ale lědma z njej do durjow stupi, dha zakopny so do proha, a padže ze swojim sudobjom dosrjedz jstwicy. Bratraj, kiž za nim přindžeštaj, dosahnyštaj jeho, a wjedžeštaj jeho dele. Dokelž pak Hans wulku haru čěrješe, zo chce kralownu widžeć, dha tyknyštaj jeho do swinjaceho khlěwa. Kralowna, kiž běše služownikam poručnosć dała, zo bychu bladali, hdže bratra Hansa tyknu, to zhoni. Běše to wšo hižom wokoło wječora. Wječor dyrbjachu služownicy Hansa z khlěwa pušćić. Wón džěše ke kralownje, zwobleka so pyšnu drastu, a da služownikam poručnosć, zo bychu jeho staru drastu ze słomu wutykali, słomjaneho muža w khlěwje wobwjesyli, a khlěw zamknyli.

Hdyž bratra rano přinďzecu, zo bychu Hansej snďdanje podali, namakachu jeho pójšnjeneho. Hdyž korčmařka na drubi dzeň do jstwy kralowny stupi, wuhlada k swojemu spodziwanju na jejnej stronje rjaneho muža. Běše jej to wo tak dźiwnišo, hdyž so dopomni, zo tu tola wčera žadyn tajki muž byl, a w nocy tež žadyn přišoł njeje. Čim bóle na njeho hladaše, čim bóle so jej zda, zo ma rjany muž tónsamy napohlad kaž Hans. Korčmařcynymaj synomaj so runje tak dźeše, kaž jeju maćeri; tež jimaj so rjany towařš kralowny skoro tajki zdaše, kaž Hans. Hnydom so kralowna woprašuje: „Što dha tak na mojeho muža hladaće?“ Korčmařka wotmołwi: „Njesmjeće mi za zlo wzać: ale tutón rjany knjez so mi skoro tajki zdaše, kaž tón mój hlupy Hans.“ „Hdže dha teho maš?“ „Tón je so w swinjacych khlěwje powisnył.“ Na to Hans rjekny: „Pohladaj prawje na mje, hač dha njejsym twój Hans!“ „Haj zawěрно, nětk widžu, zo sy,“ wotmołwi mać. A nětk dyrbješe Hans powjedać, kak je so hač ke kralej pozběhnył.

Bratraj pak přinďzestaj, zo byštaj Hansej wšu naćinjenju křiwdu wotprosyłaj. Tutón jeju bohaće wobdari, a k wšitkim rjekny: „Pójće ze mnu! Kóždemu wot was darju rjany hród!“ Najstarši bratr pak njechaše z wóteneho domu, ale cheyšje korčmu wobkhować. Mać a mlódši bratr pak wotjědžestaj z Hansom do hlowneho města. Mać dosta wot Hansa tón zloty, mlódši bratr pak tón slěborny hród, a Hans ze swojej žonu wobydleše tón dejmantowy; a jeli-zo wumrjełoj njejestaj, dha hišće tam dźensa bydliťaj. Jan Šolta.

Chinesiske hrónčka.

Štóz sam najwjetše horjo znjesé zamóže, njech knježi tež nad druhimi. Štóz we swojim domje njećepe, teho tež wonka njećepe.

By-li čłowjek wutrajnosé měł, skoro ničo jemu njemóžne bylo njeby. Tón proch načini, tamnemu mjez woči lěta.

Štóz ei krjepku wody poskići, wotrunaj jemu z njewusaknitym ku-žoľom.

Wyšši tribunal so kóždemu wotewri, tola jeno, štóz ma pjenjezy, so wuslyši.

Štóz nihdže njeměr njenadžěta, mysl měřnu sebi wobkhowa.

Stara žena, kiž hľojčku nosy, mlodženc, kiž hľowu wěša, módra rěpa a čerwjeny kobol'k su štyri wěcy, kotrychž mamy so zdalować.

Sľódka huba, hórka wutroba.

Njekhmanik ma cyły swět za njekhmanikow.

Wjele jich jě, mało so jich najě.

Prěnja přijaznosć je přijaznosć, druha hižom winowatosć.

Čłowjekej z bětej čapku lubi so wuhlo nosyć.

Lědom započnje zrěbc khelpać, a droha je jemu hižom wuzka.

Ztemu lohcy nawuknješ, čežcy dobre.

Je-li twarcow přewjele, so skřiwi lohcy twarjenje.

Je-li tři dny ložil, suši štyri dny na swojej syći.

Přewjele klija njedžerži, z přewjele słowami ničo njewučiniš.

Hdyž so z někim zadžeraš, njewumjetuj jemu stare kuski.

Sy-li sam, spominaj na swoje brachi; sy-li w towarstwje, njeryč wot brachow druhich.

Rozum je za mudrych, zakon za njemudrych.

Rozryčowanje z mudrym je wjacj hódne, dyžli džesačlětna wučba.

Nadobny čłowjek překori so z druhimi bjeze wšeje hadrije a zwady.

Maš-li čas, myslj so nimaš, zo njeby či na času pobrachowało, hdyž sebi jón něhdy žadaš.

Chčeš-li so wopištwa zdalować, wotewr woči a pohladaj na wopiwca.

Přeložil J. C.

Drobnostki.

* Šesty přidawk k serbskim džěćacym hram (cf. 10. č. z. 1., 1., 3. a 5. č. t. 1.)

Kulec. Wot tolstje žerdki bu kolesko' (kulawko, kulawa) wotřezane. My hólcy džělichmy so do dweju džělow; kóždy pytaše sebi knebl („šlegu“), a duž bu to kolesko wot jeneje strony k druhej kulane. Te kneble słužachu k temu, kolesko nazad bić, z wotkal sem přiběža. Čěrješe wono hišće po přnim klipjenju, dha móžeše wono so hišće raz — a tež třeći raz — prasnyć. Hdžež wono ležo wosta, tam bě nětko stejnišće toho džěla hólcow, kiž běchu je tak daloko klipali, a či druzy mějachu cofać. Tak smy so husto přez cytu wjes honili.

J. B. N.

Z Budyšina a z Łužicy.

✠ Redaktorej tuteho časopisa, k. wyššemu seminařskemu wučerjej Fiedlerjej w Budyšinje, je blěda Smjerć najbóložnišu ranu z tym nadyřita, zo jemu jeho drohu, horcolubowanu knjeni mandželsku Mathildu, rodž. Stangec z Čorneho Kholmca, po Božej njewuslědnej radže džeń 30. junija, wječor w 9 hodžinach, po dołhim čěrpijenju z tuteje časnosće do zbóžneje wěčnosće wotwjedže. Ta njebočička, zahorjena za serbsku ryć a narodnosć, běše najlubosćiwiša towaršnica swěrneho serbskeho wótčinca, kotryž bě z njej jeno krótki čas w cunjej zbožownosći žiwy. Tola my tudy wosebje dla jejnych zaslužbow

wo serbski spěw na nju z počesćowanjom a ze želniwosću spominamy. Kaž je znate, běše wona króna cyteje drugeje periody serbskich spěwanskich swjedženjow, na kotrychž je wona jako sławna sopransolistka ze svojim wokřewjacym, milym, slěbroklinčnym hłosom a wubjernym přednoškom serbske mjeno najrjenišo krasniła. Teho dla wuzwoli ju tež w swoim času „Lumir“ z połnym prawom za swój přeni čestny sobustaw a přepoda jej w tym nastupanju čišćany diplom. — Džeń 3. julija, popołdnju w 4 hodžinach, khowachmy jejne wobľědnjene ćělo na jara česćowne wašnje a z powšitkownym wutrobnym džělbraćom na tudomny tuchor. Mjez wulcy bohatymi wupyšenjemi kašća widžachmy wosebje wulkotnu palmowu hałozu, na kotrejež židžanym banće běchu wyše přihódneju vignettow slědowace słowa wočišćane:

Wysokočesćenej knjeni Mathildze Fiedlerjowej wot M. H. „Hdyž smy žiwi, smy temu Knjezej žiwi: wumrjemy-li, dha wumrjemy temu Knjezej.“ Roms. 14, 8.

Dale widžachmy tři palmowe hałozy, kiž běchu ze sobu zjenoćene a na kotrychž židžanymaj bantomaj, z přisprawnymaj vignettomaj wupyšenymaj, tele wot k. komthura Smolerja zestajane słowa stejachu:

Za njebo knjeni Mathildu Fiedlerjowu rodž. Stangec na dnju Jeje khowanja 3. julija 1871 Budyska Bjesada.

W zrudobje zo džensa zjenoćamy,
 Přetož nam so miny duša radostna,
 Ze želnosću na to spominamy,
 Zo so džěli lubowana mandželska
 Wot swojeho swěrnoh' mandželskeho,
 Luba mać wot džěsća lubozneho.

Tola hdyž tež Bóh Knjez rany bije,
 Dha je wón tež wěsće zaso zahoji,
 Přichod wěncy radosće nam wije,
 Z Božoh' słowa so nam wěstosć zaswěći:
 Zo ći, kiž so tudy lubo maju,
 So tam zaso widža w Božim raju! K.

Za wšitke přećelniwe wopokazma troštowaceho a pozběhowaceho džělbraća, mi w mojej hlubokej zrudobje tak bohaće a lubosćiwje date, wuprajam z tutym swój najwutrobniši džak.

W Budyšinje, džeń 12. julija 1871.

K. A. Fiedler.

Li s t o w a n j e.

K. gymn. R. w Zh. So rjenje džakuju. W bližšim čisle. Nomina propria so nje přeložuja. — K. w. R. w Dr. Prošu wo někotre wudžětki z přirodospyta.

Nakładnik J. E. Smolef. Čisć L. A. Donnerhaka w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 8.

August.

1871.

Hdže nam'kaš swobodu?

Hdže nam'kaš swobodu?

Ju njepytaj, hdžež zwjazki zakonja
Tu do byća su wěcow zaplećene;
Hdžež wšitko časej krutom' posłucha,
Je stajnom' přeměnjenju podćisnjene.
Či praji kóždy kwětka w přirodže
A mróčalka, kiž nad njej nimo dže:
Ja nimam swobodu.

Hdže nam'kaš swobodu?

Ju njepytaj, hdžež hwězdy blyšća so
A wot wěćnosće khodža w swojich kruhach;
Hdžež slónco po zakonju swěćilo,
So měsačk debil je we cuzych pruhach.
Če kóždy hwězda zjawnje powuča,
Hdyž za horu nas zrudna wopušća:
Ja nimam swobodu.

Hdže nam'kaš swobodu?

Ju pytaj wšudže, hdžež duch přebywa,
Hdžež zakon twjerdy spóznaje za swjaty
A sam so mudrje jemu poklonja.
Hlej! dokelž nětk je wšemu zakon daty,
A wšudže so kaž swjaty dopjelni:
Dha mjez hwězdami a tu na zemi
Tež nam'kaš swobodu.

J. K.

Hajńkec dzowka z Čorneho Kholmca.

Powjedańčko ze sydomnateho stotka.

Podawa H. Jórdan.

(Pokračowanje.)

VI.

Brězynkec nan nohcyše so troštować dać, jako zhoni, zo je jeho Matij w zadwělowanju do swěta šoł. Wón sedžeše po cyłych dnjach w swojim stole a njeryčeše ničo dla wulkeje stysknošće. Njeměrnje čěrpješe tež Hańža, jeho dzowka, a jejny mandželski knjez Želmank. Tola tutón stareho Brězynka ze słowami swjateho pisma troštowaše, a so jemu radži, zadwělowanje starca do čicheje bolosće přeměnić. A tak miny so jene lětko za druhim. Z wosebitej lubosću pomysli sebi nětko husćišo na swojeho druhého syna Handrija, kiž w Prazy na kralowskim dworje słužeše a běše sebi tam wosebitu dowěru swojeho knjeza dobył. Njedawno běše pišal, zo bórzy z potajnymi naležnosćemi do Łužicy přiúdze, a duž jeho we Wojerecach z kóždym dnjom, mohł rjec z kóždej hodžinu wočakowachu.

Džen zasowidženja switaše. Handrij ležeše we wohjimanju swojeho nana dolhi čas z němej radosću. Potom wopřija tež sotru a swaka. Po dlěšim rozryčowanju zhoni hakle podendženja bratra Matija.

„Što?“ wón džeše, „Ból je jeho sudžil! A nětk dyrbiće wšitko zhonić. — Hilžka běše moja slubjena. Jako hišće d-mach přebywach, přiúdze hajńk ze swojej Hilžku junu knjezej Korzyskemu na wopyt. My tam tež běchmy, a tam widžach Hilžku přeni raz. Zabyć ju nje-móžach. Skradžu ju husćišo widžach a z njej ryčach; nikomu to nje-zjewich, hač jeno Matijej. Wona abo žana!“

„Běda mi!“ zawoła Brězynkec nan z čěsnej wutrobu.

„Njewołajće běda, nanko!“ znapřećiwi mlodžene wohniwje. „Je-li žana holec krasna a jandželam runa, dha je to Hilžka!“

„Mój dom budže pusty!“ zašósćeše starc. „Hajńkec dzowka z Čorneho Kholmca čěhnje tež mojeho druhého syna do hłubiny skaženja!“

„To njebudže!“ wotmolwi z wěstym słowom Handrij. „Na Hilžinu sprawnu wutrobu cheu přichod swojeho žiwjenja twarić, a w bližšich dnjach so přeswědčim, hač mje myšlička jebje. Z Khoćebuza so wróciwši póudu do Čorneho Kholmca. W tutym čěžkim času, hdžež cylemu křesćanstwu přez jeho stareho njeprěćela, přez Turku, wulke njezbože

hrozy, dyrbi zbože a wjesele mojeho žiwjenja zakčćć. Bórzy budže moje póselstwo w Kžoćebuzu dokonjane; tež Delnja Łužica dyrbi so wobronić, tež Serbjo dyrbja z křižom wěry přećiwo pohanskemu połmésacej wojować. Wobzboženy přez lubosć najlepšeje holey, počahnu tež ja do swjateje wójuj, a padnu-li, dha sym tola woptał najwjětše swětne zbože.“

„Kak, ty chceš —“ prašeše so šědźiwce nastróžany.

„Za Jezom Khrysta swoju krej a swoje žiwjenje dać, je-li mi Bóh luby knjez to tak wotsudžil!“ wotmolwi wjesele młodzenc.

„Hamjeń!“ přistaji Želmank, rucy styknywši. Brězynkec nan pak hišće cyle přeswědčeny njebě, zo je to nuzne, tola rjekny skónčnje: „Nó, dha mój syno, hdyž hinak njeńdže, dha čěhú w Božim mjenje!“

„Najprjedy do Kžoćebuza, potom do Čorneho Kžołmca! Prjedy příndže mój kral, potom moja lubosć!“ rjekny Handrij. „Budžće tu w Božim mjenje!“

* * *

Strach před Turkami přěńdže cyłu Čěsku, Pólsku, Łužicy a Němsku, wšo třepjetaše před dolhej wóju z Turkami; běše tola třicyćilětna wójna z jeje žadławosćemi hišće w dobrym wopomnjenju. Želniwje klinčachu zwony w městach a na wsach a wołachu k modlitwje; měsčan w domje, džělaćer na polu, wšitecy klaknychu so při tajkich zynkach na kolena a prošachu Boha wo škit a wumoženje před tak strašnym krwělačnym njepräćelom.

VII.

W nydzanskej korčmje sedžeštaj Bartromjeń a Michał Bosak. Kóždy běše dys a dys do čornokhołmčanskeje hajnkownje přikhadzał. Wobaj běštaj tam přećelniwje witanaj, tak derje wot hajńka, kaž tež wot jeho džowki. We woběmaj horješe so lubosć k tej pěkněj holčcy, a kóždy wěrješe, zo je wyšše waženy hač tamón. Džensa sedžeštaj změrom za blidom, piještaj kóždy swój karaněk a njepraještaj ničo.

Skónčnje přetorže Horiš njelčenje a započa: „Bosako, wotmolw mi sprawnje na jene prašenje.“

„A to by bylo?“ džeše Bosak.

„Ty lubuješ Hilžku,“ wón wotmolwi.

„A ty nic mjenje!“ rjekny tutón.

„Ty měniš, zo je éi wěsta!“ džeše zaso Horiš.

„Ty tež,“ wurazy Bosak.

„Dha mamoj jasnosé!“ džeše nětk Bosak. „Ale što nětk? Bych sebi myslit, zo wólbu mjez namaj Hilžey přewostajimoj; naju sprawne wotpohlady chcemoj wuprajě a kotrehož wuzwoli, njech je tón zbožowny.“

„Jow maš ruku! tak njech je!“ rjekny Horiš. „Ale hišće něšto! Widzách mjenujey Handrija Bržynka. Tón chce so najskeršo dla swojeho bratra nad Hilžku wjećić. Běše ryč wo někajkim čahu do Čorneho Kholmca.“

„Dha zběhúmój so a zakitajmój naju lubu.“

„Čakaj,“ zawoła Horiš, „njeprěkhwatajmoj so! Bržynk je mi slubił, zo chce k namaj sem do korčmy přińć. Chcemoj najprjedy jeho nahlady słyšeć.“ —

Dołho njetrjebaštaj na Handrija čakać, — do jstwy zastupiwiši jeju wutrobnje postrowi a sydže so k nimaj za blido. Kbwilu ryčachu wo šulskich lětach, potom wo wšelakich podeńdženjach pózdněšeho časa, a Handrij naspomni tež swoje póselstwo a zo je so wšo derje radžilo.

„A ty chceš nětk do Čorneho Kholmca?“ wobhonjowaše so Bosak.

„Haj, k hajńkecom,“ wotmolwi Handrij. „Mi so zda, zo wój prašejo na mnje hladataj. Słyštaj teho dla, móžetaj wšo wjedžeć. Ja lubuju Hilžku!“

Kaž blysk z jasneho njebja, tak porazy tele słowo teju młodźencow.

„Njedziwajtaj so,“ pokračowaše Handrij. „Hižom wjele lět lubuju tu holčku. Jejny wobraz njepríndže z mojeje wutroby. Nětk chcu měć wěstosé! Pójtaj sobu! Bratra Matija, kotremuž běch něhdy swoju lubosć zjewił a kiž cheyšće mi moje najlubše rubić, je zaeřita, nětko chcu wjedžeć, hač tež mje wotpokaže!“

„Ty naju přeprošeš, zo bychmój z tobu šlój,“ započa nětk Horiš; „to dušnje trjechi; přetož tež mój cheychmój runy puć k hajńkowni.“

„Wój?“ prašeše so njesććpliwje Bržynk.

„Ty nětko na naju runje tak cuzo pohladuješ, kaž mój prjedy na tebjé!“ wotmolwi Horiš. „Słyš teho dla: tež mój so wo Hilžu prócu-jemoj, a runje běchmój wučiniłoj, zo dyrbi mjez namaj wuzwolić, kotrehož chce měć.“

„Ně!“ zawoła Bržynk. „Tu njeplaćićana wólba. Mječ njech wučini!“

„Mi je prawje,“ džeše Horiš a wučahny swój mječ.

„Ze mnu spytaj so najprjedy, Bržynko, na žiwjenje a smjerć.“

„Tudy nic,“ rjekny Brězynk. „W jejnej blizkosći njech wosud mjez nami rozrisa. Padnu-li, dha tola w jejnej blizkosći žiwjenje wudycham. Pójée ze mnu do kholmčanskeje hole, tam wěm blečk, tam cheył rad dobyé abo padnyé.“

„Haj, tak njech je,“ džeštaj Bosak a Horiš a wšitcy khwatachu na bitwišćo. (Přichodnje dale.)

Njesmilny sud na teho pónďze, kiž smilnosće njeje činił. Jak. 2, 13.

„Što plačeš, stary? Twojej stej woči čerwjenej!“ —

„„Třoch němych synow poměć, praj, hač to žalosé njej?““ —

„Dha proš wšak Boha Knjeza, zo tón či smilny je.“ —

„„Ach, Bóh sam nětko khosta mje takle surowje!““

„„Běch hišće w domje staršich ja hólčec małuški, Sym wurězował ptačkam ja husto jazyki!““

„„Su potom byle něme, haj, něme do kónca!

Nětk Bóh mje za to khosta: mi němych synow da!““

C. M. R.

L ě ć o .

Jabłoń je wukčěla; na wišni so hižom wišnički póčnu čerwjenić; w lěsu su hižom zrale truskalcy, čerwjene kaž čórlach a slódše dyžli měd; wšudžom widžimy kwětki, stejo w horncah, na blidže ležo, w rukomaj nošo. Trawa steji z husta; šwižne a lohke stwjelca žołmja kaž slěbro, wot wětra pohihowane; slóncó na wysokim čěmnomódrym njebjú smudži a praži. Je lěćo.

Lěćny dzeń je bohaty na rjanosćach, ale tež na wobćežnosćach a za tym hač je, samo na stróželach.

Po krótkich směrkach, rano wokoło třoch, póčnje hižom switać; w dole žołmi běla mhlá; njejasnje spluwaju kerki, polo a lěs. Na njebjú blyšći so jasne módre wočko zernički. Swjatočna čišina knjezuje; stwórba wotpočuje hišće w slódkim drěmanju. Zahi pućowař, kotryž switacu krajinu překročuje, njeslyši ničo hač jeno spěwanje kha-pona z blizkeje wsy, kotremuž druhi a třeci wotmolwja; druhdy so po boku w žiće abo w rosowlóžnym kerku zašrótuje. Šwinc, liška abo

tkhór čahnu wot nóčneho porubjowanja dom do svojich měrných khowankow. Po mału hýwa k ranju přeco swětlišo; njebo počnje so čerwjenić; delne kromy jenotliwych nizko při wobzorje pluwacych mróčalkow počnu so žehlić. Khlódny powětrik so pozběhuje, šuči w lisću blizkich štomow a rozwaluje tu a tam běły mhlwojty kryw. Jasnišo rozdźěluje so polo, luka a lěs; daleke hory přistupja bliže; jich wjeřški so žehla. Jena poepulka wola, raniši zwónčk klinči. Skhadženje slónca je blizko. Po słódkim spanju wokřewjenu dušu zapřimuje spodziwne začúće; přetož překhad čémnosće do swětla ma přeco něšto potajneho, předzdačneho. W runej měrje hlada woko k wrotam róžowego ranja. Nětkole — nětk wudyri wohnjowa pruha, nětk druha, třeća. Slónco tu je. Wupyšene kaž njewjesta, wustupi wono z čémneje nóčneje komory. Hlej, nětk pozběhuje so kulojte a rjane a złočane nad hórku, wobalene do něžneho rańšeho podycha. Woko so slepjene wotwobroči. Po krótkim wojowanju ze žolmjatej mhlou wostanje wono z knjezom. Kaž z kuzladlom wubudzi žiwjenje, zynk, žehelnosć a jasnosć. Hižom pruža w rańšim zloće jědlowe wjeřški a wjesna cyrkwina wěža. Pólne a zahrodne kwětki wobroćeju swoje rosy-połne kheľuški k swětlišču a postrowja je ze słódkim wonjenjom. Lěs zaklinči z khěrlušemi. Na wšech trawičkach, lišawkach a mochach blyskotaju milliony blyščatych parličkow. Barby, zynki a wónička khwalja teho knjeza — přede wšěm čłowska wutroba.

Što brinči we lučnym dole a zyboli so slěbornje w blyšču rańšeho slónca? Su blyskotate kosy sycow, kiž su hižom do duja na čezke džěło wušli. Z mócnymi wotmachami posyku woni wysoku rosojtu trawu, ale z njej sobu tež lubozne kwětki — žolty mlóč a wuknadže, bělu khimjelčku a čerwjenu smolničku, šikowane brune zwónčki sydomlistnika a kaž hewak wšě rěkaju tute hwyžki a zwónčki, kiž k lěcovej lučnej kwětnicy słušeju. Nětk dawaju so mócní sycecy w svojich bělych rukawach a čerwjonych lacach po rjadu do přědka, nětk wostanu stejó, zo bychy kosy wótrili. Štóž zezady wostanje w měrnym bitwjeřskim rjedže, ma kluburyčenje dočakać a dyrbi sebi tajki a hinaki jakny žort lubić dać. Zezady sycow sčelu holecy posyčenu trawu różno a potom ju piluje wobroćeju, zo by z přibywacej horcotu skhnyła.

Kajke žalósčiwe blysoy klinča lobr wot módreho hata? Su bječate

zynki wowcow, kiž maju so plawić k třihanju. Njebojće so, bojazne zwěrjatka! Štož was wočakuje, to njeje smjertny nůž řeznika. Nožicy, wustojuje wjedzene, dyrhja was k lěcu woswobodzić wot wolnjaneje drasty, kotraž by wam w pražacym slóncu wobćežna a wostudla byla. Bórzy směće běže kaž sněh, lohcy a wjesele po zelenej hórce wokolo skakać a so swojeho krótkeho žiwjenja wjeselić.

To su přečelniwe wobrazy ranja lěcneho. Cyle druhe poskića poľdnjo.

Rosa a młódnosć je prječ. Slóncó je ju zesřěbalo a steji nětka na njebju hjez mróčelow, sapaty žar rozsćelowajo. Na polach a zahonach je čicho a prózdno. Stadło so wjacj njeřasy. Hłowy k zemi skhylene, steju wowcy začišćane pódla sebje. Wowčer je so do khlódka jeneho buka lehnyl. Z ruku pod hłowu je zdrěmnyl. Pódla njeho sedži swěrní pos; tež wón je hłowu potulił a jachlo powješa čerwjeny jazyk z huby won mjez běłymi zubami, njezapomni pak, dys a dys stražomne woko pobjěhnyć k měrnemu stadłu.

Syccy su dawno swoje kopy do boka položili a džowki hrabje do zemje tykle. W khlódku wólšoweho kerka widźimy jih při wjesnym wobjedze. Wulki karan podawa so wokolo.

Na drózy, kiž so próšna a horeca čehnje přez hory a doły, njese pućowar suknju, klobuk a wokolo-šije-rubiško; wón zetrěwa sebi pótné krjepki, kiž pak přeco zaso z nowa po palatym čole dele ronja. Na posledk skoči přez drohowu hrjebju a čeka ~~nutř-~~ do lěsa, do khlódzaceho khlódka. Tež tudy je wočichlo. Ptački, rano tak wjesele spěwace, sedža wokolo připoľdnja mjelčo pod khlódněj třěchu lisćownych štomow. Sorny a zajacy leža z měrom w husćinje. Jenó ručej šući, šwjerč cyrči, muchi bunča, złota marata khwata napřisuje přez puć; při wusušenej řečcy hraju tobolicy, pase so módry swjatojanowy konik.

Srjedz jenej a dvěmaj zastupi najwjetša horecota. Je tužno. Powětr je kaž škleńčany a třepoce. Róža woblědnje. Žadyu wětrik nježaduje.

Po tutym změrníwym žehliwym parjenju lěcowneho popoľdnja sčěhuje njeporědko w rychlým přeměnenju njemdre zakhadženje njewjedroweho wichora; z najhlubšeho měra a nazdatneho wotemjeća přewobroći so přiroda z dohom do najhibičiwšeho žiwjenja mohł-rjec do tórnosće. Módre njebjo kryje so z dymom. Mróčalka čimeje barby stupa horje na sewjernym wobzoru, rozčahuje a kulojći so a bywa

pomaľu wjetša. Bórzy steji tam hrožo w hróžbnym wobswětlenju čornocémna mróčelowa murja. Z daloka hríma, lědy słyšomnje. Bur pohanja džěłačerjow, zo bychu khwatali a syno skhopili, prjedy dyžli njewjedro dóndže. Holbje wróćeju so do holbjencow, khapon, kiž je přibližowace njewjedro hižom dawno z jasnym spěwanjom připowjedaľ, steji ze swojimi kurymi před kurjencom a žada nutř pušćeny býć. Łastojčki třěleju dele z powětra a šmórajú so w dolhich napřisnych čarach mjelčo nad zemju. K njewjedru so zwoni. Mać zasuwa wonkency a napomina džěći k modlenju. Nětk pozběhuje so khlódný wětrik; na štomach so lisće třase, dys a dys pada krjepka dešćika. Wonkach na drózy mjěće wichor proch a zečěri jón w mócných kužołach wysoko horje. Suche lisće, słoma, syno a křindzele wokolo lětajú. Hrimanjowy bobot je hižom bližo a sylniši. Skoro nóčna éma so rozšěrja. Nětk zapłomjeni torhaey błysk, někotre móčne razy scěhujú. Wulke krjepjele padaju. Tam a sem poskoči krupowe zorno wot wokna dele na zemju. Nětk přińdže sylnišo. Dešćik so lije. „Hdy bychu tola božedla žane krupy njeprěšle; wšo by na kruchi bylo — žito, len, wino, sad.“ A móčna stróžba zapopadnje čłowjekow, je strach wo žiwjenje a nahlu smjeré, a hišće bóle wo Boži khlěb na polu. „Ach, Knježe Božo, nětkle je nutř dyrěto!“ woľa mać; je wrjeskotało, kaž by něchtó z kanonu třěliž: ach, nětk so krupy sypaju, wulke, tak wulke kaž holbjace jeja; běda, džěći, nětk je wšo zhubjene; kak so nam póndže, Božo pomhaj!“ A džěći škrěča a woľaju wšě do hromady jara žalostuje, dokelž mać tak ryči.

„Džak budž Bohu! Je derje a hjez škody wotešlo. So hižom bóle jasni. Njewjedro tam dele čehuje a howri jeno hišće z daloka a čini nazdala kaž hněwny muž, kiž bórbotajo dale dže a durje zaprasnje.“

Hižom čiwěi zaso tu a tam ptačatko, poskakuje na haložcy bóle do přédka, wottřase so a přiwoľa swojemu towařšej a susodam na drubich štomach, hač jim ničo scěniło njeje a wone čiwkotaju lohr, zo jim tež ničo scěniło njeje, a hnydom započnu hwizdać a ffoliéc, jako bychu so njewjedru smjeć cheyľe, zo je dosahnyľe njeje.

A hižom džeja mróčeľe różno kaž zawěšk a slóncó zaso swěći, a na wšěch łopješkach błyskotaju dešćowe krjepki módrje, zelenje a běľe, tak zo cheyli rady jenu tajku swěčku sobu wzać. A kak nětk wšudžom rjenje wonja a kak je powětr tak čisty a čerstwy. Nam

so zda, zo je wšo wonowilo; njejho je módřiše, slónco jasniše a nje-
pari wjac tak jara, a kak młódne a čémnozelene steja štomy a zela;
džens rano hišće tak zwjadle a próšne, kak rjane a čerstwe a změrne
je wšitko zaso w lěsu a na polu, na horje a w doli. Božo, ty sy
wulki a krasny, a dziwne su twoje skutki!

Pyšne kaž kralowa, dže léčne slónčko na posledk po dolhim
dženskim skutkowanju mjez fionkojnymi a złoćanymi mróćelemi Boži
domčk. Hišće hač pozdže do nocy blyšći so wječorna jasnosć.

Žohnowanja-połne njewjedro, wokfěwjaca rěčna kupjel, ćopla nóc
lěcowa plaća za wosebite luboznosće tuteho počasa, kiž skoro parować
njejsu. W městach wožiwjeju so drohi a hasy hakle na wječor a w
nocy. Wšudžom so k wjeselu wukhadžuja. Hudźba a spěw zaklinči.
Zahrody su połne; swěcy so blyšća přez čémnozelene štomy. Hasa
pjelni so z barowacymi džěćimi; na skhodženku sedži mać při mėsac-
nym swětle a powjeda.

Prjedy woćichnje wjes. Ze zwonjenjom Božeho wječora zastanje
jasny brinkot kosyklepanja. Mučny a sprócný po džeuskej ćeži a
horcoće podawa so bur k měrej; wón trjeba wotpočink; přetož přenje
spěwanje khapona woła jeho zaso k džělu. Čiše a měrnje, mjez sa-
dowymi štomami skhowana, leži wjes w krasnej lěcowej nocy kaž
drěmace džěćatko. Čerwjenožołty skhadža połny mėsac zezady čém-
neho jědloweho lěsa a wobswětluje skoro ze złoćanym blyščom cyr-
kwine wokna, hwězdu horkach, kerchowowe mjelčate rowy a měrne
běle khěže ze zlotymi słomjanymi třechami. Wěža sćele swój dołhi
sčěn přez puć. Syno na łukach wonja luboznje; pozelenojte swětleška
swjatojanskich muškow hraja čiše kaž duchi w powětrě abo žehla
so w trawje; drubdy wudyri rychle hwězdowy čisć w slěbrowym wo-
bluku na nócnym njeju.

Rjany napohlad poskića w lěcu tež kćějaty len a zrawjace žitne
polo. Hospoza wobhladuje z nutrnej radosću lenowe módre kwětki,
měri jeho dołhosć a ma bižom mysle zložene na bórčate koleska a
sněhběly płat. Hospodař wjeseli so wysokeho, busteho žita. Wón
khodži lědy widžomny mjez wysokimi kłosowymi hasami, wot khlód-
nejje wječorneje rosy mačany. Pocułka woła, kurotwa kurkota, polo
wonja po khlěbje. Čicha, ćežka, ponižna, hnuwata zhladuje na njeho
kłoska. Pój a wotšćip mje, kiwa wona a zhibjuje so k njemu napřećiwo.

Su žitne pola hišće zelene, dha runaju so mórskim žolmam, wot wětra pohibowatym. Kak so žolmja won po runinje, po hórcy horje, na spadu, zelene a slěbroblyšéate! Zrawjace rožkowe pola su citrownowje žolte, pšenične pomerancowje žolte. W blyšču zapadowaceho slónca je jich napohlad złotojty. Luboznje kćēja nutřka w nich čerwjene smaznički a módry kosćane. Tež wobšěrne jednorake runiny dostanu wot žolmjacych žitnych polow powab.

Najbóle zwjeselacy lěcny wobraz poskića žně abo domkhowanje Božeho wšědneho khlěba. Tehdy je daloko won na žitnych runinach wjesele žiwjenje widžeć. Slěbornje blyskotaju so serpy a kosy w złotym žiče.

Rychle je žito na polu posyćene. Připołduju wotpočuja žnjeńcy w khlódku wulkeje krušwy, kiž samotna w polu steji, a wobjeduja. Wobjed, wot maćerje we wohladu na dobre žně bohatšo přihotowany a won pósłany, wužiwa so z wjeselými žortami. Tež ryči so wo domkhowancy a kokotu.

Hodži so dom wozyć, dha ropotaju konje a wóz we wjeselým kołsu won na polo, zo by so Bože žohnowanje a njeposředny dar Boží zwozył do wuprózdnjenych bróznjow. Někotři přikładuja, druzy wjazaju a zaso druzy podawaju snopy na wóz.

Rjany wobraz, kak Bóh kóžde léto hlódnym jich wšědny khlěb dawa a pilnosć čłowjeka, kiž ma we poče swojeho wobliča zemju twarić, bohaće žohnuje; hnuwate dopjelnjenje bójskeho slubjenja: tak dolho hač zemja stać budže, njedyrbi přestać syw a žně.

Tež khudy njeje wuzanknjeny wot tuteho žohnowanja, wón smě kłóski zběrać za žnjeńcami na polu. Tak někotry dobroćiwý hospodař praji kaž Boas swojim wotročkam: Wostajće jim ležo wot wašich hromadkow, zo bychy woni jo zezběrali, a nihtó jich njeswař.

Drohotniše dyžli najdróžša parla je žitne zorno, a wulkosć a dobroćiwosć stworićela njepokaže so mjeze wšitkimi trawami na žanej tak džiwnje, kaž na žitnym stwjelcu z potulenej kłósku.

Fromny cyrkwiny žnjeński swjedžen wobzanknje dostojuje žnjeńske wjesela. Wón dopomni čłowjeka sobu na wyšši syw a žně, na wyšše žnjeńske wjesela. — Kotřiz ze sylzami rozsywaju, či budza z wjeselosću žnjeć. Woni tam a sem khodža a rozsywaju z plačom drohe symjo: ale potom přińdu woni z wjeselosću a noša swoje snopy.

M. Rostok.

Skóržba lubosće.

Bjez Tebje tu khodźić,
Kak to styskno je!
Wutroba měř słodźić
Nihdže njemóže.

Hdyž polnóčna éehnje
Nimo hodžina,
Hišće hrónčka rjenje
Ert či zanoša.

Hdyž stysk žedziwosće
Drémki zastaja,
Twoje luboznosće
Són mi wotanka.

Hdžež Če njewuhladne
Wboha wutroba,
Jej wša radosé wjadnje,
Plače zrudnuška!

— ě.

Při rowje njezapomniteje mandzelskeje.

Wšěduje steju w čichej nutnosći při Twojim zažnym rowje, Ty njezapomnita, a krjepju z horecymi sylzami tu hórku, kotraž zbože mojeje mlodosće w sebi khowa. Hluboko začuwam, kak wjele sy mi byla a — što wjacy nimam. Ja čujach so tak bohaty, a kak sym nětko wokhudźił, kak wjele sym zhubił! Abo njeje to wulke škodowanje, hdyž wo swěrnju, lubosćiwu wutrobu wokhudźimy? hdyž wokhudźimy wo wóčcy, kotrejž so dowěrnje a sprawnje na nas zložowaštej? wokhudźimy wo ruku, tu našu ćople a wutrobnje tľóčacu? Mamy jich dha tak wjele, zo mohli tu jenu parować? Abo je něhdže kubło na zemi, kiž móže nam dušu, nas wěrnje lubowacu, zarunać? Ach, što su wšitke pokłady swěta porno čłowskej wutrobje, kotraž ćople a swěrnje za nas pukoce! — A Ty, dobroćiwa, cunjolubowaca duša, Ty měješe tajku nadobnu, pobožnu wutrobu. Ciste, dobre zmyslenje běše šěroki rum w Tebi dobyło; Ty bě poľna hlubokich začuócow, poľna sprawnego derjeměnenja přećiwo kóždemu, z kotrymž měješe wobkhadženje. Hdže je ta wutroba, kotruž budžiše Ty wědomnje skřiwdźić mohła? A z kajkej cunjej wutrobnosću, z kajkej horjacej lubosću wisaše Ty na mni! Kak wutrobnje hjerješe džěl na mojim zbožu, na mojim horju, kak derje měnješe ze muu! Ty běše mi najlubosćiwša towarška, kiž mje rozymješe, kiž mi žiwjenksu mrokotu ze swojim radosćiwym duchom jasnješe a mi do čěmneje duše miłe pruhi swojeje swěrneje lubosće scěliše. Što budžiše Či čězko bylo, za muje činić? Mi moje žiwjenje porjenšec, jeho wobćežnosće wolóžec, mi mój puć runać, to bě sebi Ty za najrjeńši nadawk

sčiniła, to bě Twoja stajna starosć, Twoje najwjětše wjesele. Ty přede mnu džěše kaž mile swětlo, kiž mi moju sćežku žiwjenja cunjotnje rozjasnješe. Žohnowanje z Tobu do mojeho statoka začahny, lubosć a měr jón wěncowaše, wutrobna zbožownosć so w nim zadomi. Zeskhadzał bě za mnje rózowy Eden, w kotrehož kblódku so mi po zastojnskej prócy a wobćežnosći najstódsje wokřewjenje dostawaše.

Rjenje a čichonnje, kaž mlódnokrasne hona, wupřesćerachu so před namaj naju dny. Ničo njepobrachowaše k naju zbožu. Dolhe lěta nadžijachmoj so to samo wužiwać. A kak bohataj běchmoj w tutej nadžiji! Tola w Božich knihach steješe hinak napisane. Zo je wšitka čłowska krasnosć jako trawna kwětka, dyrbjachmoj tež mój zhonić. Njejaby přindže čas křiža, čas zrudoby. Ty skhori a Twoja khorosć dale bóle přibywaše. Radosć naju doma woněmi a styskna čišina knježeše. Wša starobliwosć njemóžeše zwjadowacu kwětku zaso wočerstwić. Z ćežkej wutrobu khodzach na swoje zastojnske džěła; hišće z ćežšej wutrobu bližach so Twojemu khoroložu, hdyž widzach čekace žiwjenje a zapřijach tu ruku, kiž běše mi tak njeparomna a kotruž dyrbjach nětko hižom zaso pušćić. Ze stysknym hłosom wołach so k Bohu, zo by tola ze svojim smilenjom přišoł. Podarmo; ta tyšna hodžina, tón žalosće-połny wokomik přindže, hdžež so mi Twojej droholubej, milej wočcy za tutu časnosć zandželištej, hdžež dyrbjach po krótkim zbožownym zjenočenju zaso wosyroćić. Njebjeski Wóćeckiwny, jandžel smjerće so Če dótkny a Twoja duša zejhrawaše na křidleškach wěry do zbóžnosće njezachodnych sfärow. Z tym rozwali so twar mojeje časneje zbožownosće do procha a rozpadankow. Cuni zwjazk naju wutrobow bu roztorhnjeny. Žiwjenja meja wotkěć; mroki přikrychu moje puće. Kak mi nětko z Tobu wšitko pobrachuje! Wša radosć a zbožownosć je so mi zhubiła; tale hórka je posledni zbytk teje sameje. Z hlubokej ranu we wutrobje dyrbju nětko swój puć sam hić. Ach, zo dyrbješe so naju cunja zbožownosć takle hórzy zaso skónčić! Skoro so zda, kaž by sebi smjeré přeco najzbožownišich k woporam wuzwolala. Čemua a njewuslědna je Boža wola, kotraž busto nadžijepołym hałozam wuskhnyć dawa a někotryžkuli zhnily zdónk, kiž čěza staroby čišći, stejo wostaja.

Tola nic jeno skórzba ma so při Twojej hórce slyšec, Ty lubodroha duša, tež słowa wěry, trošta a nadžije njech ju poswjeća. Što

bychmy byli bjez wěry? Pod jejnym éichownym krywom pytamy a namakamy wuček, hdyž horja wiehory duja a so pomróčnje žiwjeńske njebjo; tudy pada njebjeske swětło do éémneje duše, éeče zbóžny měř do zrudženeje wutroby. O derje nam, zo wěra a nadžija nad khudej zemju zejhrawatej jako swjatej póselniči, kotrejž wbohim zeńskim putnikam žiwjenje a horjestaće připowjedatej a Khrystusowy hlós słyšeć dawatej: Ja sym žiwy a wy budžeće tež žiwi! Swjata wěra, ty Boží jandželo! poskić tež mi ruku trošta, přistup k mojej w próše ležacej, hluboko zrudženej wutrobje a ryč z njej wo Rujezowej swěrje a miłosći, kotraž žaneho kónca nima a wšitko krasnje wuwjeduje. W twójim swětle dawaj mi smjerć a row wobhladować. Potom mi smjerć njebudže zachodnosć a skaženje, nic proch a tlaće; ně, wona so mi pokaže jako wotpołożenje próšnjeje zeńskeje drasty, a woblečenje noweho, čisteho, njebjeskeho šata; wona budže mi wróčenje z wobčežnosćow-połneje cuzby do wěčneje domizny; zbóžny swjatok po prócy a hubjeństwje časneho žiwjenja; dobyćeřski éah z; tuteho bédowanja do kralestwa krasnosće; kwasny swjedzeń wěrjaceje duše ze swojim njebjeskim nawoženjom, kotryž ju z khudobneho domčka do swójeho bohateho hrodu wjedže. Row pak budže mi w tajkim swětle éicha sparna komorka, w kotrejž čakamy na krasne ranje wulkeho dnja horjestaća. Kóždy row je nam zawdawk wyššeho žiwjenja a pokazuje nas na naše njebjeske powołanje. O kajke je to smilenje Bože, kiž nam runje do najčémnišeje nocy jasnu zeruicku wěčneho žiwjenja swěćić dawa! Jako předdwór njesmjertnosće templa předstaja nam Boža miłosć éiche pohrjebnišo; nam so tudy zabłyskuja raniše zerja njebjeskeho raja w překrasnjacym blyšču. Hdy bychmy mjez rowami jeno čłowsku zachodnosć, minylosć wšech nadžijow čuli, kajka zrudoba dyrbjala nas zaprijěć, kak dyrbjeli tu bjez trošta stejeć! Tola ně; tudy je nam hakle tak prawje miłosćiwe wobličo njebjeskeho Wótca přiwbročene. Tež nad Twojej drohej hórku, Ty horcolubwana, wupina so njebjo, tež nad njej swěći Bože slóncu. O kak číše wotpočuje tudy Twoje woblednjene éělo pod Božim škitom! Twoju dušu pak je Bóh k sebi wzał ze sameje miłosće; w jeho klinje wona nětko wotpočuje a tón měř wužiwa, kotryž swět dać njemóže. Ty sy wopušćila khudu zemju, khude hěty w pusćinje a sy do Kanaana éahnyla. Z tamnych stron, hdžež Bože džěci khodža po jasných honach a wo Božej krasnosći spěwaju,

zhladuješ Ty na mnje dele, hdyž so ze sylzami Tvojemu rowu bližu, a prajiš: „Njeplač pře mnje; mi je derje! Njebjeska wóltčina je so mi dostala; tam tebe wočakuju, tam junu milosćiwy Bóh naju rucy zaso do so połoži a žane dželenje wjacj njebudže!“ A hlej, nadžija zbóžneho zasowidženja pozběhuje mójnje mojeho ducha. Khrystusowa jutrownička steji ze zlotými prubami před mojej dušu, a zezady njeje mi w twjerdej wěrje Tvoja a moja jutrownička skhadža! Do Salema zložuju swojej woči; tam zybola so nětko hišće jasnišo moje hwězdy, tam, hdžež leži tón wotryknjeny kónc, za kotryž smy wšitcy powołani přez Jezom Khrysta.

R. A. Fiedler.

Row.

(J. H. v. Salis.)

Row ómowy díchi je
A hrózbna jeho kroma;
Wón kraje přikrywje,
We kotrychž smy my doma.

Tež sołorikow spěw
W nim šwórčeo njezamóže;
Na rowa mjehki bryw
Twój přečel kładže róže.

Wšě wbohe njewjesty
Tu podarmo so tyša,
A próstwy syroty
So w rowje njezastyša.

Měr požadany pak
We rowje jeno widžiš;
Tež k wótcej přińdžeš tak
Ty přez smjeré, kotruž hidžiš.

O styskna wutroba!
Měr prjedy njedostanješ,
Hač, wjele zhoniła,
Bić tudy njezastanješ!

Přeložil Jan Kubaňk.

Jank a Hanka a jeju zla macocha.

(Basnička z lipsčanskeje serbskeje Nowiny 1827.)

Bě něhdy nan, kiž měješe z přenjeho mandželstwa jeneho syna Janka a jenu džowku Hanku. Po smjerći swojeje přenjeje mandželskeje bě so zaso woženil a zlu macochu za swojej džěsí dostał. Staso, zo tón nan junu do města džěše, jeho žona pak cheyš je mu, hdyž domoj přińdže, něšto dobrego k jědži přihotować. Wona nučeše teho dla Hanku, z nej na łubju hić. Dokelž pak Hanka nechyš, dha wza sebi Janka sobu. Na łubi měješe wona w jenej komorje křinju z jablukami, wočini ju a džěše k Jankej, zo dyrbi sebi něšto tych sa-

mych z njeje wuwzać. Jako pak so tutón do teje křinje za tymi jablukami načahowaše, začini wona křinine wěko a wotusny Jankej hložčku. Tutu přihotowa wona swojemu mužej k jědźi. Jako wón domoj přińdže, zjě swojeho syna hložčku. Hanka bě pak spody blida zalězła a zhromadźowaše te kóstki wot hlowy swojeho bratřika, zwjaza je potom do běleje lapki a zahrjeba je w zahrodže spody jeneho bozowego kerka. Z tych kosćow wurośće ptačk, kiž džen wote dnja pod woknami swojeju staršeju spěwaše: „ćinćerlin ćin — moja mać je mi hložčku přitusała, mój nan je mje zjědł, ćinćerlin ćin — moja sotřička je kosćički zhromadźila do čisteje lapki a pod bozowy kerčk zahrjebała, ćinćerlin ćin!“ Wot domu swojeju staršeju zleći wón na khěžu jeneho krawca a spěwaše tam runje tak, kaž prjedy. Duž přinjese jemu tón krawc jenu židžanu žónsku drastu won. Wot tudy lećiše wón k jenemu kowarjej a spěwaše tam to prjedawše spěwančko. Duž přinjese jemu tón kowar měšk pjenjez won. Wot jow lećiše wón zaso k jenemu młynkej a wospjetowaše tam teho runja swój khěrluščk. Wot młynka dosta wón młynski kamjeń a lećiše na to wot njeho prječ zaso k swojimaj staršimaj, kiž runje jědźichu a poča tam z nowa swoje spěwančko spěwać. Tón nan, kiž tajke spěwać słyšeše, džeše na to k Hancy: „dži wšak tola raz tam won posluhać a pohladać, kajki to ptačk je, kiž tak rjenje spěwa.“ Wona džeše, a hlej, tón ptačk ćisny jì tu židžanu drastu dele. Wjesela běžeše wona nutř a džeše k naněj: „nano, wonkach je ptačk, tola tajki rjany, tón přeco spěwa: „ćinćerlin ćin — moja mać je mje skóncowała, mój nan je mje zjědł, ćinćerlin ćin — moja sotřička je kosćički do čisteje lapki zezběrała a pod bozowy kerčk pohrjebała, ćinćerlin ćin — naposledku ćisny mi tule rjanu drastu dele.“ „„Ach,““ wotmolwi tón nan, „„dha dyrbjtu tež raz won hić, kak zo mi tež něšto dele ćisnje.““ Duž džeše won, a hlej, tón ptačk ćisny jemu tón měšk pjenjez dele. Njemóžnje wjesely přiběža wón nutř. „Nó“, praji macocha, „dha mobla wšak tež raz won hić, kak zo mi tež něšto dele ćisnje.“ Jako pak bě won přišla, ćisny jì tón ptačk tón młynski kamjeń na šiju a rozrazy ju z nim. S.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Ministerstwo kultusa a zjawneho wučerstwa je k. kandidata Ryćerja z Budestec jako nakhwilneho vikara na diakonat do Nje-

swačidla powolało, a bu wón teho dla 9. njedzelu po Swjatej Trojicy ordinirowany a do swojeho noweho zastojństwa swjedžeńscy zapokazany.

. . . Dzeń 31. julija t. l. swjećeštaj wysokodostojnaj fararjej, k. Jakub Nowak w Radworju a k. Jakub Žur w Šěrachowje (rodźeny z Pozdec) swój 25-lětny měšniski jubilej a dostaštaj při tutej składnosći bobate wopokazy počesćaceho džělbraća.

⊙ (Zapozdžene.) W zańdženym šulskim léće studowachu w Prazy slědowacy Serbjo: K. Lipič z Lubochowa, k. Šolta z Wotrowa, k. Skala z Khrósćic, k. Pětranc z Čornec, k. Měrdink z Bělčec, k. Nowak z Njebjelčic, k. Bräuer z Worklec, k. Knježk z Krjepjec, k. Kummer z Łazka a k. Bjedrich ze Smjerdžaceje. Prěnje dwaj, kk. Lipič a Šolta, staj dostudowaloj a w tu khwilu kandidataj duchownstwa.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

W Bělgradze je słowjanske towarstwo, kotrež so „Srbske učeno družstwo“ mjenuje, štož po našej serbskej ryči „Serbske wučene towarstwo“ rěka, kaž smy na to hižom něhdy prjedy spomnili. Sobustawy tuteho towarstwa su najbóle wučeni a nawjedźići mužojo tamneho kraja a wša literatura serbskeho knjažestwa (wjerchomstwa) so mohł rjec wot nich wodźi abo tola waži. Srbske učeno družstwo wudawa časopis, kiž so „Glasnik“ mjenuje a wot njeho w zańdženym léće 10. a 11. zwjazk wušol. Kóždy tajki zwjazk wopřija tójšto nastawkow, dokelž wjacy dyžli 450 stronow wopřija.

Zo bychy naši čitarjo nazhonili, kajke to nastawki su, dha chcemy někotre jich napismow sobu džělic, jako: Teorija najmanich kwadrata. (Theorija najmjeńšich kwadratow). Wot D. Stojanowića. — Istorijiski razwitak serbske cerkwe. (Historiske rozwiće serbskeje cyrkwe). Wot Sw. Niketića. — Stevan Nemanja. (Šěpan Němanja). Wot P. Srečkowića. — Ugowori o zawezu i prijateljstwu medžu Karlom od Valois i poslanicami srbskog krala Uroša, od 27. marta 1308. (Jednanja wo zwjazku a přecelstwje mjez Korlu z Valois a póstancami serbskeho krala Uroša, wot 27. měrcu 1308). Wot A. Ubučinja. — Bibliografija srbske i chrwatske knižewnosti s dodatkom onoga, što su stranci (cuzy) o nama pisali, za 1869 godinu (lěto). Wot St. Nowakowića. — Kritički pogled na prošlost Srba u Ugarskoj. (Kritiski pohlad na zańdženosć Serbow we Wuherskej). Wot G. Witkowića. — Običaji srbskog naroda u Bosni. (Wašnja serbskeho naroda w Bosniji.) Wot B. Petranowića. — Nowac i kredit. (Pjenjez a wuwěr). Wot A. N. Spasića. — Žiwot (žiwjenje) despota Stefana Lazarewića welikog knjeza srbskog. Po odesskim rukopisu wot J. Šafarika.

Hewak je tam hišće wjele druhich pěkných nastawkow a wyše teho tež rozprawa wo džělawasći a skutkowanju družstwa.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 9.

September.

1871.

Nanowa žalosć wo njebohu džowku.

Jerem. 31, 15.

Kak Twój nan Tebje lubowaše,
Ty droha džowka njeboha!
Kak Tebi borco popřewaše
Najdlěše zbože mandželstwa!
Ach, hižom leži w popjele
To krótko zbože mandželske!

Twój nan nětk Tebje woptakuje
A njemóže so troštować.
Ach, kak to jeho wurudźuje,
Zo dyrbyeše so tole stać!
To jemu je trošt jeńčki sam,
Zo hosianna spěwaš tam,

Či žadyn lěkař njepomhaše
A žana pomoc na zemi,
Najlěpši trošt Či přédowaše
To słowo k Božej wječeri:
„Hdyž Khrysta krej mje zahoji,
Mi žana khorosé nješkodži!“

Sy z jara wulkej sěerpliwoścu
Wšu bolosć číše přetrála
A při všem horju z wutrajnosću
So Khrysta swěru dzeržala,
Duž nětko po tym bėdženju
Maš z Boha krónu we njebju!

St., d. w Č. Kh.

Hajńkec džowka z Čorneho Kholmca.

Powjedańčko ze sydornateho stotka.

Podawa II. Jórđan.

(Pokračowanje.)

VIII.

Pomału dzěše hajńkec nan přez holu. Ptački spěwachu tak kunjо na lisćowych hałožkach, hrjebički pluskotachu tak wjesele z hórkow do doliny, cyła přiroda běše tak lubozna, zo bu staremu hajńkej tak swje-
dženšcy wokoło wutroby. Nutrnje sěalny sebi kłobuk, pozasta a rucy
styknjwši ryšeše sam při sebi:

„Knježe Božo, njebjeski wótče! Wšudže wozjewješ swójeho byća

sléd, w zelenych hajach, pyšnych kwětkach, jasnych žórlach, hróžbných njewjedrach, hobrskich žołmach dalokeho morja, wšudže, wšudže, — o wostań mócný w mojej wutrobje, doniž moja poslednja hodžinka njebije, a potom smil so nade mnu a spožč mi khudemu hrěšnikej hnadnje wěčnu zbóžnosć přez Jezom Khrysta, swojeho lubeho syna. Hamjeń!“

Dale stupajo, sam ze sobu a z cyłym swětom spokojom, ryčeše stary hajńk takle: „Haj, wěrnó je, wěra do Boha a Jezom Khrysta je krasne, njebjeske začuće. Rujez duchowný ma prawje. Při tajkej wěrje tola wěš, na čim sy. Čłowjek bjez wěry dyrbi tola njezbožowniši býć, hač tón luby skót, kiž je a wumrje a njewě, čeho dla? Haj, tajki čłowjek ma zrudne býće. Hilžka je prawje činila, hdyž teho bjezboženca měć nocheyše. Hdže tež nětko khodži po dalokim swěće?“

Jako stary hajńk w tajkich myslach po kerkach so dale dobywaše, zaslyša ščerkot a wrjeskot, kaž wot mječow. „Šěsć million kulkow dyrbja do was prasnyé!“ zawola wón rozzłobjeny. „Što so pak tu na mojím revierje podawa? Najskeršo někajke ruhjeństwo! Ho, Tiraso, Diana, Zultano! fass! fass!“ A šćowkajo lečechu psy na woznanjenjene městno a stary hajńk khwataše za nimi.

Na bitwišću stejachu tři přečeljo, nětk přečiwnicy; Handrij Brězynk a Bartromjeń Horiš spytašaj najprjedy swójeje mječej; Bosak přihladowaše a wočakowaše, kak bitwa wupadnje. Přečiwnikaj so po mocach a wušiknosći runašaj. Mnohe wudyry běchu hižom sčinjene, ale kóždy tych samych bjez škody wotražený. W tym přilečichu psy, najprjedy so ze šćowkanjom a zuby šćěrjo do tych mlodźencow wulichu, bórzy pak jih zeznachu a duž z wopušu wijkotajo k nim poskakowachu.

„Bowskows! stary hajńk je blízko!“ zawola Horiš.

„Haj, tu je, wy njekrasnicy!“ hrimaše wón z blizkich kerkow a wustupi z načehnjenej třělbu na nich. Ale kaž zatorhnjeny wosta stejo, jako teju přečelow spózna, kak jenemu cuzemu napřečo steješaj a wšitecy z nahimi mječemi. „Šěsć million lišćich wopušow!“ wón zawola, „wy to sće, česćeni mlodži knježa? Ale kajku čertowsku hru maće tudy w mojím revierje? Ha! ničo dobre njezapočínaće. Allons, spowjedujće so mi! A štó je tutón?“

„Ja rad wěrju,“ poča Handrij, „zo mje wjacý njeznajeće. Młodžina je w cuzej zemi rostła.“

„Pa!“ rjekny stary hajúk, „sym-li młodzínu znał, budže mi tež štom znaty. To je moja wěc.“ Iľhwilu hladaše na njeho, potom pak wopřija jeho z woběmaj rukomaj a wurazy: „Handrij Brězynkec, tak wěrnje hač sym žiwy! Ale što ma to wšo rěkać, to mi jeno prajće!“

Brězynk wotmolwi: „To běše wojowanje wo drohe dobyće: wo wašu Hilžku!“

„Bowskorženo!“ wurazy hajúk, „prawje mudri tola njejsće; bijeće so wo tu holcu a njewěšće, hač wona žaneho wot was měć zechee. Mječe do nóżnjow; to je mój revier a tu ja rozkazuju.“

Či młodžencujo posluhachu a tyknychu mechanicy swoje mječe do nóżnjow. „Wy maće prawje,“ rjekny nětk Horiš; „mój cheychmoj tež Hilžey swobodu wostajić a wuzwolić dać, ale Brězynk cheyš jo z bitwu wučinić.“

„Haj, při swobodnym wuzwolenju dyrbi wostać!“ džeše hajúk. „Ale kedźbujće! wona sej žaneho njewozmje. Tola ně! to so njestań! Jedyn wot was budže mój přichodny syn! na to wzmiće moje čestne słowo a slubjenje. Wuzwolić dyrbi mjez wami. A nětko ruče, wy ženitowni kandidatojo. Tři wěcy su k wšemu dobre!“

IX.

Hilža běše w jenyh knihach čitála: „Štóz z wěrjacej myslu bibliju wočini, do njeje pohladnje, dha přěnja štučka, kotruž tam wučita, ma wažnosć za cyłe žiwjenje.“ Teho dla wza bibliju, wočini a čitaše: (1 Kor. 7, 28.) „Hdyž so wozeniš, njezhřešiš ty; a hdyž so tež knježna wuda, njezhřeši wona.“ Po tym njeje žěntwa hrěšna a zakazana, poča nětko sama při sebi rozpomnjec. Tež ja cheu so wudać. Haj, nan ma prawjel Ale koho sej brać? to je hłowne a ćežke prašenje. Młodžencow drje cyłu ličbu tak pozwjeršnje znaju, ale sebi jeneho za mandželskeho wubrać? — Horiš a Bosak wšak staj prawje pěknaj młodžencaj, tež dobraj a sprawnaj, — ale sebi jeneho brać? ně! to njecham. Před lětami znajach wšak jeneho, jako běch hišće prawje hlupa husyčka, a wón hišće k šrybarjej khodžeše, — Handrija, Handrija Brězynkec! Ale tón je dawno na muje zabył; bydlí na kralowskim dworje w Prazy, kak dha moht so tón za kholmčanskich hajúkec džowku woprašec? O Handrijo! Handrijo!“

Tak běše Hilža ze sobu poryčala a doľhu khwilu w tajkich myslach sedžo wostała. W tym zasłyša někotrych muži so bližec, duž postaže

ruče a khwataše k woknej. „Ale, Božo mój! to dba je Brězynkec Handrij z nanom a Horiš a Bosak!“

Durje so wočinichu, wšitey zastupichu. Nan započa: „Tejule knjezow znaješ, ale što je tón třeći?“

„O Handrijo!“ zawoła Hilža w najwjetšej radosći a potaji swoje wobličo na jeho wutrobje.

„Wona je hižom wuzwolila,“ džeše Horiš z bolostnym blosom.

„Mój smój zhubjenaj,“ přistaji Bosak.

„Bohu budž džak,“ zdychuy hajńkec nan a drapaše swojej Djanje za wušomaj, potom wobroći so k Hilži a džeše: „Je to nětk tón prawy?“

„O mój Handrijo!“ běše wšo, štož móžeše holčka wuprajíc.

„Moja najlubša Hilžka!“ wurazy Handrij z nawyššeje radosće swojeje duše.

„Dba mamy wuswětlenja dosć, mojej knjezaj!“ wobroći so hajńk nětko k Horišej a Bosakej. „Pójtaj sem ke mni! Ja česću waju bolosć; sym tež mlody był, a kak! Šěsć million sornow a jelenjow! Ale wój staj muzej. Jeneho móže sebi ta holca jeno wzać.“

„Přećelej,“ započa nětk Handrij, — „dajtaj mi ruku. Tak! Wój běštaj na mnje luěwnaj?“

„Ně, přecelo, to nie!“ wotmolwištaj wobaj.

„Duž dha,“ pokračowaše Handrij, „slyšće wšitey a wosebje ty, droha, horcolubowana njewjesta. Křesćanstwu brozy njezbože ze strony jeho stareho njepřecela, wot Turki. Z kóždym dnjom přibywa strachota. Teho dla je mje naš knjez a kral do Kžoćebuza k wyššemu zastojnstwu tam posłał, zo by tež Delnja Lužica khwatajo na pomoc přišla. A ja sebi myslim, zo statny muž a wěrjacy křesćan wosebje napominanja njepotrjeba; teho dla sym sebi předewzał, sobu do Wuherskeje čahnyć a přećiwo Turkam wojować, tež sym hižom do hornjołužiskich dobrowólnikow zapisany.“

„Kak, ty by cheyl? — žalosćeše Hilža.

„Dyrbim dha křystusa wopušćić, luba Hilžka?“ prašeše so Handrij.

„Ně!“ wotmolwi wona — „ně! to njesnješ!“

„Tež ja počahnu sobu!“ wolaše Horiš a wučahny swój mječ, jón kaž k přisazy k njebjesam pozběhnywši.

„Slawa a dobyće křižej!“ džeše Bosak, „tež ja nohecu posledni być we wojowanju swjateje wójny!“

„Dha wostanjemy stowaršeni, lubi bratřa,“ wyskaše Handrij.

„Hajńkec nan njewjedžeše, što dyrbi prajíc, khodžeše po jstwje horje a dele, tola skónčnje započa: „Boža dobra, swjata woła so stań! Wy prawje činiće. Štož ma sylnu ruku, dyrbi z njej w něćejšim zlym času swojemu knjezej a swojej wěrje služić. Troštuj so, Hilža! Padnje-li twój Handrij we swjatej bitwje, štož cheył Bóh njepridać, dha wohladaš jeho tola w rjanej wěčnosći, hdžež so Boža lubosć w dokonjanej krasnosći swěćí!“

„Hamjen!“ přistaji z hluboka zdychujo jara zrudžena njewjesta.

„Derje, luba Hilžka,“ započa nětk Handrij, „myslach sebi hnydom, zo so spokojiš. Wšako twoju křesćansku, wěrjacu wutrobu znaju. Twoja lubosć moju khrobłosć wožiwi! W howrjenicy bitwy dyrbi twoje znamjó mje wobmahać.“

„O wzmi, wzmi, mój luby,“ wotmolwi Hilža, a powjesny jemu za šiju swoje znamjo, kiž běše dušnje pod škleńcu zasadžene.

„Najhorejši džak za tutón luby dar!“ wotmolwi młodženc a wočoša original wobraza z košom swěrnej lubosće.

„Je dha hižom džen postajeny, na kotrymž do Wuherskeje poćeňjemy?“ woprašo so Horiš.

„Haj, jutře poćeňjemy!“ wotmolwi Brězynk.

„Hižom jutře?“ plakaše rucy łamawši Hilža.

„Měniš dha,“ džeše nan — „zo Turkojo čakaju, hač zalubowana holčka swojeho lubeho njepuší? Z wichorom wokomiknjenja jeho dosta, z wichorom wokomiknjenja jeho zaso zhubiš! Wosud swěta dótko so twojeho hač dotal čicheho žiwjenja, luba džowka. Njewjedro stotka howri nad twojej hlownu; ale tón, kiž ma wšitke wichory a njewjedra w swojej mocy, tón najmilosćiwiši, wón wostanje tež nad tobu ze swojej wěčneje hnadu a dobrotu. Twój luby dyrbi woteńć, kaž je přišoł; tón knjez jeho woła!“

„Dha čěhń w Božim mjenje, mužo, kotrehož lubuju kaž swoju dušu!“ rjekny plačo Hilža, a padže do womary.

„Nětk dźiće,“ přikaza hajńk, „to w Bože mje je tak lóžše!“

„Brězynk wokoša swoju Hilžku hišće raz, wopřija stareho nana, pobladny zaso na swoju holčku a potom k njebjesam; — na čož wšitecy tře domoj do Wojerec woteńdžechu. (Přichodnje dale.)

Při pučowanju.

Do wšěch dołow, na wšě hory
Mje džens mysle čehnjeja,
Pře wšě rěki, haje, dwory
Lećie chcył kaž lastojca.

Na hory chcu hié a spěwać
Pře wšě, hona lužiske,
Zo dyrbja mi rjenje kóčewać,
Serbam plodzić bohaće.

Potom chcu zas' ze doliny
Hladać k horam skałojtym,
K jědlam, hordže do módriny
Při źórle tam zrosćenym

Spěwać chcu wo šěrych skałach,
Kak tam wothłós hrimaše,
Hdyž bě ryč wo našich prawach
A so bitwa biješe.

Ja tež njedam swoje prawo:
Wužić drohu swobodu;
Duž je mócnje won mje hualo
Do doła a na horu.

J. K.

Wo temperamentach.

(Z dušewědy.)

Róždy ma swoje wašnje, kóždy swoje wašnička — tak prajimy a slyšimy husto dosć prajić, a husćišo hišće spóznajemy we wšědnym žiwjenju wěrnosć tutech słowow. Njemóžemy so wudźiwać, kak wšelako so čłowjekowje při jenym a tym samym podawku zadžerža. Tón so džiwa, kak lohcy so tamny při najsnadnišich wěcach začerwjeni a so rozmjerza! tamón njemóže woprijeć, kak je temu móžno, změrom připosluchać a so posměkwować, hdyž na njeho šćowkaju a herjekaju a wšo móžne jemu wumjetuja. A tak we wjele padach, kaž so nam to bórzy w dalším rozestajenju pokaže.

Haj! pohladamy-li do swěta, spóznajemy hnydom, zo ludžo zmolom tak wšelako njemysla kaž žadaju a čuja, a po tajkim njepočahuja so naše dušine wosebitosće tak jara na rozom kaž na žadanje a čuća. Nutrkowne čłowške postajenja su wšelake, tola nic tajke, zo so njeby ničo zhromadno, jenakeho wunamakać hodźilo, dokelž džě hewak wo dušewědže njeby ryč mohla być, přetož, kaž so rozymi, je njemóžna wěc, dušine samownosće kóždeho čłowjeka wopisować. Wjele wjaey je móžno, čłowjekow do wěstych rjadownjow rozdžělić, kotrež so w dušinym žiwjenju jenak zadžeržuja. Wšelake zadžerženje z počahom na tu samu wěc ma swoju přičinu w duchownych a čělnych wosebitosćach, přez kotrež jenotliwe rjadownje so rozeznawaja, kotrychž přeni, hłowny rozdžěl so tak sćinić hodźi, zo pak

a) kóždy čłowjek do wěšteje słuša, pak

b) jeno wěsty, mjenši džěl čłowjestwa do nich zarjadować so hodži.

Samownosće, kotrež kóždemu přisłušeju, budža wěsće, kaž směmy hnydom sudzić, činitosće normalneho, druhe pak pod b) słušace budža sěchi abnormalneho dušineho žiwjenja. Mjez tym zo při tamnych powědomosć na žane wašnje nječerpi, pokazuja so tute jeno, je-li powědomosć škodowała abo samo na čas abo cyle zašla. Po tajkim słušeju pod a) temperamenty, wšelakosće splaha, staroby, račow, narodow a stawow, pod b) somnambulismus, jasnowid, druhe widženje (Vision, zweites Gesicht) a dušine khorosće.

My chcemy sebi tudy jeno temperamenty abo wašnja bliže rozpominać, zo bychmy kóždeho po jeho wašnju k najmjeńšemu powšitkownje spóznać a so po tym napřečo njemu zadžeržeć wjedzeli. Prawe znajomstwo w tutej wěcy njeje jeno wosebje nuzne za kóždeho kublowarja, nanow a wučerjow při wočehnjenju a wučenju džěćí, ale je wažne za kóždeho, zo by so z drubimi čím lěpje znjesl a zo njeby přez to, zo na wašnje druheho njekeďzbuje, wjacj škodźil hač wužitny był. Tola to njesłuša potom wjacj do dušewědy jako tajkeje, a my mamy teho dla wašnja jeno charakterisować. Hižom stari Grekowje je pilnje přepytowachu a rozswětlili spytowachu. Tak pisaše Empedokles nawuku wo nich, dale je Plato, Aristoteles, Xenophon, Stoikowje tam a sem rozstawjeju. Wosebje pak bu w zańdženym lětstotku keďzbliwosć na nje zložena, mjez tym zo so w nowšim času jara wjacj njewobdžěľaju, dokelž pječa w exactnej filosofii wulku wažnosć nimaju.

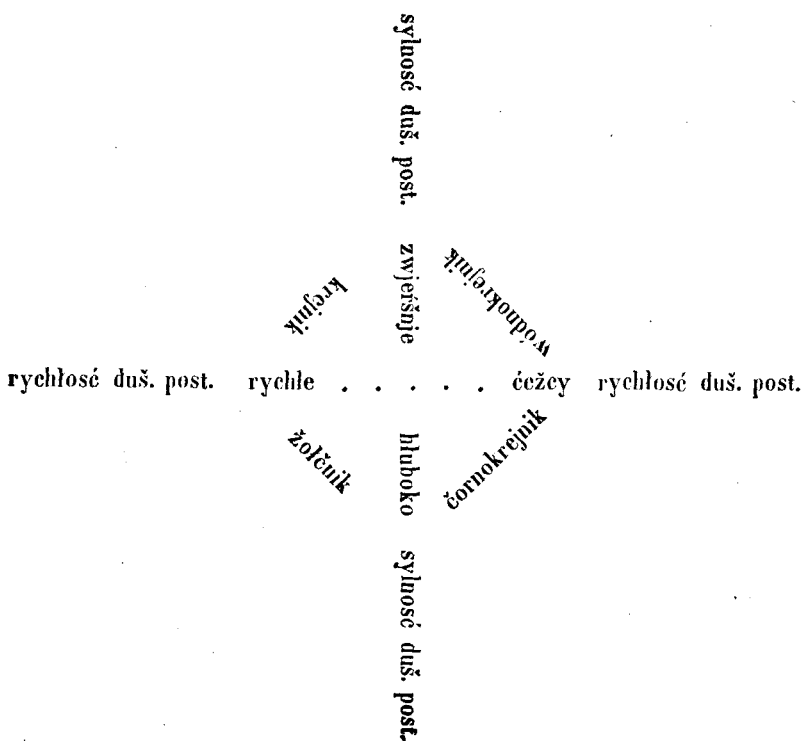
I. Najprjedy so praša, što dha rozymimy pod temperamentom abo wašnjom? Při pilnym wobkedźbowanju spóznać, zo so jeneho mysle (Gemith) lohecy, druheho čězcy, teho hluboko, tamneho jeno zwjetšnje pobnuć dadža. Tutu wšelakosć mysłow-hnuća abo zadžerženje duše při čuću a žadaństwu (Streben) mjenujemy wašnje. Abo: wašnje je trajacy typus dušino-čělneho žiwjenja čłowjeka, kotryž so tak derje w jeho jenotliwym (individuell) žiwjenju, kaž we wšěch skutkowanjach dušino-čělneho žiwjenja wšudže jasnje pokazuje. Abo, kaž stara šula jara derje praješe a štož so mi najkhmańšo być zda: wašnje je w čěle so namakaca stajna, wostawaca přičina wšelakich stupnow sylnosće a rychłosće dušinych postajenjow (Seelenzustände). My rjeknjemy: w čěle so namakaca přičina, dokelž so přez

to temperament wot charaktera rozeznawa; my prajimy dale: trajacà, wostawaca přičina k rozeznawanju wot drubich nakbwilnych wliwow na dušine žiwjenje, n. př. błowjacych khorosćow, njerjadneho žiwjenja, wjele pića atd.

Hižom wot starodawna sem džěla so wašnja do 4 rjadownjow, kotrychž stare pomjenowanja smy tež zdžerželi; w nich leži hnydom tak rjec přičina wašni wuprajena, kotraž so w čělnych wobstejnosćach pytaše a přecy pyta; wone su

1) krejne, sanguiniske	}	wašnje.
2) žolčne, cholericke		
3) čornokrejne, melancholiske		
4) wódno-abo khlódnokrejne, flegmatiske		

Snadž mohli sebi tu wěc nětko, so na naš wukład počahujo, na slědowacym schemaće rozswětlić:

II. Hdyž smy slyšeli, što wašnje je a kak so rozdžela, praša so dale, na čim spóznajemy te abo tamne, što su jeho samownosće?

1. Krejnika bórzy k něčemu pohnuješ, bórzy za něšto zahoriš, nječ je dobre abo zle; wjesele tak derje kaž zrudoba jeho bórzy zapřimnjetej, ale dolho njetraje a tute wšelake čuća spadnu, zhubja swoju sylnosć a wostanu jeno jako słabe hišće w nim, jeli cyle njezańdu. Z mocu žada za wšěm dobrym, wěrnym, krasnym a zda so jeno za nje žiwy býć, tola bórzy je wšo zasy wudute. Dokelž po tajkim žane mysłow-hnuće jeho tak prawje znutřkownje njeprawozmjje, dha lěta z jenyh mysłow do druhich, ze zrudnych do wjeselych, a z wjeselych do zrudnych. Wšo derje a žiwje wopřija, a w druhim wokomiknjenju hižom zasy na něšto druge myslí. Jeho twornosć je jara spróćniwa, je wćipny a ma bóle šćipne, dyžli domyslne napady. Je lohkeje mysle (tola tež jara lohkomyslny). Bórzy spóznaje to, bórzy tamne za dobre a čini tež bórzy tak, bórzy hinak; lohcy so jemu něšto zalubi a wón za nim hraba, dokelž so jemu z cyła rjana zwjeršnosć lubi a wón wo hlubokim přepytowanju ničo wjedžeć njecha. Druhich wulke a krasne mysle wě jara krasnje a zajimawje sobudželić, a to na wšelake wašnje. Wšo spytuje, tola při ničim tak prawje njewostanje. Je hjez starosće, husto trochu jara a bóle hač je dobre; přecy dobreje nadžije. Na druhim boku je pak tež hordy, jězdžaty, hlada, kak by so mohł rozpjeršić a wšo, štož so jemu spodoba, wužiwać; je šibały a přepasny, njekedžbny. Slubi wjele, ale mało džerži, dokelž sebi prjedy dosć njeprawmysli, móže-li slubjene tež wuwjesć. Druhimi rady pomha, tola je hubjeny dołžnik, kotryž rady dolho čakać dawa. Je dobry towarš z devisu: vive la bagatell, kaž Kant wo nim rjeknje, jara wutrobnivy, wšěch ludźi přećel a džěli z nimi wjesele a zrudobu. Wón sebi ryčeć a so wodžić da, tola, rjeknje Kant, wot hrěšneho žiwjenja so tak lohcy wotwjesć njeda a sylne kaće pola njeho dołho njetraje. Z cyła wutrajnosć jeho sylny bok njeje, ale wón myslí: *variatio delectat*. — Pohladajo na wšě tute samownosće, počinki a njepočinki, móžemy prajić, zo je tele wašnje jara zbožowne, a my na kóncu spóznajemy, zo je wono najzbožowniše.

2. Žołčne wašnje maš pola teho pytać, kotryž drje so tež lohcy pohnuć dawa, kotrehož hnuće pak je hluboke a přez to bóle trajace. Mnohe a wšelakore spóznaća (*Wahrnehmungen*) a předstajenja so jeho tak njejimaju, mysle so pola njeho tak njehonja kaž pola krejnika, teho

dla pak dže tež wšo, štož so jeho jima, bóle k duši, přimnje so jeje z cyłej mocu a čěri teho dla wolu k rychléj zamysli a k raznemu wuwjedenju. Z teho sčěhuje, zo wšě srědky, kotrež mohle docpícu jeho zaměra wužitne a spomožne býć, pyta a naložuje, při čimž wulku domyslnosć wopokazuje. Zadžěwki, kotrež so jeho zamyslam napřeco stajeju, zbudža pola njeho mjerzanje, hněw a zľoby a hruba móc stupi na město raznosće (Energie), štrašny egoismus jeho přewozmje, kotryž za same čłowjeske žiwjenje wjaey hnadu a prawo njeznaje. Wón je jara nawalny a to z wutrajnosću, hordy, čehož dla nad druhimi rady knježi, kotřiž pak jeho tak jara njelubuja kaž so jeho boja. Je swojeje hlowy a khrobly. Mjez dobrymi počinkami namakaš pola njeho zmužitosć a wulkomyslnosć; wón praji kaž myslí. — Kant wo nim slědowacu charakteristiku da: je nahly; daš-li pak jemu prawje býć, so bórzy zasy změruje a ma teho rady, kiž so jemu podčisnje. Džěta pilnje, tola radšo hišće druhich w džěle nawjeduje a jim poručuje. Teho dla je čěsćelakomny, žada za wysokimi zastojnstwami a je rady khwaleny. Hlodži bóle za zdaćom a lubuje tak hołe wonkownosće; zakita rady a je po zdaću wulkomyslny, tola nie z lubosće, ale z hordosće, dokelž sebje sameho bóle lubuje. Džerži na rjad a zda so mudřiši hač je; je nahramny, tola nie skupy; zdwórliwy, ale jeho cyłe wašnje je bóle přiwučene; ma rady někajkeho lišćaka wokoło sebje. Swojeje hordosće dla je hanjeny. — Tuto wašnje je najnjezbožowniše, a žołčnik najnespokojniši; na druhim boku pak je najwosebniše. Rjany přikład za nje mamy na Napoleonu I.

3. Myslow-hnuće (Gemüthseregbarkeit) pola čornokrejnika stawa so čězcy, pomału, tola hluboko. Wón přemysla wažnosć a plaćiwosć wšelakich hnućow a da jich tak jeno mało do wutroby stupić, kotrež pak horliwje zapřimuje. Z wonka sebje namaka mało spodobanja, čím bóle a hlubšo přepytuje swoje nutřkowne dušine žiwjenje, a srědk k temu je jemu samota, kotruž lubuje. Teho dla tež z druhimi rad wjele činić nima, a ma po tajkim tež z ředka přěćelow. Wón je, kaž prajimy, sam za sebje, a tak so stanje, zo je husto wopačnje sudženy; tola so někomu přizamknywši, je dobry, sprawny, swěrný přěćel. W swojim skutkowanju je njewuwjedny a nosy so pak z tym, pak z tamnym zamyšlom, njewjedžo, kotreho so přimnyć a kotry wuwjesć. Je-li pak sebi junu něšto předewzał, džerži so teho kruće a hdyž swój zaměr nje-

doepije, čérpi přez to husto dosé jeho dušine žiwjenje; wón padnje do čezkich mysłow, kotrež jeho njepřecelneho a zleho přeciwo sobučłowjekam činja. Z cyła je tukaty a njedowěrný. Štož duchowne moey čornokrejnika nastupa, dha su wone zbožowniše dyžli dušine. Z wěstym prawom mjenuje teho dla hižom Sokrates tuto wašnjé filosofiske. Jeho mudre myslenje dže hluboko, je dokladne; jeho duch kroča do podkoptkow mudrosće a čérpa z nich pokłady wědow a twori zestawy. Při swojej čućiwości přikhiluje tež k ascezy, a tak potom k mysticy. Časte rozpominanje a rozmyslowanje njeda jemu tak bórzy k skutkowanju přińć; při tym přihotuje sebi sam tyšnosće, tola je tež bohаты na nutřkownej radosći, kotruž čím hlubšo začuwa, dokelž sebi ju sam čini. Skónčnje wuznamjenjuja jeho tež hišće wutrajnosć, sčérpliwosć a poddanosć. — Slyšmy hišće, što Kant wo tutym wašnju praji. Na wšo, štož čornokrejnika nastupa, kładže wón wulku wažnosć; čini sebi wulke starosće a hlada wšudže najprjedy za wobćežnosćemi. Čezko něšto slubi, dokelž słowo waži a njewěri, móže-li je tež wuwjesć. Njeje swěta přecel, ale nosy so bóle ze swěta bólu (Weltschmerz) a z čezka přeje druhim radosć a wjesele, dokelž so jich sam pase. — Přispomnić dyrbi so tudy, zo ma so tuto wašnjé, melancholia, w dušewědže rozeznować wot dušineje khorosće, tak njenowaneje melancholia laeta, a potom wot čezkich mysłow, kotrež same hišće čornokrejné wašnjé njewučinja, dokelž přecy trajace njejsu a so pod wěstymy wuměnjenjemi mjenje abo bóle, husćišo abo rědšo tež pola nječornokrejnika namakaju, so rozymi, nic lohey tak mócnje a wutrajnje.

4. Wódnokrejnik je tón, kiž so tež čezcy hnuć dawa kaž čornokrejnik, tola je tuto hnuće jeno lohke, zwjeršne. Tule samownosć maju tak derje jeho čuća, kaž jeho žadanja. Wšo, štož widzi, slyši, čuje, myslí, so jeho tak bórzy njepřimnje, a jeli so stanje, dha tola nic kruće, ze žadnej mocu. Tého dla tež wo wulkim sobučuću, přecelstwje, wo wulkej přiwisnosći pola njeho ryč njeje; tež ujerodži wo sylnej rozpalitosći a wo sylnych nawalach. Wšo, štož ma z rozomom činić, wostaji rady na pokoj, a dyrbi-li so junu do myslenja dać, dha to jara hluboko njendže; džěla a prócy, wosebje čezkeje, so boji. Ma mało wćipa, wobraznosće a njeje razny; je njelepy, a druhemu so bórzy při nim wostudzi. Najradšo ma někajke mechaniske džělo, kotrež jeho měrej a pokojej, kotryž jara lubuje, njezadžěwa. Štož pak ma nawuknyć,

to nawuknje dospoľnje a tak bórzy zasy njezabudže, a při tym tež prócu njelutuje, tak zo móže džěla činić, kotrež so druhim njeznjesliwe być zdadža; wón wutraje. Dokelž wšo derje rozmysluje, přjedy hač sudži, je scěžny; štož čini, čini z rozomom po dobrym rozpominanju. Lubuje dobre žiwjenje hjeze wšeje starosće, da druhim džělać, a je při tym tež hišće husto dosć nahramny. Na druhim boku pak je scěrplivy a njezhubi ani přez wjesele, ani přez zrudne podawki swoje měrne wašnje a wón je w tutym nastupanju zhožowny. Je sprosty, sprawny; dźerži so postajeneho časa a w politiskim žiwjenju je konservativny. — Kant praji wo nim: žołčnik so hněwa, zo tuteho kruteho, měrneho muža ze swojeho měra přinjesć njemóže. Wódnokrejník sebi překładže, ma-li so hněwać abo nic, a wostanje najradšo při poslednim, myslo: ryčće, štož chceće, hdyž so wam wostudži, tola přestanjeće a to přjedy hač so ja rozmjzjam. Nimamy w kóždym wódnokrejníku lěniha pytać; wón je jeno hjeze sylneho nawala. Swoje ćělo rady kubla a spi. Z ćězka ma so něčeho kać, dokelž wšo po swojich krutych zasadach čini a nic, kaž jemu runje napadnje. Jeho wašnje zastupuje pola njeho mudrosć, a mjenuja jeho teho dla tež husto mudrowca, husto tež překlepaneho, přetož — zo bych Kantowe słowa trjebał — alle auf ihn losgeschnellete Ballisten und Catapulten prallen von ihm als einem Wollsack ab. Je znjesliwy mandželski a wě nad žonu a znatymi knjezić a tola zda so kóždemu po woli być, dokelž rozymi, jich wolu po swojej derje překładzenej a twjerdej zřadować.

(Přichodnje skónčenje.)

Fijałka.

(W. v. Göthe.)

Na łucy běše fijałka
 Wša skhilena a njeznata:
 Bě miła, lubozna.
 Jow přiúdze z wjesťej myšličku
 A w lohkim, spěšnym skakanju
 Tež młoda pastyrka
 Přez łuku, sebi spěwajo.

Ach! mysleše sej fijałka:
 Bych była róža najrjeńša,
 By lubka wušćipta
 Mje stłóčiła na wutrobu.

Wšak jeno mału hodžinu
 Chcú być tak zbožowna;
 O to by było wjeselo!

Ach! holčka na nju njehlada,
 A hnydom wbohu roztepta;
 Nětk rjekny fijałka:
 „A hdyž ja nětko wumrěju,
 Tak tola dokonjam přez nju;
 Sym wěčnje wjesela,
 Zo před njej za mnje skónči wšo.“

Přeložil Jan Kubaňk.

Žadne džakowanje.

Bohаты a widženy knjez so hordžeše na swoju drohu a krasnu drastu; wona bě rjenje wudebjena z drohimi kamjenjemi a krasnymi parlemi. Tajki wón po měsće khodžeše.

Stary a hubjenje zwoblekany bur khodžeše za nim přez wjacore hasy, kłonješe so husto před nim a džakowaše so jemu za jeho drohe kamjenje a blyščate parle.

„Mój přečelo! ja ěi njejsym ženje tajke kamuški a parle daŕ,“ džeše so spodźiwajo tón bohаты knjez. — „„Cyle prawje,““ wotmolwi burik smějkotajo, „„wy pak dawaće mi skladnosć, je cyle darmo wobhladować Wy njemóžeće tež ničo druge z nimi započěć; a tola je rozdžěl hjeze muu a hjez wami: Wy maće wobćežnosć a prócu, so z nimi nosyć a je khować, ja pak mam při tym wjesele, je darmo wobhladować wašu starosć a prócu wo nje pak nimam, a tež wo to njerodžu.““ —

Štóz žaneho bohатыstwa njerodži we swojej spokojuosći, je bohатыši hać tón, kiž to samo njewužitnje wužiwa.

Strowe ěto, ěile stawy,
Zdobnu mysl a rozom prawy,
Hdyž mam to, sej dobudu
Wšudže swoju potrjebu.

Jan Spokojny.

Drobnostki.

* Sedmy přidawk k serbskim džěćacy m hram (cf. 10. ěo. z. l., 1., 3., 5. a 7. ěo. t. l.).

Kozu pasć. My blunjowscy pastyrjo wotrězachmy wjeršk khójnoweje hnsćiny, kiž běše tak prawje wotnohаты, a spřirězowachmy wotnohi a wjeršk. Potom sčahnychmy po zemi smuhu, tak doľhu, kaž dwójcy křud z křudžišćom a stajichmy přirězany wjeršk runje do srjedz smuhi, ale na wopak, kaž so drjewowy kózlik staja. To bě ta koza. Jedyn měješe ju pasć z křudom w rucy; wón stupi na jedyn kónc smuhi. Ći druzy mějachu kóždy knebl, z kotrymž do kozy mjetachu, zo bychy ju powalili. Při tym zleća, kaž so samo rozymi, knebl přez smuhu. Pastyr měješe kozu zaso na swoje město stajić. Mjez tym khwataše tón ěiskař, zo by swój knebl zaso popadnył a tutu stronu smuhi dostał. Radži so pastyrjej, ruče swoju kozu postajić a ěiskarja hišće na druhim boku smuhi z křudom štapnyć, dha bě wón wumóženy, a tamón dyrbješe pasć; hewak pak wosta wón při swojej službje. Husto sta so, zo knebl nimo kozy zleća. Duž

bu tak doľho čakane, hač jedyn druhi ju trjechi. Njepodyri žadyn kozu, tak zo wšitke kneble na tamnej stronje wostachu, bě tón, kotryž bě naposledku čisny, na rjedže z pasenjom. J. B. N.

* Zo Serbjo do wšelakeho wjacj njewěrja, štož něhdy w pohańskich časach za wěrne dzeržachu, je wěste, zo pak su sebi hišće tu a tam k přiwrjeje podobnu mysl skhowali, je tež zjawne. Tajku mysl nohcemy hanić, hcemy wjele bóle mudru wučbu našich starych wótcow w njej wuslědźić pytać, přetož wona je tež husto našeho časa hódna. Slědowace hróněka njech to wobswědča.

Na rejwańskich łubjach pobožni Serbjo často dobrego ducha paruja. Teho dla měnjachu hižom naši stari, zo je mjez hercami tež čert sobu džělawy, a zo jeho tam tež swój stroj hrać widziš, hdyž sebi desku wot wuhrjebaneho, rozpadaneho kašća zemrjeteho wozmjěš a přez džěrku, hdžež je sučk z njeje wupadnył, na hercow hladaš. — Móžno, zo je čert přjedy „dundr“ hrał! —

Dale so powjeda, zo čert we wichorje skutkuje. Snano so wichor Serbam wujew zdaše, pod kotrymž so wěste zakonje přirody Bohu přećiwjachu, a kotra móc zdaše so jim najsprawniša, mjez tajke zakonje spjećenje přinjesé, hač čertowska? Přez spomnjenu desku zleho ducha we wichorje wohladaš, a bojazni Serbjo hišće džensa tři króc wuplunu, bdyž wichor wokoło nich zakhadza. — J. K.

Z Budyšina a z Lužicy.

)(W 43. čisle znateho němskeho časopisa „Daheim“ čitachmy před krótkim časom nas Serbow nastupacy nastawk pod napismom „Das wendische Brautexamen.“ Přidaty je tutemu nastawkej wobraz, na kotrymž mlodeho serbskeho nawoženju z Blótow a jeho njewjestu před wobstarnym duchownym stejo widžimy, kiž na njeju te a tamne prašenja z katechismusa a t. d. staja. W nastawku samym spomina so na wšelake wašnja delnjołužiskich Serbow při slubach a kwasach. Noweho a njeznateho njejsmy dale ničo w nim namakali, tež ničo tajkeho, štož by wo njepřećelskim zmyslenju přećiwo Serbam swědčiło. — W tym samym čisle podawa so nam tež wobraz znateje Serbowki knjenje Marje Simonoweje w Dreždžanach, kiž je sebi tež w poslednjeje wójnje z nowa wulke zasužby wo ranjenych a khorych wojakach na bitwišćach a w lazarethach dobyła. Jejne skutkowanje w času poslednjeje wójny je tam w nastawku z napismom „Mutter Simon, die Helferin auf den Schlachtfeldern“ wopisane.

† Kaž smy my hornjołužicy Serbjo přez poslednju wójnu jeneho serbskeho studentu (k. Hadanka z Parcowa) zhubili, tak tež delnjołužicy serbscy bratra wo jeneho tajkeho žaruja, kiž je we wójnje swoje mlode žiwjenje přisadził. Je to k. Jurij Pank, syn dešnjańskeho fararja k. Panka, kiž w Barlinje na duchownstwo studowaše a zahněžene léto na maršu wot Metza do Orleansa skhori a wumrje. Delnjo-

lužiscy Serbjo maju tak hižom jeno jara mało studentow a kandidatow, a je teho dla čim bóle wobžarować, zo je zańdžena wójna wot nich tež tajki wopor žadała.

* „Die Wacht am Rhein“ a „Kóčkowy spěw“ stej drje z časa poslednjeje wójny najbóle znatej pěśni, kiž stej w tutym času k wosebitej česći přišlej. Posleńši spěw bu tež do hornjo- a delnjołužiskeje ryče přeloženy. Delnjołužiski přeložk wot k. wučerja Šwele w Skjarbošću namaka so w 25. čisle delnjołužiskeho Casnika, hornjołužiski pak wot našeho stawneho Boršćana w 18. čisle Serbskich Nowinow tuteho lěta. Hornjołužiski přeložk teje sameje pěsnje nadeńdžechmy drje tež prjedy hižom we wěstej němskej knižcy: „Das Kutschkelied a t. d.“, w kotrejž su tež přeložki do wjele druhich ryčow. Ale serbski přeložk bě so tam tak hubjenje poradził, zo njebě na žane wašnje z ducha serbskeje ryče. Podpisal je so jako wudželař „Dr. Lotze.“

z D.

∴ W Budyšinje měješe so dzeń 9. septembra t. l. posedženje přirodospytneho wotrjada Maćicy Serbskeje. W tym samym čitaše najprjedy k. wučer Mučink ze Zemic dwaj wudželkaj pod napismomaj: „Běry a kěw“ a „Slónčne swětlo.“ Na to přednošeše k. wyšši seminarski wučer Fiedler z Budyšina „wo mordarju (mustela, Murder).“ Potom rozsudžeše so wobšěrne džělo z dušewědy, wot k. stud. theol. J. Cyža w Münsteru spisane a „wo temperamentach“ ryčace. Skónčnje měješe so nowowólba předsydstwa, při čimž bu dotalne předsydstwo z nowa wuzwolene, a je po tajkim tež za sčchowace tři lěta k. wučer Rostok z Drječina předsyda, k. wyšši sem. wučer Fiedler pak sekretar přirodospytneje sekcije M. S.

† Dzeń 16. augusta t. l., w nocy w 2 hodžinomaj, wumrje po wósomdžehskim čěžkim čerpjenju na cholerinu a zahorjenje delneho žiwota k. farař Wahoda w Kholmje, a bu jeho wotemrjete čěto nje-dželu 20. augusta, popołdnu w 3 hodžinach, na jara česćowne wašnje a z wulkim džělbraćom khowane. Bóh spožč jemu čichi wotpočink!

☉ Mjez młodymi kandidatami duchownstwa, kiž su přenje dny augusta t. l. w Lipsku swoje theologiske studie skónčili a swoje kandidatske pruhowanje wobstali, su tež tři Serbjo, mjenujcy k. Herzog z Njeswačidla, k. Kuba z Klukša a k. Mička z Minakata.

§ Kandidataj duchownstwa, k. Lipič z Lubochowa a k. Šolta z Wotrowa, staj před někotrym časom swoje studie w Prazy zbožownje skónčiloj a nětko synodalne pruhowanje w Budyšinje khwalobuje wobstaloj.

* * * Znata knižka: „Hród na zhorjelskej horje Landskrónje abo Bože wodženja su dziwne, je wóndano z nakładom Maćicy Serbskeje w druhim wudawku wušla. Ta sama poskića pěkne powjedańčko ze starych časow, wot k. wučerja Mučinka w Zemicach spisane.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Z Lipska nam pisaja: „Tudy je „Česka Bjesada,“ to je towarstwo, wot Čechow založene, kotrež po česku „Václav“, to je po serbsku „Wjacław“, reka. Wone ma w tu khwilu 35 sobustawow; su to wosebje rjemjeslnicy a po wjetšim džěle Čechowjo. Před krótkim časom su štyrjo Bołbarjo přistupili, kiž tudy ratařstwo studuja. Woni móža wyše swojeje bołhařskeje ryče tež jara derje česki, dokelž su prjedy w Cechach a to w Taborje na jěnej šuli byli. Dale su tež tři južni Serbja sobustawy, kiž tu paedagogiku studuja.

Dotalny předsyda bě Slovak Bansa, student bohosłowstwa (theologije). Wón je so před krótkim po dokonjenju svojich studijow domoj wrócił. Z nim je towarstwo wjele zhubilo. Něčiji předsyda je tež jara hódny čłowjek.

Hłowna skhadžowanka je kóždy pónđzělu wječor wokoło 7—8 hodzinow w restauraciji: Mariengarten. Karlštrasse No. 7c. Druhe wječory su tam z wjetša tež přeco někotre sobustawy a čitaja tam česke nowiny, kiž su tam zjawnje wupožžene.“

My dowolamy sebi k tutej rozprawje slědowace přispomnić:

Jako knjez Leskien za professora słowjanskich ryčow do Lipska přińdže, nadźijachmy so, zo naši, w Lipsku studowacy Serbja přez njeho tejkó znajomosće w Słowjanstwie dobudža, kaž je to za kóždeho zdžěłaneho Serba trjeba. Ale naša nadźija so dopjelniła njeje, přetož knjez Leskien je w nowšim času jako přečiwnik Słowjanstwa, wosebje pak jako zły njepřečel našeho lužiškeho Serbowstwa wustupil. To nam jeho a Serbstwa dla jara źel čini. Jeho dla, dokelž je nam tu přečelnosć, kotruž smy jemu lubjerad wopokazali, zjawnje z broznym njeđžakom a hauibym donošom zaplaćit a tak čestne němske mjeno, do kotrehož smy stajnje z dowěrjenjom wěřili, před nami zle počornil. A Serbstwa dla, dokelž budže nětko jeho wědomnosć za Serbow, w Lipsku studowacych, cyle podarmo, přetož tejkó začuća za česć a přistojnosć kóždy Serb ma, zo k tajkemu mužej njepónđže, kiž so na Serbstwo přišodža.

Zo pak ty nětkó za lipšćanskich Serbow tola někajkě zařunanje bylo, dha bychmy jim radžili, zo bychu tamnišu česku bjesadu wopytowali. Přetož tam bychu skladnosć měli, někotre słowjanske ryče slyšeć a to njeby za nich bjez wědomnostneho wužitka bylo, a wyše toho chcemy jim tam radlubje, „Lužičana“ a „Serbske Nowiny“ slać.

Listowanje.

K. w. R. w Dr. Za 10. č. wočakuju dobročiwje přilubjeny spis wo nazymje. — K. f. S. we L. Wospjet prošu wo někotre spěwy. — K. w. N. w E. Dajće zaso něšto wo sebi slyšeć! — K. Dr. Č. w N. Kaž so zda, sy cyle na mnje zapomnił. Mój list je tola do Twojeju rukow došel? Wutrobny postrow.

Nakładnik J. E. Smoleř. Čiść L. A. Donnerhaka w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 10.

Oktober.

1871.

Staroserbski spěw.

(Po čěskim.)

Bywachu Serbojo
Hordžinscy rjekojo,
Bywachu rjekojo wjele stow lět.
Rjekojo bywachu,
Woj'wachu, spěwachu,
To znał je swět.

Serbojo, Serbojo,
Kak je so změniło!
Budźće zas' rjekojo, by was znał swět.
Rjekojo w myslenju,
W lubosći, w žadanju,
By was znał swět!

J. Čěsla.

Hajńkec dzowka z Čorneho Kholmca.

Powjedańčko ze sydornateho stotka.

Podawa H. Jórdan.

(Pokračowanje.)

X.

Brězynkec nan sedžeše w swojim stole. Jeho émowej woći sylza mačeše, tola zdaše so kaž by so, wjesele k njejju posměwkował. „Teho Handrija sym tež zhubił“, rjekny po khwili k swojim lubym. „Zhubił? — Ně, Bohu sym jeho wupožčil a dowěrił. Tón mi jeho wěsće wróci, tudy na tej khudej zemi, abo tam horkach w rjanych njesach! Dla teho so mi njestyšće; prjedy słužeše swojemu kralej a krajnemu

wjerchej a mješe so lěpje hač pola mje; nětko služi Bohu, a pola teho knjeza je zawěšće hišće lěpje wukhowany. Ale jeneho sym zhubił, zhubił na wědne! O Matijo! mój Matijo!

„Njezadwěluje na Božej hnadze, nane!“ rjekny Želmank. „Bóh tón Rnjez smílł so tež nad nim! Wšako wšitcy wšědnje za njeho prosymy, a wobroći-li so, kajke budze to wjesele w njebiesach!“

„Hamjeń!“ dzeše šědźiwca a jandželjo wospjetowachu tajke „hamjeń!“ tysac-hlósnyje před Božim trónom.

XI

W zadwělowanju běše Matij Brěznyk z kholmčanskeje hajnkownje wustupił. Mechanicy khwataše wotsal. Wón dzeše přez Hornju Łužicu, Česku a Rakusku, přeco dale, přeco dale bjez měra a pokoja, hač na posledku k móřskemu pobjohej dóndže. Tam wuhlada łódź, kiž mješe płachty hižom připinjene a běše hotowa k wotjězdej. „Na morjo póndžeš,“ rjekny sam při sebi; „tam dosahuje mje skeršo smjerec, mi witana; ruku sam na so zložić, to noheu.“

Wón so njeprašeše, do kotreho kraja abo zeimskeho džěla łódź pojedže, — jeno hač by sobu směl. Bórzy běše z łódźnikom wšo nuzne wučinił a zastupi do łódže. Kótowica bu wuzběhnjena a za poł hodźiny jědzeše Matij po morju do wšeho swěta. Pućowanje na morju pozběhuje čłowsku wutrobu. Ničo widzeć hač njebiesa a wodu, a sedzeć na někotrych wot ludźi česanych a zwjazanych drjewnach, — a tola z knjezom wostać nad strašnje howrjacymi žołmami, — je wulkotna myslička. Brěznyk stupi k bokej a přihladowaše, kak łódź druhdy w ješću a žołmach so tepeše, druhdy pak zaso so pozběže a horje lečeše, jako by k njejbju chcyła. „Ha!“ wón zawoła, „tudy je mi derjel Pójće sem, ludžo, kiž wy na dostojnosći čłowjeka zadwělujeće! Pójće sem, tu wobladaće čłowjeka jako podomstwo teho, kotrehož waš wšědny rozom njeznaje.“ — Tajke a podobne rozryčowanja mješe tón njezbožowny sam ze sobu.

Z woprědka dzeše wšo derje, na šěstym dnju pak zawoła stražnik ze sćežora: „Kedźbujće! jedyn namórski rubježnik so bliži!“ Na łódzi nasta wulka hara; wšitcy widzachu, kak jena wjetša łódź rychle a runje na nich jědzeše. Kapitain zawoła wšitke mužstwa na horny wukryw a dzeše k nim: „Hóley! éeknyć temu zaklatemu psej njemóžemy. Ale

wobarać so chcemy; wopokazajće jemu, zo maće sylne pjasće. Wopomńće tež, zo sće w rukach tehole algierskeho psa runje tak derje skhowani, kaž w čertowskej khlamje. Duž přimajće zmužiwje, hóley!“

„Zmužiwje chcemy přimaeć,“ wotmolwichu mužstwaj. Bórzy bše jich namórski rubježnik dosáhnył a jich lódž z hokami popadnył. Žalostna bitwa so započá, tola njetraješe dolho. Rubježnik měješe wjelo wjaocy mužstwow, tak zo dyrhjachu Brězynk a jeho towařsojo podležeć; štož njebě padnyło, bu zajate, zwjazane a do spódneho émoreho ruma rubježneje lódže zawrjene. Tam ležachu zworštowani kaž snopy we wotelency.

Tež Brězynkec Matij tam ležeše a torhaše a třaseše swój rjećaz. Jeho towařsojo so modláchu. „Ha!“ wón džeše z wusměchom, „modliće so wy hlupi! njebjesa nad wami su khětro pomróčene!“

XII.

Wjele tydzenjow běchu po morju so wjezli a njewurjekliwje wjele wustali a přečerpli. Skónčnje přijědžechu do přistawa města Konstantinopela. Tudy wotewzachu jim rjećazy, wurjedźichu jich a potom čěrjachu jich kaž skót na hermank do Konstantinopela. Zultan sam khodžeše po hermanku. Dolhi rynek bše hižom přešoł, pola Brězynka, kiž khroble na njeho hladaše, wón pozasta. „Kak wjele sebi za tuteho křescanskeho psa pominaš?“ woprašá so zultan překupca. Tón žadaše wulku ličbu pjenjěz, a zultan zapláci.

Tak přiněže Brězynk do rukow zultana Muhameda IV., kiž tehdy strašnu wójnu z awstriskim khěžorom Leopoldom I.*) wjedžeše a cylemu křescanstwu ze skaženjom hrožeše. Muhamed IV. měješe nad Brězynkom wosebite spodobanje a wza jeho do swojich bližšich služohnikow.

Po něšto měsacach ryčeše zultan k njemu tajke słowa: „Slyš, křescanski psyko! Ty drje sy dawno spóznał, zo mam će lubo. Je-li či možno, swoju wěru zapřeć a islam, našu wěru, přijec, dha slubim či při brodze profetowej, zo chcu so dale za tebe starać.“

Brězynk padže před zultanom do procha a džeše: „Štož ty poručíš, wysoki knježerjo wšech wěrjacych, budže so twojemu njewólnikej derje spodobac; tež z wutrobu rady twoju wěru na so wozmu.

*) Leopold I. knježeše wot lěta 1657 hač do 1705.

Z cyla dyrbim wuznać, zo sym hižom dawno swoju wěru jako křesćan we wutrobje zaprěl a to přesvědčenje sej dobył, zo je turkowska wěra ta jeničcy prawa: Jedyn Bóh je a Muhamed je jeho profeta!“

„Při hrodže profetowej! tón je z wysoka rozswěćený,“ džeše zultan Muhamed IV.

Brězynk přeměni so bórzy do Turki pod mjenom Achmed a směješe so při sebi svojim nowym wěrybratram, zo jeho za polnowěrjaceho Turku mějachu. Zultan zarjadowa jeho do svojich „janičarow“, svojeho najlepšeho počka (regimenta). Skoro na to hotowaše polkownik janičarow zběžk přečiwo zultanej, a Brězynk to přeradzi. Nětk bě jeho zbože dospolne. Wot skhodženka k skhodženku wón wyššo pokračowaše a běše skónčnje zultanowy lubšinc, a jedyn z najwyšších wójskowych nawjedowarjow. Wón wuznamjeni so přez wulku mudrosć, wušiknosć a khrobłosć, tak zo bu njeno Achmed tež w křesćanskim wójsku wot někotrehožkuli z bojósu a hrozu wuprajane.

(Přichodnje skónčenje.)

W u d ž e r .

(Ruska narodna pěseň.)

Ja tudy sedžu ze wudu,
Ach! rybka njecyba;
A žana, žana njezechce
Być wot mje lowjena.

Tu sedžu, zrudnje na tebe,
Anjuta, spominam,
A z tobu stajnje wobkhadžam,
Njeh tež sym lutki sam.

Mje z wudu swojej' rjanosće
Sy, luba, popadla,
Nětk wutroba mi wukrwawja,
Je stajnje zajata.

W u d o w j e n c .

Morwa lubosć.

(Galicyjska pěseň.)

Běle sy mi, holčo,
Njem'žeš běliše być;
Lubo mam će, holčo,
Njem'žu lubšo će mjeć.

Hdyž bě zmrěto mi holčo,
Hišće běliše bu;
Wbohi, haju sej lubosć
Šće horliwišu.

W u d o w j e n c .

Wo temperamentach. (Z dušewědy.) (Skónčenje.)

Do spomíněných čtyřech řádownjow džělů člověka jsou swojich wašnjach, tola nic tak, jako by kóždy jeno samownosć jěneho wašnja na sebi a w sebi měl a přo takjim pak čisty krejnik, pak čisty čornokrejnik atd. byt; ne, my námakaný wjela wjaey we všědnym žiwjenju, zo su wosebnosće wašnjow wšelako měšane abo — kaž druzy filosofowje, kiž wo měšanje ničo wjedžeé njechadza, praja — zo mamy překhody z jěneho wašnja do druhého. Čiste wašnja su jara zřědka; najbóle su we wěstych, možnych kruchach té zjednočene, kotrež maju, kaž horjeka widžachmy, něšto podobneho: krejne a žolčne, čornokrejne a wódnokrejne, tak zo so wone pak nimale wurunaju, pak jene před druhim wustupuje. Njech tež kóždy svoje wašnje hižom w sebi ma, dha so tuto tola po wšelakich wobstejnoscach wšelako wuwija; na nje maju wliw čehnidba, wola človjeka a wokolnosć. Tak so n. př. naj-žiwši duch wutupi, je-li wšo, štož jěho wobdawa, nježiwe, morwe a jěho k činitosći njezbudza; wšelake njezhoža zamóža skónčnje tež razneho k małomyslne mu sčinić. Dale so jene wašnje wšelako wutworja po wšelakosći splaha, staroby a naroda; njesměmy pak runje rjec, zo pola mužow bóle žolčne a wódnokrejne, pola žonow bóle krejne a čornokrejne wašnje so pokazuje. Prajmy radšo: pola teho abo tamneho splaha to abo tamne wašnje wuraznišo wustupuje. Potom, kaž so splahaj we všěch druhich wobstejenjach rozeznawataj, tak tež w jenym a tym samym wašnju: hinak zadžerži so krejna žona, hinak krejny muž atd. a tak je při všěch wašnjach. Tež chcedza někotři wšelake wašnja na wšelake staroby rozdžělić a mjenuja džěčo krejne, młodzenca žolčneho, muža čornokrejuého a starca wódnokrejuého. Tola nima tuto měnjenje kruteje zasady, a nazhojenje husto dosć přečiwo njemu swědči. Wěrnó pak je, zo ma wšelaka staroba, dokelž je čelne žiwjenje hinaše, wliw na sylnosć a rychłosć mysłow-hnuća; ale wona njeje přičina wšelakeho wašnja, měnja jeno naložk k wěstemu wašnju, runje kaž to wšelakosć splaha čini. Teho dla tež njesčěhuje, zo maju wšitke džěci, wšitcy młodzencojo te same a jenake wašnje. Rěka, zo ma zrawši młodzenec přinarodžene žolčne wašnje najwurazniše, starši muž čornokrejne a šedziwc wódnokrejne. Dospólny wódnokrejnik w

młodosci a dospołny żołčnik w starobje so jara njepokazujetaj. Někotři su wšelakosć wašni tež na wěru čłowjeka naložec chcyli. Woni maju žołčnika za prawowěriwego, krejnika za swobodowěriwego, čornokrejnika za blazniwca (Schwärmer) a wódnokrejnika za jednorakeho (indifferent). Tola tež to su jeno měnjenja, a wo nich płaci: valent quantum possunt.

Z teho wšeho spóznamy, zo bychmy wyše znatych štyrjoch wašnjow hišće wšelake skhodženki pola jeneho wašnja, a zasy tež wšelake překhodne wašnja rozeznowac mohli. Dušine žiwjenje čłowjeka džě so we wšelakich wobstejnoscach wšelako pokazuje, štož sylnosć a rychlosć začuow nastupa. Kak wjele hinaši je někotryžkuli w swojej swójbje a w swojim zastojnstwje, kak wjele hinaši mjez znatymi a njeznatymi, kak wjele hinaši w zrudnych a wjeselych časach. Tak móžemy we wěstym zmysłu z Beneke-om prajić, zo ma kóždy 20—30 temperamentow. Při tym pak bórzy widźimy, zo potom pod wašnjom to měnjene njeje, štož my pod nim rozymimy. Potom mohli n. př. tež prajić: čornokrejnik Hamlet hněwa so žołčniscy nad swojej wódnokrejnosću. Nic wšo, štož za wašnje wudawamy, je tež hižom wašnje; su to wjele wjacj wšelake wašnička a tute su wězo jara njestajne. Tola tež tón samy temperament móže hižom jara wšelaki być: tak mamy n. př. wódnokrejnikow, při kotrychž rozom, a zasy druhich, při kotrychž zmysłjtosć přewažuje. Haj, móžno je, zo so wódnokrejnik wot čornokrejnika mjenje rozeznowa, dyžli wot druhého wódnokrejnika. Ale to su wuwzaća, a štož my powšitkownje postajichmy, wostanje a zdžerži swoju płaciznu. — Spominajo na tute wšelakosće při tym samym čłowjeku, móžemy sebj myslić, zo je čězko, wašnje wěsteho čłowjeka sudzić a postajić; při tym je tajki wusudk tež mjenje bóle storniski: kóždy sudži wot a po swojim stejšću, hinak čornokrejnik, hinak krejnik, atd.

Hišće čězše pak je, z wonkownych a nutřkownych čělnych samownoscow wašnje čłowjeka sudzić, dokelž tutón wusudk na jara krutej zasadze njewotpočuje. Wěste je, a we wašnjach so to tak prawje pokazuje, zo je naše dušine žiwjenje wšelako wot čělného wotwisne, a teho dla njemóže tuto bjez scěhow za tamne wostać a budže tamnemu mjenje bóle přiměrene, jemu skladne. Naše sensitive žiwjenje mjenujcy hlownje wotwisuje wot cyłeho čělného postajenja, a dokelž

so dale intelektuellne žiwjenje na sensitivne počahuje, dha je tež intelektuellne we wěštej měrje wotwisne wot organiskeho. A tak nastanje wěsty typus dušino-čelneho žiwjenja, temperament. Hippokrates a Galenus rozeznawaštaj štworu wlohu w čele a mjenowastaj po přewazy teje abo tamneje wašnje pak krejne, pak žolčne, pak čornožolčne, pak wódnokrejne (lěpkojte, lěpkokrejne). Tute jeju menjenje knježeše hač do 18. lětstotka, doniž chcystaj Stahl a Haller wašnje bóle z twjerdych krutych dželow čela, wosebje ze wšelakeje přijimnosće mozyrow a myškow wuslědźić a dopokazać. Druzy džechu dale a zjednočihu tutón dwoji nahlad, wašnja z kajkosće cyłeho čela wotložuju.

Po tutym wukładowanju wuznamjenja so

1) krejnik čelnje přez něžnu, šwižnu podobu, kulojte podhubno, dolhu šiju; jeho plěc (Teint) je kćějacy, a licy stej čerwjenej; khodži rychle; mozyry su jara wabliwe. Pohladnjenje je pohibliwe, tola njestajne. Z cyła je jeho postawa rjana. Krej arteriow ma pola njeho přewahu; krejběženje je rychle. Teho dla je přecy jara žiwy a ma stajuje nuzne.

2) Žolčnik přez mjasnosć a zasadžitosć; jeho wutrobnje je wulke, šěroke; hjezwoči je jara wurazne, ale žoltojte; woči stej čornej, wohniwej a će kłójetej; wón ma kudzerjawe wlosy; jeho hiće a postupjenje je wěste, krute. Přewahu ma žiwjenje mozyrow, a to wosebje předne a mozbowki, dale tež jatra.

3) Čornokrejnik přez přewahu krowje venow a wosebje wudospolnjene srjedžne mozhy. Wón je dolhi, suchi a slaby; jeho hlowa je rjenje tworjena, podolhojta; wlosy su sprostje, čorne, mjehke; woči stej slabje zeleno-šěrej, powoka něžne.

4) Wódnokrejnik přez njelepu, wodukawu podobu, mjasny nós, sylne česna; hjezwoči je blěde, pohladnjenje morwe, wjele njewuprajace; khodži pomału, bóle pokhmurjenje a njerodnje. Přewahu ma lymfatiske žiwjenje, a teho dla móžemy tuto wašnje čelnje někak spóznać na pomałym krejběženju, lěnim mozyrnišču, mjehkim mjasu. Čelo je k tolstosće nałożene, štož w slabosći vegetativno-organiskeho postupa leži.

Při tutych wonkownych, čelnych znamjach wšelakich wašni dyrbymy wosebje to wobkedžbować, zo drje so wone postajeć hodža, zo pak so na druhim boku wulka wažnosć na nje kłásć njesmě. Wašnja su tola přecy bóle dušina wěc a maju swoju bližšu přičinu w přinarodže-

ných dušinych samownosćach. Hakle potom ma so tež na čelne postajenje hladac a to wosebje na mozyry a myški (Muskel), na krej jeno tak daloko, kaž je wona žiwi a tak wěsty wliw na nje ma. Wěsće wotwisuje wot wšelakosće mozyrow a myškow synosć a slabosć, rychłosć a pomałosć wšelakeho nyslow-hnuća. Wšelaka krej zasy měnja činitosć mozyrow: krej arteriow zbudža mozy, ale krej venow je bóle škodna za nje; krej arteriow posyluje činitosć wutroby, nawopak krej venow. Posylnjenje abo podušenje wutrobineje činitosće pak ma zasy scěhi za mozyry a přez to za cyłe dušine žiwjenje. Dale wotwisuje zasy wšelakosć krowje wot mjenje abo bóle wudospolnjených strojow za dych a tute wot wutrobna a druhich čelnych samownosćow. A tak můžeme we wěstym zmyslu we wšelakosći cyłego čěla tež wšelakosć wašnja pytać, a tak njech snadź so tež stanje, zo so z přemě- njenjom čelnych wobstejnosćow tež wašnje měnja. Tola njeprěkhwa- tajmy so, kaž hižom prajach, při sudženju wašni z tutych wonkownosćow, ale wobkedźbujmy při tym bóle dušine a duchowne žiwjenje čłowjeka, a to we wšelakich připadach a husto, dokelž mohli hewak stronscy su- dźo so mylić.

J. C.

Wichor.

(Po němskim.)

Wonka hōwri wětr w nocy,
Tež mi duje we čěli;
We mni šumja čěmne mocy,
Hdyž tež slónčko poswěći.

Je pak wichor zaso nimejmob ejde
Sedžu z nowa w čišinje, mob ižesje
Zlemjene bu tola wino,
Kwětki su wšě zwjadnjene.

Horislaw-Mučink.

Hwěžki a duše.

(Po němskim.)

Hwěžkow steji jara wjele
Na njebieskej módrinje,
Padnje jena z njebja dele,
Čłowjek ničo njeptynje.

Wichor kwětki. Štoha dalej
Wjele hwěžkow hišće je;
Wulki lud na swětnej skale
Jenoh' bórzy zabydže.

Wjele tysac dušow bydli
W čłowskich čěłach na zemi
Tola hdyž su w jenej' sydli
Smjertne strachi, wotlemi

Tola pak we kóždej duši
Bydli cyły wulki swět,
Čłowstwo nima často wuši
Tež nic za najhórši béd!

Horislaw-Mučink.

Mordar.

(Mustela, Marder.)

Mordar, wokoło Wojerec kuna (y, ž.) mjenowany, sluša k rubježnym abo torhacym cacakam (Säugethiere). Wo nim stej dvě družinje. My rozdželamy mjenujey

1) domjaceho abo kamjeniteho mordarja, Mustela foina, Haus- oder Steinmarder, a

2) štomoweho mordarja, Mustela martes, Baum- oder Edelmarder.

Wobě družinje stej sebi w nastupanju twara a wašnjow jara podobnej, stej bruneje barby z načorn wopušu a nohami. Rozdžel wobstawa wosebje w tym, zo ma domjacy abo kamjenity mordar běle, štomowy mordar pak žolte horlo, a zo je posledniši něšto wjetši, dyžli přeńši. Hdyž ma mjenujey domjacy mordar něhdže wulkosć srjenjej kóčki, dha je štomowy 18 cółow dołhi a to bjez wopuše, kotraž tež hišće 9 cółow měri.

Kotry dha pak je jeju nadawk w přirodže, jimaj wot stworićela daty?

Hłowny jeju nadawk w tym wobstawa, zo mataj přewulke rozmnoženje z wěriny zadržewac pomhać. A to wonaj činitaj, hdyž so wot wšelakeje zwěriny žiwitaj. Domjacy mordar žerje wosebje domjacu pjerinu: kury, kački, hołbje atd., tež kharnykle a druhi mjeńši domjacy skót; štomowy mordar pak hóle lěsnu zwěrinn, kaž n. př. wjewjerecy, młode zajacy, kurwoty a druhu ptačinu, kotrejež hnězda tež wot jejow abo młodych prózdni. W padže nuzy spokojataj so spomjenaj mordarjej tež z myšemi, njetopyrjemi, žabami, knotami a teho runjeća.

Pódlu tuteho hlowneho nadawka mataj pomjenowanaj mordarjej hišće jenu pódlansku missiu; wonaj dyrbitaj mjenujey z dohom tež přećiwo přesylnemu rozšěrjenju rostlinow sobu skutkować. To pak so stawa, hdyž připódlu tež wšelake plody a jahody žerjetaj, kaž n. př. wišnje, slowki, slódke krušwy, winowe kiće, wšelake jahody, wosebje wjerjebinowe, symjenc (Hanfsaamen) a t. r. Druhdy so mordar tež z mjedom wokřewja, čehož dla dys a dys čmjelowe hnězda wuhrjebuje.

K dopjelnjenju tejule nadawkow hodži so

1) mordarjowy čělo-twar. Mordar je mjenujcy dolheje, šwižneje podoby, a móže teho dla pře wšě džěry přelězě; ma krótke wótre pazory, zo móže po wšěch sčěnach, štomach, hladkich žerdzách a murjač hač na najwyšše třěchi z lohkosću horje; wobsedzi elastiski twar stawowy, a přiúdze, je-li honjeny, při deleskočenju z wysokosće kóždy króc na swoje uohi. Z cyła je wón tak spěšny a lohki na nohi, zo samo čekacu wjewjercu dosčěhnje, abo honi ju wodnjo tak dolho wokolo, doniž mučnosće dla wjacy dale njemóže. Tež jeho zubowtwar je naspomnič, přetož wón ma wótre čronowcy (Backenzähne) a wulke měžniki (Eckzähne).

2) Jeho přebytk. Domjacy abo kamjenty mordar přebywa stajnje w twarjenjach, měšćanskich a wjesnych, a to w bróznjach, hródzách, pod třěchach, tež w kamjenjowych a drjewowych hromadach a na drubich potajnych městnach. W tym twarjenju, w kotrymž je z bydłom, wón ničo njerubja, zo njeby podhlad přečiwo sebi zbudžił. Štomowy mordar bydlí pak jeno w jědlinach a druhich lisćowych drjewinach, hdžež so we wužlohjenych zdónkač a prózdných ptačích abo wjewjerčích hnězdach zadđeržuje.

3) Jeho nócne rubježne čahi. Wodnjo so mordar widzěć njedawa, tehdy wón hromadu zwity ležo spi, wopuš mějo na woči zloženu; tola w nocy, hdžež druha zwěrína drěma, wón po swojim rubjenstwje čaha a móže tak swój wotpohlad derje dopić. Při tym wón z rědka khodži, ale skače nimale přeco z wuzhibnjeny m khribjetom.

4) Jeho wulka krwělačnosć a to wosebje domjaceho abo kamjenteho mordarja. Tón mjenujcy za nóc wjele wjacy pjeriny skóncuje, hač móže jeje zežrać. Njeje-li hlódný, wucyca swojim woporam jeno krej. Jeničcy nuza jeho k temu zamóže, zo tež mjaso młodych hołbi scyruje; starým zwotkuše hlowy a wostaji je ležo. Je jemu k temu skladnosć data, zamorduje za jeničku nóc samo hač na 20 hołbi abo kur. Jeno jedyn wopor sebi sobu wotnjese. Je-li syty, druhdy z popadujenej zwěriny khwilu prawje rjenje a lubosćiwje hraje, hač ju skónčnje, bdyž jeho lošt zapřija, za šiju njehrabnje. Hołbje a kury, kotrež jemu čeknychu, nochcedza wjacy do swójeho přjedawšeho přebytku, dokelž je wón w nim swoje ekskrementy, jara smjerdzace, zawostajił. Tež ma wón pola zadka dvě žalzy, kotrež někajku mokřinu wotedawatej, kotraž po pižmu wonja. Kurjeńc abo hołbjeńc, w ko-

trymž je mordar pobyl, ma so teho dla wukadzić, jeli dyrbi zaso pjerina do njeho.

5) Při sporym rozmnoženju je jeno čłowjek jeho njepečel. Žónski mordar porodza w haprylu abó meji 3, 4 abo 5 mlodych, kotrež slepe na swět přindu. Žónka domjateho mordarja ma swoje hnězdo najbóle na synowych łubjach, žónka štomoweho mordarja pak často w rozšerjenym wjewjerčim abó w nekajkim wjetšim ptačim hnězdze, n. př. w hnězdze dziwích hołbi.

Dokelž je wosebje domjacy mordar hospodarstwam jara škódný, dha čłowjek za nim łaka a pyta jeho nješkodneho činič. Čłowjek jemu teho dla železne pasle staja; tola je so mordar w nich popadnył, dha so často stanje, zo sebi nohu wotkusnje a čeknje. Dale čłowjek jeho mlode wubjera ke kludženju we jstwjje, hdžež je z mlokom, čaltu atd. sebi wočehnje a tak skludzi, zo samo z kurymi a hołbjemi najpokojnišo wobkhadžeju. Wone činja po jstwjje podobne loštne skaki, kaž mlode kóčki, a wuznamjenjeju so přez čistosć, dokelž swoje ekskrementy stajnje na wěste a wotležane městna noša. Su dorostle, so jim měžniki wotpiluja, přetož při wšej kludnosći wostawaju tola kusate a rubježneho wašnja. Při hrímanju je mordar jara bojazny; wón běha tehdy kaž wrótny wokoło, pyta sebi towarstwo a počina ze swojimi towaršemi wulku baru hnač. Jeho hlós runa so kóčcynemu, w najwjetšej nuzy a styškosći pak je krótke, wotlemjene šćowkanje. Skóučnje pyta čłowjek mordarja ze zajědojčenymi jejemi skóncowač; tola najbóle jeho třěla, a to domjateho mordarja pak w nocy při měsačku, hdžež wón po třěchach skače, pak wodnjo při čekancy ze štomow a třěchow, na kotrež bu přez bubnowanje a šćerkot ze swójeho potajneho přebytku zešerjeny. Bliži so hajnik štomowemu mordarjej, dha tón pječa na hałozy ležo wupřestrieny w runej měrje na njeho hlada; tež hdžž jeho přeni wutřěl trjechil njeje, wón nječěka, woči njewotwobročiwi wot rubišća, kotrež hajnik k woznamjenju městnosće swójeho wopora na kij powjesnje, a da jemu časa dosć, po psy abo druhi narjad domoj dóńć. Kožuch wosebje štomoweho mordarja je jara wazeny a drohotny; khribjet teho sámeho so samo soholej runy dzerži a so často z dukatom zaplači. Najrjeńši pak je wón w zymje, čehož dla hajnik wosebje w tutym počasu za mordarjom slědzi, jeho čěr w snězy scěhujo, doniž tón štom njedocpije, na kotrymž je z bydlom.

Mordarjowy kočuch so k wšelakim wěcam nałožuje, n. př. k měcám, muffám, kočuchám, khornarjam, wobrubam, palatinam atd. Najrjeńše mordarjowe kočuki dostawamy ze sewjerneje Ameriki a Sibirije w bohatej měrje.

H. A. Fiedler.
Třo towaršoj a šěry mužik.
 (Basnička z lipsčanskeje serbskeje nowiny 1833.)

Běštaj něhdy dwaj bratraj, Hans a Jank. Hans běše hlupy, Jank pak mudry. Jeju staršej lubowaštaj teho mudreho syna bóle, hač teho hlupeho. Teho dla nasta mjez tutymaj wulke njeřečelstwo a hadrija, a žadyn njemóžeše teho druheho wjaey zjjesć. Wonaj wopuščičštaj teho dla swojeju staršeju, džěleštaj so a kóždy džěše swój samsny puć na dobre zbožo do swěta. Jank poda so do jeneho wulkeho lěsa, swoje njezbožowne podeńdženje při sebi přemysliwši. Jako so pak temu samemu bližeše, wuhlada tam jeneho cuzeho pućowarja, zrudneho a na jedyn štom zlehnjeneho. Wón započa z nim ryčec a woprašo so jeho, čeho dla je tola tak zrudny? „Njezbože,“ wotmolwi tamny, „je nad tym wina, zo sym tak zrudny.“ Na to džěše Jank k njemu: „Dha wšak pój ze mnu, mi so tež tak dže.“ Duž so zjenočištaj a džěštaj hluboko do čmoweho lěsa nutř, so wšelako ducy po puću rozryčowajo. Naposledku přińdžeštaj k jenej korčmje, džěštaj do njeje a namakaštaj tam jeneho zrudneho wojaka. Jank woprašo so tež teho, čeho dla je tola tak zrudny? A hlej, tež tutón da jemu to wotmolwjenje, zo je teho wšelakeho njezboža dla, kotrež bě jeho hač dotaj potrjehito, zrudny a zo bě tajkeho njezboža dla tež wot wojakow čeknyć dyrbjat. Jako Jank to zastyšo, kazaše tež jemu, zo dyrbi z nim a jeho towaršom sobu hić, dokelž so jimaj woběmaj runje tak džěše. Tón wojak zwóli do teho a duž so wšitcy tři zjenočichu a džěchu hromadže dale. Jako běchu khětry kruch dale přišli, pokaza so jim rjany, wulki a krasny hród, kiž so cyły wot slěbora a zlotého blyšćeše. Nihdže pak njebě žadyn wobydler hroda widzić a zdaše so, zo cyle prózdny steješe. Teho dla boještaj so tež Jank a tón cuzy pućowar, do teho hrodu hić. Tola tón wojak přiryčowaše jimaj, zo bychy w tym samym nocowali. Jimaj so to z woprědka njechaše, dokelž pak bě so džen k wječoru nakhilił a běchu wšitcy jara mučni,

dha běchu skoro nuzowani, tam wostać. Kaž rjany, a krasny pak tón hród zwonkach wonbladaše, runje tak krasny namakachu jón tež znutřkach. Jeho boki běchu z rjanými zelenými plachtami wobdate, jeho wjerch pak ze wšelakými krasnými barbami wumolowany, wšě blida z čerwjenyimi rubami přikryte, wokna z dolhimi, bělymi zawješkami zawješene, špundowanje z čornym somotom počehnjene a loža wšě z mjehkim móškou napelnjene a z bělymi wupjekami nawoblečene. Teho dla spodobaše so jim tam wšitkim tež jara derje. Woni lehnychu so do tych móškowych ložow a spachu tak cyłu nój jara derje. Po slódkim spanju stanychu pak a myslachu sebi, zo budža nětko čłowjekow widzić. Ale jich nadźija so njedopjeli. Teho dla zryčachu so, zo chcedža tón hród, jeli so něchtó w nim njepokaže, sami za so wobkhować. Dokaž pak tam tola ničo k cyrobje njemějachu, dha wobzamknychu, zo dyrbitaj tón wojak a tón pućowar na hońtwu hić, Jank pak mjez tym domach wostać. Na to džěštaj tamnaj na hońtwu, nałožištaj wjele zwěriny a wrócištaj so z tutej, jako bě so k wječoru přibližiło, zaso domoj. Potom lehnychu so a spachu zaso jara derje. Na druhi dzeń dyrhješe Jank zaso domach wostać a tu zwěrinu, kotruž běštaj tamnaj nałožiłaj, wopjec. Mjez tym džěštaj tón wojak a jeho towarš zaso na hońtwu. Jank pječiše ze wšej swěrnosću, a hlej, što so při tym poda! Při pječenju přindže k njemu mały šěry mužik, stupi k wobnje, wohrěwaše so a praješe při tym: „Hu, hu, mi je tak zyma!“ Jank pak nastróža so tak jara, zo ani słowčka prajić njemóžeše. Jako pak bě so tón šěry mužik khwilku wohrěwał, zhubi so zaso a Jankej bu při tym lóžo wokoło wutroby. Hdyž na to jeho towaršej domoj přindžeštaj, powjedaše wón jimaj wšitko, štož bě so podało. Duž swarještaj jeho wonaj jeho bojarnosće dla a wosebje khwaleše so při tym tón pućowar, zo budžiše wón wjacj khroblosće měl. Teho dla wobzamknychu, zo dyrhješe wón na druhi dzeń domach wostać a pjec. Duž džěštaj na druhi dzeń Jank a tón wojak na hońtwu, naš pućowar pak pječiše; a hlej, tón mužik přindže zaso a praješe zaso: „Hu, hu, mi je tak zyma!“ Tež pućowar nastróža so na to tak jara, zo wšón třepotaše a njewěrješe sebi, so teho mužika wo něšto woprašeć. Jako teho dla tamnaj z hońtwy dom přindžeštaj, njewjedziše tež wón jimaj dale ničo powjedać, hač štož bě so podało. Duž poswari jeho tón wojak z wótrymi słowami a wobzamkny na

so deklamuje, serbska ryčnica so wukładuje, stare a nowe serbske spisy so čitaja, po rjadu podawane nastawki so rozsudžeja, druhe słowjanske ryče so wuknu a swobodne přednoški so džeřža. Swědk tychle kóždolětnych prócowanjow je a wostanje w seminarskej knihowni rukopisna kniha „Serbowka“, kotrejež přeni džel „Dnjownik“ zhromadžiznow, wot staršeho wjedzeny, a druhí „Kwětki“ abo wubjerk samoručnje wot spisowarjow zapisowanych wudžělkow twori. Wjele tychle wudžělkow we wjazanej a njewjazanej ryči je čiščanych w Jutničcy Kučankowej, w Serbskich Nowinach, w Měsačnym Přidawku, w Časopisu Maćicy Serbskeje, we Łužičanu a w Katholskim Póstu; druhe čakaja hišće na wotčišćenje abo wubudžeja z najmjeńša stajnje potomnikow, do seminara zastupowacych, k podobnej dželawosći. Přeni starši abo wjedźicer „Serbowki“ běše sobuzatožer J. Buk, a to poštwórta lěta; po nim běchu starši: M. Cyž po lěta, M. Jacslawk 2, M. Hórnik 4, J. Wawrič 1, J. Nowak 1, H. Dučman 2, E. Fulk 1, J. Łuscanski 4, M. Róla 2, G. Kubaš 1, J. Laras 2 a P. Lipič 1. Wšěch sobustawow w běhu přenich 25 lět je 44. Po přenim protektorje njeboh W. Hanki bu archivar K. J. Erben k temu wuzwoleny, kotryž je lětsa zemreł. W bližšim času dostanjemy drje noweho. Dokelž pak so „Serbowka“ w swojej dželawosći tak wuznamjenja, zdaše so přihódne, 25-lětny jubilej swječić w tym času, hdyž su studowacy Serbja hišće na prózdninach. Duž běše farar M. Hórnik hižo před prózdninami pražskich Serbow z listom na tajki swjedžen přeprošył a potom w Katholskim Póstu tež wšitkich druhich přjedawšich sobntowaršow Serbowki. Na postajenym dnu 12. septembra zeždzechu so na přihotowacu zhromadžiznu w byldenju M. Hórnika a potom na swjedžen w salu katholskeje towaršnje duchowni: Hórnik, Dučman, Łuscanski, Róla a Kubaš, lékař Dr. P. Dučman, kandidataj duchownstwa: Lipič a Šolta, stud. juri w Lipsku: Leidler, stud. theol. w Münsteru: Cyž, a gymnasiastojo z Prahi: Skala, Pětranc, Měrcink, Nowak, Bräuer, Knježk, Kumer a Bjedrich. Při zhromadnym wobjedže buchu wšelake slawy wunješene a potom towarštwowe naležnosće wuradžene. Popołdnu wopytachu zhromadženych jako přeprošeni hosćo: k. can. cap. scholastikus Kučank, k. farar emer. Wels, k. Smolef, k. Fiedler a někotři mlódzi Serbja z Budyšina. Dla čestnych hosći běchu wšitke dotalne zwjazane „Serbowki“ (Dnjownik a Kwětki) z Prahi přiwjezene byle a běše nětak prajo mała literarna wustajeńca. Při wobjedže a hač do sameho wječora bu wjele serbscy spěwane (tež swjedžeński spěw wot H. Dučmana), pódlá tež čěscy, lačanscy a grichiscy (přeložene „Gaudeamus“). Tak so staršim a mlódsim towaršam jubilej radostnje miny. Wostańmy dale zjenoćeni w lubosći k maćernej ryči a k serbskej naroduosći, zo mohli my abo naši potomnicy 50-lětny jubilej Serbowki z tajkim spokojacym pohladom na dokonjane skutki swječić. To daj Bóh!

M. H.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Hižom před lětami je so mjez myslacymi Słowjanami za tym prašeć počało, hač njeby derje było, hdy bychu wšitcy Słowjenjo jene pismo a jenu pismowsku ryč měli. Na tajke prašenje woni přińdžeču, dokelž běchu spóznali, kajki wulki wužitk to za Němcow, Francowzow, Italskich atd. je, zo maja jenož jene pismo a jenu pismownu ryč (Schriftsprache), hač runje so jich ryče do wjele naryčow džěla. Němcy ze wšelakich stronow njebychu sebi dorozymić mohli, jeli zo hižom prjedy w šuli njebudžichu němsku pismownu ryč nawukli; přetož ta je jim ze šule wšitkim znata a tež tego dla, dokelž so wšě knihi w njej čišća. My chcemy prajić, zo je něhdže 40 millionow Němcow; tući móža, hač runje doma hinak ryča, tola kóždu němsku knihu rozymić, dokelž je wona z pismikami a w pisownej ryči čišćana, kiž kóždy Němc ze šule derje znaje. Kóžda němska kniha móže so tego dla wšudže lohko předać, hdžež su Němcy a wona móže tego dla tež jara tunja być, dokelž ma tón, kiž je ju wudał, přeco hišće swój dobry dobytk; přetož wón je wjele exemplarow předać mohł. Wjele pak wjele wunjese, hdyž tež z kóždeho exemplara mały wužitk wozmjěš.

Ale Słowjenjo, kotrychž je přez 80 millionow, maja tak, zo so pola nich z třojim pismom a w sedmich pisownych ryčach abo wjele wjac naryčach knihi čišća. To je za Słowjana, hdyž ze Słowjanom druheho kraja hromadu přińdže, jara wobćežna wěc; přetož kóždy jenož swoja naryč znaje a druhemu po tajkim dosć hubjenje rozymi. Duž so prašeše: kak temu wotpomhać? Wotmolwjenje bě: přez to, zo jenož jenu słowjansku ryč za zhromadnu a powšitkomnu wuzwolimy. Jako tajku su sebi rusku wubrali, dokelž je ruski lud najwjetši, přetož wón přez 56 millionow dušow woprija, a dokelž je Ruska jenički słowjanski samostatny kraj. To je so cyle samo wot so tak sćiniło a je hižom dosć nawjedžitych Słowjanow, kiž su tejkow ruski nawukli, zo potom, hdyž so dže trjehja, wjac njetrjebaja francowsku abo němsku ryč jako tołmačerja naložić, ale zo so z pomocu ruskeje ryče rozryčuja a sebi swoje myślički ruski wupraja.

Po tajkim je, mohł rjec, hižom přez swobodnu wolu Słowjanow rozrisane, kajka ryč ma powšitkomna słowjanska ryč być; štož pak pismo nastupa, wo tym chcemy w přichodnym čisle ryčeć. Zamysło k temu dawa nam kniha, kotruž je znaty słowjanski wučeny A. Hilferding wudał.

W tutej knižcy je wón mjenujcy dopokazać pytał, zo budže Słowjanam kotreježkuliž narodnosće jara lohko, słowa swojeje naryče z ruskimi pismikami pisać. My pak to, kaž hižom prajachmy, přichodnje rozpomnimy.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawaf: J. E. Smolef.

Redaktor: K. A. Fiedler.

Wukhadža kóždu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 11.

November.

1871.

Holčo pri wodze.

So čiše je přez horu, přez haj a wjes
Juž zybolit měsáčk a dale so njesl,
A přišol tež k rěcy tak čišinko sam,
Chcył kupac so w žolmach tych slěbornych tam.

A jako so z wody nětk błyskotaše,
Haj rjeńši hač horjeka po njejdu dze,
Dha bliži so holčo a pozastawa,
Jom' dziwny so měsáčk džens we wodze zda.

„Praj, měsáčko mily tu we wodze, mi,
K njom' holičo rjeknje, „hdze luby so dli?

Kral kazaše jemu wzac konja a mječ,
Tu chcyše rad wostać a dyrbješe prječ.“

„Mi powjez, hač z wječora zetkat joh' sy,
Hač spomina na mnje wón we cuzbje hdy?

Hač kryje joh' hórka, hač powjeda křiž:

Sy krućišo wojował, krućišo spiš?“

„Ach, luby! Štó tebi row zažny by rył
A lubosće do pjeršće zahrjebać chcył?

Smjerc wutrobu twoju njej' namakała,
Ta čekla jej ke mni je ze bitwišća.“

A měsáčk so we rěcy posměwkuje
A žolmička nad nim čím spěšnišo dze,

Chce prajic: Kaž měsáčk ja pohibuju,
Tak mječe tam žiwjenje na bitwišću.

Ji rozymi holčo a zaplaknywši
K njej' želniwje rjeknje: „Dha přisahaj mi,
Zo njehibnješ nihdy so we měsáčku —“
A měsáčk so khowaše za mróčalku.

Hajńkec džowka z Čorneho Kholmca.

Powjedańčko ze sydornateho stotka.

Podawa H. Jórdan.

(Skónčenje.)

XIII.

Strašnje howrješe wójna po wuheńskich krajach. W stanje zultanowym sedžeše tutón a vezier Achmed (Matij). „Při brodže profetowej!“ džeše Muhamed IV., „ty maš prawje, Achmedo, Wuheńska je lěhwo křesćanow a Win je jich twjerdžizna. Woboje dyrbimy dobyć, a potom so wěsće lohko radži, wšě druge kraje tychle křesćanskich psow přewinyć.

„Ale khwatać dyrbimy!“ džeše Brězynk, a krwje njelutować; přetož hižom su wuheńskemu kralej Hornjołužičenjo na pomoc přišli, a Delnjołužičenjo su tež ducy, a potom budže zlé. Ja znaju Serbow, mojich krajanow. Su drje jeno njewěrjace psy, ale w jich žilach cyrči krej južneho wopasa. Duž poruč bitwu! zultano, bitwu!“

Zultan činješe po dostatej radže. Wón sčahny swoje wójnska do wokolnosće Wina a woblehny tuto město a nadběhowaše je ze spodzíwněj wutrajnosću. Ale tež wójnsko křesćanow so přisporješe z kóždym dnjom; mjez nim běchu tež Handrij Brězynk, Horiš a Bosak. Woni widžichu njeměrnú syłu turkowsku, tola bjez bojósće. „Přečelaj! bratraj!“ džeše Horiš džen do bitwy k Brězynkej a Bosakej, „mi je tak džiwnje wokoło wutroby, kaž zo změjemy jutře wažny džen, zo změjemy bitwu! Teho dla cheu so přez wužiwanje Božeho wotkazanja za přichod přihotować a posylnić!“ Wobaj jemu přihłosowaštaj. —

Lědy ranje switaše, dha hrimachu kanony z wokolnych hórkow, zatrašne Allah-wołanje Turkow napjelnješe powětr, změšany z wrjeskotom buškwjow. Tež křesćanske wójnsko so hibaše a pokračuju spěwaše rjane nabóžne khěrluše. „Hlejće!“ džeše Bosak k swojimaj přečelomaj, „tón tam na tym wulkim konju je Achmed, naš najhórsi njepřečel!“

„Teho wostajtaj mi!“ rjekny Handrij Brězynk.

„Njech je čí dowolene!“ džeše Horiš, „hač runjež sym so tež ja na njeho wjeselił, kaž džěčo na hody.“

Bitwa rozwiješe so dale a bóle: Turkojo wojowachu z hněwom

a zasaklosću, křesćenjo z wulkej horliwosću. Dobyće wosta dołho njewěšte. W tym wustupi Achmed sam ze swojimi janićarami; hroza džěše wot nich a nihtó njezaraći jim pué. Handrij pak rjekny k swojimaj přecelomaj: „Nětko je čas, nětko so dam do našeho njepräcěla; smjeré je mi wěsta, — ale jeho skóncowaé je dobrota za cyle křesćanstwo!“

„Wšitcy třo!“ znapřeciwi Horiš, „chcemy kaž w žiwjenju, tak w smjeréi zjenoéni wostać!“

Ze slynym wotmachom walichu so do janićarow a rubachu ze swojimi dobrými nječemi kaž žnjeńcy na žnjach zrale stwjelca. Hižom stejachu w blizkosći veziera Achmeda, dha padže Horiš trječeny a bórzy na to tež Bosak. Handrij steješe nětk sam před pytanym njepräcělom a rubaše za nim. „Nazad!“ zawřěskny Achmed na swojich, „z tymle křesćanskim psom cheu žorta dla sam bitwičku wubić!“ Janićarojo stupichu do boka a nětko započea so sam a sam bėdženje srjedza w howrjeńcy wulkeje bitwy.

Handrij pytny bórzy, zo jeho přeciwnik cyle po prawidłach europskich wudyr na wudyr wospjetuje a zo ma wubjernu šulu. Kóždy wudyr bu wotražený. Turkojo přihladowachu ze spodziwanjom, přetož tajke khumšty njeznajachu. We wšěm tym kiwny Achmed swojemu njewólnikej, kiž tež do bitwy za nim džěše, a tón skoči z mjecom wot boka na Matija. Tón nětk njewjedžeše, čěji wudyr ma wotrazyć a padže z posicie. Achmed tajku njewěstosć sebi k wužitkej sćini, — Handrij padže k zemi.

Turkojo wyskachu. Jich vezier pohladny hišće raz na padnjeneho njepräcěla a w tym zawoła: „Ha, što přinjese mi tutón wobraz na woči?“ Hilžiny wobraz, kiž Handrij za šiju nošeše, wobhladujo. „Kak, wona lubowaše muža? To mohł jeno mój bratr Handrij być.“ Rychle wotewri jeho visir. „Hela twochuj!“ wón zawoła. „To je Handrij, to je mój bratr Handrij, kotrehož sym zabił! — Ně to być njemóže, to być njesmje! tak čertowsey sama hela plaćić njemóže, tak helsej samón čert swój wopor njepräma. Padnjeny je Handrijeje jeno podobny, mój bratr wón njeje!“ Třepjetajo wotpinaše jeho drastu a slěkaše prawu ruku: „Ha, ha, ha!“ směješe so dziwje, „tež tole? tute budmo! A što leži tam?“ Wón zběhny pąpjerku, wobhladowaše ju a potom biješe so z pjasću do čola: „Wótče-

naš, napisany wot mojeho slepeho nana, z přispomnjenjom: K dopomnjeću na twojeho slepeho nana Jurija Brězynka we Wojerecach! Ha, ha! njeje to přeco hišće mój bratr? Haj! — a ja nochcych čerta a helu wěrić, — tež do Boha nic, kaž swět wěri, — do Khrystusa z cyła nic, a nětk? — Běda, běda mi!“

Wón wopřija teho padnjeneho a wołaše: „Bratře Handrijo! wotuć! twój bratr Matij je tebje zabił! Jedyn bratr zarazy druheho! a ja nochcych Kaina a Habela wěrić a sym nětk sam jedyn Kain. O to je zatrašnje!“

Bitwa bližeše so ke kóncj. Turkojo twochowachu, křesćenjo pak pokračowachu a jich dobyće bu přeco zjawniše. Matij pak z blečka njeńdžěše. Duž přistupi zultan k njemu a prašeše jeho při brodže profetowej, zo by jemu prajił, hač je wowrótnił.

„Wowrótnił při brodže profetowej?“ znapřećiwi vezier. „Haj, ty maš prawje, Turka, — při brodže profetowej mohł lohko wowrótnić. O smilny Božo! čiń mje wrótneho! Božo? je dha Bóh? — Haj, Bóh je, jedyn surowy Bóh, kaž to kóždy jednory křesćan wěrił Křesćan? što je Khrystus? Ach, Khryšće, smil so nade mnu! ja sym tebje zaprěł, sym twojich wěrjacych přesčěhał a skóncował, a na posledku svojeho jeničkeho bratra!“

„Achmedo! Achmedo!“ wołaše zultan, so za nim wobladujo.

„Dži mi, dži, turkowski psyko, čertowy pomocniko!“ wołaše za nim tón njezbožowny. „Ja njerěkam Achmed, noheu Achmed rěkać! To mjeno je z krwju wopancane, z krwju, kiž do njebjes woła. Ja rěkam Matij! — Židzi su tebje junu křižowali, syno Boži, ja pak tysac króc. Tola ty praješe na křižu: „Wótče, wodaj jim, přetož woni njewjedža, što činja. Ja tež njewjedžach, što činjach!“ — Sylzy kapachu z jeho wočow.

„Vezier Achmed je wowrótnił!“ žalosćeše zultan, a prikaza cofanje trubić, dokelž křesćenjo dale a bóle dobywachu.

„Trubće jeno, trubće!“ džeše Matij, kiž hišće při svojim padnjnym bratru ležeše, „połměsac so khowa do hlubiny, křiž pak so pozběhuje! Muhamed čěka, Khrystus dobywa!“

„Bože dla, knježe, pójće!“ žalosćeše jeho swěrný njewólnik Zelim. „Z kóždym wokomikom přibywa strachotnosć. Či naši čěkaju!“

„Či naši?“ woprašja so Matij. „Ty chceš prajić: Či moji. Či

naši, štož mje nastupa, to su křesćenjo; ja tudy wostanu, tudy při tymle čele.“

„Čele?“ woprašo so njewólnik. „Knježe, při brodže profetowej! wón je hišće žiwy. Wšako wěšće, zo sym lěkař, cheu spytać jeho do žiwjenja wubudzić a, jeli móžno, zabojić.“

„Zelimo! luby Zelimo!“ zawoła Matij z radosću. „O hdy by ty to mohł, ty swěrna duša!“

„Nadžijam so teho! Allah je wulki! ale khwatać dyrbimy. Chce-moj jeho do tamneho lěsa donjesé!“

„Dha z Bohom!“ džeše Matij.

XIV.

Wobydlerstwo kholmčanskeje hajnkownje běše so přisporiło. Brězynkec nan žedžeše po njewjesće swojeho Handrija. Wobaj nanaj běštaj so bliže zeznałoj a njez sobu wučiniłoj, zo chcetaj zbytkne žiwjenje pod jenej třěchu dožiwić. Brězynkec nan běše so ze swojej džowku a jejnym mandželskim, kiž běše swoje zastojnstwo we Woje-recach zložil, do kholmčanskeje hajnkownje přesydlil.

Stary Brězynk a luboznje kějaca Hilžka běštaj tak prawje přez jene w znutřkownych začučach; čicha bolosć a hluboke žarowanje knježeše w nimaj. Po hodžinach rozryčowaštaj so wo Handriju a husto plakaštaj z dohom wo njeho. W tajkich wokomikach přimny Hilžka swoju lutnu a spěwaše k njej někajki želniwy kberlušk, druhdy tež tón:

Čicha nóc, džens mje twój šlewjeř čěmny
Snano posledni króć přikrywa,
Jutře ležu snano hižom zymny,
Lěd' běch žiwy, smjeré mje wobmaha.

Čěšne džěčo mać na rucy nosy,
Džěčo tyšnosć jejnu uječuje,
Wona pak wo smilnosć Boha prosy,
Koši džěčo swojej' nadžije.

Wjesety tam pachol poskakuje,
Praša so za nanom želniwe.
Wbohe džěčo! twój nan wotpočuje
Tam, hdžež slónčko wjacy njewidži.

Pěsk, hlej, wutrobje dvě tamle kryje,
 Syrotcy staj synk a dzowčička. —
 Tudy row nan swojom' synej ryje,
 Kiž bě cyła jeho nadžija.

Božmje, holčo! njech so nětko staji
 Naju mysl na krasne wjesela,
 Naju lubosć so we pěsku taji,
 Tam ze smjertnym wěncem zejhrawa.

Jutře so za našu wěru damy,
 Za naš kraj we horcym bėdženju,
 Přisłušnosć my tola stódku mamy
 Khroble dobyé na njeprěčelu.

Mam ja w wutrobje pak kulku tčacy,
 Dha mój duch so k Bohu pozběhnje,
 Ach, štó wě, hač widžimy so wjacj,
 Duž dha božmje, bratřa, na wěčne!

Na to zaspěwaše stare někajki duchowny khěrluš, kaž tón: „Ach poruč Bohu swěru“ — a druhe.

Junu w meji na rjanym wječoru běchu so wšitecy do zahrodki zesydali a spěwachu rjane khěrluški. Runje běchu jedyn khěrlušk dospěwali, dha zakřiča Hilžka, přetož něchtó běše za kerkom skradžu k njej přistupił a kryješe z rukomaj jejnej woči, zo ničo njewidžeše. „Hilžka?“ woprašo so něchtó.

„Handrij! Handrij!“ wukřikny z njewurjekliwej radosću Hilžka.

„Handrij?“ woprašo so Brėzynkec nan.

„Haj, wón to je! wón to zawěsće je!“ wyskachu wšitecy.

„Nano, nano!“ zawoła młodženc a khwataše k njemu.

„O směl tež ja tak prajić!“ zdychny Matij, kiž běše njez tym dóšoł.

„Ty směš, bratře!“ znapřeciwi Handrij. „Tudy na nanowej wutrobje je twoje městno.“

„Matijo! Matijo!“ wolaše šėdžiwc a wupřestrje wobej rucy za nim. Matij wobjima jeho a plakaše z hłosom.

„Čeho dla plačeš?“ woprašo so šėdžiwc, „ty hewak njeplakaše!“

„Tehdy njeběch čłowjek; běch bjez wěry do Boha a Jezom Khrysta!“ wotmolwi Matij.

„A nětko?“ woprašo so šėdžiwc wjesele.

„Nětko wěrju twjerdže, štož je w Božim swjatym słowje napisane!“ wotmolwi Matij horliwje.

Jako šedziwe to słyšeše, rjekny rucy styknywši a z překrasnym wobličom k njejhu pohladujo: „Knježe, nětk pušćiš swojeho wotročka z měrom, přetož moja najhorcyša próstwa je dopjelnjena!“

Zaso zrudny khěrluš.*)

Hlós: Kak krasnje je być wowca Khrystusowa —

Nětk na wjerby smy pojsli harfy naše,
A doklinčate wšitke spěwy su;
Tež we Serbach so wjele žarowaše
Wo znatu sławnu serbsku spěwaŕku,
Kiž wóčcy w smjerći zandzelić
A za swět dyrbješe tak zahe woněmić!

Ach, njebě za nju tudy pomoc žana
A žadyn lékař, žane lékařstwo,
Zo bu tak hórka smjerć jej zhotowana,
Kiž přjedy běše čerstwe holčatko? —
A tak je so jej mandželstwo
Row zažny, za nas jara zrudny, sěniło! —

Što pomha nětko wšitko wopomnjenje,
Hdyž tola k nam so wjacy njewróći?
Nam wostanje to zrudne dopomnjenje,
Kiž mamy stajnje w našej tyšnosći:
Mathildku smy my zhubili,
Tón zrudny wopor w Budyšinje přinjesli! —

Ach, što by nam to dyrbjał přjedy prajić,
Zo za nju njebě žana rada tam?
Zo dyrbješe ta smjerć tu lubu dajić,
Kiž běše radosć našim wutrobam!
Njej' žana mudrosć na swěće,
Kiž w prawym času nuznu pomoc pokaže?

Dha božemje nětk wšitkim wědomosćam,
To khumšutowanje je wšo podarmo,
Tón swět je poddaty wšem hubjenosćam,
Što je, štož by so hišće khwalilo?
Tón swět je swět, a kaž so zda,
Tu ničo njeje dyžli sama zrudoba!

St., d. w Č. Kh.

*) Ja sym so skoro cuzeho činił tu na tym swěće, přetož najwjetši džěl mojich najbližšich krejnych přecelow je wotemrěł (nan a mać, bratřa a sotry, jedyn mały synk, starša džowka a wjele wujow a ćetow). Što ja hišće tudy dyrbju? —

Samozwonjate zwony.

Pražska powjesé.

Dzeń 29. novembra 1378 so pisaše. Čícha a zrudna běše hewak wjesela Praha, a runjež bě hakle tři hodžiny po zakhadženju slónca, zdachu so wulicy tola kaž wotemrjete. Ale w domach palachu so hišće swěcy a wobydlerjo sedžachu w svojich stwach. Tola tež tudy pobrachowaše žiwa rozmlowa a smějaty žort. Wšo běše džensa tak khutne a céžkomyslne, z kóždého wobliča ryčeše jeno blěda tyšnosť a tužna starosé. Ach, bě to zrudna nóe za Čechow!

Khěžor Karl IV., sławny wóec českeho kraja, wysoki lubušk wšěch wutrowow, ležeše horka w hordym kralowskím hrodže na smjertnym ložu. Lěkarjo měnjachu, zo blědy jandžel smjerće bórzy přístupi a ducha wulkeho wjercha před trón wyššeho sudnika powjedže. A njewuprajnje zrudno bě to w tym hluko-poswětlenym přebytku. Mjelčicy wobstajachu wulcy kralestwa khoreho smjertne lěhwo, mjez tym zo kralowske džěci plačicy před nim klečachu. Mrějacy kral zdžěli jim hišće tak někotru mudru wučbu a hotowaše so potom jako pobožny křesćan na wulke, potajnosćow-połne pućowanje, z kotrehož so hač dotal hišće žadyn putnik wrócił njeje.

Hižom bě jemu měšnik Bože wotkazanje podať, hižom běše jeho tež ze swjatym wolijom, poslednim njejhjeskim posylnjenjom na puć do wěčnosće, žalbowať a potom z čichim modlenjom na bok stupiť. Číše, z čahom swjateho měra we wobliču, rucy mějo nutrne styknjenej, tu kral ležeše, a tež we jstwyje běše tajka čišina, zo budžiše samo hwězdow khód po njebjy pytnýc mohť. Słyš! njejabecy zaklinča, kaž wot potajneho kuzla wotputowany, ze wšěch sto wěžow Prahi wutły zwuk zwonow, poł minuty na to druhi, potom třeci. Wšitko wobledny a zarža; jeno mrějacy kral ležeše změrom, z cunim směwkom we wobliču.

„Džěci, moje džěci,“ wón potom ze słabym, wotemrěwacym hlósom džeše, „posluchajće, hižom woľa mje naš zbóžnik! Ja sym jemu poslušny — mějće so derje!“ To wurjeknywši, wón woči zandželi a bě w tym knjezu zbóžnje wusnyť. So zdaše, jako by cunjy swět-lina wokoło jeho šedžiweje hłowy třepjetała.

„Morwy!“ wuwolachu z hlubokey bolosću přítomni, a lědy bě

pod jich sylzami tuto słowo wurjeknjene, jako na jene dobo na wysokej wěži kathedrale k Swjatemu Vitej wšě zwony zwonic počachu. Ale kajke bě to zwonjenje! Hišće nchtó njeběše tute zwony takle klinčec slyšal! Běchu to zynki skórzby, tak njewuprajnje bolosciwe, tak hnujace, zo samo cí mužojo, kořřiz běchu hač dotal němje swoju bolosć we wutrohje zamknjenu dđerželi, nětko z hłosom plakać započachu.

Štóz pak so při tutym nócny m zwonjenju najbóle nastróža, to bě zwónk pola cyrkwje Swj. Vita. Jako z dohom wysoko nad jeho hłowu wšitke zwony, wot hobrskeho zwona hač k małemu smjertnemu zwónček, zwonic počachu, tu wón bjezryčny před spodžiwanjom steješe. Wón džě měješe tola klučke k derje zaraćenej wěži při sebi; štó móžeše sebi teho dla zwažic, w nócny m času ze wšćmi zwonami zwonic? Z leacym khwatkom ćerješe wón po wuzkim ćmowym skhodće horje. Tola kajki napohlad so jemu tudy poskići! Někajke ćłowske stworenje njeběše nihdže widjeć, jeno jasne pruhi měsaca padachu z woknom nutř; ale zwony hibachu přeco hišće swoje mjedzowe jazyki a klinčachu tak bolostnje a spěwachu tak zrudnje, jako bychu wutroby mēle, kotrež móža začuwać a krwawic. Někotre wokomiki dołho steješe tu zwónk kaž skamjenjeny, potom pak přeběhny swjata hróžba přez jeho mozhy a kosće, a wot styska nadpadnjeny wón ćekny. Nimale bjezžiwjenity so do swojeje komory wróci.

Powjesć wo smjerći dobreho krala, kotremuž so w Āechach žadyn druhi njeruna, rozšěrješe so z wětrowymi křidłami po cylym kraju. Duž želachu njeličomne wutroby a njeličomne wóčka ronjachu najhóřeće sylzy. Ale z tutym žarowacym póselstwom ćehnješe z dohom tež powjesć wo spomnjenym wulecy spodžiwnym podawku pře wšě města a wsy. Duž džěše tak někotry pobožny muž z nutrynym pohladom k njehju: „Tu je Bóh ryčal přez swoje swjećene zwony!“

Hišće mnohe, mnohe lěta po tym powjedaše sebi lud wo samozwonjatych zvonach při katedrali k Swj. Vitej, kotrež běchu nadobnemu kralaj swoje žarowace postrowy džělenja hišće do wěćnosće sobu slaše. A tak někotryžkuli spominaše na něhduši „złoty čas“ wróco a žohnowaše z hlubokim hnućom proch teho wjercha, kiž bě swój kćějacy ćěski kraj lubował, kaž nan swoje jeničke džěco.

A runjež je wot tamnych časow hišće tak někotry ćěski wjerch

wumrjel, dha tola zwony na cyrkwi Swjateho Vita ženje wjacy same
zwońile njejsu.

Zdžělil K. A. Fiedleř.

Postanjenje.

Sy přez smjeré zhubil droholubu wutrobu,
Dha do samoty won njesl swoju zrudobu;
Tam wot njeje budž číše přewodžany,
A z nowa njech tam krwawja twoje rany.

A hlej, ty bórzy pytnješ, kak tu zemrjeta
Či we wutrobje zaso žiwa postawa,
A twoja duša jejnu blizkosé čuje,
Zo we njej hluboki měř zakčěwuje.

Če w překrasnjacym blyšču wona přewodža,
So z kóždej' pruhi slónca lubje posměwa,
A jejny miły hlós če cunjo strowi,
Či zařdženosće zbože w duši nowi.

Tež twoja wutroba ma swoju jutrowněku,
Hdžež jandželjo jej kamjeň z rowa wotwalu,
A wotemrjeta, tebi čělnje wzata,
Je duchownje či wěčnje zaso data!

K. A. Fiedleř.

Něšto wo starobje rostlinow.

Wšitko na swěće stawa so po wěstych zakonjach, po tajkim tež
nastaće a wudokonjenje rostlinow.

Z małego počatka nastachu; přibjerachu na moey a sylnosći po-
mału, ale we wěstym postajenym rjedže. Tola čłowjek to husto
kedžbu nima. Wón kedžbuje na kćenje a plód, porědko pak na scěhi,
kotrež wosrjedža leža.

Rostliny maju swój čas, we kotrymž rostu a přibjeraju. Někotre
zahe zabinu, druhe traju dlěši čas a někotre dosahnu wysoke lěta.
Někotre dyrbimy přeco zaso z nowa plahować, jeli chcemy je na
polach a w zahrodach měć, druhe jeno junkróć.

Najwyšše lěta dosahnu štomy a teho dla tež najwjetši rozwiw a
wopřijeće.

Lipy a duby so w tutym nastupanju wuznamjenjuja. W Frei-
burgu w Šwicy bu w léće 1476 k česći dobyća bitwy pola Murtena

lipa sadžena, kotraž w léce 1831 nimale 7 lohców we wobsahu měrješe. Druha, tam hižom tehdom stejaca lipa běše jara šěroka a měrješe w léce 1831 we wobsahu 18 lohców. Wona je na 800—1000 lět stara. Tež duby namakaju so tu a tam, kotrež tak wysoke lěta měć dyrbja. Na wolijowej horje při Jerusalemje steja wolijowcy, kotrež móža na 2000 lět stare być.

We wulkich lěsach namakaju so tu a tam jědle, kotrež su přez 1000 lět stare a 7—8 lohców (we wobsahu) tołste.

W Jendzelskej je jedyn štom, *Taxus bacacata*, kiž je na 3000 lět stary a kotryž we wobsahu přez 29 lohców měri.

Tež amerikanske cypresy (*Taxodium distichum*) su so často na 60 lohców wysoke a 20 lohcí tołste namakaše. Pola města Oaxaka steji jena, kotrejež staroba je so na 4000, haj wot někotrych na 6000 lět, wobličila. Kaliforniski Mamuthowy štom je 180 lohców dolhi a je so na 3—4000 lět stary namakaš.

Na kupje Teneriffa nadeńdže wulki a sławny přirodospytnik z Humboldt na palmy podobne štomy (*Dracaena Draco*), kiž běchu na 1000 lět stare, přez 30 lohców wysoke a přez 22 lohcí tołste.

Wysoke lěta maju tež Baobab (*Adansonia digitata*) = štomy w Senegambiskej a rozšěrjeju so wulcy jara. Někotre tutech štomow dyrbja na 6000 lět stare być. Lohcé-tołste štomy su hižom na 30 lět stare, a namakaju so mjez nimi tajke, kotrež su we wobsahu přez 45 lohców tołste.

Dźiwajo steji čłowjek před tutymi hobrskimi štomami a khwali wšehomóc našeho Wótea w njebjesach, kotryž je stworišel tež tutech rostlinow!

Horisław-Mučink.

Běrný a kčěw.

Čłowjek we wšitkich wěcach mudruje a spytuje a chce woprawdže často mudriši być dyžli stworišel sam. Husto radži so jemu, zo něšto wunamaka, štož cyle njelepe a hlúpe njeje. Tola njecham z tym wuprajić, zo je mudriši hač knjez njebjesow a zemje. Při běrnach su so w tych a tamnych naleženjach wšelake spytki staše. Někotři praja, zo maju běrný wjaey běrnów a to rjeniše, bdyž so při započatku kčěwa cyle kčenje wotšćipa. Jedyn bur prikaza swojej

čeledzi, zo dyrbja na wěšty m polu při jenej hrjebičcy cyly kćenje wotšćipac, při druhej pak je wostajić. A tak sta so na cylym polu. Džesać hrjebičkow, hdžež bě kćenje wotšćipane, da 60% hachtlow, hdžež pak bě wostało, zezběrachu wot 10 hrjebičkow jeno 6 hachtlow, po tajkim 10 króć mjenje. To wotšćipanje kćenja so jara lohko hodži a njeje k temu wjele časa trjeba.

Hdyž tule wěc we swětle wědomnosće wobhladamy, praji nam ta sama, zo so we wěrnosći tak ma. Přetož hdyž běrna dospołnje wukěje, přinjese horkach plód, kotryž šnjelki mjenujemy, a dyrbi tójšto mocy na wudokonjanosć tutech šnjelkow nałožować. Hdžež pak žane kćenje a žane šnjelki njesu, tam du mocy do běrnow pod korjenjemi a móža so lěpje radzić.

K dališemu přepytanju poručuje tutu naležnosć

Horisław-Mučink.

Dželenje wot lubeje.

(Kwětko z wutrobineho nalěca.)

Budž božmje, o luba,
Maš wopušćić mje;
Mohł sylzyčki ronić,
Tak ćežko mi je.

Ból hórku pak njesměm
Či wuskorzići,
Zo Twoje mi wóčko
So njezaćemni.

Bych z Tobu mohł čahnyć,
Kak zbóžny bych był!
Ja k wutrobje Twojej
So přizložić chej.

Či do wóčka hladat
Bych lubosćiwje
A zdychował číše:
„Ja lubuju Če!“

—č.

Třo towaršojo a šěry mužik.

(Basnička z lipsčanskeje serbskeje Nowiny 1833.)

(Skónčenje.)

„Jowle spody teho hrodu je wulki wjelb z třomi wotdželenjemi, w kóždym wotdželenju bydli kuježna a wšitkim třom přisłuša tutón hród. Tute kuježny su jow wot jeneho złeho ducha zažohnowane a jate džeržane. Přenju wobwachuja tři zmije, druhu šěsć a třecu dwa-naće. Wzmi sebi tamle tón mječ, kiž na durjach wisy. (Při tym

pokaza jemu mječ, kiž bě jara wulki a dolhi.) Dale wzmi sebi rěbl a lěz po nim dele do teho jastwa, ale wzmi so při tym khroble na kedžbu, zo te zmije njewubudžiš, chceš-li jim hlowy wotćeć. Wjedzić dyrbiš hišće, zo tež w kóždym wotdželenju hobrski muž leži, kiž te knježny wobwachuje. Tón přeni wot nich ma najtwjerdše spanje, tón druhi mjenje twjerde a tón třeći najčišše.“

Na to wopušći tón mužik našeho wojaka. Tutón wostaji pak hnydom swój woheń, zapřimny tón mječ, wza sebi rěbl a lěžeše po nim do hlubiny dele, kotruž bě jemu tón šery mužik pokazal. Jako bě dele přilězl, stupi k temu wjelbej, wočini číše jeho durje a hnydom při zastupjenju zakiwny jemu ta knježna, kiž bě w tym přenim wotdželenju zawrjena, a da jemu tak póznać, zo by so khroble na kedžbu wzał, tak zo njeby ani tón zmij, ani tón hobrski muž wotučil, přetož hewak budžištaj wobaj zhubjenaj byľaj. Tón wojak kroči njebojazuje dale, wotća zmijam w přenim wotdželenju hlowy a skóncowa tež teho hobrského muža. Jako so pak to sta, bu jemu rěbl, po kotrymž bě dele lězl, mjelčo wot durjow přeč wzaty, bjez teho zo budžiše za tym přišoľ. Wón poda so na to do druhého wotdželenja wjelba. Tam kiwaše jemu knježnička, do njeho zawrjena, hišće bóle, hač ta přenja, zo by tola čicho stupaľ. Tola wón njeboješe so, ale džěše w runej měrje na zmijow tam, wotća jim hlowy a skóncowa hobrského muža, kiž tu druhu knježnu jatu dđeržeše. Jako pak na to do třećeho wotdželenja zastupi, kiwaše jemu knježna, tam jata, mohľ rjec prošo, zo by tola číše stupaľ. Wón pak kročeše číše dale a wotća tež hišće zbytnym zmijam hlowy. Při tym wotući pak hobrski muž, kiž tu třeću knježnu wobwachowaše a ta knježna poča třepotać. Tola naš wojak džěše khroble na njeho, přewiny jeho po horeym bėdženju a skóncowa jeho. Wšitke tři knježny běchu nětko wumóžene. Jako pak z nimi hač k durjam wjelba přińdže, hlej, dha bě rěbl, po kotrymž bě dele lězl, přeč a wón njewjedžiše nětko, kak by z wjelba zaso horje přišoľ. K wulkemu zhožu měješe knježna, kiž bě w tym poslednim wotdželenju wjelba byľa, jedyn kuzľarski pjeršćen. Wona wza tón samy a wobwjertny jón tři króć wokoľ porsta. Hnydom přińdžechu někotři služobni duchojo a přinjesechu jedyn rěbl. Po nim lězechu nětko wšitcy horje a přińdžechu tak do hrodu. Tam namakachu teju towařšow našeho wojaka, kiž běštaj na hońtwje byľoj a běštaj jeho,

jako jeho při domojwrócenju njenamakaštaj, wšudžom pytałoj, hač runje podarmo. Wobaj so njemóžnje džiwaštaj, jako jeho nětko z tajkimi rjanymi knježnjemi přińc widžeštaj. Te knježny powjedachu pak nětko, zo běchu rubjene a jow w tym hrodže zažohnowane. Tež powjedachu, štó jich starši su, a prošachu wšitkich třoch, zo bychu je tola k jich starším přewodźeli. Woni to činjachu. Nan tych knježnow bě jara bohaty a widženy fěršta, kiž so njewuprajnje jara zwjeseli, jako swoje džowki zaso wuhlada a zaso dosta. Temu wojakej dowoli na to, zo smědžiše sebi jenu wot tutech jeho třoch džowkow, kotraž so jemu najbóle spodobaše, za mandželsku wuzwolić. Tón pak wza sebi tu najjeńšu a dosta wot jejneho nana tež džěl kralestwa. Jeho towařej wzaštaj sebi tej drugej dvě, a nětko počachu wšitcy tři hakle zbožowni być, hdyž běchu prjedy dolho dosć njezbožowni byli.

Powjedał Handrij Krawc z Rumšic,
† 3. měrca 1839 jako kand. w Budyšinje.

Drobnostki.

* Džěćace wuličenja k hram (cf. č. 1 t. I.): Jenka, dwěnka, třinka, štyrka, pjedzi, ledži, wupa, dupa, helam, delam, ek, špek, du musst 'raus, du bist weg!

Abo: Jenka, dwěnka, třinka, štyrka, kari, mari, cybla, rybla, cink, cank, šmekereke, kuke raws, won běž!

Abo: Ene wene, unge funge, rabi cabi, cipe cape, kajse lape, pilam palam, tille pille, monka, krysta, puf!

Abo: Šibr libr, basyr konja, na moraja, na třoch krajach; z čim so spina? ze złotym klučom! énce lenće! běžće tola w skoku won!

J. Kral.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Džeń 4. novembra t. l. dostaštaj serbskaj kandidataj duchownstwa k. Pětr Lipič z Lubochowa a k. Jakub Šořta z Wotrowa w budyskej tachantskej cyrkwu měšnišku swjeđiznu a staj wonaj potom nazajtra přěnju Božu mšu dđeržaloj.

) (Po wobstatym maturitatnym pruhowanju wopuščištaj budyski gymnasij tež dwaj Serbaj, zo byštaj na universiće w Lipsku dale studowałoj. Staj pak to k. Bohuwěr Handrik z Kubšic a k. Ernst Wićaz z Błócan.

∴ W pražském serbském seminaru je lětsa 10 Serbow, kotřiž wšitcy gymnasiu wopytuja. Su to kk.: Pětranc z Čornec, Skala z Khrósćic, Měréink z Běšec, Nowak z Njebjelčic, Bräuer z Worklec, Knježk z Krěpjec, Kummer z Łazka, Bjedrich ze Smjerdžaceje, Kilank z Łusća a Bart z Kukowa.

[] Wósomnatu njedzelu po swjatej Trojicy, džeň 8. oktobra t. l., měješe so we łazowskim Božim domje cyrkwinski koncert, kotryž kk. wučerjo tamnišeje wokolnosće pod nawjedowanjom k. seminarskeho wučerja Baumerta z Rychbacha a łazowskeho kantora k. Jurka wotdźeržachu. Z khwalobnym wustupom wobdžělichu so tež sławny spěwaf k. faraf Ryceř z Delneho Wujězda, rakečanske spěwanske towarstwo a ličba mlodych knježnow. Mjez spěwami běštaj tež dwaj serbskaj, kotrajž k. faraf Ryceř wubjernje přednošeše, mjenujcy: „Swjateje Marijne sylzy“ (text wot Seilerja, hudźba wot Kocora) a „Wuznaća“. Text poslednišeho spěwa je tež wot k. far. Seilerja, kotryž je jón wosebje za spomnjeny koncert zhotowił. Koncert bě jara wopytany a je so derje radžił.

* Z nakładom towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyšinje wuńdže a předawa so w expeditiach Katholskeho Pósta: „Krajan. Katholska protyka za Hornju Łužicu na lěto 1872.“ K. kaplan Dučman w Radworju je ju pod sobuskutkowanjom někotrych druhich z wosebitej prócu a wustojnosću zestajał a napisal. Płaćizna 2½ nsl.

§ We Łazku bu wóndano za ralbičansku wosadu „katholska bjesada“ založena, kotrejež hłowne wotpohladanje je, „wjesny lud k pilnišemu džělbraću na cyrkwiskim žiwjenju wubudžeć a jeho katholske zmyslenje zdźeržeć a přisporjeć pytać.“ Tutón wotpohlad chce wona dopěć z kóždoměsačnymi zhromadźiznami, z powučacymi přednoškami, z čitanjom wšelakich nowinow atd. Tón króc wuradźowachu so wustawki a mějachu so wólby. Za předsydu bu wuzwoleny k. kaplan Róla w Ralbicach, za jeho naměstnika k. młynk Kummer we Łazku, za pismawjedzerja k. wučer Kleiber w Šunowje a za jeho naměstnika k. wučer Hicka w Ralbicach, za pokladnika k. klamař Glawš z Róžanta a za wubjerkownikow kk. Matka z Konjec, Lehmann z Róžanta, Čornak z Nowoslic a Bjedrich ze Smjerdžaceje.

— Mjez wučomnikami krajnostawskeho seminaru w Budyšinje je w tu khwilu 16 Serbow, a su to čile młodzenojo: Wylem Grofa z Budyšina, Jan Kapleř z Hownjowa, Ernst Wejzař z Bukojny, Jurij Dučman z Wjelečina, Ernst Keřk z Rodec, Gustav Kapleř z Bohowa, August Krečmař z Barta, Ernst Mjerwa z Hrodzišća, Hermann Babik z Małeho Budyšinka, August Kruža ze Židowa, August Tempel ze Zahorja, August Lukaš z Njechanja, Alfred Garbař z Minakała, Jan Bartko z Nosaćic, August Domašk z Komorowa pola Klukša a Gustav Kocor z Ketlic. Wyše teho přihotuja so k zastupej do seminaru přez wopyt seminarskeje šule tři Serbjo: Edmund Häsleř z Hrodzišća, August Polan z Lipiča a Bohuwěr Šůtza z Klukša.

-? Dotalny přeni kaplan w Khróśicach, k. Jakub Wornaf, kiž bu wot budyskeho tachantskeho konsistoria jako přeni farski administrator za Špital pod Kamjeńcom wobkrućeny, bu dzeń 8. oktobra t. l. do swojeho noweho zastojuštwu swjatočnje zapokazany.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

W poslenim čisle Lužičana běchmy na to spomnili, zo sebi mjez Słowjanami na to myslie počinjaja, hač njeby móžno było, zo bychu Słowjenjo jenu pismowsku ryč a jene pismo měli. My tež prajichmy, zo su sebi Słowjenjo bjez wšeho nuzowanja rusku ryč za přichodnu powšitkomnu słowjansku pismowsku ryč wuzwolili a zo so nětko hišće praša, hač so tež ruske pismo za powšitkomne słowjanske pismo hodži. Wo tym dawa nam knižka najlěpše wuloženje, kotruž je ruski wučeny spisował A. Hilferding wudał. Wona ma sledowace napismo: Obsčeslawjanskaja azbuka s přiloženijem obrazcow sławjanskich naryčij. (Powšitkomnosłowjanski alfabet z přiložu přikladow słowjanskich naryčow.)

Knjez Hilferding wšě słowjanske naryče ze žiwjenja a z literatury jara derje znaje a duž so wón tež jara derje k temu hodži, zo by rozsudził, hač je ruske pismo k temu kmane, zo bychu je wšitcy Słowjenjo tež při pisanju swojeje naryče bjez wobćežnosće natožić mohli. Knjez Hilferding mjenujcy měni, zo budža so pódla knihi, za wšěch wučenych Słowjanow w ruskej ryči čišćanych, tež hišće za słowjanski lud wšelake knihi w naryči kóždeho luda wudawać dyrbjeć a zo by so w tutech ludowych knihach, zo by so přejenosć mjez wučenyimi a ludom njeprětorhnyła, tež ruski alfabet natožował. Teho dla je wón swoju naspomnjenu knihu wudał a je w njej z wosebnej wustojnosću rozestajał, kak ma so ruski alfabet při pisanju w druhich słowjanskich naryčach natožić.

Štož našu lužisko-serbsku naryč nastupa, dha so ta z ruskim pismom jara derje pisać hodži, dokelž maja Serbja nimale tón samy vokalismus, kaž Rusojo. W konsonantismje je trochu hinak, přetož zmjehčena j konsonantaj **č**, **đ** w ruskej ryči njejtaj, hodžitaj so pak z južnoserbskeje naryče wzac, a **ř** tež dale žanu wobćežnosć nječini, hač zo tež wyše ruskeho **r** tu kwačku stajimy. A hdyž tež po tym, zo je naš lužiskoserbski lud mały a so po politiskich wobstejenjach w šulach bóle němski, dyžli serbski wučni, ruske pismo čezko do njeho přidźe, dha je pak tež to wěste, zo móže kóždy Serb, kiž so wučerštwu abo universitetskim studijam poswjeći, z małej prócu ruske pismo nawjedzić a natožić.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Dwanaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 12.

December.

1871.

H o d y.

Zas' róčny čas so přibliža
Wšém k wulkej radosći,
Zo Jezus přihdže do swěta
Nam k wěčnej zbožnosći.

We Bethlehemje njewažnym
Tam swětlo skhadžeše,
We měsće khudym, njeznatym.
Nam zbože kěžeše.

Tym kralam z rańšoh' kraja jow
Puć hwězda pokaza;
O zo by wot nas kóždy šoł,
Hdžež wona přewodža!

Tam njech před džěsća kolebku
So wšitcy modlimy
A jako wopor z lubosću
Jom' dajmy wutroby!

Dha potom hakle tónle čas
Tak prawje swjećimy
A hody nam tež lětsa zas'
Su swjedžen witaný.

C. M. R.

Hody — swjedžen radosće.

Hody su za křescana swjedžen najswjećišeje radosće nad tym, zo je njebjeski Wóćec po dokonjanym času swojeho syna do swěta pósłał, kotryž ze swojim zjewjenjom wšitkej zrudobje kónc sčini, přinjesywsí swětlo, lubosć a žiwjenje na čłowjestwo, z mrokotu přikryte, w sebitnosći stwjerdzene a w hrěchach morwe. Hody su radosć luda, kotremuž so w jeho nuzy to słowo dosta: „Troštujće, troštujće mój lud, praji waš Bóh! přetož krasnosć teho Knjeza so zjewi, a wšitko čělo budže widzić, zo Knjezowy rót ryčel!“ Hody su radosć Simeona; přetož kaž tutón Bože džěćo na swojej ruce wza a džeše: „Knježe, nětk pušćiš swojeho wotročka po swojim słowje z měrom; přetož

mojej woči stej twojeho zbóžnika widžilej, kotrehož přihtował sy přede wšitkimi ludźimi!“ tak woznjemy tež my džensa syna Božeho z nowa do našeje wutroby a rjeknjemy z radostnym duchom: Knježe, nětko móžemy w pokoju žiwi być a wumrjeć, přetož my wěmy, zo sy tuteho zbóžnika tež nam přihtował!

Tola dyrbi hodownička tajkule swjatu radosć w našich dušach zbudzić, njesmje nam přede wšěm tamne njebjeske póselstwo pobrachować: „Njebójće so! Hlej, ja připowjedam wam wulke wjesele, kotrež so wšemu ludu dostanje; přetož wam je so džensa tón zbóžnik narodził, kotryž je Khrystus, tón knjcz, w Dawitowym měsće.“ Tole lube evangelion, wot Knjzeweho jandžela připowjedane, dyrbi nam do dušow klinčec jako swjaty wothlós z bethlehemskich honow. Zo je so nam z Khrystusom swěta zbóžnik narodził, to je přičina wěrnej hodownej radosće. Wot Khrystusa wukhadža džě wšitko swětło, wšitko žiwjenje, kotrež křescánsku cyrkej rozswětla a wožiwja; na Khrystusa du wšě přeća a nadžije, z kotrymiž so křescánstwo we wšěch svojich pruhowanjach wokřewja; we Khrystusu přińdu wšitke slubjenja w bromadu, kotrež nas při zachodnosći swěta z troštom a pokojom napjelnjuja, našej woči zložuju na lěpše žiwjenje. Khrystus je počatk, kónc a srjedžišćo wšeho zboža, na kotrež so khude člowjestwo w kóždy čezki čas zwonkownej a znutřkownej nuzy z poslednej nadžiju založa.

Ale spomnjene póselstwo same ničo njepomha, jeli wěra pobrachuje. Wěrjaca wutroba, kotraž narodženeho zbóžnika jako swojeho wumóžnika zapřimnje, je zórlo wěrnej hodownej radosće. Cyty hodowny swjedžen so bjez žohnowanja pomínje, jeli-zo wón žadyn druhu zatišć njezawostaja, hač tón swój bneho wjesela. Štóž w hodownym swjedženju lubosć Wótca, kotryž nam zbóžnika wobradzi, w najhlubšej wutrobje njezapřimnje, tón njezrozumi jutry tež nic lubosć Syna, kiž je so sam za nas woprował, a wostanje potom swjatki njedótknjeny wot swjateho Duchu, kotryž ma nas z lubosće Wótca a Syna do wšeje wěrnosće wodzić. Dokelž pak wěra žana zwonkowna wěc njeje, ale je bójski wodych našeje duše, dha njemóže so tež wěra nikomu přećiwo woli do wutroby šćěpić, jeli wutroba sama ze swojeje hlubiny najprjedy po wěrje nježada. Hdžež žana wěra do Božeho syna jako zbóžnika swěta njeje, tam pobrachuje póznaće samsneho

hubjenstwa, samsneje zrudneje khudoby. Jeno ta duša změje wěrnou hodownu radosć, kotraž do hlubiny swojeje hrěšnosće zastupi a tam swój zrudny wotpad wot Boha w myslach, słowach a skutkach z nastroženjom pónaje. Čim wjetša najprjedy bolosć, čim wyšša potom radosć. Přede wšěm dyrbymy swoju samsnu zrudnu khudobu wutroby spóznać, jeli chcemy bohatstwo njebieskeho Wótea začuwać; najprjedy dyrbymy so ze zrudobu a rozkaćom wo tym přeswědčić, kak mało smy Boha lubowali, prjedy hač móžemy wopřijeć, kak jara je Bóh nas lubował, hdyž nam swojeho syna k našej zbóžnosći wobradži.

To wšitko pak je jeno skutk wěry, kotraž wosebje z předowanja wo hrěchu, pokuće a hnadže wukhadža. Hdyž je po tajkim hodownym swjedženju w swojim přenim podložku džen zrudoby nad nami samymi, dha přewobroći so wón přez wěrjacu wutrobu do dnja najzbóžnišjeje radosće nad Božej lubosću, kotraž slódki trošt wodaća hrěchow do dušow éče a zhubjeny paradiz zaso wotanka.

Duž dha pój, ty swjedženjo radosće, ze swojim lubym hodownym ewangeliom! O njes tu swjatu powjesć wo zbóžnikowym narodže do bydenčkow khudoby a wuliwaj do nich bohatstwo swojeho trošta: Tež wam je so tón zbóžnik narodził! Njes ju do wšěch krawjajacych a zrudnych wutrohow, kotrymž stej horjo a hórkosć žiwjenja runje nětko wšitko wjesele wzałoj: Tež wam je so tón zbóžnik narodził! Njes ju k wšitkim khorym, wo pomoc zdychowacym, a ryč k nim wo tym knjezu, kiž móže a chce ze wšeje nuzy éčła a duše wumóc: Tež wam je so tón zbóžnik narodził! Haj, njes ju k wšěm, kotřiž hišće sedža w mrokoće smjerće a njewjedža, zo je Jezus Khrystus do swěta přišoł, hrěšnikow zbóžnych činić: Tež wam je so tón zbóžnik narodził! A hdžežkuli ty z tutym njebieskim póselstwom wěrnou hodownu radosć zbudžiš, tam je tež bethlehemska hwězda z překrasnjacym blyšćom nad dušemi zeskhadžała.

R. A. Fiedler.

Syrotka w Božej noci.

„O maće, luba maće,
Kiž drěmaš we rowje!
Slyš, twoje džěčo plače
Tu sylzy pře tebe.“

„Ach, kak mje zyma třasy,
A kak sněh na muje dže;
A wšitke domy, hasy
Su polne radosće.“

„Dzens Bože džěčo khodži
A dary přinoša;
Ach, štóha wo muje rodži?
Sym wboha syrotka.“

„O wzmi mje, maće, k sebi,
Při tebi čicho je
A měr twój domik debi;
Mje kóždy zacpije.“ —

Tu steji běly jandžel
Při zrudnej syrotcy
A praji: „„Wóčcy zandžel,
Če wjedu k maćeřcy!““ —

Je rano nam'kat tótka
Ju morwu na rowje.
Nětk we njebu jej slódka
Kée radosć wobstajnje!

E. Keřk.

Wólba hodowneho štoma.

(Přetožk.)

Syła jandželi džěše w hodowny čas přez lěs, štom pytajcy, kiž měješe so w Božu nóc ze zločanyimi jabłukami, slěbornymi worjechami a zaswěćenymi wóskojčkami wudebić, mějo stadło jelnjatkow z pastyrjemi a žlobik z Jezus-džěćatkom pod sobu, syłu radosćiwych džěći wokoło sebje a nana a mać po boku z blyščom swětła we wočomaj, kotrež wot hodowneho štoma sameho njewukhadža, ale ma něšto na sebi wot tamneje jasnoty Božeje, kiž so něhdy nad bethlehenskimi honami swětleše.

A woni widzachu najrjedy dub, wysoko do powětra so pozběhowacy, a cheychu jón wzać. Ale Barachias, z najwyššich jandželi jedyn, rjekny: „Nic tak! přetož dub je šědziwce a njehodži so za džěći, ma twjerdu skoru a hišće twjerdše drjewo a jeho deski so k twarbje kašćow a rownych křižow bjeru; hody pak připowjedaju: „„To žiwjenje je so zjewiło!““ —

Potom wuhladachu nadobny buk, kak so tón šwižnje a hordžiwje k wysokosci zběhaše a cheychu tón wzać. Ale Rafael, jedyn z najwyššich jandželi, džeše: „Nic tak! přetož w jeho drjewje lohcy čerwje toča; to njehodži so za tón poklad, kotryž mole a zertzawc njeskaža a za kotrymž so paduši njekopaju. K temu steji tu wón w zymje wotemrjety a nima žanych plodow, khiba tajkich, kotrež skót Gergesenow žerje!“ —

Na to widzachu brězyeu a cheychu tu wzać, přetož jejna skora běše hladka a běla a jejna hałozyna zhibičiwa a něžna. Tola Benabi, wyšši mjez jandželemi džěćatkow, praješe: „Nic tak! přetož brězycy d'opomina na njepräćeluwiy prut, kotryž je z njej jeneho splaha a ru-

neho roda. Džčátka pak maju so hody jeno na lubosć a smilenje dopomnjec, a nic na khostanje a bolosće!“ —

Tak džěchu cí swjeci jandželjo dale a přińdžechu k wjerbje. Wona njeběše sucha a wotemrjeta na pohladanje, nic šera a šedziwjata kaž zhytkne štomy w lěsu, ale bě horkach ze swojeje króny wužitnu hałozynu ze sebje wučerila, a ta běše pupki dobyła; teho dla cheychu woni tu wuzwolić. Ale arecyjandžel Gabriel, kiž před Bohom steji, rjekny: „Nic tak! přetož tež wjerba dopomina na prut kruteje čehnidby, a na barfy, kiž buchu při babelskich rěkach na wjerby spowješane, hdyž zajaty Zion na wótčinu spominaše a Kujezowy khěrluš spěwać njemóžeše w cuzym kraju. Džensa pak dyrbja džěci z radosću na město swojeho Boha myslíc a nic na cuzbu!“ —

Po tym džěchu jandželjo dale a přińdžechu k worješinje. Ta běše hižom svoje kralowske kéwne habliki čerila, kotrež něžnje skružene dele wisachu a nalěco wěšćachu, kiž po zymje přińdže, a woni cheychu tu wzać. Tola Chasidza, jedyn z wyššich jandželi, džeše: „Nic tak! přetož kaž brězyc a na prut, tak dopomina worješina na kij, kotryž je z jeho roda a doma a džěci njelubuje, a na worjechi z twjerdymi skorpawami, kotrež zuby skaža a su často čerwje a bjez jadra, z nutka poľne hórkeho procha kaž sodomske jabluka. Ale hodowny swjeden dyrbi přeco k wěrnemu, a lubemu a bójskemu napominać!“ —

A woni přińdžechu k jědli, a hlej! tu khwalachu w hromadže: Tón jedyn jejnu zeleń, kotraž tež w zymje wostawa a so k trajnej, přeco zelenej, njezachodnej swjatej hodownej radosći přihodži; tón druhi pokazowaše na jejne skřižowane hałozy, kotrež na Kujezowy křiž dopominachu; třeci zložil kedźbnosć na jejne piramidalne kłmuty, kiž so runje horje přeco wyššo a wyššo dobywachu, kaž wšitka radosć w Khrystusu k wysokosći płomjeni a z wysokosće wukhadža; štwórty dopominaše na tu balzamowu wón, na tu posylnjacu jědlowu brěčku, na tu hojacu móc kupjelow jědloweje jehliny, na to běše něžne drjewo, na tu resonancu, w jejnych deskach bydľacu, na tu žiwicu, kotraž so swěci a tysac wužitnym wotpohladam sluzi, na te jědlowe hable, kiž profetiscej wjedro připowjedaju. — A woni wuzwolichu jědlu za hodowny štom. — A jako džěci wokoľo njeho stejachu, wyskachu wone radosciwje, a jandželjo zhladowachu ze spodobanjom na nje dele.

R. A. Fiedler.

Pěseň Slowjana. *)

Česki spěw.

Hej, Slowjano, hišće našu
 Slowjansku ryč mamy,
 Wutrobu, tu swěrnú, nihdy
 Cuzej njepoddamy!

Sylny, žiwy duch slowjanski
 Budže wěčnje žiwy!
 Čert a hela! što nas stara
 Waš hołk škerjedžiwy!

Dowěřil je nam naš jazyk
 Tón, kiž w njebju hríma,
 Štóz sej zwaži nam jón ranić,
 Teho wěsće jima!
 Njeh su čeréi rozstobjeni,
 Njeh so hela puka!
 Bóh je z nami! a jich zrazy
 Jeho móčna ruka!

Duž nad nami njeh so mróci,
 Njemdry wichor wuje,
 Skala puka, dub so łama,
 Zemja zatřasuje.
 My stejimy, twjerda murja,
 Kóždy sprawny, wěrný!
 Čorna zemja přikryj teho,
 Kiž je khlopc njeswěrný.

Přeserbšćil Jan Bólko Mili.

N a z y m a.

Po šćernišćach wětr duje; dny so krótsa; nazyma nastawa. Najrjeńši počas je nimo. A tola je snano ruuje nazyma najspodobniši, najpřećelniši. Wona njeje krasna, blyšćata, wonjata, kaž naléće a léće, tola pak lubozna, miła a polna Božeho žohnowanja. Nazymne slóncó njesmudži a njepari, kaž léćowe slóncó; wono swěći mile, ćople; jeje swětlo njeje tak wótre, do woćow kałate, kaž tamneho, ale je cunje a jasnozłóćane. Kak krasny je slóněny džeń, ćichoměrný wječór nazymny! Rano drje je hišće khlódno; slóncó wojuje z hustej mblu, tola wokoło připołduja so předrěje. Nazymne slóncó njećini sebi nuzne, so zahe zběhać; naléće je so pominyłe, zemja je prózdna; čeho dla dyrbjało khwatać?

Na posledk wustupi njehjo w jasnej módrinje a slóncó wobswětla pisany lěs, módry jězór, měrnú lućinu ze stadłom, tam so pasacym. Łuka a šćernišćó stej kaž ze židu zatkanej wot tysac a tysac drob-

*) Z tutej pěsnju powitachu čěscy studentojo w Prazy k. Dr. Riegera při jeho poslednim domojwróćenju z Wina. — Hlós pytaj: Česki spěwnik, 8. str., 4. čó.

nych páwkow, a rosa je w nocy błyskotate parlički natykała do tuteje tkaniny. Po drózy suchej a nic wjacý próšatohorej ridruje wote-wrjena khorejta; přetož nětk je najsprawniši čas zapućować; studenta dže na prózdniny. Khlódny nazymny wětr hraje ze zmahowatymi kudźerjemi swobodneho pachofa a by jemu rad jeho lohku bantatu čapku z hlowy wzał, njeměł-li ju z paskom twjerdže připasanu pod moškatej podhubu. Dys a dys zarži wutřěl w lěsu, hewak je wšo čicho. Číše w nazymje tež slónce zakhadža; wono so njekhowa hordźiwje, žehli-wje pruhowajo, ale wuhasnje číše, lutosćiwje, bjezzwuńnje, přetož hajow spěw je woněmil. Wono pozłócuje k dobrej nocy lěs, luku a holu; tež staru hórsku rozwalinu počehnje z blyščóm dawno zańdženeje kras-nosće. Kak so błyskotaju wokna nazdalnych khěžow we wsy we wječornym zloće! Přeco čěmnišo barbi so módrina njehjowa. Woh-njowe zerja žehla so nad nazymnej krajinu; bórzy potom wustupuje běła mhlá z wložnych łuhow a lučinow; nócný powětr zymnje ducha (duje); w čornej jědłowej huscínje, we wložnej wólšínje a wjerbinje suwa so šerjenjójce blúke měsačne swětlo, poskakuje bludnička.

„Nano, ach nano, o njewidziš tam
Wjerbabu sedžo a hladajo k nam?“

„Budž změrom, mój syno, wšo jasne mi je,
Wjerby so blyšća tam zastarske.“

Njewjedra ze swojimi stróželemi a starosćemi wo žně su začah-nyle. Polow žohnowanje je dom skhowane. Nan njetrjeba wjacý ze styskniwej wutrobu horje k njehjesam hladać. Wón wobhladuje z radosću,

„Kak so kubla we bróznjach roja,
Kak tu sepje we žohn'wanju stoja.“

Nětk dže wšo na zahrodu a do winicy. Tež tudy so nam Bože žohnowanje hohaće napřećiwó khila. Wšudžom wšo poľno wisy; štomy so skoro łamaju pod slódkěj čěžu; mnohe su so dyrhjałe pod-pjerać. Kóžde ranje nadeńdu džěći hromadu čerwjenoľičkatych jablu-kow w mokrej trawje ležo. Jedyn rjany džen dže wšo won z hokami, z rěblemi a z korbami. Hóley su hižom skakajo prjedy běželi a laža hižom wokoľo na přepoľnej jabľoni, na wysokej krušwinje z mědślódkimi, złotožóľtymi krušwami, na slowčínje z módropodychanymi plódamy. Z worješnika knypotaju worjечи dele do trawy. Tym ničo njewadži;

ale něžne somočane brěčki hjerje nan sam starosćiwje ze štoma dele. Čěžke korby poľne bohateho nazymneho zohnowanja uoša so domoj. Kóždy je khopaty — tón z luboznymi maľymi bórštorfarjemi, tamny z wulkimi derje słóžatymi šeračemi, třeći ze zelenými maslowkami, kiž so hakle w pincy póčnu žolćić a tak milne, zo na jazyku rozplwunu. To je radosćiwje nazymne žiwjenje w sadowni.

A hakle we winicy! Husto je winicař po kamjeńnych skhodženkach horje do winicy khodźił a je w horcopružacym slóncu wobkopował, wobřezował, wobwjazował; wjele stow krepkow su so jemu wuroniłe a po čole dele kapale; nětk kraći wjesele dele, ze słódkěj čezu na khribjeće. Módre a złotožolte kiće strowja horka z poľneje kadže. Kóždy smě jěsć, tak wjele hač zamóže. Z wyskanjom, z wjeselým třeľenjóm, ze sapawkami a wobniwými koleškami so narod noweho wina swjeći. Wono šuni, kisa a so ješći w derje zwjazanych sudach, w bjecharjach, z winowym lisćóm wobwěncowanych, a we hłowach zahorjenych. —

W zahrodecy mać zymsku zelinu domkhowa; tež jeje pilnosć dostawa myto. Husto je so wona khilala, zo by něžne sadženki přesadźowala, njerjad wuplěwala, husancy zběrała; wjele stow krepjawow je wona w léčowej horcoće nutř znosyla k napowanju lačnych lěškow; — nětk wobhladuje, so wjesele dźiwajo, wupjerawy krózkaty kaľ, rjany jarmuž (Wirsing), žolty šcerbak (Endivien), toľste módropočerwjenojte cyble a waži pruhowajo w swojimaj rukomaj čezku jaknu kaľowu hłowu, kotraž w zymje rady jědźenu zelinu poskićuje. Džěći wulušćuja wjesele z bobowych strukow mnohobarbite zorna a z makojcow makowe symjo a pokazuja sebi ze spodźiwanjom wulke złotožolte banje při zahrodkowej muri. Chycićiwje suwaju so tež wokoľo koľčow, ze słódkim mjedom napjelnjenych. Kwětki nalěcowne a léčowne, z kotrychž kheluškow su pilne pčolki měd cycate, su wotkěće; jich słódkie wonjenje so wjac po zahrodecy njerozlěhuje; tola cyle poslednje dary rjaneho kwěća njepobrachuja. Tu a tam so hišće žehli čerwjeny mak, pleće so horje módra woka, kćēja smjertne róže (knochotki). Předewšěmi pak debi nazymnu kwětnicu krasny kćew jurinow. Na sylnym pjeńku móžemy husto 20—30 kwětkow lićić, wšelakich barbow a překhadźowankow, z najčěmnišeho somotbruneho hač do sněhběleho, jenobarbite a pisane, smuhate, blakate, dypkate a krjepjene.

Jena jenička zymna nóc z mrózom je drje wšě z dohom pomori. Rano ze skhadženjom slónca je jich krasnosć so pominyła. Kaž sparjene wisaju tehdy w čornoskruženym lisću — prawy nazymny wobraz zachodnosće. Tu a tam drje jena pózdnja róža hišće zakčěje, ale jeje łopješka so ruče na ruku rozsypnu, kotraž by ju wjesele wušćipnyć cheyla. Najdlěje traje přecelniwa hwězdnic; z njej so pominja zabrodna kwětnica.

We wsy slyšimy mlócić a len trěć. Na šćernišću je škowrone woněmił. Wołanje populow je z posyčenym žitom wuklinčało. Jeno tu a tam stadło brunych kurotwow z wrjeskotom rozpjernhje. Škórey zwučuja so na swój wotsalčah. Jim přiblawoac je radosć. Po stach do jeneje mróčele začišćane, škowrjo a howrjo, šwórčo a bórčo, so wone sem přiwalja, kaž wot wichoricy honjene. Wšo so do srujdzá tlóći, přeco wokružuje jedyn druhého a tak so dale kuleju z ropotom a šumjenjom, škrěčo a wołajo. Podarmo křiwi hlódny jatřob swoje pazory; wón sebi njewěri so přibližowac wjerćatemu kužołej, přetož wón by sobu torhnjeny był bje-wšeho napřećiwka. Nětk so šěroko rozčahnu a tworja wupřestřjenu syć, potom jedyn přemo druhého wyššo so pozběhnywši, zhubja so woku hač na čornu smužku, zo bychy na posledk z połnym wotmachom na swoju pastwu dele padnyłe abo wošćerjejo do rohodža so kyrnyłe. Tu skakaju nětk do hromady, so zhibuja a khileja, zdychuja, hwizdaja, spěwaja, šćebotaja. — Druhdy so cyła harowaca črjódá na jedyn štom zesýda a so na wotnobach wisajo koleba.

Na lúcy je wotawa hižom posyčena a dom zwožena. Mróčelowe scěny přechajuja jasnozeleny přestřjenje; jeno njesprócne husace kwětki a blědočerwjene nječasniki je hišće pyša. Při puću steji změrnika abo módra knježnička; načerwjěnběla wowča ruta a lubozny swětlík zwjesela woko na lúcy. Najpřećelniši wobraz éichozeneleneje nazymnjeje łuki pak spožči měrnje tam so pasate stadło. Luboznje klinči klinkot kruwow do daloka. Ze starym plašćom wodžety a šěroki kłobuk na hlówje steji pastyr, na swój kij zlehnjeny, při rěčcy, nad kotrejuž so wólšowy keřk khila. Běle pawčiny wokoło létaju. Pod módrym njeħjom čehnje pućowaty baćon, plůwa slěborna mróćel. Nazymny lěs ujeje wjacý wobžiwjeny wot ptačeje pilnosće. Někotre něžne spěwački su hižom wotsal čahnyle, druhe so k wotsalčehnjenju

hotuja. Pak po jenym, pak po runkach, pak cyle syły nas wopušća. Wysoko w módrinje widzimy jich dołhe, so áhate čary. Bačony a lastojčki wjesłuja ze spěšnišim lětom k juhej; w powětrě klinča poslednje khěrluše lohkich wučahowarjow. Čah škowroncow a populow dže nižšo a sprócniwišo. Někotry lubozny spěwak budže hišće w syći popadnjeny a na předań přinjeseny. Bórzy knježi čišina w nazýmny m lesu. Jeno hołk honitwiski klinči po haju mjelčatym. Tola njeje wjacy tamna khrobła hońtwa našich wótcow na mjedźwjedže, rysy a wjelki. Ně; mordaški wołoj něčičiších honitwarjow ma k nastawkej jeno bojazneho zajaca, šikowanu sornu, překlepanu lišku, tučneho šwinca, čekatu kurotwu, płošiweho ćécora a štrychowateho bakuta.

W podzymje so slónčko porědšo pokazuje. Husto wjele dnjow zaspechi přikrywa smutna mróčina njebo abo tołsta mhla léha so nad krajinu. Potom áhaju čezke mróčele po šćernišću a po holi a zymny sněhowy wětr z nich duje. Kruwarjo, kiž hišće pasu, noša suche pruty bromadu, zadžělaju pěkný wohenčk a so wobřewaju. Tola jich kruwom wjacy na włóžnej, mokrej pastwje njeslódži; wone ruja a žadaju po ćoplej hródzi a po žłohje, po synu wonjatym. Bórzy so štadlo wjacy won njeboni. Druhdy cyły džen dešč dže; třechi su mokre, puće mazane, jědlowy lěs steji čorný. Hižom přelětuja druhdy čwaki sněha, předhory Alpow su ze sněhom přikryte. Khude pacholo njesy na hłowje swój walčk drjewa z lěsa dom.

Nětk dołho wjacy trać njebudže; nětk přindže zyma. Tola wjedraswědomni pastyrjo a hajnicy to hišće wěrić njechadža; woni wěšća hišće polěće. „Swjaty Měrcin dyrbi swojemu běłošej hišće syno sušić.“ A wopravdže so wjedro hišće raz překhepnje; slónčko zaso mile swěći. Přeco žiwe husace kwětki wotewrja hišće junkróc swoje přəcəlne wóčka; tam a sem mjetelk wokoło lěta. Bur móže hišće raz na polo, winicař do winicy. Wusyte synjo so krasuje zeleni. Je, jako cheyće so lubozne nalěće zaso wrócić. Wosebje na horach je polěće pře wšu měru rjane; jasny powětr, ćopłe slónčko, nadžija, nowe žiwjenje.

Tola to su tež poslednje rjane wokomiknjenja so džělaceje nazymy; tutón lubozny dym słuša tak prawje k jeje wažniwje huujatej symbolicy, kotraž w čichopadacym lisčićku, w zahim khowanju slónca, w áhatym ptaku a we wjadnjacej kwětecy na róznodžělenje a rózžohnowanje dopomina a najhlubši dušiny zynk, čiche žarowanje, wubudži.

Nalěto je cyrkej wjesely swjedzeń horjestawanja swjećiła, nazymu swjeći wona tužny smjertny swjedzeń. Swěrna lubosć wopytuje rowy a kładže wěncy z njesmjertničkow na hórki, hdžež jich lubi spja.

M. Rostok.

K ó ň c l ě t a .

(Delnjołužiski.)

Lěto se zas k kóncu bližy,
Chwata přec bzez přestaša,
Tak kaž žwala spěšnje běžy
Dalej — dalej — do mórja.

Zastawiš nam móžno njejo
Tež nejmjeńšu chylycku;
Kaž se wěť přez lěso drějo,
Šagnjo štunda za štundu.

Z casom dej se wšykno minuš;
Cłowjek ma swój wěsty row;
Do kopice bžo se kinuš
Swět, kaž ryjna gjarska plow.

Jaden jan' jo hušej casa:
To jo naš Bog Zebaoth;
Nimjefna jo jogo křasa,
Wón jo wěsty, twardy grad.

J. B. Nyčka.

Zwotkel je njepřecelstwo mjez pawkom a muchu, mjez kóčku a myšu?

(Z luda.)

Junu namaka mucha zorno jahłow a cheyš je přez morjo přenjesć. Ale zorno běše jej čezke a pawk napředže jej móst a po tym mucha přeběža a da zorno burej. Za to slubi jimaj (muše a pawkej) a jeju potomnikam wunjenk na swojim kuble. Wšitko bu napisane a podpisane.

Mucha a pawk ujewjedžeštaj, hdže byštaj sebi pismo khowaloj. Mucha radžeše, so kóčku woprašec; ta je po cyłym domje znata. Kóčka radžeše, pismo pod hrjadu tyknýc.

Po času přindže nowy hospodař a tón muchu a pawka won honić poča. Teho dla cheyštaj swoje prawo z pismom dopokazać. Kóčka běžeše po nje, ale njenamaka nič, dokelž běše myš pismo rozkusała. Pawk so na muchu rozhněwa, čeho dla je ke kočej radže radžila. Kóčka pak za myšemi běha, zo by pismo w jenej zasy namakala. Ale dotal je podarmo hladała.

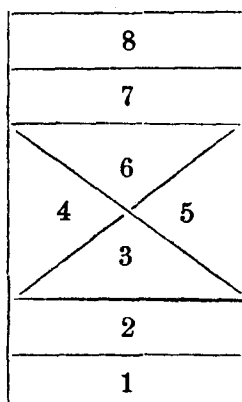
Wólšinski.

Drobnostki.

„Paradiz“, džěcaca hra.

W přěnim nalěcu wosehje, hdyž hólčata počinjaja na wsy „kozy rancu pasé“, skakaja holčata rady po jenej nozy do paradiza, abo kaž wone po staroserbsku praja: w paradiz.

Tajki džěcacy paradiz je z pomocu čropka abo kija na płonym měsće wumjezowany, něhdže 10 lohěi abo wjacy dołbi a 4 abo wjacy šěroki (po tajkim podolhojty) štyrjorózk. Přědk paradiza twori so z dwěmaj přěčnymaj smuhomaj, a runje tak zadk abo znutřkowne paradiza, do dweju polow abo wotdželow. Po tajkim wotdželenju wostawaca srjedzizna je něšto wjetša a po móžnosći kwadrat, kiž je diagonalnje (přez kříž) do štyrjoch polow džěleny. Přědknej poli woznamjenjatej so z ličbnikow 1 a 2, štyri srjedźne ze 3, 4, 5 a 6 a zadnej poli płaćitej ze 7. a 8. wotdželenje.

Holecy, kiž „w paradiz“ skakaja, činja to jena po druhej a to po jenej nozy tak, zo z palcom teje sameje čropk přěd so suwaja abo storkaja. Tónle čropk dyrbi pak po rjedže wot 1. do 8. pola přěné a tehdom je dobyte. Hdyž do wopačneho pola zleći abo hdyž na kromu abo jenu tych smuhow (kromow) so sunje, je přěhrate.

Čeho dla rěka drje paradiz? Dokelž je čěžko do njeho přině. Snadž dopomnjeja te štyri znutřkowne přěčne smuhi abo te štyri srjedźne linije (dweju diagonalow) na tamne štyri rěki w paradizu. Tola to je jenož škrička, nic wobkrućenje!

M. H.

Z Budyšina a z Lužicy.

* Z naktadom Maćicy Serbskeje w Budyšinje je wóndano serbska protyka wušta pod napismom: „Předzenak. Protyka za Serbow na léto 1872.“ Ta sama je za sobustawy Maćicy pola maćičneho knižiskladnika k. Jakuba darmo, za druhich pak we wudawařni Serbskich Nowinow za 2½ nsl. dostać.

— Džeň 2. decembra t. l. měješe so w Budyšinje posedženje přirodospytnjeje sekcije Maćicy Serbskeje, w kotrymž k. předsyda wučer Rostok z Drječina wo nazymje přednošeše.

§ Kandidat duchownstwa k. Pětr Lipič z Lubochowa přińdže jako druhí kapłan do Kulowa, kandidat duchownstwa k. Jakub Šolta z Wotrowa pak jako tajki do Khrósćic.

. . . Dotalny wučer we Wjelećinje, k. Hatnik, přesydlí so džeň 29. novembra t. l. jako wučer a kantor do Bukec a bu wot swojeje noweje wosady jara česćownje witany. Přenju njedzelu adventa, 3. decembra, sta so jeho swjedžeńske zapokazanje w Božim domje.

? Nowonatwarjena šula w Koblicach bu džeň 21. novembra t. l. přez k. fararja Imiša z Hodžija swjedžeńscy poswjećena a z k. wučerjom Runarjom z Barta wobsadžena.

() Zešiwk Časopisa Maćicy Serbskeje, čísto 42., je wušoť a jeho wobsah je tónle: Złota dula. Baseň wot Radyserba. Serbske „pluralia tantum“ wot J. Larasa. Dorunanki ludowych pěsničkow. Wot M. Róle. Dodawki za słownik. Wot Jurija Bróska. Pokazka z noweho přeložka psalmow. Wot J. Larasa. Koklowy rukopis khěrlušow. Wot H. Dučmana. Nekrologaj wot M. Hórnika. Zliěbowanje w 24. léće M. S. M. H.

▽ Naš krajjan k. Dr. Sommer (rodž. Serb ze Židowa), w tu khwilu direktař akcioweho papjernika we Weesensteinje, je so w nowšim času, kaž so zda, na polo nationalneje oekonomie podať a prócuje so při tym tež ze socialnymi prašenjemi našeho časa. Wo tym swědčí z najmješša jeho najnowiše, w němskej ryči wudate lećace łopjeno: „An den deutschen Fürst-Reichskanzler v. Bismark-Schönhausen. Offenes Sendschreiben v. Dr. Sommer, vollziehendem Director der Actien-Papier-Fabrik zu Weesenstein.“ W tutym swojim zjawnym lišće lubi wón Bismarkej wotpomhanje tukhwilneje nuzy džěławeje klasy. Kak pak ma so tajkej nuzy a wšitkim socialnym njelubosćam wotpomhać, to je hišće — jeho potajnstwo!

□ W Khoćeubuzu wumrje njedzelu 22. oktobra 1871 k. potajny a krajny radzićel z Werdeck, knjez nad Skjarbošćom w Delnjej Lužicy, 66 lét stary na jětra. Njeboćički bě mjez delnjołužiskimi zemjanami nimale jenički, kiž Serbow tež při jich narodnych prócowanjach podpjeraše. Na jeho wabjenje započá so w léće 1852 delnjołužiski serbski bramborski Casnik z nowa wudawać a w léće 1850 skutkowaše wón bižom za založenje „serbskego towarišstwa za dolojnu Lužicu,“ kiž cheyšo po přiładže našeje Maćicy dobre serbske kniži

za delnjołužiskich Serbow wudawać, je pak bohužel po wudaću někotrych małych brošurkow a po krótkim wobstaću zaso zašlo. Werdeck bě sam sobustaw tuteho towarstwa a pokazowaše so hač do swojeje smjerće Serbam napřečiwo přecelniwje zmysleny. Delnjołužiscy a wosebje kohoebuzscy Serbjo teho dla tež jeho smjerć jara wobžaruja a jich serbski Casnik je w swojich poslednich číslach k jeho čestnemu dopomnjeću wobšěrny žiwjenjabeň teho njebočićkeho w hromadu zestajał.

✓ Čísła 234—265 budyskich němskich nowinow „Bautzener Nachrichten“ běchu za nas Serbow jara zajimace, dokelž bě w nich dlěši nastawk pod napismom „serbske wsy“ wot jeneho derje wučeneho knjeza z Budyšina wočišćany, w kotrymž móžachmy wšelake za serbske wsy a jich wobydlerjow wažne data z najstaršich časow čitać. Wosebje bě nam to hišće njeznate, štož je nam spomnjeny nastawk wo něhdušim serbskim krajnym sudže w Budyšinje a jeho předsyde, stareho Bobuše z Hodzija, powjedał.

⊙ Wot teho časa sem, zo je so barlinsko-kohoebuzska železnica wotewrila, su tež barlinscy němscy touristojo swoju kedźbliwosć přeco bóle a bóle prjedy mało znatym Blótam a tam bydlicym delnjołužiskim Serbam přiwobročili. Štož su woni při swojim pućowanju tam widžili a nazhonili, to wozjewuja potom we wšelakich němskich, w Barlinje a druhdne wukhadźacych nowinach a smy teho dla w poslednich lětach wjele tajkich nastawkow, wosebje wo delnjołužiskich Serbach w najwjetšich němskich nowinach nadešli. W najnowišim času su čísla 225, 227 a 229 wulkich, w Barlinje wukhadźacych nowinow „Germania“ tajki nastawk pod napismom: „Niederlausitzer Fahrten“ přinjesle, kiž wosebje delnjołužiskich Serbow a jich narodne žiwjenje nastupa. Z posleńšeho je, a my dyrbimy bohužel přistajić, z wulkej wěrnosću mało zwjeselaceho sobudźělene. Z wěstym spodziwanjom powjeda tam spisaf naspomnjeneho nastawka, kak so mjez delnjołužiskimi Serbami ani škrička narodneho začuća njenamaka, kak serbski bramborski Casnik swojim čítarjam ničo druhe k čítanju podawać njewě, hač jeno wo „našim kralu a krónpryncu“, kak su wozjewjenja w nim a podpismo čišćeńnje w němskej ryči wočišćane, kak je w Bórkowach pačefsku wučbu z pomocu němskeje ryče wudželec słyšať, kak su tam serbske džěci při skónčenju teje sameje spěwale: „Hach bleib' mit deiner Gnade“, kak maju w tamnišej cyrkwi serbscy, w poslednjeje wójnje padnjeni wojacy dopomnjeńske taflički z němskim napismom, kak su wotstronjenju serbskich Božich službow w Lubnjowje jeno třo stari Serbjo we wosadže napřečiwo byli a t. d. Wzmimy sebi to — ad notam, Serbjo a wosebje serbscy duchowni a wučerjo! Samo rozomni Němcy dźiwaju so, hdyž tak z lohkej myslu swoju narodnosć wopušćimy a hdyž widža, kak so tak z mocu přeněmčujemy! My so z tym jeno směšni sčini my před našimi susodami, kiž sebi w nowišim času swoju narodnosć samo w krajach a městach, hdžež su we wulkej mjeńšinje, česćić a wobkhować wjedža.

z D.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

(Słowjanske biblije.) Biblija je najwážniša kniha za wšě křescijanske ludy, přetož z njeje su te krasne wěrnosće čerpane, kiž křescijansku wučbu wyše wšitkich wučbow pozběhujaja. Teho dla je so tež do ryče tych ludow, kiž křescijanstwo přijachu, biblija zažo abo pozdžišo přeložila.

Znate je, zo je stary zakon abo testament najprjódcey z wjetša hebrejsecy a nowy zakon pak grichiscey pisany. Wona bu z tuteju ryčow mjez druhim pak cyła, pak z džela do grichiskeje ryče přeložena, potom do chaldejskeje, do samaritanskeje, do syriskeje, do arabiskeje, koptiskeje a abyssiniskeje abo ethiopskeje.

Přeni laćanski přeložk, tak mjenowana „Itala“, je w přenjej počty 2. lětstotka po Khrystusu dokonjana a tón laćanski překład, kotryž su po poručnosći bamža Piusa IV. wot lěta 1564 někotři kardinalojo a druzy wučeni mužojo k čišću přihotowali, bu w léce 1590 za čas bamža Sixta V. w Romje čišćany a so w romskokatholskej cyrkwi trjeba.

Gothiski přeložk, kotryž je westgotiski biskop Ulfilas w druhej počty 4. lětstotka zhotował, khowa so po kruchu w knihowni upsalskeho universiteta. Wón bě prjedy w hrodowskej knihowni w Praze, zwotkal su jón šwedsecy wojacy wzali a jako wójnski dobytěk do Šwedskeje přenjesli.

Němski přeložk, wot Luthera něhdže 1525 w čišću wudaty, trjeba so wot Němcow, kiž k ewangelsko-lutherskej cyrkwi slušeja.

Hewak su bibliju tež Francowzojo, Italsecy, Španiscecy a Portugisowjo do swojeje ryče přeložili; teho runja tež Jendželčenko, Madžarjo atd. a wona je wyše teho do wšelakich europiskich, asiskich, afriskich a amerikanskich ryčow přeložena.

Štož Słowjanow nastupa, dha staj słowjanskaj japoštołaj Cyrill a Method do lěta 870 cyłu bibliju do starobolhařskeje ryče přeložiloj a tutón přeložk so wot tuteho časa sem wote wšitkich grichisko-katholskich abo prawoslawnych Słowjanow při Božej službje a při křescijanskej wučbje wužiwaše a hišće wužiwa, dokelž je ryč tuteho přeložka tutym Słowjanam hišće džensniši džeh lohko zrozmylniwa. Słowjenjo po takjim bibliju w swojej ryči něhdže 7 stow lět prjedy powšitkomnje wužiwachu, dyžli so wona w němskej ryči po Němcach rozšeri. Słowjanska biblija, wot Cyrilla a Methoda přeložena, je přeni króc w léce 1581 w Ostrohu (w Ruskej) čišćana.

Tola mějachu Słowjenjo tež hižom zahe bibliju do swojich wšelakich naryčow přeloženu. W Čechach bě přetožk cyłeje biblije hižom w 12. lětstotku hotowy a přenja čišćana česka biblija je z lěta 1480.

Najstarši přeložk biblije do pólskeje ryče je z druheje počty 14. lětstotka a přenja čišćana pólska biblija je z lěta 1561.

Přenja słowenska biblija je 1553 čišćana. — (Słowjenjo mje-

nuja so či Słowjenjo, kiž w Krajskej, Karntskej, Štajermarkskej, w Istriji atd. bydla.)

Prěnja ruska biblija je so w léće 1517 čišćała a to dziwnje dosć w Prazy.

Južni Słowjenjo su hakle w nowšim času bibliju w swojej narýči wudawać počeli, dokelž hač do toho časa starobolhafski přeložk wužiwachu.

Štož nas hornolužiskich Serbow nastupa, dha je poršiski duchowny Hrehoř Martini sydom pokutnych psalmow w léće 1627 čišćeć dał, w léće 1670 slědowaše swjaty Matej a Markus wot duchowneho Michała Frenzla w Budestecach, 1693 list na Romskich a Galatskich wot toho sameho, 1703 Davitowe psalmy wot Prätoriusa, Frenzla a Radey, 1706 cyly nowy zakoh wot Michała Frenzla, 1710 Jezus Sirach wot Jurja Mateja a 1719 wot Leonhardija a Dumischa, a wot tuteju 1719 tež přisłowa, předať a wysoki khěrluš a někotre druhe kruchi stareho zakonja.

Cyła hornolužisko-serbska biblija je přěni króc w léće 1728 čišćana a potom 1742, 1797, 1820, 1850 atd.

Ze strony katolskich Serbow su so sćenja a epistole w serbskim přeložku přěni króc w léće 1720 wudate. Hewak je sćenje Mateja a 2 stawej Marka 1860 wot Jakuba Buka wudate a w tu khwilu čišća so Davitowe psalmy, wot Jana Larasa z hebrejskeje ryče přeložene. Cyta bibliju je w léće 1707—1721 senior Swótlík přeložił, ale tutón přeložk njeje hišće čišćany.

Cyła delnotužisko-serbska biblija je w léće 1796 wudata.

Wozjewjenje.

Naš Łužičan budže tež w léće 1872 po dotalnym wasnju wukhadžeć, a prosymy teho dla česćownych kk. abonementow a sobudželaćerjow kaž wo dotalnu swěru, tak tež wo přecelniwe sobupostaranje za dališe rozšěrjenje našeho časopisa. Tón samy pak je dostać tak derje we wudawarni Serbskich Nowinow tudy w Budyšinje, kaž tež přez wšitke tukrajne a wukrajne knihikupstwa a póstke zastojnstwa, a nohcylu česćowni kk. wotebjerarjo zapomnić, swój abonement w prawym času na pósće wobnowić.

Redakcia Łužičana.

Listowanje.

K. w. R. w Dr. Najrjeńši džak. Podam w bližšim čisle. — K. w. N. w E. So rjenje džakuju. Poskiću w nowym lětniku, tola prošu dla praweho rozdželenja materiala tež wo připósłanje skónčenja.

Nakładnik J. E. Smoleř. Čišeć L. A. Donnerhaka w Budyšinje.